

TR 71

(Aksaray , Kırıkkale , Kırşehir , Nevşehir , Niğde)

BÖLGE PLANI

2010 - 2013

TR 71 Bölgesi

SUNUŞ

Ahiler Kalkınma Ajansı; Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinde bölgesel ve ulusal plan ve programlara uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak, içsel dinamikleri harekete geçirerek kaynakların ve olanakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, istihdamı ve refah düzeyini artırmak, yaşam kalitesini yükseltmek, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur.

Bu kapsamda, bölge ihtiyaç ve sorunlarına bölge içinden yerel aktörler tarafından üretilmiş ve sahiplenilmiş plan ve programlarla daha gerçekçi çözümler üretebilmek amacıyla ilk olarak ajans tarafından bir “Bölge Planı” hazırlanmıştır. Bölgenin mevcut durumunun ortaya çıkarılması amacıyla, bölgeye ait istatistikî veriler hem ulusal hem de yerel kaynaklardan elde edilerek karşılaştırmalı analizler yapılmıştır.

Ulusal kalkınma ve diğer planlarla uyumlu hazırlanan “TR71 Bölge Planı”, bölgede ekonomik ve sosyal gelişmişliğin artırılması amacıyla, bölge önceliklerinin gerçekleştirilmesi için belirlenen stratejilerle kısa vadede uygulamaya konacaktır. “Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya’sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak” vizyonuna ulaşmanın ilk aşaması olan bölge planının uygulanması ile bölgede rekabetçi, girişimci ve sürdürülebilir bir anlayışla ekonomik ve sosyal kalkınmanın paralel biçimde gerçekleşmesi sağlanacaktır.

Bu planla, bölgenin ekonomik ve sosyal dinamikleri doğrultusunda gelişme sağlanması, bölgede var olan ve geliştirilebilecek sektörlerin ve uzmanlık alanlarının belirlenmesi, böylece yerel aktörlere ve dışarıdan gelecek olan yatırımcılara bir kılavuz oluşturulması amaçlanmıştır.

Bölge Planımızın hazırlanması sürecinde değerli katkılarını esirgemeyen Yönetim Kurulumuza, Kalkınma Kurulumuza, üniversite, özel sektör, kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşlarının değerli yetkililerine katkılarından dolayı teşekkür eder, Planın bölgemize ve ülkemize faydalı olmasını temenni ederim.

Âlim BARUT

Ahiler Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı
Niğde Valisi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	i
TABLOLAR LİSTESİ	vi
GRAFİKLER LİSTESİ	ix
HARİTALAR LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	1
2. BÖLGE PLANI HAZIRLAMA SÜRECİ VE KATILIMCILIK	5
2.1. BÖLGE PLANI AMACI VE HAZIRLANMA YÖNTEMİ	5
2.2. PLANLAMA SÜRECİNDE GÖZETİLECEK İLKE VE PRENSİPLER.....	6
2.3. MEVCUT DURUM ANALİZİ ÇALIŞMALARI	7
2.3.1. Kalkınma Kurulu.....	7
2.3.2. Sektörel Çalıştaylar	8
2.3.3. Brifingler	8
2.3.4. İnternet Anketi.....	8
2.4. GZFT’NİN HAZIRLANMASI	8
2.5. VİZYON HAZIRLAMA SÜRECİ	9
2.6. AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLERİN OLUŞTURULMASI	9
2.7. DPT’NİN BÖLGE PLANINA KATKILARI	9
3. DURUM ANALİZİ-BÖLGEYİ ANLAMAK	12
3.1. BÖLGENİN DÜNYA VE TÜRKİYE’DEKİ YERİ	12
3.2. İKTİSADİ ANALİZLER.....	16
3.2.1. Genel Ekonomik Göstergeler	16
3.2.1.1. Gayrisafi Katma Değer (GSKD)	16
3.2.1.2. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)	17
3.2.1.3. Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamaları.....	18
3.2.1.4. Dış Ticaret	18
3.2.1.5. Mevduat ve Krediler	19
3.2.1.6. Vergi ve Kamu Yatırımları	20
3.2.2. Sektörel Analizler	23
3.2.2.1. Tarım.....	23
3.2.2.2. Sanayi	48
3.2.2.3. Hizmetler	72
3.2.3. Bölüm Değerlendirmesi	88
3.3. BEŞERİ SERMAYE	90
3.3.1. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik.....	90
3.3.2. Demografik Göstergeler	92
3.3.2.1. Nüfus	94

3.3.2.2. Göç.....	95
3.3.3. Eğitim.....	96
3.3.4. Sağlık	100
3.3.5. Kültür	101
3.3.5.1. Yerel Kültürel Değerler	103
3.3.6. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Uyum	105
3.3.7. Sosyal Güvenlik	107
3.3.8. İşgücü, İstihdam, İşsizlik ve İşyerlerinin İstihdam Kapasiteleri	108
3.3.8.1. İşgücü, İstihdam ve İşsizlik.....	108
3.3.8.2. İşyerleri ve İstihdam Kapasiteleri.....	114
3.3.9. Diğer Sosyal Gelişmişlik Göstergeleri.....	116
3.3.10. Bölüm Değerlendirmesi	117
3.4. SOSYAL SERMAYE VE KURUMSAL YAPI	119
3.4.1. Bölüm Değerlendirmesi	121
3.5. YAŞAM KALİTESİ, ÇEVRE, ALTYAPI, ERİŞİLEBİLİRLİK VE MEKÂNSAL ORGANİZASYON.....	123
3.5.1. Doğal Kaynaklar.....	123
3.5.1.1. Hava – İklim ve Bitki Örtüsü.....	123
3.5.1.2. Su Kaynakları.....	124
3.5.1.3. Yeraltı Kaynakları	125
3.5.1.4. Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları ve Özel Çevre Koruma Alanları	126
3.5.1.5. Enerji.....	127
3.5.2. Çevre ve Altyapı	131
3.5.2.1. Çevre Kirliliği	131
3.5.2.2. Havza Yönetimi	138
3.5.3. Ulaştırma	140
3.5.3.1. Karayolu ve Lojistik	142
3.5.3.2. Havayolu ve Demiryolu	147
3.5.4. Kentleşme	148
3.5.5 Bölüm Değerlendirmesi	152
3.6 GÜÇLÜ YÖNLER – ZAYIF YÖNLER – FIRSATLAR - TEHDİTLER.....	154
4. VİZYON, AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLER.....	157
4.1. İNSAN KAYNAKLARI	157
4.2. DÜNYA ÇAPINDA TURİZM.....	158
4.3. REKABET EDEBİLİRLİK.....	159
4.4. YAŞAM KALİTESİ	160
5. BÖLGE MEKÂNSAL GELİŞME ŞEMALARI	166
6. FİNANSMAN	170
6.1. AJANS KAYNAĞI.....	170
6.2. KAMU YATIRIMLARI.....	171
6.3. KOSGEB DESTEKLERİ	171
6.4. YATIRIM TEŞVİKLERİ	171
6.5. YEREL YÖNETİMLERİN KAYNAKLARI.....	171
6.6. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN DESTEK VE KREDİLERİ	171
6.7. KONYA OVALARI PROJESİ (KOP).....	172
6.8. KAMU-ÖZEL İŞBİRLİĞİ İLE YÜRÜTÜLEN PROJELER	172

6.9. AB FONLARI	172
6.10. ZİRAAT BANKASI	172
6.11. HALKBANK	172
7. PERFORMANS GÖSTERGELERİ VE RİSK ANALİZİ	173
8. KOORDİNASYON, İZLEME VE DEĞERLENDİRME	178
KAYNAKÇA	179
EK-1: KATILIMCI LİSTESİ	183
EK-2: SEKTÖREL ÇALIŞTAY KATILIMCILARI (İLLERE GÖRE)	186
EK-3: TANIMLAR VE KAVRAMLAR	191

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Bölge Planı Hazırlama Sürecinde Katılımcılık.....	11
Tablo 2: Sektörlerin Gayrisafi Katma Değer İçindeki Payları ve Kişi Başına GSKD	16
Tablo 3: Cari Fiyatlarla Kişi Başına Düşen GSYH ve İllerin Payı	17
Tablo 4: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı	20
Tablo 5: Gelir Vergisi Mükellef Sayısı	20
Tablo 6: İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı	24
Tablo 7: Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	25
Tablo 8: Arazinin Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı	28
Tablo 9: Tarım Arazilerinin Sulanabilirlik Durumu	30
Tablo 10: TR71 Bölgesi Bitkisel Üretim Değerinin Düzey 2 Bölgeleri İçindeki Yeri	31
Tablo 11: Öncelikli Tarla Ürünlerinin Üretim Miktarı (Ton).....	33
Tablo 12: Seçilmiş Sebzelerin Üretim Miktarı (Ton)	34
Tablo 13: Seçilmiş Meyvelerin Üretim Miktarı (Ton)	36
Tablo 14: Yem Bitkileri Üretim Miktarı (Ton).....	36
Tablo 15: Örtü Altı Sebze Üretim Miktarları (Ton)	38
Tablo 16: Örtü Altı Sebze Üretim Alanları (dekar).....	38
Tablo 17: TR71 Bölgesi'nde Organik Tarım	39
Tablo 18: Düzey 2 Bölgeleri Hayvansal Üretim Değerleri	40
Tablo 19: Türkiye, Avrupa ve Dünya Hayvan Varlığı ve Hayvansal Verimlerin Karşılaştırması	40
Tablo 20: TR71 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı (Baş)	41
Tablo 21: TR71, TR52 ve TR72 Bölgelerinin Sığır Varlığı ve Süt Üretimi Karşılaştırması (%)	42
Tablo 22: TR71, TR52 ve TR72 Bölgelerinin Koyun ve Keçi Varlığı Karşılaştırması (%).....	42
Tablo 23: TR71 Bölgesine Ait 2009 Yılı Kanatlı Hayvan Varlığı (Adet)	43
Tablo 24: TR71 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Yıllık Çiğ Süt Üretimi (Ton)	43
Tablo 25: TR71 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Yıllık Et Üretimi (Ton).....	46
Tablo 26: TR71 Bölgesi Yumurta, Bal, Bal Mumu, Deri ve Alabalık Üretimi	47
Tablo 27: Faaliyet Alanlarına Göre İşletme Sayıları, 2009 (Adet)	51
Tablo 28 : TR71 Bölgesi Ekonomik Faaliyet Kısımlarının Değerlendirilmesi	53
Tablo 29: İmalat Sanayi Gelişmişlik Göstergelerinde Kullanılan Değişkenler	55
Tablo 30: TR71 İmalat Sanayi Gelişmişlik Göstergeleri	55
Tablo 31:TR71 Bölgesi Patent ve SAN-TEZ Verileri (1995- 2007 yılları toplamı).....	56
Tablo 32: Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri.....	57
Tablo 33: Yatırım Teşvik Belgelerinin Yıllara Göre Dağılımı	58
Tablo 34: TR71 Bölgesi İmalat Sanayi İstihdam ve Birim Sayıları Bakımından Faaliyetler	59

Tablo 35: TR71 Bölgesi'nde Gıda Ürünleri ve İçecek İmalat Sanayi İçinde En Fazla İstihdama Sahip Olan Birimler (Adet).....	62
Tablo 36: Metal Dışı Ürünler Sanayinin İller Bazında İşletme ve İstihdam Dağılımı	64
Tablo 37: TR71 Bölgesi Başlıca Maden Rezervleri (Toplam Rezervler)	65
Tablo 38: TR71 Bölgesi'ndeki KSS'ler.....	71
Tablo 39: İllere Göre 2001-2009 İhracat Dağılımı	73
Tablo 40: Sektörel Bazda İhracat Değerleri	74
Tablo 41: İllere Göre 2001-2009 İthalat Rakamları	76
Tablo 42: 2008'de Dünyada Gelen Yabancı Turist Sayıları, Turizm Gelirleri ve Kişi Başı Ortalama Harcama (İlk 10)	77
Tablo 43: Türkiye'ye Gelen Ziyaretçi Sayıları ve Elde Edilen Gelir	79
Tablo 44: TR71 Bölgesi Turist Sayıları (Kişi)	83
Tablo 45: TR71 Bölgesi 2009 Yılı Tesis ve Yatak Sayıları	84
Tablo 46: TR71 Bölgesi Tesislerde Ortalama Kalış Süresi (Gece)	84
Tablo 47: TR71 Bölgesi Sit Alanları	86
Tablo 48: TR71 Bölgesi Demografik Göstergeleri.....	93
Tablo 49: TR71 Bölgesi Göç Verileri.....	96
Tablo 50: Üniversitelerde Proje ve Yayın Durumu	99
Tablo 51: Yüz Bin Kişiye Düşen Sağlık Personeli ve Hastane Yatak Sayısı (2008)	101
Tablo 52: TR71 Bölgesi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları	102
Tablo 53: Kültürel Göstergeler	103
Tablo 54: Bölge ve İllerdeki Sosyal Hizmetler ve Hizmet kapasitesi (kişi)	105
Tablo 55: Sosyal Güvenlik Verileri	107
Tablo 56: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre Sektörel Dağılımı [15+ yaş](%)	111
Tablo 57: Zorunlu Sigortalıların Dağılımı	113
Tablo 58: TR71 Bölgesi'nde İşyerlerinin İstihdam Kapasitesi	114
Tablo 59: İşyeri Büyüklüğüne Göre Zorunlu Sigortalı Sayısı	115
Tablo 60: TR71 Bölgesi Sivil Toplum Örgütleri	119
Tablo 61: Bölgelerin Dernek Sayıları.....	120
Tablo 62: Aktif Oda Sayısı ve Üye Sayıları	120
Tablo 63: Türkiye Elektrik Tüketimi Büyüme Tahmini.....	128
Tablo 64: Elektrik Üretim Kaynakları	128
Tablo 65: 2008 Yılı Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh)	129
Tablo 66: Bölge İllerinin Öncelikli Çevre Sorunları	131
Tablo 67: Kaynaklarına Göre İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi.....	132
Tablo 68: İl Sınırları İçerisinde Kirliliğe Maruz Kalmış Su Kaynaklarının (Yerüstü ve Yeraltı) Kirlenme Nedenleri	134
Tablo 69: Bölge İllerinde Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Veren Belediye Sayısı ve Nüfusu	135

Tablo 70: Alıcı Ortamlarına Göre Deşarj Edilen Su Miktarı.....	135
Tablo 71: Atık Hizmeti Verilen Belediye Sayısı ve Nüfusu	137
Tablo 72: Yaz ve Kış Mevsimine Göre Toplanan Atık Miktarı	138
Tablo 73: Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Girişim Sayıları.....	144
Tablo 74: Devlet Yolları, İl Yolları ve Otoyollar.....	145
Tablo 75: Kaza Sayıları ve Kazalardaki Ölü ve Yaralı Sayıları.....	146
Tablo 76: Toplam Uçak Trafiği.....	147
Tablo 77: Havaalanları Yolcu Trafiği	147

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Bölgelerarası GSYH (\$)	18
Grafik 2: Yıllara Göre Kamu Yatırım Miktarları, TR71 Bölgesi (Milyon TL)	21
Grafik 3: Kamu Yatırımlarının Sektörel Dağılımı 1999-2010	22
Grafik 4: TR71 Bölgesi Tarımsal Üretim Değerlerinin Türkiye İçindeki Payları (%)	26
Grafik 5: TR71 Bölgesi Faaliyet Birimleri Sayılarının Dağılımı (%)	56
Grafik 6: TR71 Bölgesi İmalat Sektöründeki Birimlerin Ciro Dağılımları (%)	60
Grafik 7: TR71 Bölgesi'ndeki Faaliyetlerin İllere Göre Sektörel Dağılımı (Adet)	61
Grafik 8: TR71 Bölgesi'nde Metal Eşya, Makine ve Gereç Sanayinin İşletme Sayılarına Göre Dağılımı (Adet)	63
Grafik 9: Ziyaretçi Sayısı- Türkiye/Dünya	78
Grafik 10: Türkiye'ye Gelen Turistlerin Uyruklarına Göre Dağılımı	80
Grafik 11: TR71 Bölgesi'ne Gelen Turistlerin Uyruklarına Göre Dağılımı	82
Grafik 12: TR71 Bölgesi Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Nüfus Dağılımı	94
Grafik 13: TR71 Bölgesi Şehirleşme Oranları (%)	95
Grafik 16: TR71 Bölgesi Eğitim Seviyesi	97
Grafik 14: Cinsiyete Göre Okur-Yazar Oranı	97
Grafik 15: İlköğretim ve Ortaöğretim Okullaşma Oranları	98
Grafik 17: İşgücü Durumu	109
Grafik 18: Cinsiyete ve Yıllara Göre İşgücü Durumu	110
Grafik 19: Bölgelerarası İşgücü Durumu	111
Grafik 20: Kadın ve Erkek Nüfusun İstihdamı	112
Grafik 21: Bazı Faaliyet Alanlarının İstihdam Oranları Değişimi (%)	113
Grafik 22: İstihdama Göre İşyeri Sayısının Komşu Bölgelerle Kıyaslanması (%)	115
Grafik 23: Kadınlarda 16-19 Yaş Arası Evlenme Oranları	116
Grafik 24: Trafik Kazalarında Ölü ve Yaralı Sayıları (Bir Milyon Nüfusta)	146

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Tarım Alanları, Uzun Ömürlü Bitkiler ve Yem Bitkileri Alanlarının Dağılımı	29
Harita 2: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Haritası	92
Harita 3: Yaşamının Herhangi Bir Döneminde Fiziksel veya Cinsel Şiddete Maruz Kalma	117
Harita 4: Türkiye Jeotermal Enerji Potansiyeli	130
Harita 5: Türkiye'nin Akarsu Havzaları	139
Harita 6: Uluslararası Karayolları Ağları ve Koridorları	141
Harita 7: TR71 Düzey 2 Bölgesi Ulaşım Altyapısı	142
Harita 8: Trafik Hacim Haritası	143
Harita 9: İl ve İlçe Merkezleri Nüfus Büyüklükleri ve Merkez İlişkileri	149

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ADSL: Asimetrik Dijital Abone Hattı (Asymmetric Digital Subscriber Line)
BİT: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM: Birleşmiş Milletler
DHMİ: Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DMİ: Devlet Meteoroloji İşleri
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ: Devlet Su İşleri
DSÖ(WHO): Dünya Sağlık Örgütü
DTM: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EPDK: Enerji Piyasası Denetleme Kurumu
FAO: Gıda ve Tarım Örgütü
GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSKD: Gayrisafi Katma Değer
GSYH: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
Ha: Hektar (10.000 m²)
HES: Hidroelektrik Santrali
İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
IPA: Katılım Öncesi Araç
IPARD: Katılım Öncesi Araç-Kırsal Kalkınma
KAPHİB: Kapadokya Altyapı Hizmet Birliği
KGM: Karayolları Genel Müdürlüğü
KHGM: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Mülga)
KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOP: Konya Ovası Projesi
KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSS: Küçük Sanayi Sitesi
MTA: Maden Tetkik ve Arama
OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OSB: Organize Sanayi Bölgesi
SB: Sağlık Bakanlığı
SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK: Sivil Toplum Kuruluşları
TBB: Türkiye Bankalar Birliği
TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TEDAŞ: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TİM: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE: Türk Patent Enstitüsü
TR22: Balıkesir ve Çanakkale illerinin bulunduğu Düzey 2 Bölgesi

TR31: İzmir İlinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR32: Aydın, Denizli ve Muğla İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR33: Manisa, Afyon, Kütahya ve Uşak İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR42: Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR52: Karaman ve Konya İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR7 Orta Anadolu: TR71 ve TR72 Düzey 2 Bölgelerinin Bulunduğu Düzey 1 Bölgesi
TR71: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR83: Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TSO: Ticaret ve Sanayi Odası
TTNET: Türk Telekom İnternet
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
YSO: Yeni/Yerel Sanayi Odakları

vizyon

“Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya’sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak”

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinden oluşan TR71 Bölgesi'nin toplam nüfusu 1.504.789 kişidir. Bölge nüfusunun %61'i şehirlerde yaşarken, %39'u kırsal alanda yaşamaktadır. Türkiye ortalamasıyla kıyaslandığında bölgedeki şehirleşme oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bölgede nüfus yoğunluğu ülke ortalamasının altındadır ve Aksaray dışında nüfus artış hızı düşüktür. Bölge illeri genel olarak istihdam olanaklarının yetersizliği ve sosyo-ekonomik gelişmişliğin düşük olmasından dolayı göç vermektedir.

Bölgede istihdam oranı %37,7 olup, işgücüne dâhil olanların %34,8'i tarımda, %15'i sanayi ve inşaat sektöründe, %20,9'u ticaretle ve %29,1'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. TR71 Bölgesi'nde, tarımda istihdam edilenlerin oranı 2005 yılında %52 civarında iken 2009 yılında %34,8'e gerilemiştir.

Bölgenin eğitim seviyesine bakıldığında ilkokul mezunlarının ve okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Son yıllarda okul öncesi eğitime verilen önemin artmasıyla birlikte okul, öğretmen ve öğrenci sayılarında artış gözlenmiştir. Bölge illerindeki okul öncesi eğitimde okullaşma oranı Türkiye ortalaması olan %33'ün oldukça üzerindedir. Bölgede Kırıkkale ve Niğde'de bulunan iki köklü üniversitenin yanı sıra diğer üç ilde de üniversite bulunmaktadır.

Bölgedeki sağlık personeline ilişkin verilere göre yüz bin kişi başına düşen ebe ve hemşire sayısı Türkiye ortalamasına yakın olmakla birlikte, hekim sayısı ülke ortalama değerlerinin çok altındadır. Bölge genel olarak sağlık yatırımlarına ihtiyaç duymakta olup özellikle hekim ve hastane sayısı yetersiz durumdadır.

Bölgede sosyal güvenlik kapsamındaki kişi oranı Türkiye ortalamasının altında olup sosyal güvenlik kapsamında çalışanların toplam nüfusa oranı %19,42'dir. Türkiye'deki yeşil kartlı oranı %13 iken bölgede %15 ile ülke değerlerinin üzerindedir.

TR71 Bölgesi 26 Düzey 2 bölgesi içinde 1.375.364 TL hayvansal üretim değeri ile 19. sırada ve 2.394.125 TL bitkisel üretim değeri ile 14. sırada bulunmaktadır. Bölge içerisinde öncelikli tarla ürünleri üretimleri ele alındığında Niğde ve Nevşehir'de patates, Kırşehir'de arpa, Aksaray'da şeker pancarı, yonca ve ayçiçeği, Kırıkkale'de ise buğday üretiminin ön plana çıktığı görülmektedir. Sebze üretiminde, Niğde'de lahanaya, Nevşehir'de çekirdeklik kabak üretimi ülke genelinde önemli bir paya sahiptir. Meyvecilikte ise Niğde'de elma üretimi, Kırşehir'de ise ceviz üretimi öne çıkmış durumdadır. Hayvansal üretim açısından, Aksaray süt ve süt ürünleri üretiminde öne çıkarken, Kırşehir ise besicilik konusunda açık ara önde bulunmaktadır. Bölgede jeotermal seracılık ve organik tarım faaliyetleri istenen düzeyde değildir. Su ürünleri üretimi ise yok denecek kadar az düzeydedir.

Bölgede en fazla işletme toptan ve perakende ticaret sektöründe olup, bunu ulaştırma ve depolama sektörü takip etmektedir. Nevşehir ve Niğde'de bulunan maden ve taşocağı işletmeleri nedeniyle madencilik sektörü de gelişme potansiyeline sahip diğer sektörlerimizdendir. Bölgede genel ekonomik yapı itibarıyla mikro ölçekli geleneksel aile

işletmelerinin yoğun olduğu görülmektedir. Toplam 17.246 işletmenin 14.397'si mikro ölçekli bir şekilde yapılanmıştır.

Bölgede imalat sanayi sektöründe gıda ve içecek imalatı, metal eşya, makine ve gereç sanayi ve metal dışı ürünler sanayisi ön plana çıkmaktadır. Aksaray'da otomotiv ve gıda sektörü, Kırıkkale'de makine ve teçhizat sektörü, Kırşehir'de tarıma dayalı sanayi, Nevşehir'de gıda ve içecek sektörü, Niğde'de ise gıda, içecek, tekstil ve madencilik sektörleri öne çıkmaktadır. Bölgede yedi Organize Sanayi Bölgesi (OSB) faaliyette olup üç yeni OSB'de inşaat halindedir. Ayrıca bölgede ortalama %50-60 doluluk oranına sahip çok sayıda Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.

Bölgede 2006 yılına kadar en yüksek kamu yatırım payını Kırıkkale, o yıldan sonra ise Aksaray almıştır. Diğer iller (Nevşehir, Niğde ve Kırşehir) ise kamu yatırımlarından en az pay alan illerdir. Bölgede kamu yatırımları sırasıyla eğitim, ulaştırma, sağlık, imalat, madencilik ve tarım sektörlerine dağılmaktadır.

Bölgede, kişi başına banka mevduatı ülkemiz ortalamasının altında olup toplam banka mevduatı ülkemiz mevduatının %1'i kadardır. Ticari mevduat oranı en düşük Aksaray, en yüksek Kırıkkale ve Niğde'dedir. Bölgede toplam mevduat içinde döviz tevdiat hesabının payı ise ülkemiz ortalamasının üstündedir. Bu durum bu illerdeki gurbetçi dövizlerine bağlanabilir. Tarımsal kredilerin toplam krediler içindeki payı ülkemizde %3 iken, bölgede bu oran %14,3'tür. Bölgede kredi/mevduat oranı %69,4 ile ülke ortalamasının altındadır.

TR71 Bölgesi'nde bulunan *Kapadokya*, peribacaları, yer altı şehirleri, kiliseleri, vadileri ve termal kaynakları ile Türkiye'nin en önemli turistik çekim merkezlerinden biridir. Bölgede doğal güzelliklere bağlı olarak yapılan doğa turizminin yanında termal turizm, kültür turizmi, inanç turizmi, eko-turizm, balon, kongre ve av turizmi olanakları bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023 Stratejisi kapsamında TR71 Bölgesi'nin dört ilinin (Aksaray, Kırşehir, Nevşehir, Niğde) "Orta Anadolu Termal Turizm Bölgesi" ilan edilmesi bölge için çok önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Aynı stratejide Aksaray, Kırşehir, Nevşehir ve Kayseri illeri "Kapadokya Kültür Turizmi Gelişim Bölgesi", Nevşehir ise "Marka Kültür Turizmi Kenti" ilan edilmiştir.

Bölge kültürel yapısı itibari ile zengin bir mirasa sahip olup Somuncu Baba, Ahi-Evran, Hacı Bektaş-i Veli, Aşık Paşa gibi değerlerle de ön plana çıkmaktadır. Bölge illerinden Kırşehir sanat, ticaret, dayanışma ve yardımlaşma kültürü olan Ahiliğin başkentidir. Kardeşlik anlamına gelen Ahilik, birlik ve beraberliği, karşılıklı saygı ve sevgiyi, yardımlaşma ve dayanışmayı ilke olarak benimseyen sosyal bir kuruluştur. Ticari boyutu önemli olan Ahilik, dürüst kazanç sağlamayı ve iş ahlakını 13. yüzyıldan beri savuna gelmiştir. Kırşehir iline özgülenen Âşıklık Geleneği ise 2009'da UNESCO Somut Olmayan Dünya Kültür Mirası Listesi'ne girerek uluslararası alanda tescillenmiştir. Müzik alanında kendine özgü geleneği olan Kırşehir'de, bu geleneğin tanıtımı için şiir ve ozan şölenleri düzenlenmektedir.

Göreme Tarihi Milli Parkı 'UNESCO Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesinde' yer almaktadır. Kapadokya kayalık alanları içerisinde Bizans kilise mimarisi ile dinsel sanat tarihinden önemli izler taşıyan Ürgüp, Göreme, Uçhisar, Zelve, Ortahisar ve Çavuşin yerleşimlerinin yer alması

nedeniyle bölge özellikle dini ve kültürel turizm açısından büyük bir öneme sahiptir ve yaklaşık bir milyon civarında yabancı turiste ev sahipliği yapmaktadır.

Bölgede karayolu, havayolu, demiryolu ve boru ulaşım türleri görülmektedir. Ancak Nevşehir’de bulunan Kapadokya Havalimanı’nın etkin kullanılamaması ve demiryolu ulaşımına yeterli yatırımların yapılmaması nedeniyle karayolu en çok kullanılan ulaşım türü olarak bölgede öne çıkmaktadır. Özellikle Aksaray ve Kırıkkale illeri karayolları kesişim noktalarında yer almaları nedeniyle yoğun bir karayolu trafiğine ve lojistik imkânlarına sahiptir.

Bölgede maden kaynakları olarak Aksaray’da feldispat, kaolen, mermer, jips ve tuğla-kiremit; Kırıkkale’de molibden, bakır, kurşun, çinko ve demir; Kırşehir’de demir, florit, mermer ve kaya-tuzu; Nevşehir’de ponza, blok-bims, perlit, kaolen ve kum-çakıl; Niğde’de ise kalsit, antimuan, jips, mermer, bakır, kurşun öne çıkmaktadır. Ayrıca bölgenin genelinde özellikle Kırşehir ve Nevşehir’de zengin jeotermal kaynaklar mevcuttur.

İçme suyundaki kalite problemi bölge illerinin ortak sorunudur. Bölgede açılmış kuyularla hem tarımsal sulama, hem de içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır. Bölgede Kızılırmak, Melendiz ve Ecemiş ırmakları başlıca akarsu kaynaklarıdır. Bölge illerinde karşılaşılan en önemli içme suyu sorunları hijyen, suda bulunan arsenik ve bunun arıtılması problemidir.

Yukarıda genel olarak özetlenen mevcut duruma ilişkin veriler; resmi istatistikler, stratejik planlar, brifingler, çeşitli raporların yanı sıra, bölge paydaşları ile yapılan görüşmeler, kalkınma kurulu toplantıları, sektörel çalıştaylar ve anket uygulamaları gibi çalışmalar ile desteklenerek oluşturulmuştur. Söz konusu çalışmalar sonucunda, katılımcı bir yaklaşımla bölge vizyonu şu şekilde belirlenmiştir:

“Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya’sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak”.

Bu vizyona ulaşmak için, dört ana gelişme ekseninde aşağıdaki amaçlar belirlenmiştir:

- **İnsan Kaynakları:** İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı artırmak.
- **Dünya Çapında Turizm:** Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak.
- **Rekabet Edebilirlik:** Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak.
- **Yaşam Kalitesi:** Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini artırmak.

Bu eksenler doğrultusunda mevcut kaynakların yerinde ve etkili kullanımını sağlayacak ve yerel potansiyeli harekete geçirecek bölgesel kalkınma hedef ve stratejilerini içeren bölge planı oluşturulmuştur.

2. BÖLGE PLANI HAZIRLAMA SÜRECİ VE KATILIMCILIK

5449 sayılı kanunla Düzey 2 bölgelerinde kurulmuş olan kalkınma ajanslarının en önemli faaliyetlerinden biri, bölgelerinin dengeli ve rasyonel biçimde kalkınması için ulusal planlarla uyumlu, çok merkezli ve katılımcı bir bölge planı hazırlamaktır. Bu bağlamda Ahiler Kalkınma Ajansı; 12 uzman personel ve 3 destek personeli ile idari yapılanmasının ilk aşamasını tamamlamasının hemen ardından Haziran 2010 tarihinde bölge planının ilk adımı olan hazırlık dönemini başlatmıştır. Bu hazırlık dönemi, 2. Kalkınma Kurulu'nun düzenlenmesi ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından verilen bölge planı eğitimlerini kapsamaktadır.

2.1. BÖLGE PLANI AMACI VE HAZIRLANMA YÖNTEMİ

Bölge Planı, tüm aktörler (kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum) için uzun vadeli bir hedef birliği sağlamasının yanında, iletişime ve ortak hedeflere dönük işbirliğine katkıda bulunması amacıyla hazırlanmıştır. Bu süreç, tüm kesimlerin bölge planını sahiplenmesiyle, yerel potansiyelin harekete geçirildiği bir ortamda, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandıracak, kapsayıcı bir kalkınma süreci çerçevesinde bölgede yaşayan nüfusun yaşam kalitesini artıracaktır.

Bu bağlamda TR71 Bölge Planı rekabetçi, girişimci, katılımcı ve sürdürülebilir bir anlayışla bölgedeki insan kaynaklarının geliştirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, bölgenin rekabet edebilirlik gücünün arttırılması, kalkınmaya ilişkin ihtiyaç ve sorunlara bölge içinden üretilecek daha gerçekçi çözümlere kılavuz olması ve bölgesel kalkınma için temel bir politika oluşturması amacıyla hazırlanmıştır. Plan bu amaç doğrultusunda öne çıkan sektörleri tetikleyecek projelere de bir temel teşkil edecektir.

Bölge planı hazırlıkları sürecinde, Kalkınma Kurulu'nda uygulanmak üzere biri genel diğeri ise sektörel nitelikte iki tespit anketi düzenlenmiştir. Ayrıca Kalkınma Kurulu üyeleri ile sektörel atölye ve ön vizyon belirleme çalışmaları da yapılmıştır. Kalkınma Kurulu üyeleri ile yapılan çalışmalardan sonra bölge illerinde öne çıkan 5 ana sektör ve ilgili kamu kurumlarının temsilcileri ile toplamda 35 adet sektörel çalıştay düzenlenmiş ve 241 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Bu çalıştaylardan sonra ilgili tüm kurum ve kuruluşlardan mevcut durum analizi için brifing talep edilmiştir. Ayrıca ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların gerek internet ortamında ve gerekse yazılı olarak hazırlamış oldukları verilerden de yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra web sitemizde bölgede öne çıkan sektörlerin tespitine katkıda bulunması amacıyla bir anket düzenlenmiştir.

Anketlerden ve atölye çalışmalarından elde edilen veriler ışığında ajans uzmanları tarafından mevcut durum analizi gerçekleştirilmiş ve GZFT analizi için temel oluşturulmuştur. Bölge planının oluşturulma sürecinde (Plan hazırlıkları öncesi, hazırlık süreci ve sonrasında) DPT ile koordinasyon ve işbirliği içinde çalışılmıştır. Bu süreçte öncelikle ön hazırlık çalışmaları

yapılmış ve bu çalışmaların ardından Mevcut Durum Analizi, GZFT Analizi, Vizyon, Amaç ve Hedefler, Stratejiler ve Performans Göstergeleri belirlenmiştir.

2.2. PLANLAMA SÜRECİNDE GÖZETİLECEK İLKE VE PRENSİPLER

Bir koordinasyon, yönlendirme ve strateji belgesi niteliğinde olan Ahiler Bölge Kalkınma Planı bölgenin içsel dinamiklerini ve gelişme potansiyelini analiz etmek ve yapılacak çalışmalara kılavuz teşkil edebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Plan; ulusal düzeyde üretilen politika, plan ve stratejiler ile yerel düzeyde yürütülecek faaliyet ve programlar arasındaki ilişkiyi koordine etmek, yerel düzeyde yer alan kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğini güçlendirmek, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını ile yerel potansiyeli harekete geçirmek ve bu amaçlar için hazırlanacak projelere temel oluşturmak amaçlarına hizmet edecektir.

Planda belirtilen “Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya’sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak” vizyonuna ulaşmada esas alınacak olan temel ilkeler şunlardır:

- **Katılımcılık**

Bölgenin Sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınması planlanırken bölgede var olan kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum temsilcilerinin katkılarını almak, toplumun her kesimi ile diyalog içinde olurken onların plana katkıda bulunmalarını ve sahiplenmelerini sağlamak planın benimsediği temel ilkelerden biridir.

- **Sürdürülebilirlik**

Bölge Kalkınma Planı sürdürülebilir kalkınmayı bütüncül bir yaklaşımla ele almış ve ekonomik kalkınmayı hedeflerken toplumun ve çevrenin dün, bugün ve geleceği arasında köprü kurarak kalkınmanın toplumsal, kültürel ve çevresel boyutlarını dâhil etmiştir. Bu çerçevede doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ve etkin kullanılmasına da önem vermiştir.

- **Şeffaflık ve paylaşım**

Bölge planı şeffaflık ve paylaşımı geliştirmeyi besleyen unsurlar olarak telakki edip gerek paydaşlarla ve gerekse de kamuoyu ile paylaşılan bilgilerin erişime açık, doğru ve tarafsız olmasını ve hızlıca paylaşılmasını esas kabul etmektedir. Doğruluğundan emin olunmayan bilgilerin kullanılmasından kaçınılmış, kullanılan bilgilere kaynaklık eden kuruluşlar ve çalışmaları zikredilmiştir. Bölge planı için kurum ve kişilerden elde edilen bilgi ve olanaklar başka amaçlar için kullanılmayacaktır.

- **Fırsat Eşitliği**

Planın hazırlanma sürecinde bölgede bulunan kişi, kurum ve kuruluşların bilgi, birikim ve görüşlerinin farklılığına saygı duyularak plana yansıtılması ve planın bölgede bulunan tüm

aktörlere dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin eşit fırsatlar tanınması ilke edinilmiştir. Bu çerçevede eğitim, sağlık, barınma, istihdam gibi temel haklara ulaşmada güçlük çeken kadınlar, özürllüler, yoksullar gibi dezavantajlı gruplara yönelik sosyal içerme politikalarına öncelik vermiştir. Böylece sosyal dışlanmanın önüne geçerek, toplumdaki bu grupların sosyal, siyasal ve kültürel haklara ve hizmetlere erişiminde fırsat eşitliği yaratarak toplumun değişik kesimleri arasında sosyal dayanışmayı güçlendirmek hedeflenmiştir.

Bu ilke ve prensipler, bölge planının amaç ve hedeflerinin oluşturulmasında ve insan kaynakları, rekabetçilik, yaşam kalitesi ve dünya çapında turizm olarak belirlenen gelişme eksenlerinde izlenen temel ilke ve prensiplerdir.

2010-2013 Bölge Planı'nda belirlenen "Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya'sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak" vizyonuna ulaşılabilmesi için 4 temel eksen belirlenmiştir:

- İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı artırmak;
- Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak
- Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak;
- Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini artırmak.

2.3. MEVCUT DURUM ANALİZİ ÇALIŞMALARI

2.3.1. Kalkınma Kurulu

Haziran ayı içerisinde Ajans'ın iletişim kaynakları tarafından iç ve dış paydaşlara bölge planının hazırlanacağı ve Kalkınma Kurulu'nun düzenleneceği duyurulmaya başlanmıştır. İç paydaşlar olan Kalkınma Kurulu üyelerine verilmek üzere iki tür "mevcut durum tespiti anketi" düzenlenmiştir. Anketlerden biri genel nitelikte 18 tespit sorusu olarak hazırlanmış olup, diğer anket ise sosyal yapı; kültür, turizm ve tanıtım; tarım; sanayi, ticaret ve çevre, altyapı ve ulaşım sektörlerinde mevcut durum tespit sorularından meydana gelmiştir. Kalkınma Kurulu'nun 24-25 Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirilmesinden önce Ajans personeli, sektörlerle bağlı komiteler olarak ayrılarak kendi sektöründe hazırlık çalışmaları gerçekleştirmiştir. Kalkınma Kurulu'nda genel anketin uygulanmasından sonra bu ayrıma paralel olarak, Kalkınma Kurulu üyeleri kendi istekleri doğrultusunda yukarıda bahsedilen komitelere alınarak sektörel anketler ajans personeliyle etkileşim içinde, ajans personelinin moderatorlük ve raporlülüğünde gerçekleştirilmiştir. İki gün süren Kalkınma Kurulu'nun ardından çıkan sonuçların analizi yapılarak ilk etapta bölge planına temel oluşturacak genel veriler elde edilmiştir.

2.3.2. Sektörel Çalıştaylar

Sektörel çalıştaylar, Ajans tarafından sektöründe öne çıkan kurum ve kuruluşlardan oluşan paydaşlarla gerçekleştirilmiştir. Daha önce bahsedilen komiteler tarafından, her ilde aynı başlıklar altında düzenlenen sektörel çalıştay toplantılarında, illerin farklı sektörlerdeki mevcut durum ve GZFT'leri üzerine çalışılmıştır. Bu toplantılara valiliklere bağlı sağlık, kültür ve turizm, milli eğitim, sanayi ve ticaret, tarım, çevre ve orman, sosyal hizmetler ve mahalli idare il müdürlükleri, kaymakamlıklar, belediyeler, il özel idareleri, üniversiteler, ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları esnaf ve sanatkâr odaları, müzeler, ticaret borsaları, DSİ il müdürlükleri, organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, üretici birlikleri, meslek kuruluşları, kooperatifler, STK'lar ve özel kuruluşlardan oluşan geniş bir paydaş kitlesi katılmıştır.

Sosyal yapı çalıştaylarında bölgenin demografik özellikleri, eğitim durumu, sağlık durumu, işgücü piyasası ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri; tarım çalıştaylarında süt sığırcılığı, küçükbaş hayvancılık, bağcılık gibi bölgedeki tarımsal ve hayvansal üretim süreçleri; sanayi ve ticaret çalıştaylarında bölgede öne çıkan sektörler olan tarıma dayalı sanayi, madencilik, gıda, otomotiv ve yan sanayi, tekstil, mobilya, kimyasal ürünler ve bunların bölge piyasasındaki durumu; turizm çalıştaylarında bölgenin turizme yönelik sorunları, turizmin çeşitlendirilmesi, mevcut turizm potansiyeli; çevre, altyapı, ulaşım çalıştaylarında kanalizasyon, katı atık, içme suyu, atık su konularında altyapı bilgileri ve bölgenin ulaşım bilgileri konularında bilgi alınmıştır.

2.3.3. Brifingler

Kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimlerden sahip oldukları bilgi ve belgelerden derlenmiş brifingler istenmiştir. İstenen brifinglerle bölgenin mevcut durum analizine önemli ölçüde bir katkı sağlanmıştır.

2.3.4. İnternet Anketi

İnternet sitemize konan anket, ziyaretçilere illerinde/bölgelerinde hangi sektörlerin güçlü olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Tarım, sanayi, turizm, çevre-altyapı ve ticaretten öne çıkan sektörler olarak konan seçenekleri oluşturmuştur. Böylelikle Bölge Planı'nın yazım sürecine doğrudan olmasa bile dolaylı olarak katkı sağlanması da mümkün kılınmıştır.

2.4. GZFT'NİN HAZIRLANMASI

Böylece Kalkınma Kurulu sonuçları, illerde düzenlenen sektörel çalıştaylar ve brifinglerden elde edilen bilgiler sonucu bölge planının mevcut durum analizi ve GZFT çalışmaları tamamlanmıştır. Sektörel bazlı olarak ortaya çıkan GZFT, bölgenin genel özelliklerini oluşturacak şekilde uzmanlar tarafından yeniden düzenlenmiştir. Bu aşamada yukarıda sayılan kurum ve kuruluşlardan kurum brifingleri de istenmiştir.

2.5. VİZYON HAZIRLAMA SÜRECİ

Kalkınma Kurulu'nda yapılan bölgesel bir "vizyon" oluşturma çalışmaları belirlenen vizyonun temelini oluşturmaktadır. Bu çalışma, daha önceden Ajans tarafından belirlenen, üyelerinin rastgele oluşturulduğu "vizyon belirleme grupları"nın tek tek çalışarak bir vizyon taslağı ortaya koyması biçiminde gerçekleşmiştir. 10 gruba ayrılan Kalkınma Kurulu 10 vizyon cümlesi oluşturmuş bu daha sonra her gruptan 1 temsilci seçilerek 5'e indirilmiş, 1'e indirilme çalışmaları sonuçsuz kalmıştır. 10 kişilik temsilci heyet uzun süre çalışmasına rağmen uzlaşamamış ana hatları belirlenen taslağı geliştirmek ve son haline getirmek için Genel Sekretere ve Ajans Personeline yetki vermiştir. Vizyon cümlesi, Ajansta çalışıldıktan sonra Yönetim Kurulu Üyelerinin de Temmuz ayı toplantısında görüşleri alınarak son haline ulaşılmıştır. Mevcut Durum Analizi tamamlandıktan ve bölgeye ilgili bilgiler derinleştirildikten sonra vizyon Ajans tarafından son haline getirilmiştir.

2.6. AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLERİN OLUŞTURULMASI

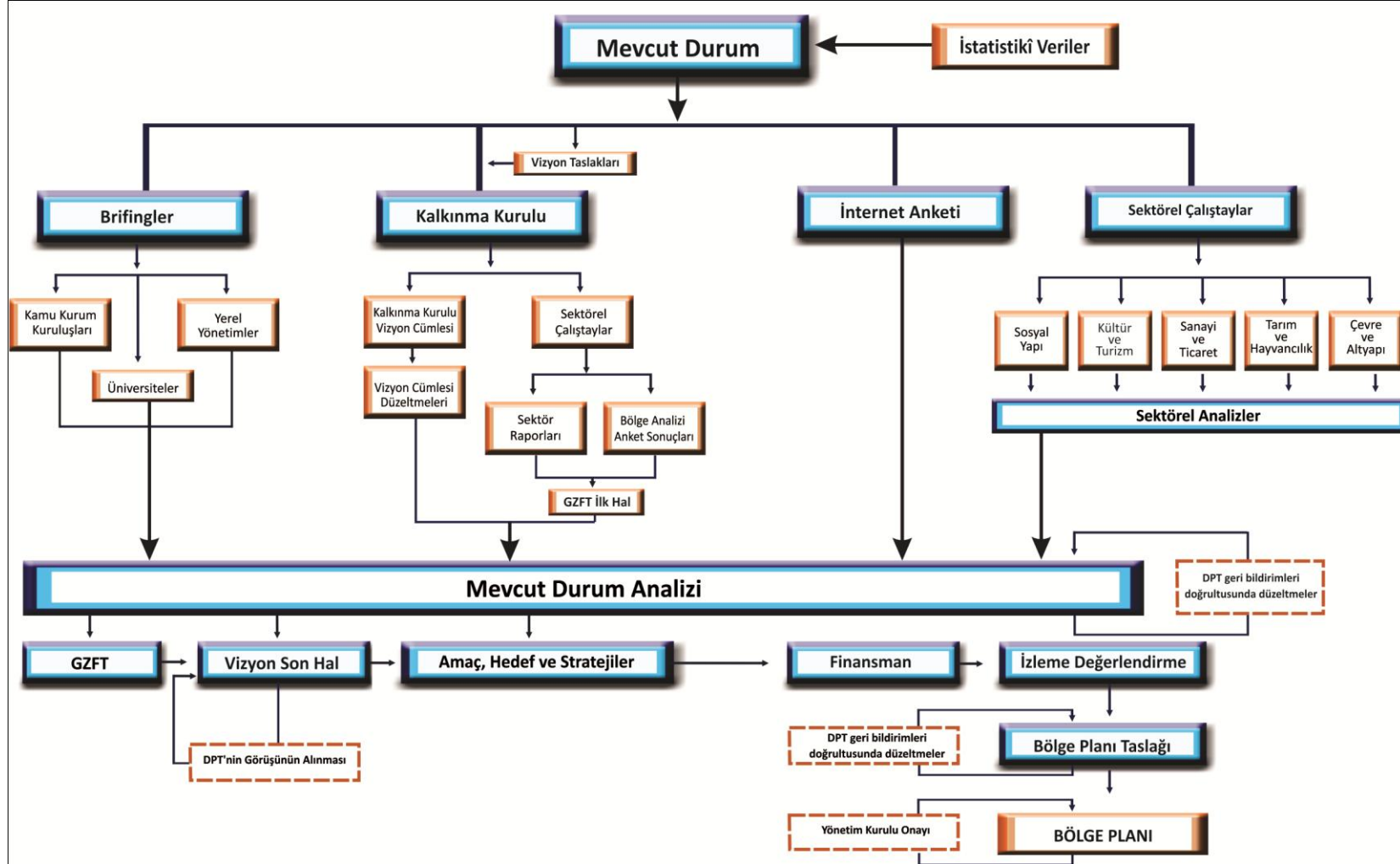
Mevcut durum analizi ve GZFT'nin tamamlanmasının ardından hedef ve stratejiler üzerine yoğunlaşarak bölgeye yönelik ihtiyaçlar üzerinde çalışılmış, bu ihtiyaçları karşılamak için "amaçlar" ve bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik hedef ve stratejiler oluşturulmuştur.

2.7. DPT'NİN BÖLGE PLANINA KATKILARI

Bölge Planı hazırlama süresi boyunca, ortaya çıkan taslaklarda DPT ile yapılan görüşmeler ve yazışmalara binaen düzeltmeler yapılmıştır. Öncelikle planın ilk taslağı DPT'ye gönderilmiş ve DPT'nin görüşleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Sonrasında farklı zamanlarda DPT tarafından gönderilen iki ayrı kontrol listesi ile düzenlemelere devam edilmiştir. Bunlardan birincisi Koordinasyonla İlgili Hususlar ve Bölge Planı Yetkisi konulu belgenin EK-2'sinde belirtilen Bölge Planı İçeriğine ilişkin hususları içermektedir. İkincisi ise Bölge Planı Değerlendirme Kriterlerini içeren kontrol listesidir. Son olarak DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü ziyaret edilerek Bölge Planının sunumu gerçekleştirilmiş ve DPT'nin görüşleri alınarak Plana son şekli verilmiştir.

Bölge Planı Hazırlama Süreci

Tablo 1: Bölge Planı Hazırlama Sürecinde Katılımcılık

Çalışmanın Adı	Yöntem	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Bölge Planı Tespit Anketi	Anket	Kalkınma Kurulu üyeleri	64
Bölge Planı Tespit Anketi (Sektörel)	Anket-Toplantı	Kalkınma Kurulu sektörel komite üyeleri	64
Sosyal Yapı Çalıştayları	Toplantı	Valiliklere Bağlı Sağlık, Milli Eğitim, Sosyal Hizmetler, Planlama ve Koordinasyon ve Mahalli İdare İl Müdürlükleri, İŞKUR İl Müdürlükleri, Üniversite Temsilcileri, TSO Kadın Girişimci Kurulları, Halk Eğitim Merkezleri, İlgili Vakıf ve Dernekler	49
Tarım Çalıştayları	Toplantı	Valiliğe Bağlı Tarım İl Müdürlükleri, Ziraat Mühendisleri Odaları, Ziraat Odaları, Ticaret Borsaları, Tarım Kredi Kooperatifleri, DSİ İl Müdürlükleri, Toprak Mahsulleri Ofisleri, İlgili Vakıf, Dernek ve Özel Sektör Temsilcileri	46
Sanayi ve Ticaret Çalıştayları	Toplantı	Valiliklere Bağlı Sanayi ve Ticaret İl Müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Sanatkar Odaları Birlikleri, KOSGEB, TÜPRAŞ, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Kooperatifler, Sanayici ve İşadamları Dernekleri, İlgili Dernek ve Vakıflar, Özel Sektör Temsilcileri	67
Kültür ve Turizm Çalıştayları	Toplantı	Valiliklere Bağlı İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Kaymakamlıklar, Belediyeler, Üniversiteler, Turizm Eğitim Merkezleri, Müze Müdürlükleri, KAPHİB, Kooperatifler, İlgili Dernekler ve Özel Sektör Temsilcileri	30
Çevre, Altyapı Çalıştayları	Birebir görüşme	Valiliklere Bağlı Çevre ve Orman İl Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Belediyeler	14

Katılımcılığın sağlanmasında, paydaşlardan bilgi toplama yönteminde genelden özele doğru gidilmiştir. İki oturumlu olarak gerçekleştirilen Kalkınma Kurulu'nun ilk oturumunda yapılan anket çalışmasıyla, bölgeyle ilgili genel bilgilerin toplanması amacı güdülmüştür. Kalkınma Kurulu'nun ikinci oturumunda Kurul'da, sektörlerle doğrudan ya da dolaylı bir biçimde ilgili kişilerden oluşan spesifik komiteler oluşturularak öne çıkan sektörlerle ilgili daha detaylı çalışmalar yapılmıştır. Veri toplamanın bir sonraki aşaması olan her ilde düzenlenen sektörel çalıştaylarda tarım, hayvancılık, sanayi, ticaret ve turizm sektörlerinin temsilcileriyle ve sosyal yapıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla toplantı ve/veya birebir görüşme yöntemleri uygulanarak daha detaylı bilgi elde etme yoluna gidilmiştir. Verilerin Ajans tarafından analizi aşamasında, görüşmelerin ve çalıştayların tarafları olan bazı kurum ve kuruluşlardan brifing istenerek bu brifinglerden elde edilen bilgiler, Ajans tarafından yorumlanmış ve plana eklenmiştir.

Kalkınma Kurulu üyelerine, sektörel çalıştay katılımcılarına ve birebir görüşme taraflarına teşekkürü içeren liste Ek-1'de yer almaktadır.

3. DURUM ANALİZİ-BÖLGEYİ ANLAMAK

3.1. BÖLGENİN DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ YERİ

Ekonomik piyasalar, 1989'da iki kutuplu dünyanın sona ermesinden bu yana bir geçiş süreci yaşamaktadır. Küreselleşmenin de etkisi ile her ülke bu süreçte dünya ekonomisi ve piyasalarında kendi konumlarını yeniden sorgulama ve kendilerini yeniden konumlandırma ve geliştirme çabasına girmelidirler. Bu süreçte önemli olan, yatırımlar ve teknolojik gelişme yoluyla kişi başına fiziki sermaye ve beşeri sermaye (eğitim) düzeylerinde ve verimlilikte ne kadar artış sağlanabildiğidir.

Eğitim ve beşeri sermaye iktisadi büyüme sürecinde çok önemli rol oynamaktadır. Ucuz emeğe dayalı bir üretim yapısından daha ileri teknolojiler kullanan, daha yüksek katma değer sağlayan bir yapıya geçebilmek için, daha yüksek becerilere sahip bir işgücü olmaz olmaz önkoşuldur. Ülkemizde olduğu gibi gelişmekte olan birçok ülkenin kullandığı “ucuz emek” kozu özellikle son dönemde Çin ve Hindistan gibi emek gücünü yüksek teknoloji ile birleştirebilen ülkeler yüzünden önemini ve vasfını yitirmiştir.

Emek gücü ucuz olan bu ülkelere imalat ve sanayi sektörünün kayması yönündeki gelişmelere ve piyasalardaki hızlı değişimlere paralel olarak sektörler arasında dünya piyasalarında bir kutuplaşma ve paylaşma yaşanmaktadır. Bu kutuplaşmanın sonucunda, gelişmiş ülkelerdeki imalat ve sanayi sektörünün zayıflamasıyla ortaya çıkan boşluk hizmetler ve finans sektörüyle doldurulmaya çalışılmakta ve bu süreç halen devam etmektedir. Bunun yanında, piyasalardaki rekabet koşullarının ağırlaşmasıyla ürünlere katma değer sağlayan markalaşma kültürü de hızla gelişmektedir. Markalaşan ürünlerin sahibi firmalar üretim maliyetlerini düşürmek için son aşamada yine seri üretimlerini ucuz işgücü olan bu ülkelere yöneltmektedir.

Dünya piyasalarında tarım hala en önemli sektörlerden biri olmasına rağmen kullanılan ileri teknolojik ürünler sayesinde verimlilik artarken istihdam alanı sanayi ve hizmetler sektörü lehine her geçen gün daralmaktadır. Dünya ekonomisinin “Tek Pazar” olma yolunda ilerlediği günümüz koşullarında sanayi ve ticaret sektörü düşük maliyetli ve yüksek kaliteli ürünlerin üretimi ve pazarlanması stratejileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Maliyetlerin en önemli kalemlerinden biri olan enerji sektörü ise her geçen gün önem ve değerini artırmaktadır. Baş döndürücü bir hızla gelişen bilişim sektörü ise yıldızı en çok parlayan sektör olarak öngörülmektedir.

Diğer taraftan sanayileşme sürecini henüz tamamlayamamış, kayıt dışılığın çok yüksek olduğu diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de halen sanayi ve ticaret sektörü ile tarım sektörü arasında hizmetler sektörü lehine geçişler yaşanmaktadır. Turizm, enerji ve inşaat gibi yükselişte olan sektörler ülkemizdeki yeni istihdam ve yatırım alanlarıdır.

TR71 Bölgesi'ne baktığımızda ise 2005 yılında %52 civarında olan tarımdaki istihdam 2009 yılında %34,9'a gerilediğini ve hizmetler sektörü lehine kayış yaşandığını görüyoruz. Sanayi

sektöründeki istihdamın ise %15 civarında kaldığını gözlemlemekteyiz. Bölgenin ülkemizdeki sanayileşme sürecinin bile daha gerisinde olduğunu, geleneksel işletme yapılarının korunduğunu ve bu nedenle de tarım dışı istihdam oranlarının Türkiye ortalamasının altında kaldığını görmekteyiz. Bu da bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerini olumsuz etkilemektedir.

Bölgede Türkiye ortalamasının üzerinde tarıma elverişli arazi ve çayır mera bulunmakta ancak sulama sorunu nedeniyle tarım arazilerinden yüksek verim elde edilememektedir. Bölgede elma, patates, ceviz, yonca gibi dış pazar şansı olan tarımsal ürünlerin üretimi yapılmakta ve çeşitlendirilerek yaygınlaşmaktadır. Bölge tarımsal ürünlerin pazarlanması açısından Ankara gibi büyük bir tüketim merkezine yakın konumda olması büyük bir avantajdır ancak bu avantajlı konumdan tam anlamıyla faydalanılmamaktadır.

Tarımda bir modernleşme süreci izlenmekle beraber halen eski ve geleneksel yöntemler yoğun olarak uygulanmaktadır. Ayrıca depolama, satış ve pazarlama stratejileri gibi konulardaki tecrübe ve altyapı eksiklikleri karlılığı ve verimliliği azaltmaktadır. Bu sektörlerde kurulan büyük ölçekli modern firmalar, dış piyasalara açılmak için bölgeye fırsat sunmakta böylece küçük işletmelere modernleşme ve kârlılığı artırma konularında örnek teşkil etmektedirler.

Bölgede (Nevşehir ilinde) dünyanın en geniş kapasiteli soğuk hava depoları (tuf kayalar içinde doğal soğuk hava depoları) bulunmaktadır. Hem bölgenin hem de yakın bölgelerin depolama ihtiyaçları bu depolar vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Kapadokya ile özdeşleşen bölge, turizmde marka olma yolunda ilerlemektedir. Bölge çanak, çömlek, halıcılık gibi yöreye özgü, uzun geçmişe dayanan ve gelişme potansiyeline sahip el sanatlarına sahiptir. Bölgede bulunan çok çeşitli doğal kaynaklar, özgün yeryüzü şekilleri (peri bacaları), tarihi, dini ve kültürel değerleri ile alternatif turizm fırsatları sunmaktadır. Bölgede turizm potansiyeli yüksek termal kaynaklar vardır. Bölgede Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli gibi kültürel değerler bölgenin tanınmasına ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Bölgede sanayi tam anlamıyla gelişmemiş olmakla beraber bazı alt sektörlerde (otomotiv vb.) kümeleşme ve yoğunlaşmalar yaşanmaktadır. Özellikle imalat sektöründe gözle görülür bir gelişme yaşanmaktadır.

Bölgenin küreselleşen dünya piyasaları ile rekabet edebilirliğinin artırılması amacıyla markalaşma, beşeri sermayeye yatırım, kalite ve verimliliğin artırılması gibi konu başlıklarına yoğunlaşılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu hedeflere uygun ve 9. Kalkınma Planı ile uyumlu olarak Bölge Kalkınma Planı hazırlanmıştır.

9. Kalkınma Planı'nın vizyonu, "istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye" olarak belirlenmiştir. Bu vizyon çerçevesinde, aşağıdaki başlıklar gelişme eksenleri olarak tanımlanmıştır:

- Rekabet gücünün artırılması,
- İstihdamın artırılması,
- Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,
- Bölgesel gelişmenin sağlanması,
- Kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılması.

Bu konu başlıkları önceliğinde “farklılık” ve “markalaşma” yoluyla ülkemizin ve bölgenin rekabet gücünün artırılmasını sağlayacak ve yeni pazarlara ulaşmamız istihdamın artırılmasına yol açacaktır. Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi yöntemiyle insan kaynaklarının geliştirilmesi de markalaşma, ürün kalitesinin ve verimliliğin yükseltilmesi ve farkındalığın artırılmasını sağlayacaktır. Vatandaş odaklı yönetim ve e-Devlet gibi yöntemler vasıtasıyla kamu hizmetlerinde hız, kalite ve etkinlik artırılabilecektir. Tüm Dünyada olduğu gibi ülkemizde de merkezi yönetim sisteminden yerinde yönetim politikalarına geçiş süreci yaşanmakta olup, bölgesel gelişmenin sağlanması için Kalkınma Ajansları gibi yeni enstrümanlar kullanılmaya başlanmıştır.

Buna paralel olarak Ekim 2005 tarihinde başlayan Türkiye ile AB arasındaki katılım müzakereleri çerçevesinde, ülkemiz hibe ya da kredi şeklinde sunulan çeşitli mali desteklerden de faydalanmaktadır. AB, 2007-2013 döneminde "Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)" adı altında beş ana bileşen çerçevesinde destekler sunacaktır;

- 1- Kurumsal Kapasite Geliştirme
- 2- Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği
- 3- Bölgesel Kalkınma
- 4- İnsan Kaynakları
- 5- Kırsal Kalkınma

Yukarıdaki her bir bileşenin uygulanmasından farklı bir kamu kuruluşu sorumlu olup TR71 Bölgesi “Bölgesel Kalkınma” ve “Kırsal Kalkınma” bileşenlerinden faydalanma imkânına sahiptir.

Bölgesel Kalkınma bileşeniyle “ihracat, verimlilik ve ürün geliştirme eğitimleri, kurumsallaşma ve BİT kullanımı, teknoloji transferi ve yükseltilmesi, belgelendirme ve standardizasyon, kredi garanti sistemleri ve turizm”¹ konularında bölgeye kaynak aktarılması mümkün olacaktır.

IPA’nın beşinci bileşeni Kırsal Kalkınma (IPA Rural Development- IPARD) Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası, Kırsal Kalkınma Politikası ve ilgili politikalarının uygulanması ve yönetimi için uyum hazırlıklarını ve bu kapsamda politika geliştirilmesini desteklemektedir.

IPARD kapsamında belirlenen öncelikler, ürünlerin işlenmesi için verimliliğin artırılması ve işleme sanayinin kalite, hijyen ve gıda güvenliği, veterinerlik kontrolleri, hayvan refahı, çevre

¹ İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı, IPA Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı, http://www.izmirvdb.gov.tr/download_files/IPA/IPA-KatılımÖncesiMaliYardim.pdf, 20.08.2010

koruma ve iş güvenliği ile ilgili AB standartlarının sağlanmasıdır. IPARD desteği kapsamında yer alan sektörler arasında özellikle süt ve et ürünleri işleme sektörü öncelikli alanlar arasında bulunmaktadır. Süt ve süt ürünleri işleme sektöründe; süt toplama, işleme ve pazarlama zinciri boyunca sistematik bir soğuk zincir yönetiminin geliştirilmesi IPARD desteği altında önemli bir husustur. Et ve et ürünlerini işleme sektöründe ise kayıtlı kesimhanelerin kalite ve hijyen koşullarının geliştirilmesi IPARD desteğinin ilk önceliği olarak belirlenmiştir.

TR71 Bölgesi illerinden Nevşehir ve Aksaray IPARD programının ikinci aşamasında (2010-2013) destekleme kapsamına alınacak iller arasında bulunmaktadır. IPARD çerçevesinde verilecek desteklerin özellikle bu iki ilimiz başta olmak üzere bölgeye olumlu yansımalarının olması beklenmektedir.

3.2. İKTİSADİ ANALİZLER

Piyasa ekonomisi ülkelerarası sosyo-kültürel yapıya ve sektörler arasındaki yapıya göre değişkenlik göstermektedir. Değişkenleri tanımlamak ve yeni çözümler üretebilmek için iktisadi analiz yapmak gerekmektedir. Bu bağlamda, sorunlar her yerde aynı olmadığı gibi, çözümler de ekonomik yapıya, mekâna, teknoloji ve beşeri sermaye kullanımına göre değişmektedir.

Burada yapılacak iktisadi analizlerin temel amacı, bölgeye en fazla katma değer sağlayan sektörleri inceleyerek bunlara yenilerini eklemek ve bunu yaparken istihdamın artırılması için gerekli destek ve eğitim metotlarını ortaya koymaktır. Bu sayede, bölgenin markalaşmış, farklılık yaratmış, kârını maksimize etmeye çalışan işletmelerin yoğunlukta bulunduğu, Orta Anadolu’da bir üs haline getirilmesi Kalkınma Ajansının görevi olmalıdır.

3.2.1. Genel Ekonomik Göstergeler

Aşağıdaki bölümde bölgedeki ekonomik durumu yansıtmaları açısından kişi başına düşen gayrisafi katma değer ve sektörel dağılımı, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsılanın illere göre dağılımı ve illerin gelişme hızı, gayrisafi yurtiçi hâsılanın diğer istatistikî bölgelerle karşılaştırılması, TR71 Bölgesi’ndeki gelir dağılımı ve tüketim harcamalarına ilişkin veriler TÜİK’in yayınladığı en son veriler dikkate alınarak analiz edilmiştir.

3.2.1.1. Gayrisafi Katma Değer (GSKD)

Gayrisafi katma değer (GSKD) bir bölgede belli bir dönem içinde üretilen toplam mal ve hizmetlerin üretim değerinden toplam ara tüketim değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değeri ifade etmektedir. Aşağıdaki tablo bize TR71 Bölgesi’ndeki kişi başına düşen GSKD’i ve bölgedeki sektörlerin GSKD içindeki payını Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

Tablo 2: Sektörlerin Gayrisafi Katma Değer İçindeki Payları ve Kişi Başına GSKD

BÖLGE ADI	Tarım / Pay (%)	Sanayi / Pay (%)	Hizmetler / Pay (%)	Kişi başına GSKD (TL)
Türkiye	9,4	28,2	62,4	6.684
TR71	22,8	24,3	52,9	4.654

Kaynak: TÜİK, 2006

Yukarıdaki tabloda da görülebileceği gibi 2006 verilerine göre Türkiye genelinde kişi başına düşen GSKD 6.684 TL iken TR71 Bölgesi’nde bu değer 4.654’dür. Türkiye genelinde tarım sektörünün GSKD içindeki payı %9,4, sanayi sektörünün payı %28,2 ve hizmet sektörünün payı ise %62,4 iken, TR71 Bölgesi’nde tarımın payı %22,8, sanayinin payı %24,3 ve hizmet sektörünün payı %52,9 dur. Bölgede tarım sektörünün GSKD içindeki payının Türkiye ortalamasına göre çok yüksek olduğu, buna karşın sanayi ve hizmet sektöründeki paylarının ise görece düşük olduğu görülmektedir.

Tarımın ekonomiye katkısının sanayi ve hizmet sektörüne oranla daha yüksek olması, ekonomik kalkınma açısından bölgenin çok da iyi bir yerde olmadığını göstermektedir. Diğer sektörlerin katkılarını artıracı çalışmalar yapılmalıdır.

3.2.1.2. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)

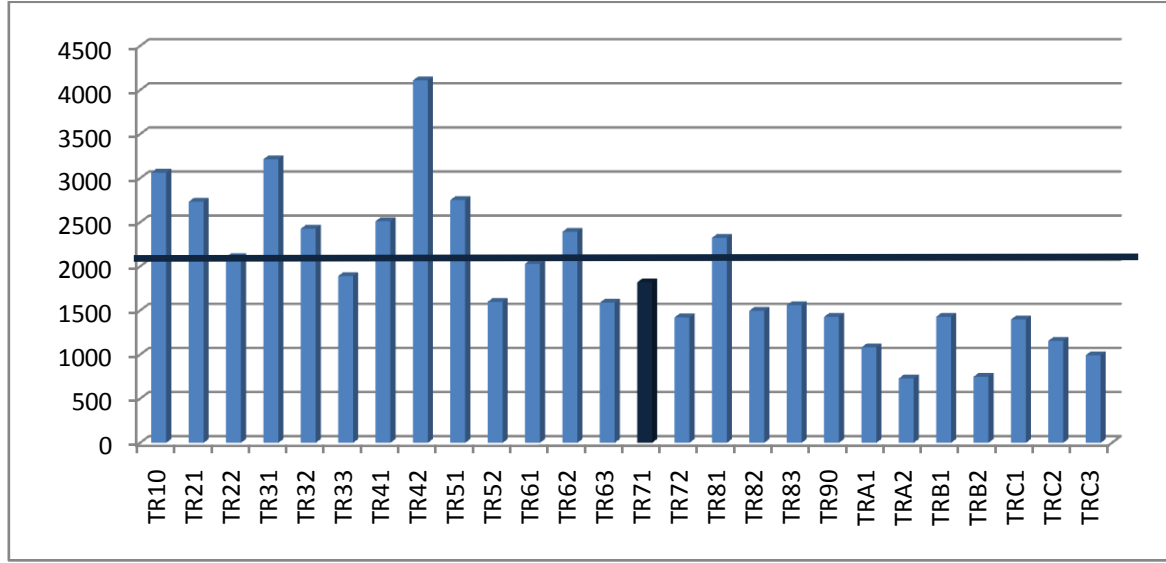
Ekonomik Kalkınmanın önemli göstergelerinden biri olan GSYH'nin bölgedeki dağılımı ve illerin GSYH'den aldığı paylar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3: Cari Fiyatlarla Kişi Başına Düşen GSYH ve İllerin Payı

	Cari fiyatlarla Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (\$)	İllerin Payı (%)
Türkiye	2.146	100
TR71	1.819	2,1
Aksaray	966	0,3
Kırıkkale	2.725	0,7
Kırşehir	1.488	0,3
Nevşehir	2.117	0,4
Niğde	1.781	0,4

Kaynak: TÜİK, 2001

TÜİK'in 2001 verilerine göre, cari fiyatlarla kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla Türkiye genelinde 2.146 dolar iken bu değer TR71 Bölgesi için 1.819 dolardır. Bölge içindeki iller arasında Aksaray en düşük kişi başına düşen GSYH'ye sahipken, Kırıkkale bölge içerisinde en üst sıradadır ve Türkiye geneli ortalamasının üzerinde yer almaktadır. 2001 yılı verilerine göre Kırıkkale hariç diğer tüm illerin kişi başına geliri ülke ortalamasının altındadır. Kırıkkale'de yüksek çıkmasının sebebi ise Tüpraş petrol rafinerisinin sağladığı yüksek katma değerdir. Buna karşın diğer tüm illerdeki kişi başına düşen GSYH, Türkiye ortalamasının altındadır. Bölgenin Türkiye toplam GSYH'ye katkısı %2,1 oranındadır.

Grafik 1: Bölgelerarası GSYH (\$)

Kaynak: TÜİK, 2009

Bölgelerarası GSYH karşılaştırması Grafik 1’de verilmiştir. Komşularımız olan TR52 Konya, Karaman ve TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat ile karşılaştırma yapıldığında, TR71 Bölgesi’nin (1.819 \$) 2001 GSYH verilerine göre komşuları olan TR52 (1.599 \$) ve TR72 (1.422 \$) bölgelerinden daha yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Buna rağmen bölgenin GSYH’si ülke ortalamasının altında seyretmektedir.

3.2.1.3. Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamaları

2003 Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçlarına göre; TR71 Bölgesi’ndeki hanehalklarının gelir dağılım verileri küçükten büyüğe doğru sıralanmış %20’lik beş dilime ayrıldığında, gelirin %7,5’ini birinci grup, %12’sini ikinci grup, %15,7’sini üçüncü grup, %21,8’ini dördüncü grup ve %42,9’unu beşinci grup almaktadır. Bu durum ülkemiz genel durumuna göre düşük gelir grupları lehindedir. Bölgenin gelir dağılımına ilişkin verilerin Türkiye içindeki payları incelendiğinde; TR71 Bölgesi Türkiye içinde %2’lik gelir payına sahiptir.

2008 Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçlarına göre; ülke genelinde, hanehalklarının tüketim amaçlı yaptığı harcamalar içinde; en yüksek payı %29,1 ile konut ve kira harcamaları ve %22,6 ile gıda ve alkolsüz içecek harcamaları alırken, en düşük payı ise %1,9 ile sağlık harcamaları almaktadır. 2006-2008 sonuçlarına göre TR71 Bölgesi’nde %29 ile gıda ve alkolsüz içecekler harcamaları ve %24,2 ile konut ve kira harcamaları en yüksek payı alırken, eğlence ve kültür harcamaları %1,8 ile en düşük payı almaktadır. Genel olarak TR71 Bölgesi Türkiye genelindeki harcama gruplarının %2,2’lik payına sahiptir.

3.2.1.4 Dış Ticaret

Bölgedeki ihracatçı firma sayısı 2001 yılında 110 iken, 2009 yılında 1,6 kat artarak 179’a ulaşmıştır (Türkiye 1,7 kat). Aynı dönemde ihracat miktarı 4,4 kat artarak (Türkiye 3,25 kat)

231 milyon dolar olmuştur. Ülkemiz geneline göre bölgenin ihracat artış hızı yüksektir. En fazla ihracatçı firma Aksaray'da (63), en azı ise Kırıkkale'dedir (16). En düşük ihracat miktarı yine Kırıkkale'de (6 milyon \$), en fazla ise Kırşehir'dedir (111 milyon \$). Ancak bu ildeki rakam yüksekliğinin sebebi PETLAS işletmesinin ihracatıdır. Bunu Aksaray (56 milyon \$), Niğde (36 milyon \$) ve Nevşehir (20 milyon \$) takip etmektedir ancak Kırıkkale ihracatı diğer illere göre belirgin derecede düşüktür. (Kaynak: DTM)

Bölgedeki ithalatçı firma sayısı ise 2001 yılında 111 iken, 2009 yılında 1,4 kat artarak 157'ye yükselmiştir (Türkiye 1,5 kat). Aynı dönemde ithalat miktarı 1,7 kat artarak (Türkiye 3,4 kat) 149 milyon dolar olmuştur. Ülkemiz geneline göre ithalattaki artış hızı düşüktür. Ülkemizdeki tablo ile uyumlu olarak bölgedeki ihracatçı iller sıralaması ile ithalatçı iller sıralaması aynıdır.

2001-2009 yılları arasında ihracat ve ithalatta zirve yılı ülkemizde ve de bölgede 2008 yılıdır. Küresel ekonomik kriz nedeniyle dış ticaret rakamları 2009 yılında belirgin derecede düşmüştür.

İhracatın bileşimi ise sanayi ürünü %83, tarım ürünü %8, maden %9 şeklindedir. İhracat alanında tarımda Niğde, sanayide Aksaray, madende ise Nevşehir öne çıkmaktadır.

3.2.1.5 Mevduat ve Krediler

Kişi başına banka mevduatı ülkemiz ortalamasının altındadır. Bölge ortalaması 2,71 bin TL iken Türkiye ortalaması 6,98 bin TL'dir (TBB-2009). Diğer iller benzer seviyede iken (3-4 bin TL) Kırıkkale ve Niğde yaklaşık 1,80 bin TL gibi en düşük değere sahiptir. Bölgede toplam banka mevduatı ülkemiz mevduatının %1'i kadardır. Bölgede kredi/mevduat oranı %69,4 ile ülke ortalamasının altındadır. Ancak son 10 yıldır tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı ülke ortalamasının sürekli üstündedir (%10-15 fazladır). Dönem ortalaması olarak tasarruf mevduatı oranı en düşük Aksaray, en fazla Niğde'dir. Ticari mevduat oranı en düşük Aksaray, en yüksek Kırıkkale ve Niğde'dir. Ancak aynı dönemde bölgedeki ticari mevduatın toplam mevduat içindeki payı ülkemiz ortalamasının sürekli altındadır (%50-60 daha azdır). Bölgede toplam mevduat içinde döviz tevdiat hesabının payı ise ülkemiz ortalamasının sürekli üstündedir. Aksaray, Kırşehir ve Nevşehir illerindeki oranlar belirgin derecede yüksektir. Bu durum bu illerdeki gurbetçi dövizlerine bağlanabilir.

2009 yılında tarımsal kredilerin toplam krediler içindeki payı ülkemizde %3 iken, bölge ortalaması %14,3'tür. Yine tarımsal kredilerde 1995 yılında bölge ortalaması %59, Türkiye ortalaması %19'dur. Bu durum gerek ülkemizde gerek bölgede tarımsal finansmandaki küçülmeyi göstermektedir. Bölgede kullanılan tarımsal kredilerin ülkemizde kullanılan tarımsal kredilere oranı 1995 yılında %1,5 iken 2009 yılında %3,5 olmuştur. Ek olarak bölgede bin kişi başına traktör sayısı ülke ortalamasının 3 katıdır. Tarımsal üretim girdilerine talep yüksektir.

3.2.1.6. Vergi ve Kamu Yatırımları

5 ilin genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı binde 40-60 arasında değişmektedir.

Tablo 4: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı

İLİ	2002	2005	2006	2007	2008	2009
AKSARAY	1.272	1.488	1.592	1.721	1.785	1.872
KIRIKKALE	1.259	1.289	1.295	1.323	1.324	1.320
KIRŞEHİR	807	929	938	967	962	915
NEVŞEHİR	1.326	1.544	1.599	1.678	1.761	1.778
NİĞDE	830	915	987	1.023	1.087	1.122

Kaynak: GİB

Kurum (genellikle sermaye şirketleri) kazançları üzerinden alınan vergi türü olan kurumlar vergisi aynı zamanda iktisadi organizasyon etkinliği göstergesidir.

Kriz ertesi yılı olduğu düşünüldüğünde 2002 yılı ekonomik faaliyette sıfır noktası kabul edilebilir. Tabloda görüldüğü üzere vergi mükellef sayısı artışında Kırıkkale ve Kırşehir'de belirgin bir durgunluk görülürken Aksaray'da hızlı bir yükselme gerçekleşmiştir.

Tablo 5: Gelir Vergisi Mükellef Sayısı

İLİ	2002	2005	2006	2007	2008	2009
AKSARAY	5.528	6.274	6.455	6.373	6.330	6.331
KIRIKKALE	6.297	5.335	5.167	5.073	4.937	4.863
KIRŞEHİR	4.496	4.352	4.298	4.221	4.058	4.012
NEVŞEHİR	7.060	7.277	7.302	7.207	6.669	6.509
NİĞDE	5.887	6.079	5.959	5.760	5.603	5.389

Kaynak: GİB

Gerçek kişilerin elde ettiği gelir üzerinden alınan vergi türü olan gelir vergisi mükellef sayısında da Aksaray nispeten ilerleme göstermiştir. Diğer illerin tamamında bir azalma görülmektedir.

Vergi istatistiklerine bakıldığında Aksaray'da bir canlılık görülmektedir. Ancak Kırıkkale bölgedeki iller arasında genel bütçeye en fazla vergi geliri sağlayan ildir. Bunda Tüpraş rafineri tesisinin önemli payı vardır. Ardından Aksaray gelmektedir. 5 ilin genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı ise %0,5 seviyesindedir. Kamu yatırımlarından alınan pay %1 civarı olduğuna göre bölge illerinin genel bütçeye katkısı negatiftir.

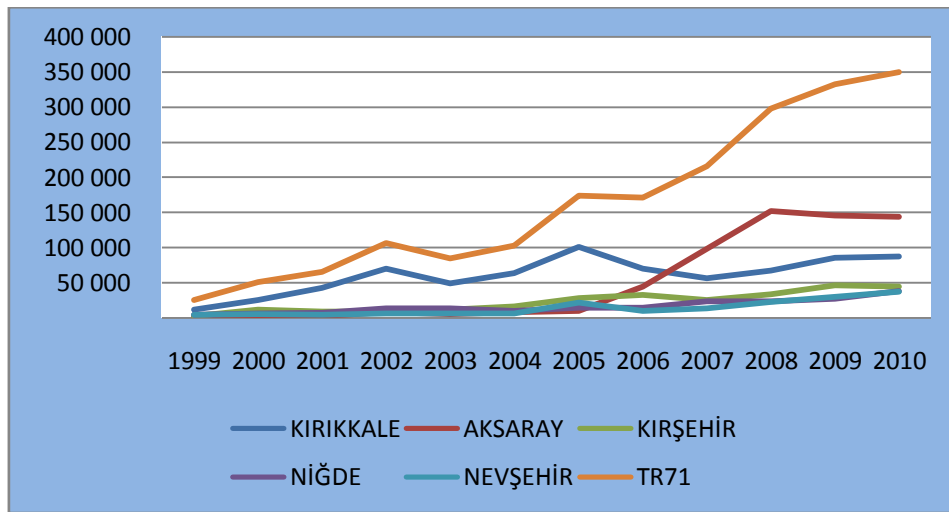
1999-2010 yılları arasında bölgedeki illere yapılan kamu yatırımlarının miktarları incelendiğinde TÜİK 2010 verilerine göre bu yıllar arasında bölgeye yapılan yatırımların Türkiye içindeki oranının düşük olduğu görülmektedir. 1999-2005 yılları arasında %0,55-0,87

arasında kamu yatırımlarının yapıldığını, 2006-2010 yılları arasında bu oranın %1 civarına çıktığı gözlenmektedir.¹

Veriler incelendiğinde 2006 yılına kadar olan dönemde en yüksek kamu yatırım payını Kırıkkale'nin aldığını, o yıllardan sonra ise en yüksek payı Aksaray'ın aldığını görmekteyiz. Kırıkkale'nin kamu yatırımlarından aldığı pay 2006'dan sonra görece olarak düşse de, hala Aksaray'dan sonra en yüksek payı almaktadır. Diğer iller (Nevşehir, Niğde ve Kırşehir) ise kamu yatırımlarından en az pay alan iller olmaktadır. Aşağıdaki grafik illerin yıllar itibari ile kamu yatırımları miktarlarının bölge geneli ile karşılaştırmasını göstermektedir. Her ne kadar Niğde, Kırşehir ve Nevşehir diğer iki il kadar kamu yatırımdan pay almasa da, hem bu illerde hem de genel olarak bölge düzeyinde kamu yatırımlarının bir artış gösterdiği söylenilebilir.

Grafik 2: Yıllara Göre Kamu Yatırım Miktarları, TR71 Bölgesi (Milyon TL)

Kaynak: DPT, 2010

Ülkemiz genelinde yatırımların sektörel paylarına bakıldığında sırasıyla; ulaştırma, enerji, eğitim, tarım, sağlık, imalat, madencilik, konut ve turizm gelmektedir.

Bölge illerindeki üniversiteler sayesinde bölgede eğitim yatırımı, genel politika olan ulaştırmaya yatırım (duble yollar) sayesinde de bölgede ulaştırma yatırımları yüksek görünmektedir. İmalat yatırımlarının yüksekliği ise Kırıkkale'deki MKEK tesisleri ile özelleşmiş olan Tüpraş petrol rafinerisi tesislerine yapılan harcamalardan kaynaklanmaktadır.

Ancak aynı dönemde tarımsal kamu yatırımlarına bakıldığında ülkemizde toplam yatırımlar içindeki payı yavaş yavaş yükselmesine rağmen (1999'da %5,26, 2010'da %12,38), tarımsal karakterli TR71 Bölgesi'nde tarımsal kamu yatırımları düşüş göstermiştir. Bunun sebebi de DSİ'nin bölgede sulama amaçlı baraj yapımlarının bitmesi veya düşük fiziki gerçekleşmesi olan yatırımlara yalnızca iz ödenek ayrılmasıdır.

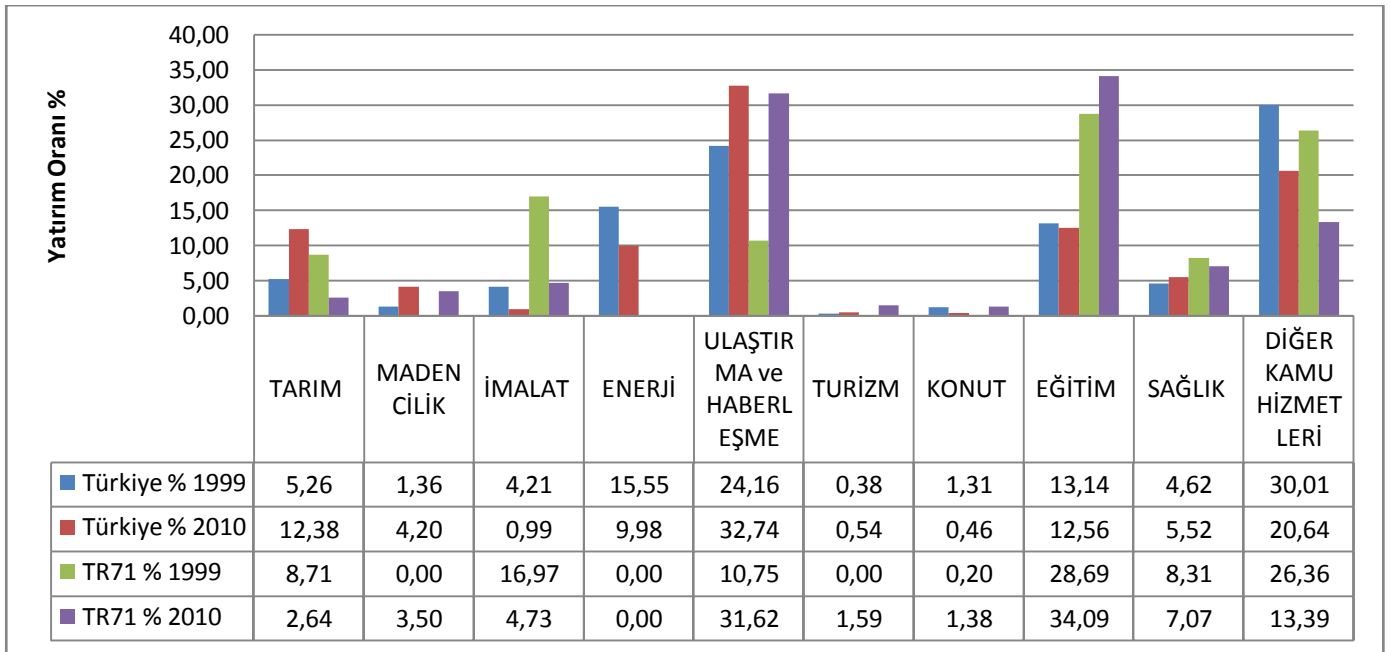
¹ Muhtelif yatırımlar bu hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Kamu yatırımlarının bölge düzeyinde hangi sektörlere yapıldığı ve bunda yıllar itibari ile bir değişim olup olmadığına ülke geneli ile karşılaştırmalı olarak bakıldığında, Türkiye genelinde 1999 yılında toplam yatırımların yalnızca %5,26'sı tarıma yapılırken, bu oran 2010 yılında %12,38'e yükselmiştir. Ancak aynı yıllarda TR71 Bölgesi'nde tarımın bölge toplamı içindeki yatırım oranının %8,71'den %2,64'e düştüğü görülmektedir.

Hem ülke genelinde hem de bölge düzeyinde imalata yapılan kamu yatırım oranının da düştüğü görülmektedir. 1999-2010 yılları arasında Türkiye genelinde imalat sektörünün toplam kamu yatırımları içindeki payı %4,21'den %0,99'a, bölge düzeyinde ise %16,97'den %4,73'e düşmüştür.

Grafik 3: Kamu Yatırımlarının Sektörel Dağılımı 1999-2010

Kaynak: DPT, 2010

Sağlık sektörü ve diğer kamu yatırımlarının bölge içindeki yatırım oranı da düşmüştür. 1999 yılında bölge düzeyinde %8,31 olan sağlık kamu yatırımları oranı 2010 yılında %7,07'ye düşmüştür ve aynı yıllar içinde bölgedeki diğer kamu yatırımlarının oranı %26,36'dan %13,39'a düşmüştür. Fakat bu yıllar arasında Türkiye genelinde eğitim alanında yapılan yatırımların toplam yatırımlar içindeki oranı %13,14'den %12,56'ya ve konut alanında yapılan yatırımların oranı da %1,31'den %0,46'ya düşerken, TR71 Bölgesi'nde bu alanlardaki yatırımın bölge toplamı içindeki oranı artmıştır. Eğitim alanındaki artış %28,69'dan %34,09'a ve konut alanında da %0,20'den %1,38'e yükselmiştir.

Aynı yıllar arasında Türkiye genelinde enerji alanında yapılan kamu yatırımlarının oranı düşerken, bölge düzeyinde bu alanda kamu yatırım oranı sıfırdır. Ayrıca Turizm ve Madencilik alanında hem ülke genelinde hem de bölge düzeyinde kamu yatırım oranları kısmen yükselmişken, en büyük artış her iki düzeyde de ulaştırma ve haberleşme sektörlerinde

gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde ulaştırma ve haberleşmenin kamu yatırımları içerisindeki oranı %24,16'dan %32,84'e, Bölge düzeyinde ise %10,75'den %31,62'ye yükselmiştir.

3.2.2. Sektörel Analizler

TR71 Bölgesi'nin kalkınması için potansiyel vaat eden ve bölgede en fazla istihdamın sağlandığı tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri bu bölümde incelenecektir. Bölgedeki iktisadi yapının ana unsurlarını oluşturan bu sektörler her biri kendi içinde üretim, istihdam ve diğer karakteristik özellikleri yönünden incelenecek, rekabet ihtimali bulunduğu diğer bölgelerle karşılaştırmaları yapılacaktır. Gelişme ve istihdam kapasitesi fazla olan sektörler üzerinde daha fazla durulacak ve bölgenin mevcut durumu belirlenmeye çalışılacaktır.

3.2.2.1. Tarım

Tarım, ilk çağlardan itibaren medeniyetlerin kalkınmasında önemli paya sahip ana faaliyet kollarından birisi olarak öne çıkmıştır. Tarımsal gelişmeler, dünyadaki sosyo-ekonomik değişimlere doğrudan etkide bulunduğu için, tarım tarihi, insanlık tarihini de önemli ölçüde etkilemiştir.

Dünyada yaklaşık 13,4 milyar hektar karasal alan bulunmaktadır. Sayısı 7 milyarı bulan insanlığın kullanabildiği ekilebilir alan yeryüzündeki karaların yalnızca %12'si iken meraların oranı %26'dır. Tarımsal alanların yalnızca %20'si sulanabilmektedir.

Ekilebilir arazi miktarları bakımından ABD, Hindistan ve Çin ilk üç sırada yer almaktadır. Sulanabilen tarımsal arazi miktarında ise Hindistan ve Çin önde gelen ülkelerdir. En çok üretimi yapılan ürünler sırasıyla tahıllar (arpa, buğday, pirinç vs.), şeker pancarı, sebze/meyve ve köklü bitkilerdir. En değerli ticari ürünler sırasıyla tütün, büyükbaş/küçükbaş hayvanlar, kümes hayvanları, kahve, süt, soya, pirinç, buğday ve mısırdır.¹

En büyük ihracatçı ülkeler sırasıyla ABD, Hollanda ve Fransa, en büyük ithalatçı ülkeler ise ABD, Almanya ve Japonya'dır. Ticareti en fazla ürünler ise şarap, buğday ve soya fasulyesidir.² Islah edilmesi halinde Türkiye'nin buğday ve tohumluk buğday üretiminde söz sahibi olması mümkündür.

1980 yılında kişi başına tarımsal üretimde 100 kabul edilen endeks değeri 2005 yılında 120'yi bulmuştur. Bu da demektir ki 25 yılda dünyada kişi başına tarımsal üretim miktarı %20 oranında artmıştır. Yukarıdaki nüfus bilgilerine bakıldığında aynı dönemde nüfus %47 oranında artmıştır. Tarımsal üretim artış hızı nüfus artış hızına yetişememiştir.³

¹ FAO İstatistikleri, 2006

² FAO İstatistikleri, 2006

³ FAO İstatistikleri, 2006

3.2.2.1.1. TR71 Bölgesi'nde Tarıma Genel Bakış

Orta Anadolu Bölgesi, gerek geniş tarımsal alanları, gerekse hayvancılığa elverişli yapısı ile ülkemiz tarımında önemli bir yere sahiptir. Yıllar içerisinde ülkemizde olduğu gibi TR71 Bölgesi'nde de tarımda istihdam edilenlerin oranı düşüş gösterse de, bölgede tarım sektörü, çalışanların üçte birinden fazlasının istihdam edildiği bir sektördür. 2008 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunundaki¹ tarım sektöründe çalışanlara uygulanan prim desteği nedeniyle, tarım sektöründeki istihdam oranı %27,3'ten %34,9'a çıkmıştır. Son rakam her ne kadar bölgenin gerçek istihdam oranını yansıtmamakta ise de bölgenin halen %28 ile tarım ağırlıklı bir bölge olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Tablo 6: İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı

BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Tarım (%)	Sanayi (%)	Ticaret (%)	Hizmet (%)
TR	Türkiye	24,7	25,3	21,3	28,7
TR52	Konya, Karaman	32,3	24,2	18,8	24,7
TR71	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	34,9	15,0	20,9	29,2

Kaynak: TÜİK, 2009

2009 yılı verilerine göre, istihdam oranlarında %34,9 ile ilk sırada gelen tarım sektörünü, %29,2 ile hizmetler sektörü takip etmektedir. Tarımsal üretim değeri açısından Türkiye'de ilk sırayı alan TR52 Bölgesi'nde dahi (Konya, Karaman) tarımda istihdam edilenlerin oranı %32,3 düzeyindedir. Bu durum tarımın ve hizmet sektörünün bölge için ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Tarımsal üretim değerleri incelendiğinde, ülkemizin toplam tarımsal üretim değerinin %4,38'inin TR71 Bölgesi'nden elde edildiği görülmektedir. Bölgede bu konuda Niğde ve Nevşehir illeri ilk sıralarda yer almaktadır. En az üretim değeri ise Kırıkkale ilinde gerçekleşmektedir. Tarımsal üretim değerinin Türkiye içindeki payı açısından Konya ili %4,72 ile birinci sıradadır. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranı daha yüksek olmasına karşın, TR71 Bölgesi olarak üretilen toplam tarımsal üretim değerinin Konya ilinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Diğer taraftan, kırsal nüfus başına düşen tarımsal üretim değerleri bakımından Niğde ve Nevşehir illeri, kişi başına sırasıyla 1.672 ve 1.647 TL'lik üretimle Konya ilinden önce gelmektedir. Bu durum, bölgede tarım arazilerinin küçük parçalı olması ve entansif tarım uygulamalarının yeterince yaygın olmaması nedeniyle bölgenin Türkiye içindeki payının yüksek olmaması, ancak nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasının altında olması nedeniyle de kişi başına düşen tarımsal üretim değerinin nispeten yüksek olması şeklinde açıklanabilir.

¹ 5510 Sayılı Kanun, Geçici 16. Madde

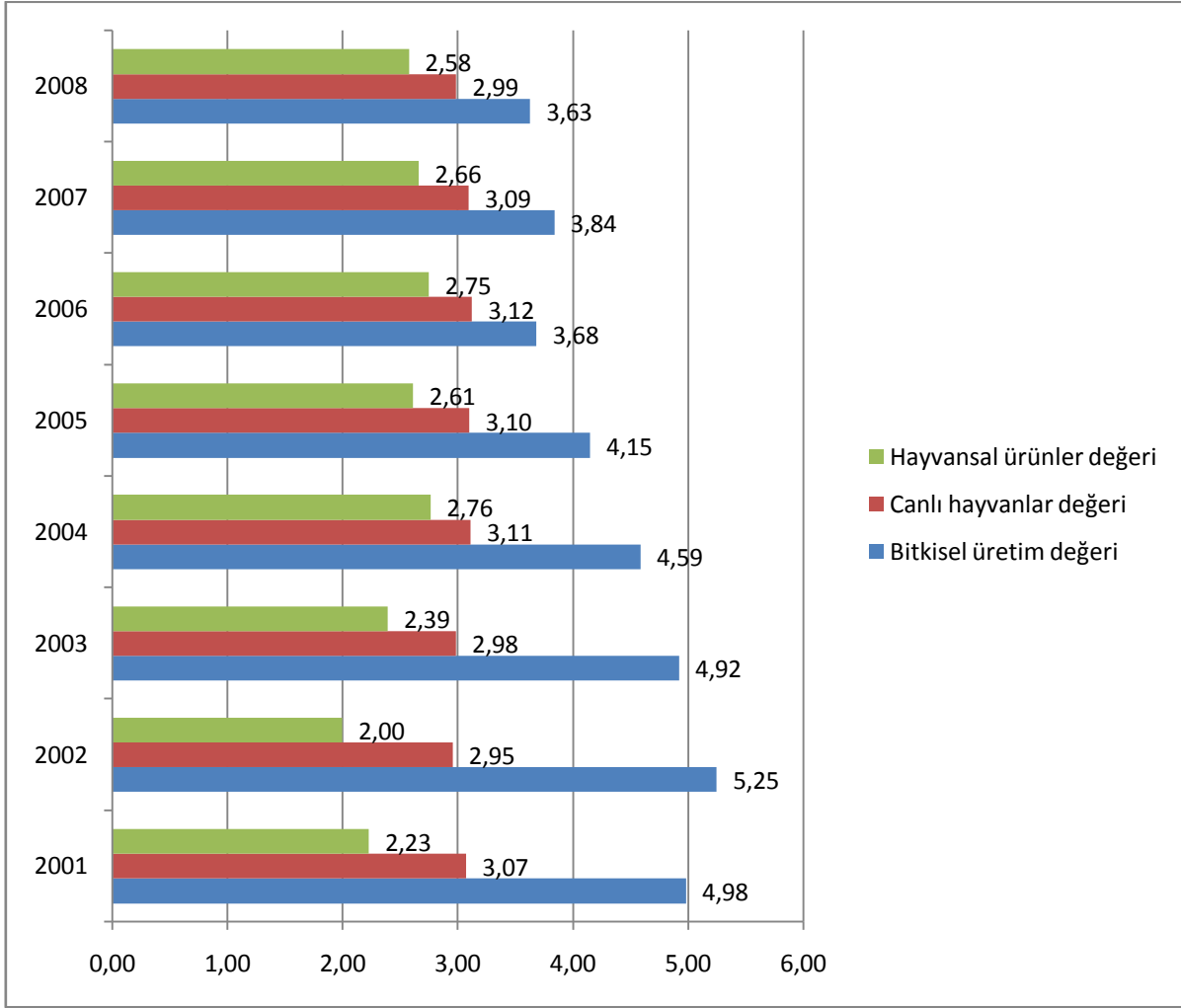
Tablo 7: Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri

Bölge	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri (TL)	Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı (%)
Türkiye	1.124	100
Konya	1.407	4,72
Aksaray	1.294	0,95
Kırıkkale	1.109	0,41
Kırşehir	1.432	0,57
Nevşehir	1.647	1,07
Niğde	1.672	1,38

Kaynak: Illerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, DPT, 2003

Tarımsal üretim değerinin faaliyet kolları açısından ayrımı incelendiğinde, Türkiye genelinde olduğu gibi bölgede de bitkisel üretim değerinin, canlı hayvan ve hayvansal ürün değerlerinin önünde olduğu görülmektedir. TR71 Bölgesi, üretilen toplam bitkisel ürün değerleri açısından 6.370.049 TL ile Türkiye’de ilk sırada yer alan TR62 (Adana, Mersin) ve hayvansal ürün değerleri açısından 3.983.338 TL ile ilk sırada yer alan TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgelerinin oldukça gerisindedir. Bu alanlarda, TR71 Bölgesi 26 Düzey 2 bölgesi içinde 1.375.364 TL hayvansal üretim değeri ile 19. sırada ve 2.394.125 TL bitkisel üretim değeri ile 14. sırada bulunmaktadır. TR71 Bölgesi’nin toplam bitkisel üretim değerinin %31,7’si Niğde, %24,7’si ise Aksaray ilinde üretilmektedir. Hayvansal ürünler değeri bakımından incelendiğinde, Aksaray ilinin %31,5’lik oran ile bölge içinde lider durumda olduğu görülmektedir. Bitkisel ve hayvansal üretim değerlerinde Kırıkkale ili son sırada yer almaktadır. Tarımsal üretim değerlerinin yıllar içindeki değişimine bakıldığında, 2001 yılında Türkiye içindeki payı %4,98 olan bitkisel üretim değerinin, 2008 yılında %3,63’e gerilediği görülmektedir. Aynı dönemde canlı hayvanlar değerinde kayda değer bir değişim yaşanmamış, hayvansal ürünler değerinin Türkiye içindeki payı ise %2,23’ten, %2,58’e yükselmiştir.

Grafik 4: TR71 Bölgesi Tarımsal Üretim Değerlerinin Türkiye İçindeki Payları (%)

Kaynak: TÜİK, 2008

Bölgede sanayi ve hizmet sektöründe yeterli istihdam olanağının sağlanamamasına bağlı olarak tarım istihdamı hala ülkemiz ortalamasının üzerindedir. Tarımda istihdam, AB katılım sürecinde tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi ve şehirlere göç eden istihdam edilebilir iş gücünün sanayi ve hizmet sektöründe istihdam olanaklarının artırılması yolu ile azaltılmalıdır. Fakat sektörler arası istihdam geçişlerinin dengeli olarak gerçekleşmesi sağlanmalı ve özellikle tarım sektöründe istihdam ihtiyaç duyulan düzeyin altına düşürülmemelidir.

Bölgede su kaynaklarının kısıtlılığı nedeniyle genel olarak kuru tarım yapılmaktadır. Bölge, kısıtlı su kaynaklarını değerlendirerek bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Bölge son zamanlarda katma değeri yüksek bitkiler üreterek, tarıma dayalı sanayide özellikle süt sığırcılığın gelişmesiyle de süt ve süt ürünlerine bağlı sanayide ilerlemeler kaydetmektedir. Bu ilerlemenin ivme kazanarak devam etmesi, işletmelerin ürünlerini ham olarak değil, katma değeri yüksek işlenmiş ürünler halinde piyasaya sürmeleri, markalaşmaya gitmeleri, sermayelerini güçlendirmeleri, bilgi birikimlerini artırmaları yoluyla gerçekleşecektir.

Bölge içerisinde öncelikli tarla ürünleri üretimleri ele alındığında Niğde ve Nevşehir’de patates, Kırşehir’de arpa, Aksaray’da şeker pancarı, yonca ve ayçiçeği, Kırıkkale’de ise buğday üretiminin ön plana çıktığı görülmektedir. Sebze üretiminde, Niğde’de lahana, Nevşehir’de çekirdeklik kabak üretimi ülke genelinde önemli bir paya sahiptir. Meyvecilikte ise Niğde’de elma üretimi, Kırşehir’de ise ceviz üretimi öne çıkmış durumdadır. Bölgede jeotermal seracılık ve organik tarım faaliyetleri istenen düzeyde değildir. Su ürünleri üretimi ise yok denecek kadar az düzeydedir. Süt hayvancılığı alanında Aksaray, besicilik alanında ise Kırşehir illeri bölgede önde gelen üretim merkezleridir. Aksaray ili hayvancılık faaliyetleri ile bağlantılı olarak yem bitkileri üretiminde de lider konumdadır. Bölge tarımına ilişkin ayrıntılı veriler ve analizlere bundan sonraki bölümlerde yer verilmektedir.

3.2.2.1.2. Arazilerin Niteliklerine Göre Dağılımı

TR71 Bölgesi’nde toplam tarım alanı 1.791.852 hektardır. TR71 Bölgesi’nde toplam yüzölçümün %55,8’ini tarım alanları teşkil etmektedir ve bu oran ülke ortalamasının 22,6 puan üzerindedir. Bölge illerine bakıldığında en fazla tarım alanı Kırşehir’de bulunmaktadır.

Çayır mera alanlarına baktığımızda, TR71 Bölgesi’ndeki %29,4 oranının ülke ortalaması olan %18,6’dan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle hayvancılığın geliştirilmesi açısından bir fırsat olarak görülebilir. Diğer taraftan, TR71 Bölgesi %4,9’luk oranla, ülkenin orman ve fundalık alan ortalamasının çok altında kalmaktadır. Tarım dışı alanlar karşılaştırıldığında ise, Türkiye’deki oranın %21,7, TR71 Bölgesi’nin ise %9,9’luk bir paya sahip olduğunu görmekteyiz.

Tablo 8: Arazinin Kullanım Biçimlerine Göre Dağılımı

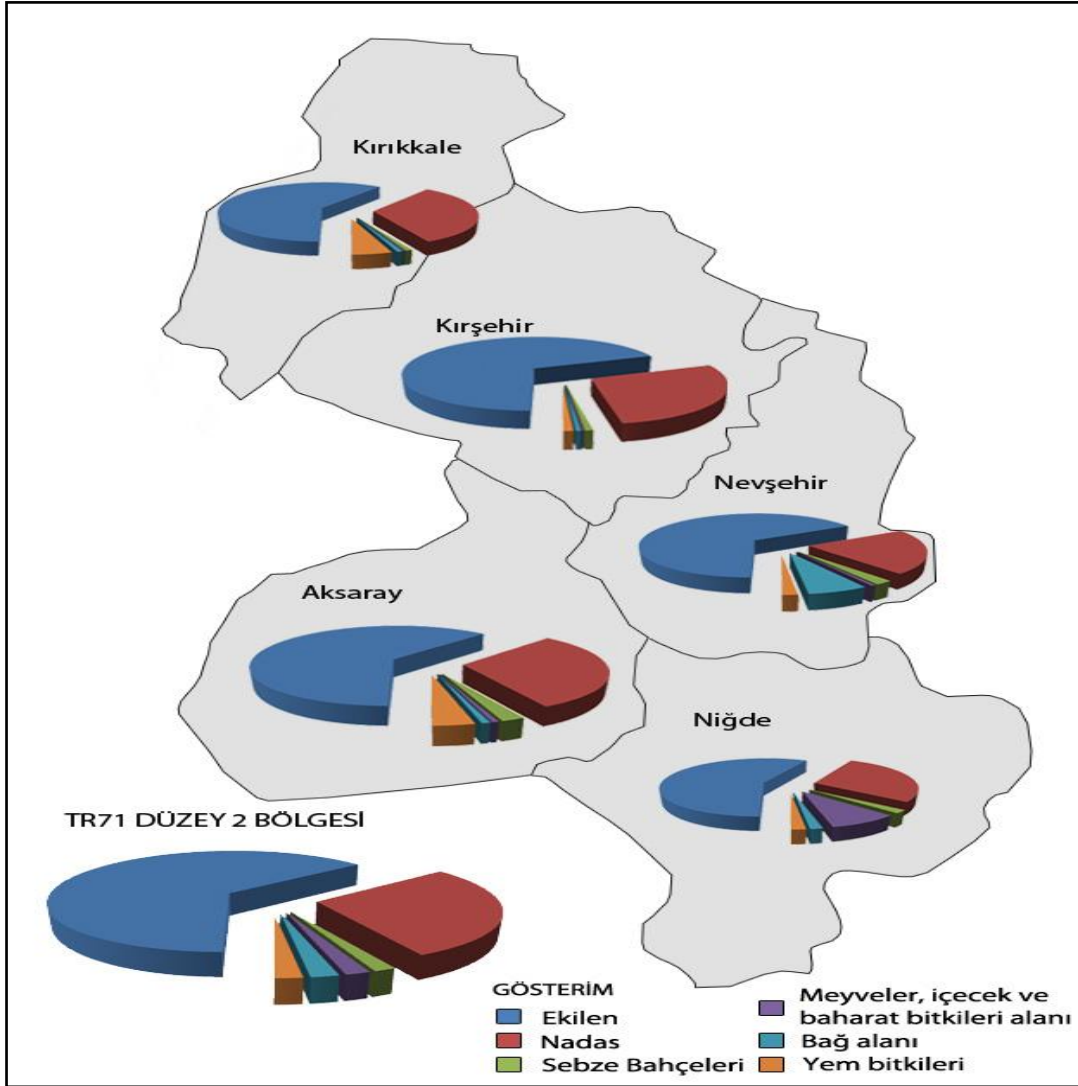
	Tarım Alanı (ha)	Tarım Alanının Toplam Arazi İçindeki Payı (%)	Çayır-Mera (ha)	Çayır – Mera Alanının Toplam Arazi İçindeki Payı (%)	Orman ve Fundalık (ha)	Orman ve Fundalık Alanın Toplam Arazi İçindeki Payı (%)	Diğer Araziler (ha)	Diğer Arazilerin Toplam Arazi İçindeki Payı (%)
Aksaray	420.430	54,4	277.803	36	12.528	1,6	61.424	8
Kırıkkale	306.506	66,2	69.275	15	44.694	9,7	42.525	9,2
Kırşehir	454.720	69,1	132.450	20,1	25.063	3,8	45.446	6,9
Nevşehir	334.413	62,1	105.100	19,5	26.140	4,9	72.977	13,5
Niğde	275.783	35,4	358.195	46	48.631	6,2	96.913	12,4
TR71	1.791.852	55,8	942.823	29,4	157.056	4,9	319.285	9,9
TÜRKİYE	26.013.732	33,2	14.616.700	18,6	20.703.000	26,4	17.022.806	21,7

Kaynak: TR7 Orta Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı, 2007

Sonuçta, TR71 Bölgesi'nin, tarım alanı ve çayır mera alanı kaynakları itibariyle zengin ve ülke ortalamasının üzerinde olduğu; orman, fundalık alan bakımından ise zayıf ve ülke ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Harita 1'de görülebileceği üzere, bölgede tarım alanları, uzun ömürlü bitkiler ve yem bitkileri ekiliş alanı bakımından Aksaray birinci sırada gelmektedir. Niğde ilinin bu bakımdan bölge illerine oranla daha kısıtlı alana sahip olduğu görülmekle beraber, değer açısından en bilinçli tarım yapılan yer Niğde ilidir. TR71 Bölgesi, tarım alanları, uzun ömürlü bitkiler ve yem bitkileri alanı bakımından Türkiye'deki toplam alan içinde %6,45'lik paya sahiptir.

Harita 1: Tarım Alanları, Uzun Ömürlü Bitkiler ve Yem Bitkileri Alanlarının Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2009

3.2.2.1.3. Sulama Potansiyeli

Su kaynaklarının son derece sınırlı olduğu bölgede, tasarruflu tarımsal su sağlanması ve su tasarrufuna ilişkin modern yöntem ve tekniklerin benimsenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bölgede sulanan alanın sulanabilir alana oranı %25,97'dir. Sulanabilir alanın 948.119 hektarı (%74,03) sulanmamaktadır. En fazla sulanan arazi Nevşehir ilinde olup, bu ili Niğde takip etmektedir.

Geliştirilen sulamada, sulanan alanın %93'ü yüzeysel sulama yöntemleriyle (karık, tava ve salma) sulanmaktadır. Sulanan alanın %6'sında yağmurlama yöntemi, %1'inde ise damla sulama yöntemi uygulanmaktadır.

Tablo 9: Tarım Arazilerinin Sulanabilirlik Durumu

	Tarım Arazisi (ha)	Sulanabilir Arazi (ha)	Devlet Sulaması (ha)		Halk Sulaması (ha)	Toplam Sulanan Arazi (ha)	Sulanın Alan / Sulanabilir Alan (%)
			KHGM (mülga)	DSİ			
Aksaray	420.430	357.793	16.212	26.738	21.628	64.578	18,05
Kırıkkale	306.506	223.040	5.370	7.143	19.602	32.115	14,4
Kırşehir	454.720	333.458	12.674	9.223	10.027	31.924	9,57
Nevşehir	334.413	150.000	14.359	8.074	77.569	100.002	66,67
Niğde	275.783	216.405	29.604	12.000	62.354	103.958	48,04
TR71	1.791.852	1.280.696	78.219	63.178	191.180	332.577	25,97
TÜRKİYE	26.013.732	8.500.000	1.100.000	2.800.000	1.000.000	4.900.000	57,65

Kaynak: TR7 Orta Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı, 2007

Mevcut su rezervlerinin daha verimli kullanılması için salma sulama sisteminden yağmurlama ve damla sulama yöntemine geçilmesi gerekmektedir. Özellikle bölgede üretilen şeker pancarı, mısır, ayçiçeği gibi ürünler ve meyve bahçeleri için damla sulama sisteminin kullanılması, bitkisel üretimde verim artışı açısından oldukça uygundur.

2009 yılında Konya ve Karaman illerinin içinde bulunduğu Konya Ovaları Projesine (KOP) bölge illerinden Aksaray ve Niğde de dâhil edilmiştir. Proje eylem planına göre kapalı havzada yer alan bölge illerinin su sıkıntısını gidermek amacıyla alternatif su kaynaklarının havzaya getirilmesi için etüt çalışmaları gerçekleştirilecektir. Proje kapsamında klasik sulama kanalları kapalı sulama sistemlerine dönüştürülerek damla ve yağmurlama sulama yönteminin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Yeraltı su kaynaklarının kullanılmasında su kullanım kotası uygulamasına geçilecek ve yeraltı su seviyesi izlenecektir. Söz konusu önlemler alınmadığı takdirde, su kullanımı yüksek olan mısır, şeker pancarı, yonca ve ayçiçeği gibi ürünlerin üretiminin artması ve üreticilerin bilinçsiz su kullanımı nedeniyle yeraltı su kaynaklarının hızla tükenmesi ve yakın gelecekte sulu tarım olanağının kalmaması ihtimali önemli bir tehdittir.

KOP kapsamında, kapalı sulama sistemlerinin kurulabilmesi için DSİ yatırım programında bulunan 1.500 hektarlık Aksaray Yeşilova toplulaştırma projesi ve DSİ proje alanı dışında bulunan 32.000 hektar arazi toplulaştırma projesi 2013 yılına kadar tamamlanacaktır. Niğde köyleri arazi toplulaştırma projesi kapsamında ise 79.400 hektar arazi ile Gebere ikinci merhale 600 hektar arazi toplulaştırma projelerine öncelik verilecektir.

Bölgede sulama suyunda olduğu gibi içme suyunda da sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuya ilişkin değerlendirmeler raporun çevre ve altyapı ile ilgili bölümlerinde detaylı olarak verilmektedir.

3.2.2.1.4. Bitkisel Üretim

TR62 (Adana, Mersin) ve TR61 (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerindeki illerde, coğrafi konumlarından, verimli topraklarından (yılda 2-3 ürün alma imkânı, sulu tarım için su kaynaklarının yeterli oluşu vb.) ve tarihi tecrübelerinden dolayı bitkisel üretim değerlerinin yüksek olduğu aşağıdaki tabloda açıkça görülmektedir.

Tablo 10: TR71 Bölgesi Bitkisel Üretim Değerinin Düzey 2 Bölgeleri İçindeki Yeri

Sıra	Bölge Kodu	Bölge Adı	Bitkisel Üretim Değeri (1000 TL)
	<i>TR</i>	<i>Türkiye</i>	<i>66.010.114</i>
1	TR62	Adana, Mersin	6.370.049
2	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	5.964.124
3	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	4.624.039
4	TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	4.490.267
5	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	4.193.726
6	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	4.013.000
7	TR52	Konya, Karaman	3.631.095
8	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3.324.633
...			
13	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2.621.178
14	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	2.394.125
15	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	2.252.918
...			
25	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	375.996
26	TR10	İstanbul	258.569

Kaynak: TÜİK, 2008

TR71 Bölgesi'nde yapılan bitkisel üretim, Türkiye'nin toplam bitkisel üretim değerinin %3,6'sını oluşturmaktadır ve bölge, 2.394.125 TL üretim değeri ile Düzey 2 bölgeleri arasında 14. sırada yer almaktadır. Bu alanda TR62 (Adana, Mersin) Bölgesi toplam 6.370.049.000 TL üretim değeri ile ilk sırada bulunmaktadır. Bölgede karasal iklimin hâkim olması, geleneksel hububat ekiminin yaygın olması ve sulama imkânlarının kısıtlı olması nedenleriyle tarımsal üretim değerleri düşük ürün ekimi yapılmakta iken, son yıllarda modern sulama teknikleriyle sulu tarıma geçiş yaşanmaktadır. Bu bir süreç olup, sulu tarımın yaygınlaşmasıyla 14. sıradaki yerimizin üst seviyelere çıkması mümkündür.

Bölge illeri arasında 758.736.000 TL üretim değeri ile Niğde ilk sırada gelmekte, bunu Aksaray 590.940.000 TL üretim değeri ile takip etmektedir. Niğde ili özellikle lahana ve elma üretimi ile bu alanda ön plana çıkmaktadır. Niğde ili, arazi varlığı açısından bölge illeri içinde son sırada yer almasına rağmen, katma değeri yüksek meyvecilik, sebzecilik ve endüstri bitkileri üretimiyle bitkisel üretim değeri olarak ilk sırada bulunmaktadır. Bu bağlamda, diğer iller de katma değeri yüksek ürünlere yönelerek bitkisel üretim değerlerini artıracaklardır.

3.2.2.1.4.1. Tarla Ürünleri Üretimi

Bölgede öne çıkan tarla ürünlerinin ekilen alanlarına bakıldığında; patates tüm Türkiye'deki ekiliş alanı bakımından %24,56 paya sahiptir. Patatesin ardından yeşil mercimek, fasulye, arpa ve şeker pancarı bölgede öne çıkan diğer ürünlerdir. Ayçiçeği, Aksaray ve Kırıkkale illerinde daha çok çerezlik olarak ekilmektedir. Bölgede uygulanacak yeni sulama yöntemleri ile sulama alanlarının genişletilmesi, mevcut ürünlerde verim artışı ve alternatif ürünlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Kırşehir ili, toplam 113.830 hektar ekiliş alanı ile Türkiye'deki toplam arpa ekiliş alanlarının %3,78'ine sahiptir. Kırşehir ilinde sulama suyunun yetersizliği, çiftçilerin hububat üretimine ve özellikle de hayvan yemi olarak kullanılan arpa üretimine yönelmesine yol açmaktadır.

Bölgede üretilen tahıl genellikle ham olarak satılmakta ya da yem ve un fabrikalarında değerlendirilmektedir. Bunun yerine, katma değeri yüksek olan tohumluk tahıl üretiminin yaygınlaştırılması, yemlik arpa yerine biralık arpa, ekmeklik buğday yerine makarnalık buğday üretilmesi gibi farklılıklar oluşturularak bölge için daha akılcı stratejiler izlenmelidir.

Bölge için alternatif olarak önerilebilecek ürünlerin başında, yüksek verimi ve kıraç topraklarda yetiştirilebilme özellikleri ile aspir bitkisi ön plana çıkmaktadır. Hayvan yemine karıştırıldığında sütün yağ oranını artırma özelliği bulunmakta olup, biodizel yakıt üretiminde alternatif bir bitki olmasının yanında, içerdiği omega 3 nedeniyle yemeklik sıvı yağ üretiminde ayçiçeğinden daha kaliteli bir alternatiftir. Özellikle yem bitkileri üretiminin yaygın olduğu bölge illerinde kıraç alanlarda ekilmesi, hayvancılığın gelişmesi için önemli bir girdi sağlayacaktır. Bu nedenlerle aspir üretiminin üreticiye ve hayvan yetiştiricilerine tanıtılması, üretim ve tüketiminin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Tablo 11: Öncelikli Tarla Ürünlerinin Üretim Miktarı (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Buğday	302.936	307.036	273.310	235.382	145.818	1.264.482	20.600.000	6,14
Arpa	221.725	100.745	362.066	144.051	57.838	886.425	7.300.000	12,14
Mısır	8.358	2.819	909	75	1.901	14.062	4.493.268	0,31
Nohut	13.996	1.991	20.960	4.175	5.234	46.356	562.564	8,24
Kuru Fasulye	4.838	202	4.059	1.109	8.919	19.127	181.205	10,56
Yeşil Mercimek	1.486	169	956	1.300	338	4.249	27.131	15,66
Şeker Pancarı	1.006.685	48.637	246.726	323.383	113.058	1.738.489	17.264.674	10,06
Ayçiçeği	32.298	6.408	6.306	135	140	45.287	1.057.125	4,28
Aspir	254	260	955	298	0	1.767	20.076	8,80
Kuru Soğan	42.937	1.421	3.364	628	3.618	51.968	1.849.582	2,81
Kuru Sarımsak	1.669	0	485	220	911	3.285	83.134	3,95
Patates	194.208	48	65.470	430.650	716.849	1.407.225	4.425.439	31,80

Kaynak: TÜİK, 2009

Tarla ürünlerinin üretim miktarlarına bakıldığında bölgede patates üretiminin %31,80'lik paya sahip olduğu görülmektedir. Niğde ve Nevşehir illeri patates üretiminde Türkiye'de ilk iki sırayı almaktadır. Bölgede patates ekim alanlarında son yıllarda etkili olan patates siğili hastalığı patates üretimini olumsuz etkilemiştir. Ancak bölge patates üreticileri bilgi, tecrübe ve birikimleriyle Nevşehir'de üretmedikleri patatesi erkenci olarak Çukurova ve Hatay bölgelerinde, daha sonra İzmir Ödemiş, sonrasında Konya ve Aksaray sınırlarında ve en geç olarak da Sivas ve civarında üreterek Türkiye, Avrupa ve hatta Dünya pazarlarına özellikle cips patatesi olarak satmaktadırlar.

Bölgede Türkiye, hatta Avrupa birincisi olan, merkezi Nevşehir'de kayıtlı patates üreticileri mevcuttur. Söz konusu üreticilerden bazıları Türkiye'de ilk defa patates tohumunu kendi imkânlarıyla laboratuvarlarında üretmiş, yurtdışına döviz kaybını önlemişlerdir. Bölgenin toprak yapısının ve ikliminin elverişli olması dolayısıyla, özellikle patates ve narenciye ürünleri doğal depolama yoluyla yeraltında bekletilmekte ve pazara ekonomik açıdan daha iyi koşullarda sunulmaktadır. Ayrıca bölgede patates üretiminde, sertifikalı tohumluk kullanımı ve damla sulama sistemi yaygınlaştırılarak, sanayi tipi parmak patates üretimine gidilmesi atılacak önemli bir adım olabilecektir.

Bölge değerleri, ülke toplamıyla karşılaştırıldığında, patatesin ardından, yeşil mercimek, arpa, fasulye ve şeker pancarının üretim miktarları bakımından %10-15 civarında önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Aksaray ili şeker pancarı üretiminde, Niğde ili ise kuru fasulye

üretiminde Türkiye’de dördüncü sıradadır. Kırşehir ili yıllık 955 ton aspir üretimiyle Türkiye genelinde en çok üretim yapan beşinci il konumundadır.

Kırıkkale ili buğday üretiminde öne çıkmakla birlikte, genel olarak tarla ürünleri üretiminde bölge ortalamasının oldukça altında kaldığı dikkat çekmektedir. Bunda, ildeki sulama imkânlarının kısıtlılığı ve geleneksel tarım üretimi yaklaşımlarının modern tarıma dönüşmemesi etkili olmaktadır. Ayrıca ilde bulunan Makine Kimya Endüstrisi Kurumu’nun üretim kapasitesinin son yıllarda düşmesi, işten çıkarmalar nedeniyle genç neslin iş bulmak için büyük şehirlere göç etmesi ve şehrin bir emekliler kentine dönüşmesi gibi sosyo-ekonomik faktörler de etkili olmaktadır. Söz konusu sosyo-ekonomik sorunların azaltılması için Kırıkkale ilinde tarıma yatırım yapılarak yeni istihdam alanları açılması büyük önem taşımaktadır.

3.2.2.1.4.2. Sebze Üretimi

TR71 Bölgesi’nde toplam sebze üretiminde en büyük payı Niğde, Nevşehir ve ardından Aksaray illeri almaktadır. Seçilmiş sebzelerin üretim miktarlarında, Niğde ilinde baş lahana üretim miktarları dikkat çekmektedir. Niğde, toplam 85.885 ton lahana üretimiyle Samsun ilinden sonra Türkiye’de ikinci sırada yer almaktadır. TR71 Bölgesi baş lahana üretimi Niğde ilinde yoğun olmak üzere ülke ortalamasının %12,44’ü düzeyindedir.

Tablo 12: Seçilmiş Sebzelerin Üretim Miktarı (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Lahana	1.019	51	865	141	85.885	87.961	706.855	12,44
Çekirdeklik Kabak	3.987	58	10	5.772	345	10.172	21.971	46,30
Ispanak	638	494	388	171	197	1.888	225.343	0,84
Pırasa	713	1.795	415	62	773	3.758	251.120	1,50
Taze Fasulye	1.834	468	1.933	426	3.895	8.556	606.653	1,42
Domates	23.041	20.078	19.800	13.390	30.344	106.653	10.745.572	0,99
Kavun	2.498	15.886	7.300	1.478	3.503	30.665	1.679.191	1,83
Karpuz	2.596	7.779	8.120	3.885	4.763	27.143	3.810.205	0,71
Taze Soğan	1.994	316	213	383	977	3.883	169.271	2,29

Kaynak: TÜİK, 2009

TR71 Bölgesi Türkiye’deki toplam çekirdeklik kabak üretiminin %46,30’unu karşılamaktadır. Nevşehir ili 5.772 ton yıllık üretim miktarıyla Türkiye toplam çekirdeklik kabak üretiminin %26,27’sini karşılamakta ve bu alanda ülkemizde ilk sırada yer almaktadır. 2010 yılı içinde ekim alanı ve üretim miktarları daha da artmıştır. Üretimi yapılan kabak çekirdeğinin ambalajlanarak ve kalitesi ön plana çıkarılarak markalaştırılması bölgeye daha fazla katma değer sağlayacaktır. Son yıllarda özellikle patates siğili hastalığı nedeniyle patates üretim

alanlarının karantina altına alınması, Nevşehirli patates üreticilerini alternatif ürün arayışına yönlendirmiş ve çekirdeklik kabak üretimi yaygınlaşmıştır. Bölgede iklim kısıtlılığı nedeniyle diğer sebzelerin üretimi önemli bir yere sahip değildir.

3.2.2.1.4.3. Meyve Üretimi

Seçilmiş meyvelerin üretiminde; elma üretimi %13,54 ile Türkiye genelinde önemli bir paya sahiptir. Bölge içinde bakıldığında elma üretiminin yoğunlukla Niğde ilinde yapıldığı görülmektedir. Niğde ili Türkiye'deki toplam elma üretiminin %11,82'sini karşılamakta ve bu alanda Türkiye'de Isparta ilinden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bölge illerinde meyvecilik damla sulama sisteminin yaygınlaşması ile birlikte gittikçe yayılmaktadır. Özellikle bodur elma ağaçlarının dikilişi verimi son derece yükseltmekte, ürün alma süresi kısalmaktadır. Kiraz üretiminde de bodur meyve anaçlarının dikiminin teşvik edilmesi, kısa dönemde yüksek verimli ürün alınması açısından uygun olacaktır.

Bölgenin meyve üretim potansiyeline bakıldığında, elmadan sonra ikinci sırayı %4,88 üretim payı ile üzümün aldığı görülmektedir. Kırıkkale ili Hasandede beldesi şaraplık üzümü ile tanınmaktadır ancak son yıllarda bağcılık faaliyetleri gerilemeye yüz tutmuştur. Hasandede Beldesi'nde şaraplık üzüm çeşidi yetiştirilmesi teşvik edilerek fabrikasyon şarap üretimi geliştirilebilir.

Nevşehir ilinde geçmişi 5.000 yıl öncesine dayanan ve geleneksel bir üretim olan bağcılık faaliyeti son dönemlerde gerileme sürecindedir. Sektörün girdilerinin pahalı olması, bilinçli üretim yapılmaması, pazarlama sorunlarının olması ve ürünün pazar değerinin düşüklüğü çiftçiye bu sektörden uzaklaştırmaktadır. Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü tarafından başlatılan, geleneksel üzüm çeşitleri yerine yeni sofralık ve şaraplık üzüm çeşitlerinin bölgeye getirilmesine yönelik çalışmaların, bağcılık sektörünü yeniden canlandırması beklenmektedir.

Bölgede meyveciliğin Niğde dışındaki illerde de geliştirilmesi ve özellikle Aksaray'da yonca ve yem bitkilerine alternatif olarak desteklenmesi bölgedeki yeraltı sularına yapılan aşırı baskıyı azaltması açısından önemli bir alternatif olacaktır. Meyvecilikte kullanılacak damla sulama sistemi, halen mevcut salma ve yağmurlama sulama sistemine göre daha az su tükettiği için ve ekonomik değeri daha yüksek olduğu için yeraltı su kaynaklarında önümüzdeki yıllarda oluşacak tehdide çözüm olabilecektir. Özellikle Niğde'de elma ve Kırşehir'de ceviz üretimindeki bilgi ve tecrübe birikimi diğer bölge illeriyle de paylaşılmalıdır.

Tablo 13: Seçilmiş Meyvelerin Üretim Miktarı (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Armut	1.199	759	2.148	5.108	6.277	15.491	384.244	4,03
Elma	18.163	1.933	8.066	19.847	328.835	376.844	2.782.365	13,54
Kayısı	1.790	896	671	3.545	3.322	10.224	660.894	1,55
Kiraz	420	457	302	440	6.858	8.477	417.694	2,03
Vişne	273	228	218	513	1.161	2.393	192.705	1,24
Ceviz	863	254	3.845	1233	1.255	7.450	177.298	4,20
Üzüm	26.017	11.781	5.414	141.705	23.074	207.991	4.264.720	4,88

Kaynak: TÜİK, 2009

Ceviz üretiminde Kırşehir ilinin öne çıktığı görülmektedir. Ceviz ağacı, meyvesi ve kerestesi yönüyle oldukça önemlidir. Ayrıca yeşil kabuğundan ve köklerinden boya elde edilmektedir. Türkiye, dünya ceviz üretiminde önemli bir yere sahiptir. Bölgede Kırşehir'in Kaman ilçesi ceviz üretiminde söz sahibidir. Aksaray, Nevşehir ve Kırıkkale illerinde de üretimin geliştirilmesi için uygun alanlar mevcuttur. Bölgede akıllı tarım uygulaması olarak kaliteli Kaman cevizi üretiminin diğer TR71 illerinde yaygınlaştırılmasına ve tanıtımına destek verilmelidir.

3.2.2.1.4.4. Yem Bitkileri Üretimi

Yem bitkileri kaliteli kaba yem olarak hayvan beslenmesinde önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda suni mera tesisi ve ıslahında kullanılabilmektedir. Bölgede hayvancılık potansiyelini geliştirmek, daha ucuz besleme kaynağı olan kaba yemden faydalanmak ve birim alandan daha fazla gelir elde etmek amacıyla hububat üretiminden vazgeçip, dekara daha fazla gelir getiren kaba yem üretiminin artırılması ile mümkün olacaktır. Bu durum aynı zamanda üreticilerin daha fazla gelir elde etmelerini sağlayacak, hayvancılığın ve hayvansal üretimin sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır. Yem bitkilerinin ekim alanının artırılması toprak muhafazası açısından da yararlı görülmektedir.

Tablo 14: Yem Bitkileri Üretim Miktarı (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Yonca	144.222	1.468	12.740	7.650	130.078	296.158	5.788.078	5,12
Korunga	1.806	1.146	4.034	1.206	2.318	10.510	945.881	1,11
Fiğ	42.087	4.325	8.251	22.071	14.834	91.568	2.479.430	3,69
Mısır (Silajlık)	205.447	10.339	20.475	29.600	80.815	346.676	11.099.653	3,12

Kaynak: TÜİK, 2009

Hayvancılığı ileri düzeyde olan ABD, Çin, Brezilya gibi ülkelerde yem bitkileri ekim alanlarının toplam ekilebilir alan içindeki payı %20-30 iken, ülkemizde bu oran %6 - 7 arasındadır.¹ TR71 Bölgesi'nde yem bitkileri ekiliş alanlarının, ülke ortalamasının da altında olduğu görülmektedir. Bölgenin tarım alanının ülke tarım alanı içerisindeki payıyla karşılaştırıldığında sadece yonca ekilişi bu orana yakın iken, mısır, korunga ve fiğ ekiliş oranı düşüktür. Bölgede Aksaray ili yonca, mısır ve fiğ ekiliş alanlarında ilk sırayı almakta ve bölge üretiminin büyük bir bölümünü karşılamaktadır. İl topraklarının %36'sının çayır-mera alanlarıyla kaplı olması kaba yem ihtiyacının karşılanması bakımından küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Aksaray'ın ardından 130.078 ton yonca üretimiyle Niğde ili ikinci sırada gelmektedir. Diğer illerdeki yonca üretim miktarları istenen düzeyde değildir. Silajlık mısır üretiminde de aynı şekilde Niğde ili Aksaray'ın ardından ikinci sıradadır. Korunga bitkisi dekara alınan verimi yüksek olmasına karşın, sağladığı gelir yoncaya oranla daha düşük olduğundan üreticiler tarafından tercih edilmemektedir. Hayvan üreticileri genellikle kendi kaba yem bitkilerini üretme eğilimi içinde olup, kesif yem maliyetlerini düşürmek için entegre bir tesis kurmuş olan üreticiler de mevcuttur.

Aksaray ili yonca üretiminde ve ihracatında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, hacimli bir bitki olması nedeniyle yoncanın yüklenmesi ve nakliyesinde zorluk yaşanmakta, bir seferde sınırlı miktarda yonca taşınabilmektedir. Yonca hacminin küçültülmesi, ihraç edilen yonca miktarı ve dolayısıyla üretim miktarının artışına olumlu etkiler yapacak ve rekabet edilebilirliği sağlayacaktır. Bunu sağlayan bir makine üretimine teşvik vermek bölgedeki yonca üretimini güçlendirecektir.

Diğer taraftan bölge tarımını tehdit eden en önemli sorunların başında gelen su kıtlığı nedeniyle yonca üretiminin önümüzdeki yıllarda bitme noktasına gelmesi dikkate alınması gereken bir husustur. Bilinçsiz sulama nedeniyle bölgede yeraltı sularının seviyesi her geçen gün azalmaktadır. Bu durum sadece yem bitkileri üretimini değil tüm tarımsal faaliyetleri uzun vadede olumsuz etkileyecektir. Bu sorun bölge dışından su getirmek veya yonca ve silajlık mısır gibi çok su isteyen kaba yem bitkilerini Kızılırmak boyunca ekerek, mevcut yonca ekilen yerlerde meyveciliği teşvik etmek suretiyle çözüme kavuşturulabilecektir. Bu amaçla eğitim ve tanıtım faaliyetleri yapılmalıdır.

3.2.2.1.4.5. Örtü Altı Sebze Üretimi

Bölgede örtü altı sebze üretimi yok denecek kadar az seviyededir. Nevşehir'de jeotermal seracılık, Aksaray'da plastik serada üretim, Kırşehir'de ise yüksek tünelde üretim yapılmaktadır.

¹ TR7 Orta Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı, 2007

Tablo 15: Örtü Altı Sebze Üretim Miktarları (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Biber	8	-	-	-	-	8	328.662	0,002
Domates	108	-	16	106	-	230	2.382.731	0,009
Hıyar	50	-	8	15	-	73	916.254	0,008
Kavun	3	-	-	-	-	3	94.854	0,003
Marul	1	-	3	6	-	10	49.133	0,020
Patlıcan	18	-	-	-	-	18	180.693	0,009

Kaynak: TÜİK, 2008

Bölgede alçak tünel ve cam sera bulunmamaktadır. Özellikle jeotermal enerji kaynaklarının bulunduğu Nevşehir ve Kırşehir illerinde örtü altı tarımın geliştirilmesi uygun olacaktır. Nevşehir'in Kozaklı ilçesinde jeotermal seracılık yapılmaktadır. Kırşehir merkez ilçede bulunan jeotermal kaynak potansiyeli ise yalnızca konut ısıtılmasında kullanılmakta, örtü altı sebze yetiştiriciliğinde yeteri kadar kullanılmamaktadır.

Tablo 16: Örtü Altı Sebze Üretim Alanları (dekar)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Alçak Tünel	-	-	-	-	-	-	187.016	-
Cam Sera	-	-	-	-	-	-	82.932	-
Plastik Sera	32	-	-	13	-	45	220.186	0,02
Yüksek Tünel	-	-	29	-	-	29	77.046	0,04

Kaynak: TÜİK, 2009

Seracılık faaliyetinde ihtiyaç duyulan en önemli koşullar; ucuz ısı kaynağı, seracılığa elverişli iklimsel ve coğrafi şartlar ve pazara yakınlıktır. Sera toplam ilk yatırım maliyetinin; %30-%40'ı sera içi ısıtma sisteminin maliyetidir. Sera işletme maliyetinin %15- %20'sini ise sera içi ısıtma giderleri oluşturmaktadır. Bu bakımdan, ısıtma maliyetlerinin düşük olması fizibiliteyi doğrudan etkileyen en önemli husustur. Nevşehir ve Kırşehir illerinde hâlihazırda yeterli düzeyde kullanılmayan sıcak su kaynaklarının örtü altı tarım uygulamalarında kullanılması, pazar sorunu bulunmayan bölgede seracılığın uygun maliyetlerle yapılması ve bölge tarımsal üretim değerlerinin yukarı seviyelere taşınması açısından büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, örtü altı tarım uygulamaları konusunda çiftçilere yönelik olarak düzenlenecek eğitimler, seracılık faaliyetlerinin daha bilinçli yapılması ve yaygınlaşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Antalya gibi seracılıkta tecrübe ve birikimi olan yerlerden bilgi birikimin bölgeye aktarılması uygun olacaktır.

3.2.2.1.4.6. Organik Tarım

Ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içeren organik tarım uygulamalarının bölgede yeterince yaygınlaşmamış olduğu görülmektedir. Niğde ilinde kayısı, elma, kiraz, armut, vişne, şeftali, üzüm, domates, hububat ve patates ürünlerinde organik üretim yapılmaktadır. Diğer illerdeki organik tarım faaliyetleri istenen düzeyde değildir. Organik ürünlerin ticari olarak önem kazanmalarından dolayı çiftçi gelirlerinin artırılması amacıyla, meyvecilik başta olmak üzere, baklagil ve hububat yetiştiriciliği yaygınlaştırılabilir. Bölgede organik tarım faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ülkemize uygun katma değer yaratacak bir yöntemdir ve geliştirilmesi gerekir.

Tablo 17: TR71 Bölgesi'nde Organik Tarım

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Çiftçi sayısı	0	2	0	3	56	61	9.384	0,65
Ekilen alan (Hektar)	0	51	0	21	358	430	141.752	0,30
Üretim (Ton)	0	30	0	81	16.206	16.317	415.380	3,93

Kaynak: TÜİK, 2008

Tabloda görüldüğü üzere Aksaray ve Kırşehir'de organik tarım yapan işletme bulunmamaktadır. Ancak bu illerde çok küçük alanlarda insanlar kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar üretim yapmaktadır. Bunun yaygınlaştırılması, bitkisel üretimde verimliliğin artırılması ve geliştirilmesi amacıyla özellikle Niğde, Nevşehir ve Kırıkkale başta olmak üzere tüm iller için büyük önem taşımaktadır.

3.2.2.1.5. Hayvansal Üretim

Son dönemlerde TR71 Bölgesi ülkemizin hayvansal gıda üretimine daha fazla katkı yapmak için büyük çaba harcamasına karşın bir türlü istenen düzeye gelememiştir.

Tablo 18: Düzey 2 Bölgeleri Hayvansal Üretim Değerleri

Sıra	Bölge Kodu	Bölge Adı	Hayvansal Ürünler Değeri (1000 TL)
	TR	Türkiye	49.338.050
1	TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	3.983.338
2	TR22	Balıkesir, Çanakkale	3.951.663
3	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	3.947.148
...	...		
16	TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	1.550.671
17	TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	1.549.449
18	TR62	Adana, Mersin	1.432.884
19	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1.375.364
20	TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	1.282.651
...	...		
26	TR10	İstanbul	506.124

Kaynak: TÜİK, 2008

TÜİK 2008 verilerine göre TR71 Bölgesi 1.375.364.000 TL hayvansal ürünler değeri ile 19. sırada bulunmaktadır. Bölge hayvansal ürün verimleri, ülke ortalamasının üzerinde olmasına rağmen Avrupa ortalamasının gerisinde bulunmaktadır. Tablo 19’da görüldüğü üzere, ülkemizdeki hayvan varlığı Avrupa sığır varlığının %12,2’si, koyun varlığının %17,9’u, keçi varlığının %31,8’i ve tavuk varlığının ise %13,8’ini oluşturmaktadır. Ancak hayvansal ürünlerde verimin düşük olması nedeniyle üretimdeki payımız düşmektedir. Ülkemizde, Avrupa süt üretiminin %5,4’ü ve sığır eti üretiminin de %3,4’ü yapılmaktadır.

Tablo 19: Türkiye, Avrupa ve Dünya Hayvan Varlığı ve Hayvansal Verimlerin Karşılaştırması

Gösterge	Türkiye	Avrupa (Kıta) ¹	Türkiye/ Avrupa (Kıta) (%)	Dünya	Türkiye/ Dünya (%)
Sığır (baş)	11.035.753	90.500.009	12,2	1.374.473.112	0,8
Koyun (baş)	23.974.600	133.924.757	17,9	1.078.178.799	2,2
Keçi (baş)	5.593.560	17.992.709	31,1	861.901.978	0,6
Tavuk (1000 baş)	269.368	1.946.452	13,8	18.398.436	1,5
Süt (ton)	11.255.200	209.974.244	5,4	578.450.488	1,9
Sığır Eti (ton)	370.619	10.971.968	3,4	62.363.306	0,6
Süt Verimi(baş/L)	2.758	5.118	53,9	2.343	117,7
Et Verimi(baş/kg)	213,5	240,6	88,7	209,2	100,2

Kaynak: FAO, 2008

¹ FAO İstatistiklerinde Avrupa kıtasında yer alan 40 ülkenin değerleri dikkate alınmıştır.

FAO verilerinde görüldüğü üzere ülkemizde hayvan varlığından çok, süt ve et verimlerinin artırılması gerekmektedir. Süt ve et verimimizi artırmak için verimi düşük yerli ırkların yerine süt ve et verimi yüksek ırkların ikame edilmesi ve hayvanların beslenme ihtiyaçlarının tam olarak giderilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, hayvan ıslahı için suni tohumlama ve eğitim faaliyetleri desteklenmelidir. Ayrıca hayvancılık yapan işletmelerin ürün pazarlama, soğuk zincir, sağım ünitesi, rasyon hazırlama, modern barınak, veterinerlik hizmetleri ve örgütlenme gibi alt yapı problemlerini çözmeleri gerekmektedir. Ülkemizde bu sorunlarını çözen TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya ve Uşak), TR22 (Balıkesir ve Çanakkale) ve TR42(Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova) bölgeleri, hayvansal ürün değeri olarak Düzey 2 Bölgeleri içinde ilk üç sırayı paylaşmaktadır. TR52 (Konya ve Karaman) Bölgesi hayvansal ürün değeri yüksek olan komşu bölgedir. TR71 Bölgesi'nde de farklılık yaratarak, katma değeri yüksek ve yöresel ürünlerle ürün çeşitliliğini geliştiren işletmelere destek verilmelidir.

3.2.2.1.5.1. Hayvan Varlığı

Ülkemizde TÜİK 2009 verilerine göre 10.723.958 baş sığır, 87.207 baş manda, 21.825.522 baş koyun ve 5.128.285 baş keçi bulunmaktadır. TR71 Bölgesi'nde ise 342.624 baş sığır, 1.143 baş manda, 780.401 baş koyun ve 76.014 baş keçi bulunmaktadır. Aksaray sığır varlığı açısından öne çıkmakta olup bölgedeki mevcut sığır varlığının %28,2'si Aksaray'da bulunmaktadır. Kırşehir ikinci büyük sığır varlığına sahip ilimizdir.

Tablo 20: TR71 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı (Baş)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Sığır	96.689	62.196	79.112	45.700	58.927	342.624	10.723.958	3,2
Manda	665	163	291	-	34	1.143	87.207	1,3
Koyun	313.162	78.329	116.265	42.375	230.270	780.401	21.825.522	3,6
Keçi	11.104	26.021	8.734	2.835	27.320	76.014	5.128.285	1,5

Kaynak: TÜİK, 2009

TR71 Bölgesi'nin, TR52 ve TR72 çevre bölgeler ile karşılaştırıldığında, Tablo 20'de görüldüğü gibi sığır varlığı ve inek sütü üretiminin çevre bölgelerden düşük olduğu görülmektedir. Süt verimine bakıldığında TR71 Bölgesi TR52 Bölgesi ile paralellik göstermektedir. TR72 Bölgesi ülkemizin sığır varlığının %6,2'sine sahip olmasına karşın süt üretimi ülke üretimin %5'ine denk gelmektedir. Bu da TR71 ve TR52 Bölgesi'nde sığır ırklarının kültür ve kültür melezi olması ve sığırların süt veriminin daha yüksek olması ile açıklanabilir.

Tablo 21: TR71, TR52 ve TR72 Bölgelerinin Sığır Varlığı ve Süt Üretimi Karşılaştırması (%)

Gösterge	Sığır Varlığı (baş)	Bölge/ Türkiye (%)	Süt Üretimi (ton)	Bölge/ Türkiye (%)
TR71	342.624	3,2	412.438	3,6
TR52,Karaman, Konya	434.430	4,1	546.398	4,7
TR72,Kayseri,Sivas,Yozgat	668.829	6.2	575.509	5,0
TR,Türkiye	10.723.958	-	11.583.313	-

Kaynak: TÜİK, 2009

2002 yılından itibaren suni tohumlamaya verilen destek ve işletme sahiplerinin bilinçlenmesi ile bölgede kültür ve kültür melezi sığır ırkı oranı %85,6'ya ulaşmıştır. Özellikle Aksaray, Niğde ve Nevşehir illerinde kültür ve kültür melezi sığır ırkı oranı %95'in üzerine çıkmıştır. Kültür ve kültür melezi sığırların artmasıyla işletmelerin süt ve et verimleri artmıştır. Fakat bölge illerinden Kırıkkale'de kültür ve kültür melezi sığır ırkı oranı %65'te kalmakta, bölge süt ve et verimini toplamda düşürmektedir. Kırıkkale ilinde arazilerin sulanma imkânının kısıtlı olması nedeniyle yem bitkisi ekim ve üretimi de düşüktür. Bu nedenle sığır işletmeciliği daha çok geleneksel hayvan işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır.

TR71 Bölgesi, ülkemiz koyun yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahiptir. Bölgede 780.401 baş koyun ve 76.014 baş keçi bulunmaktadır. Bölgenin koyun varlığının büyük çoğunluğu Aksaray ve Niğde illerinde bulunmaktadır. Keçi varlığı bakımından Niğde ve Kırıkkale illeri öne çıkmaktadır. Son yıllarda meraların aşırı otlatılması, çapa bitkileri ekiminin yaygınlaşması ve koyunculuk yapan işletmelerin kârlılığının düşmesi gibi nedenlerden dolayı koyun ve keçi yetiştiriciliği zor bir dönemden geçmektedir.

Tablo 22: TR71, TR52 ve TR72 Bölgelerinin Koyun ve Keçi Varlığı Karşılaştırması (%)

Gösterge	Koyun Varlığı (baş)	Bölge/ Türkiye (%)	Keçi Varlığı (baş)	Bölge/ Türkiye (%)
TR71	780.401	3,6	76.014	1,5
TR52,Karaman, Konya	1.412.046	6,5	110.149	2,1
TR72,Kayseri,Sivas,Yozgat	791.433	3,6	82.148	1,6
TR,Türkiye	21.825.522	-	5.128.285	-

Kaynak: TÜİK, 2009

TR71 Bölgesi, TR52 ve TR72 çevre bölgeler ile karşılaştırıldığında koyun varlığı en yüksek olan bölge TR52 çevre bölgesidir. TR71 ve TR72 Bölgelerinin koyun varlığı birbirine oldukça yakındır. Üç bölge içinde keçi varlığı en yüksek bölge koyun varlığında olduğu gibi TR52 Bölgesidir. TR71 ve TR72 Bölgeleri yaklaşık aynı keçi varlığına sahiptir.

TR71 Bölgesi'nde 281.100 adet et tavuğu,1.902.611 adet yumurta tavuğu, 45.695 adet hindi, 24.724 adet kaz ve 18.452 adet ördek bulunmaktadır. Bölgede et tavuğu (broiler) miktarı çok az olmasına karşın yumurta tavuğu miktarı yüksektir. Bölgede 1.902.611 adet yumurta tavuğu bulunmaktadır. Nevşehir ili, bölgede en fazla yumurta tavuğuna sahip ilimizdir. Bölgede 45.695 hindi ve 24.724 adet kaz bulunmaktadır. Bölgede beyaz et işleyen modern

bir tesisin olmaması ve et tavuğu yetiştiriciliği ile ilgili yeterli alt yapının oluşmaması nedeniyle et tavukçuluğu sektörü gelişmemiştir. Bölgede 18.452 adet ördek bulunmakta olup, ülkemiz ördek varlığının %4,5'i bölgede bulunmaktadır. Aksaray bölge ördek varlığının %36,8'ine sahiptir. Bazı gelişmiş ülkelerde ördek eti pahalı bir besin maddesidir. Fakat bölgede aile yetiştiriciliği şeklinde yapılan ördek yetiştiriciliği ticari işletmelerde yapılmadığı için ekonomiye kazandırılmamaktadır.

Tablo 23: TR71 Bölgesine Ait 2009 Yılı Kanatlı Hayvan Varlığı (Adet)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71 / Türkiye %
Et Tavuğu	-	81.100	-	-	200.000	281.100	163.468.942	0,2
Yumurta Tavuğu	312.468	80.150	269.330	751.700	488.963	1.902.611	66.500.461	2,9
Hindi	13.245	7.050	12.770	5.473	7.157	45.695	2.755.349	1,7
Kaz	6.480	4.660	6.720	2.808	4.056	24.724	944.731	2,6
Ördek	6.790	3.090	3.552	2.210	2.810	18.452	412.733	4,5

Kaynak: TÜİK, 2009

3.2.2.1.5.2. Süt Üretimi

Ülkemizde TÜİK 2009 verilerine göre yıllık 11.583.313 ton inek sütü, 32.443 ton manda sütü, 734.212 ton koyun sütü ve 192.210 ton keçi sütü üretilmektedir. TR71 Bölgesi'nde ise yıllık 412.428 ton inek sütü, 407 ton manda sütü, 27.962 ton koyun sütü ve 3.143 ton keçi sütü üretilmektedir. Bölge içinde en önemli inek sütü üretim merkezi %38,2 payla Aksaray ilidir. Aksaray'ı Niğde ve Kırşehir izlemektedir. Bölgede kültür ve kültür melezi sığırların oranının artmasıyla süt verimi artmıştır.

Tablo 24: TR71 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Yıllık Çiğ Süt Üretimi (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Sığır	157.075	45.923	61.454	49.223	98.763	412.438	11.583.313	3,6
Manda	276	51	66	-	14	407	32.443	1,6
Koyun	11.279	1.968	3.213	1.664	9.819	27.942	734.219	3,8
Keçi	443	1.001	198	146	1.356	3.143	192.210	1,6

Kaynak: TÜİK, 2009

Ülkemizde, kültür ve kültür ırkı sığırlarının toplam sığır varlığı içindeki payı %75 iken bölgede bu oran %85'e ulaşmaktadır. Süt sığırıcılığının gelişmiş olduğu Aksaray ve Niğde illerinde kültür ve kültür melezi sığırların toplam sığır içindeki payı %95'in üzerine çıkmaktadır. Bölgede, kültür ırkı sığırlarda yıllık süt verimi 3.850 litre, kültür melezi sığırlarda 2.670 litre ve yerli ırk sığırlarda yaklaşık 1.300 litre olmaktadır. Bölgede süt verimi ortalaması 2.985 litre olup, Türkiye ortalaması olan 2.758 litrenin üzerindedir. Bununla beraber, bazı Avrupa ülkelerinde yıllık süt verimi ülkemiz değerlerinin oldukça üzerindedir. Örneğin Danimarka'da 8.459 litre, İsveç'te 8.331 litre ve İngiltere'de 7.186 litredir. Ülkemize benzer şartlara sahip Yunanistan'da ise 3.636 litre civarındadır. Bölgenin özellikle Aksaray ilindeki yonca, silajlık mısır ve diğer yem bitkilerindeki üretim potansiyeli ulusal süt ürünü üreten firmalarının dikkatini çekmiş ve bu bölgede yatırım yapmalarına neden olmuştur. TR71 Bölgesi'nde toplam 41 adet süt işleme tesisi bulunmaktadır. Bunlardan 19 adedi Aksaray ilinde faaliyet göstermekte, sadece 1 işleme tesisi diğer 18 tesisin üretiminden daha fazla süt işlemektedir. Ayrıca bölgede çevre illerin ve ulusal süt işleme tesislerinin süt toplama merkezleri bulunmaktadır.

Son dönemlerde bölgeye yapılan yatırımlar ve süt ürünleri üreten işletmelerin üretim kapasite artışı ile çiğ süt üreten işletmelerin süt üretimi paralel artmamıştır. Bölgedeki süt ürünü üreten işletmeler yaklaşık %35-40 kapasite ile üretim yapmaktadır. Bu tesislerin kapasite kullanımı dışında ürün çeşitliliğini artıramama, soğuk zincir oluşturmama ve süt ürünleri ambalaj malzemesi temin sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlar aşıldığında bölge, ülkemiz süt ürünleri üretim merkezlerinden birisi olabilecektir.

Süt alış fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar (örneğin Haziran 2009'da 55 kuruş olan 1 litre sütün altı ay sonra 85-95 kuruş aralığına sıçraması, sonra tekrar Haziran 2010 itibarı ile 65-75 kuruş aralığına gerilemesi) süt üreticilerini mağdur etmekte, süt fiyatlarının düştüğü dönemlerde süt ineklerini kestirerek sektörden uzaklaşmalarına yol açmaktadır. Devletin süt tozu ithaline (uygulamada süt tozu su ile karıştırılarak süt elde edilip yoğurt ve kaşar üretiminde kullanılmaktadır) izin verilmesinde dengelere dikkat etmesi ve süt üreticilerini düşük maliyetli Avrupalı rakipleri karşısında korumaya yönelik tedbirler alması gerekmektedir.

Bölgede koyun ve keçi sütü üretimi Aksaray ve Niğde illerinde yüksektir. Koyun sütü ve ürünlerinin günümüzde tüketiciler tarafından fazla talep görmemesi ve bölgede koyun sütü işleyen tesis olmaması nedeniyle üreticiler sütlerini satamamakta ve kendileri değerlendirmektedirler. Ayrıca; bölgede yetiştirilen Akkaraman ırkının süt veriminin düşük olması ve işletme sahiplerinin koç katımında kendi koçlarını değerlendirmesi, ortaya çıkan olumsuzluklarda önemli bir etkidir. Bölgede üretilen keçi sütünün büyük çoğunluğu süt verimi oldukça düşük kıl keçilerinden elde edilmektedir. Mevcut durumda ülkemizde üretilen inek sütü fiyatları, yurtdışı piyasasına göre oldukça yüksek olup, üretim fazlası oluşması durumunda ihracat şansımız bulunmamaktadır. Bununla beraber, AB normlarında koyun ve keçi sütü üretmemiz durumunda ihracat şansımız yüksek olacaktır. Dünyada, yerel keçi ırklarının süt verimini artırmak için melezlemede ve doğrudan yetiştirmede kullanılan süt verimi yüksek farklı çevre koşullarına yüksek uyum gösteren İsviçre kökenli Saanen keçisi son yıllarda dikkati çekmektedir. Ayrıca, Güney Doğu Anadolu bölgesinde Suriye’den getirilen Damaskus keçilerinin yerel kıl keçi ırkı ile melezlenmesiyle ortaya çıkan ve süt verimi yüksek olan Kilis keçisi yetiştiriciliği de bölgede yapılabilir. Bölgede koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin işletmelerini süt verimi yüksek Saanen ve Kilis keçisi işletmeciliğine dönüştürmeleri bu işletmelerin hayatta kalmalarını sağlayabilir.

Sonuç olarak, hayvanları süt verimi yüksek kültür ırkına dönüştürmek, kaliteli yem bitkisi üretmek ve soğuk zincir sistemini kurmak gerekmektedir. Bölgede Veteriner Fakültesi sadece Kırıkkale ilinde bulunmaktadır ve hayvancılığın yoğun yapıldığı illerinde, özellikle Aksaray ilinde de kurulması önem arz etmektedir.

3.2.2.1.5.3. Et Üretimi

Ülkemizde TÜİK 2009 verilerine göre yıllık 325.286 ton sığır eti, 1.005 ton manda eti, 74.633 ton koyun eti, 11.675 ton keçi eti olmak üzere toplam 412.599 ton kırmızı et üretilmektedir. TR71 Bölgesi’nde 11.281 ton sığır eti, 2.174 ton koyun eti, 74 ton keçi eti olmak üzere toplam kırmızı et üretimi 13.526 ton düzeyindedir. Bölge içinde en fazla sığır eti üretimi Kırşehir ilinde gerçekleşmektedir. Kırşehir’in bölge içindeki et üretim payı %43,1’e tekabül etmektedir. Aksaray ili ikinci büyük sığır eti üreticisidir. Son yıllarda kültür ve kültür melezi sığırların besi hayvancılığında değerlendirilmesi ile hayvan başına karkas et verimi 250 kg’nin üzerine çıkmıştır.¹ TÜİK 2009 yılı verilerine göre ülkemizde sığır başına ortalama karkas verimi 216 kg’ye ulaşmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde sığır başına karkas verimi 270-280 kg arasında olup, İtalya’da 276 kg, Fransa’da 295 kg ve Almanya’da ise 314 kg olmuştur.²

¹ TR71 Bölgesi İl Tarım Müdürlükleri Verileri Ortalaması

² FAO,2008

Tablo 25: TR71 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Yıllık Et Üretimi (Ton)

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Sığır	2.286	1.881	4.858	899	1.357	11.281	325.286	3,5
Manda	-	-	-	-	-	-	1.005	0,0
Koyun	747	192	346	193	696	2.174	74.633	2,9
Keçi	7	16	5	3	43	74	11.675	0,6

Kaynak: TÜİK, 2009

Son yıllarda ülkemiz kırmızı et üretimi ülke ihtiyacını karşılamamakta ve bu açık ithalatla karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu durum, kırmızı et üretimi yapan işletmeleri olumsuz etkilemektedir. Bölgede özellikle Kırşehir, Aksaray ve Kırıkkale kırmızı et üretiminde önemli potansiyeli bulunan illerdir. İşletmeler kaba yem ihtiyaçlarını kendi işletmelerinden sağlamalı ve birkaç işletme bir araya gelerek kırmızı et üretiminde en büyük girdi olan kesif yem ihtiyacını kendileri üretmelidirler. Bölgede canlı hayvan pazarı olmayan illerinde canlı hayvan pazarı oluşturulması kırmızı et üretiminde besi hayvanı temin zorluğunu ortadan kaldırabilir. Ayrıca, son yıllarda süt sığırcılığına verilen desteklerle besicilik yapan işletme sahipleri işletmelerini süt sığırcılığı işletmesine dönüştürmektedir.

TR71 Bölgesi'nde koyun ve keçi eti üretimi Aksaray ve Niğde illerinde yüksektir. Bölge koyun eti üretiminin %34,4'ünü 747 ton üretimle Aksaray, %32'sini de 696 ton üretimle Niğde ili gerçekleştirmektedir. Koyun eti, koyun sütünde olduğu gibi günümüzde büyükşehirlerdeki tüketiciler tarafından fazla tercih edilmemesine rağmen koyun etinin özel tüketicileri de bulunmaktadır. Fakat tüketiciler besi koyun etini yağlı olması ve kokusu nedeniyle tercih etmemekte bunun yerine mera ve çayırda otlamış koyun ve keçilerden elde edilen etleri tercih etmektedirler. Bölgede bulunan mera alanlarının ıslah edilmesi, otlatma baskısının programlama ile ortadan kaldırılması ve sürülerin otlatılmasında eğitimli kişilerin görevlendirilmesi mera koyun ve keçisi işletmeciliğine katkı sağlayacaktır.

3.2.2.1.5.4. Diğer Hayvansal Üretimler

Yumurta üretimi bölge için önemli bir sektör olmakla birlikte buna bağlı sanayi gelişmemiştir. Yumurta ambalaj ve yumurta işleme tesisi bölgemiz için önem arz etmektedir. Bölge deri üretimi yönünde de güçlü olup üretilen deri Niğde ilinde bulunan işleme tesislerinde işlenmektedir. Fakat ithalat bu sektöre güç kaybettirmektedir. Bal, balmumu ve alabalık üretimi yönünden bölge istenen düzeye gelememiştir.

Tablo 26: TR71 Bölgesi Yumurta, Bal, Bal Mumu, Deri ve Alabalık Üretimi

Gösterge	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	TR71/ Türkiye (%)
Yumurta(1000)	65.390	9.254	41.302	162.065	90.047	368.058	13.832.726	2,7
Bal(Ton)	280	143	64	87	462	1.036	82.003	1,3
B.Mumu(Ton)	2	5	1	1	13	22	4.385	0,5
Deri(Adet)	9.627	10.269	19.164	3.957	7.109	50.126	1.645.248	3,0
Alabalık(Ton)	-	239	97	11	160	507	65.928	0,8

Kaynak: TÜİK, 2009

Ülkemizde TÜİK 2009 verilerine göre 13.842.726 (bin adet) yumurta, 82.003 ton bal, 4.385 ton bal mumu, 1.645.248 adet deri ve 65.928 ton alabalık üretilmektedir. TR71 Bölgesi'nde 368 (bin adet) yumurta, 1.036 ton bal, 22 ton bal mumu, 50.126 adet deri ve 507 ton alabalık üretilmektedir.

TR71 Bölgesi içinde yumurta üretimi en fazla olan il %44 üretim payı ile Nevşehir'dir. Bu ili Niğde ve Aksaray izlemektedir. Bölgede en çok bal üretimi Niğde ilinde gerçekleştirilmektedir. Aksaray ikinci büyük bal üreticisi ilimizdir. Bal mumu üretimi, bal üretiminde olduğu gibi en çok Niğde ilinde gerçekleşmektedir. Yoğun hayvan kesimi nedeniyle deri üretimi en çok %38,2'lik üretim payı ile Kırşehir ilinde gerçekleşmektedir. Bu ili Kırıkkale, Aksaray ve Niğde illeri izlemektedir. Alabalık üretimi Kırıkkale ve Niğde illerinde yapılmaktadır.

Bölge yumurta tavukçuluğu bakımından, işletmelerin modern ve hijyen kümes, pazarlama, yumurta saklama, sağlıklı civciv ve yem temini konularındaki sorunlarını çözmeleri durumunda bir üretim merkezine dönüşebilecektir. Arıcılık için Niğde ilinin Ulukışla, Çamardı ve Altunhisar ilçeleri öne çıkmaktadır. Bu ilçeler organik arıcılık için uygun bir coğrafi özelliğe sahiptirler.

3.2.2.2. Sanayi

Küresel rekabetin her geçen gün artmakta olduğu günümüzde, pazar ihtiyaçlarını güncel olarak takip eden, katma değeri yüksek ürünler üretebilen, rekabet gücü yüksek, kümelenmesini tamamlamış, sahip olduğu tecrübelerini ve iç kaynaklarını verimli şekilde kullanabilen sanayiler ayakta kalabilmektedir. Küresel rekabet, sanayinin ve ekonomik faaliyetlerin örgütlenmesinde önemli değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimlerden ilki, kitlesel üretime dayalı geleneksel sanayi bölgelerinde ve buralarda yer alan kentlerde hızla bir gerileme süreci yaşanmaya başlanması ve buralarda ekonomik, çevresel ve sosyal sorunların ortaya çıkmasıdır. Dünyada Gerileyen Sanayi Bölgeleri¹ olarak nitelendirilen bölgelerin Türkiye'deki benzer örneklerini (Kırıkkale ve Zonguldak) yoğunlukla kamu sanayi işletmelerinin yoğunlaştığı kentler oluşturmaktadır.

İkinci değişim ise, uluslararası hizmet faaliyetlerinin büyümesi neticesiyle, metropol kentlerin dünya ve bölge ölçeğinde hizmet sektöründe yoğunlaşmasıdır. Son 20 yıl içerisinde İngiltere'de özellikle istihdamın sanayileşmeden finans ve hizmet sektörüne kayması bunun örneğidir. Aynı şekilde İstanbul'un hizmetler ve finans sektörlerinin merkezi olması küresel değişimin ülkemizdeki görüntüsüdür. Örneğin sanayileşmenin terk edildiği İngiltere'de son küresel kriz neticesinde üretmeyen sadece tüketen bir İngiliz ekonomisi; sanayileşmenin de gerilemesi nedeniyle olumsuz etkilenmiştir. Bunlar bize ülkemizde de sanayi ve tarımı göz ardı ederek sadece hizmet sektörüne yönelmenin olumsuz etkilerini İngiltere'deki gibi ilerde göreceğimizi, bu nedenle de sanayi ve tarımı kesinlikle ihmal etmememiz gerektiğini göstermektedir.

Bir diğer gelişme esnek üretim sistemleri ve firmalar arası yatay bağlantılar yoluyla *yeni/yerel sanayi odaklarının* (YSO)² ortaya çıkmasıdır. Lokomotif sektörlerle gelişmeye başlayan YSO'lar, bulundukları bölgelerde hızla ön plana çıkmışlar ve bölgenin dinamik yapısını güçlendirmeye başlamışlardır. Kümelenme faaliyetlerinin oluşmaya başladığı YSO'lar, yoğunlukla KOBİ'³lerden oluşmakta olup bu tür başarılı yerel birimlerin Türkiye'deki örneklerini Denizli, Gaziantep, Aksaray, Kahramanmaraş ve Kayseri gibi kentler oluşturmaktadır.

Küresel rekabetin gelişmesine bağlı olarak yaşanan gelişmeler, Türkiye ve Dünya'da işletme yapılarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Sadece üretmenin işletmeler için yeterli olmadığı, ürün veya hizmetlerde farklılık, yenilik ortaya çıkartarak rekabetçiliğin artırılması gerektiği işletmeler için zorunluluk haline gelmiştir. Başarılı işletmelerin ortaya çıkardığı ürün farklılaştırma politikası, bu tür işletmelerin ekonomik krizlerde faaliyetlerini sürdürmelerine yol açmaktadır. İşletmelerdeki bu gibi yapısal eksikliklere ilaveten, bölgenin uluslararası pazarlara açılmasını sağlayacak sınırlara ve limanlara uzak olması, dış ticaret alanında yeterli

¹ DPT: İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)

² DPT: İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)

³ 2005/9617: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik

tecrübeye sahip eleman istihdam edilmemesi, TR71 Bölgesi'nin rekabet gücünü azaltmaktadır.

3.2.2.2.1. TR71 Bölgesi'nde Sanayiye Genel Bakış

Ülkemizde son yıllarda sanayinin mekânsal dağılımında yaşanan değişiklikler, bölgede ve komşu bölgelerde yapısal değişikliklere yol açmaktadır. Sanayinin yoğunlaştığı bölge merkezlerinde GSYH değerlerine sanayinin katkısı azalmaya, hizmet sektörünün katkısı ise artmaya başlamıştır. Bölgenin komşu olduğu Ankara ve Adana sanayide bölge merkezleri iken artık yüksek teknolojiye dayalı sanayide ve hizmet sektöründe ön plana çıkmaya başlamışlardır. Marmara bölgesinde Kocaeli, Sakarya gibi iller İstanbul sanayi bölge merkezinin art bölgesi olmayı başarmışken, bölge illerinden Kırıkkale, Ankara'ya yakın olmasına rağmen art bölge olamamıştır.

Düşük ücret ve yüksek verimle çalışan iş gücüne sahip Çin gibi ülkelerin dünya piyasalarındaki yükselişi, gelişmekte olan ülkelerdeki işletmelerin rekabet gücünü düşürmüş ve birçoğunun devamlılığını tehlikeye sokmuştur. Türkiye'de bu durum özellikle kamu işletmelerinin zarar etmesine ve rekabet güçlerinin zayıflamasına sebep olmuştur. Ekonomide devletçilik anlayışı değişmeye başlamış ve işletmeler küçülmüştür. Bu durum bölgede; en çok kamu yatırımlarına sahip Kırıkkale'yi etkilemiştir. Kırıkkale'de, bu sürecin bir göstergesi olarak hem imalat sanayi hem de genel katkı bakımından GSYH'ye olan katkı azalmaktadır.

Diğer yandan büyük firmaların işlerini taşeron firmalara yaptırmaya başlamaları çevrelerinde bu sektörle ilgili yan sanayinin gelişmesini sağlamış böylece etraflarında küçük işletmelerden oluşan bir kümelenme meydana gelmiştir. Bu duruma en iyi örnek Aksaray ilindeki Mercedes Benz kamyon fabrikasıdır. Büyük işletmelerin küçük işlerini yapan firmaların bir kısmı kazandıkları tecrübeler ile büyümeye başlamış bunun sonucu olarak da sanayide hızla büyüyen bir Aksaray ortaya çıkmıştır.

Bölge illerinden Aksaray ve Kırıkkale Türkiye ve Dünya'daki ekonomik gelişmelerden farklı yönlerde etkilenirken, Kırşehir ve Niğde özel sektör ağırlıklı yapılarını korumaya devam etmektedirler. Kırşehir'de kauçuk alanında faaliyet gösteren PETLAS, çelik döküm alanında Çemaş, 52.000 tonluk yıllık üretimiyle şeker fabrikası bu ilde büyük istihdam alanı oluşturmaktadır. Koyunlu markasıyla Dünya'ya açılan Birko, Bor Şeker fabrikası, otomotiv yedek parça ve çimento sanayinde faaliyet gösteren firmalar Niğde'de ekonomik katkı ve istihdam açısından öne çıkmaktadır. Doğal yeryüzü şekilleriyle turizm alanında gelişen Nevşehir'de, Bims üretimiyle gelişen inşaat sektörü istihdam açısından önemli rol oynarken, tekstil, mineral ürünlerden oluşan çömlek gibi turistik eşya imalatı ilde diğer gelişmekte olan sektörlerdir.

Bölge illerinde faaliyet gösteren firmalar alanlarında uzmanlaşmaya gidememekte, ürettikleri ürün ve hizmetleri katma değeri yüksek mamullere dönüştürememektedirler. Örneğin Nevşehir’de çıkarılan ponza taşı, hammadde olarak ihraç edilmekte olup, ponza taşından imal edilen yüksek oranda yalıtım sağlayan bina sıvaları gibi katma değeri çok daha yüksek ürünlere dönüştürülememektedir. Bu durum genellikle işletmelerin karlılığı artırıcı ve ürün farklılaştırıcı yaklaşımlar izlememelerinden, verimliliğe yönelik Ar-Ge çalışmaları ve işbirlikleri yapamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu duruma çözüm olarak TR71 Bölgesi, küresel rekabetin getirdiği işletme politikalarını, sahip olduğu hammadde ve enerji kaynakları, sanayi ve tarımsal alt yapısı ile bütünleştirerek öncelikle komşu bölgelerle rekabet edebilir duruma gelmeli, katma değeri yüksek ürün yelpazesi oluşturarak, sürekli gelişen sanayi ile Türkiye ve Dünya pazarlarına açılmaya başlamalıdır.

3.2.2.2.2. TR71 Bölgesi’ne Ait Genel Göstergeler

Bölgenin sanayi ve ticaret olarak mevcut durumunun ortaya konması amacıyla TR71 Bölgesi’ne ait göstergeler kullanılmıştır. Bu bölümde öncelikle faaliyet gösteren birimlerin sayıları, farklı açılardan faaliyet kısımları hakkında genel bilgiler verilecektir. Bölgenin dış ticaret verileri, ekonomik ve sosyal gelişmişlik değerlendirmeleriyle bölgenin diğer bölgelerle karşılaştırmalı analizleri yapılacaktır.

Ayrıca bölgedeki imalat sanayinin genel yapısına değinilecek ve istihdam bakımından bölgede öne çıkan imalat sanayi alt kolları incelenecektir. Bölge illerinde yer alan organize sanayi bölgeleri (OSB) ve küçük sanayi siteleri (KSS) hakkında önemli bilgilere yer verilecektir.

Tablo 27: Faaliyet Alanlarına Göre İşletme Sayıları, 2009 (Adet)

	Toplam	Madencilik ve taşocakçılığı	İmalat	Elk., Gaz ve Su	İnşaat	Toptan ve perakende ticaret	Oteller ve lokantalar	Ulaştırma, depolama ve haberleşme	Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	Gayri menkul kiralama ve iş faaliyetleri	Eğitim	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	Diğer sosyal, Toplumsal ve Kişisel hizmet faaliyetleri
Aksaray	13.672	*	1.367	*	500	6.159	1.123	2.542	189	690	58	171	851
Kırıkkale	9.726	*	867	*	463	4.494	728	1.860	95	424	52	100	619
Kırşehir	7.703	*	816	*	317	3.221	650	1.616	80	341	39	86	519
Nevşehir	13.645	51	1.329	4	377	5.670	1.205	3.187	183	544	36	114	945
Niğde	12.381	44	1.155	12	429	5.570	1.127	2.608	160	406	34	102	734
TR71	57.127	151	5.534	24	2.086	25.114	4.833	11.813	707	2.405	219	573	3.668
TR72	81.394	226	9.844	20	3.882	36.538	4.893	14.768	965	4.228	324	820	4.886
TR52	93.582	189	13.510	42	3.269	41.097	6.415	15.405	1.156	5.127	326	1.047	5.999
Türkiye	3.225.462	5.684	405.873	1.867	165.887	1.281.315	261.867	559.157	51.142	219.327	12.957	45.819	214.567

Kaynak: TÜİK, 2010

* 3'ten az firma bulunması durumunda rekabeti koruma adına belirtilmemiştir.

Bölgede en az firma sayısı Kırşehir ilinde bulunmakta iken, Aksaray özellikle son yıllarda yaptığı atılımlarla en hızlı gelişen ve en çok işletmeye sahip il olmuştur. Türkiye genelinde olduğu gibi bölgede de en çok işletme bulunan sektör “Toptan ve Perakende Ticaret” sektörü olup, bireysel ya da küçük çaplı işletmeler yoğunluktadır.

Diğer bölgelerle kıyaslama yaptığımızda ise en fazla işletme sayısının madencilik sektöründe olduğu görülmektedir. Niğde ve Nevşehir bölgede başta kalsit ve ponza taşı olmak üzere yüksek miktarda bulunan rezervler dolayısıyla, madencilik sektöründe firmalar bulunmakta iken diğer illerinde bu konuda yapılan yoğun bir çalışma bulunmamaktadır. Madencilik sektöründeki yasal düzenlemelerin getirdiği zorluklar ve sektörün büyük yatırımlar gerektirmesi nedeniyle; bu konuda etkin ve büyük çalışmalar yapılamamaktadır. Özellikle Nevşehir’de ponza taşında çok fazla küçük işletme bulunmaktadır. Bu madeni işleyerek yüksek katma değerli ürünler satarak, yüksek kârlar elde edeceklerine, hammadde olarak satarak bölge dışındaki büyük işletmelerin kârları için çalışmaktadırlar.

Nevşehir’de dünya birincisi konumunda bulunduğumuz doğal soğuk hava depoları ve Niğde’de çok yoğun olan meyve üretiminin de etkisiyle hızla artan elektrikli soğuk hava depoları; bu sektörün gelişme potansiyelini göstermektedir. Güneyde üretilen narenciye ve sebzelerin bu bölgedeki depolarda uzun süre saklanma imkânının bulunması ve lojistik yapısının etkisiyle bu iki ilde diğer illere göre çok daha fazla sayıda ulaştırma firması bulunmaktadır. Bölgenin lojistik konumu, kalsit madeni, su kaynakları gibi hammaddelere yakınlığı nedeniyle İç Anadolu bölgesinin dağıtım üssü olması konusunda çalışmalar yapılmalı, bu potansiyele sahip firma ve işletmeler desteklenerek yeni işletmeler için yatırım alanları sağlanmalıdır.

İmalat sanayi ve toptan ve perakende ticaret kolları TR52 Bölgesi’nin işletme sayısının fazla olduğu diğer alanlar iken, TR71 Bölgesi’nin özellikle imalat ve inşaat sektöründe daha çok ilerlemeye ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bölgede imalat sanayinde işletme sayısı çok olmasına rağmen büyük çoğunluğu küçük ölçeklidir. İnşaat sektöründe ise bölgede hızlı bir gelişme olmakla beraber, bireysel yatırımların daha yoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle Nevşehir’deki turizm potansiyeli ile beraber otel ve lokanta sayısı yüksektir.

3.2.2.2.1. Ekonomik Faaliyet Birimlerinin Değerlendirilmesi

TR71 Bölgesi’nde faaliyet gösteren ekonomik birimler, ekonomik faaliyet kısımları için, faaliyet birimlerinden elde edilen ciro, faaliyetlerde çalışan sayısı, maaş ve ücretler, faaliyet birimlerine göre yapılan yatırımlar ve faaliyet birimleri sayısı verilmiştir. Ayrıca faaliyet birimlerinin Türkiye içerisindeki oranı her bir faaliyet birimi için de hesaplanmıştır.

Tablo 28 : TR71 Bölgesi Ekonomik Faaliyet Kısımlarının Değerlendirilmesi

	BÖLGE KODU	Toplam	Tarım, avcılık ve ormancılık	Madencilik ve taşocakçılığı	İmalat	Elektrik, Gaz ve Su	İnşaat	Toptan ve perakende ticaret	Otel, lokanta ve kahvehane	Ulaştırma, depolama ve haberleşme	Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri
Ekonomik faaliyet kısımlarına göre ciro (1000 TL)	TR	1.383.759.223	129.587	10.634.412	395.778.647	49.235.664	62.462.098	674.195.635	16.883.590	122.500.770	34.455.826
	TR71	9.784.074	-	91.159	1.718.230	353.869	501.449	6.478.408	91.185	361.398	92.914
	TR71 %	0,71	-	0,86	0,43	0,72	0,80	0,96	0,54	0,30	0,27
Ekonomik faaliyet kısımlarına göre çalışanlar sayısı	TR	9.419.491	552	95.553	2.680.638	97.414	647.752	3.002.991	587.023	1.039.571	755.019
	TR71	105.336	22	1.207	26.090	2.639	5.808	36.802	5.670	13.959	6.485
	TR71 %	1,12	3,99	1,26	0,97	2,71	0,90	1,23	0,97	1,34	0,86
Ekonomik faaliyet kısımlarına göre maaş ve ücretler (1000 TL)	TR	74.326.121	3.798	1.533.818	28.783.453	2.520.272	3.872.687	15.354.616	2.799.020	8.848.822	6.527.643
	TR71	599.942	150	7.263	260.821	48.755	29.077	101.284	13.970	85.746	28.335
	TR71 %	0,81	3,95	0,47	0,91	1,93	0,75	0,66	0,50	0,97	0,43
Ekonomik faaliyet kısımlarına göre maddi mallara ilişkin brüt yatırımlar (1000 TL)	TR	136.624.049	10.777	1.398.208	53.043.446	8.940.328	7.376.748	20.892.991	5.162.490	33.277.730	3.917.173
	TR71	1.142.809	-	23.171	820.373	31.346	28.072	129.034	6.037	88.291	7.641
	TR71 %	0,84	-	1,66	1,55	0,35	0,38	0,62	0,12	0,27	0,20
Ekonomik faaliyet kısımlarına göre yerel birim sayısı	TR	2.589.120	34	3.058	331.509	3.220	103.893	1.190.856	213.084	439.950	140.237
	TR71	43.057	4	80	4.482	215	894	19.673	4.039	9.328	1.718
	TR71 %	1,66	11,76	2,62	1,35	6,68	0,86	1,65	1,90	2,12	1,23

Kaynak: TÜİK,2006

Ekonomik faaliyet kısımlarına göre bölgede en fazla ciro, toptan ve perakende ticaret alanından elde edilmektedir. Bu sektörde, elde edilen ciro Türkiye'nin yaklaşık %0,96'lık kısmını oluşturmaktadır. İnşaat sektöründen elde edilen cironun Türkiye payı %0,80 civarında olarak bölgede ön plana çıkmaktadır. İmalat sanayi, TR71 Bölgesi'nde ciro bakımından öne çıkan diğer sektör olmasına rağmen, bu sektörün Türkiye payı yaklaşık %0,43 civarındadır.

Bölgede tarım dışı istihdama bakıldığında, hizmetler sektörü olarak toptan ve perakende ticaretin öne çıktığı görülmekte, bunu imalat, lojistik ve haberleşme sektörleri takip etmektedir. Bölgede yapılan yatırımlar bakımından, imalat, madencilik ve toptan-perakende ticaret önemli bir paya sahiptir.

3.2.2.2.2. TR71 Gelişmişlik Göstergeleri

TR71 Bölgesi'nin, sanayi ve ticaret alanındaki göstergeleri ülke genelinde ve bölge bazında yapılan istatistikî verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Sanayi sektöründe gelişmişlik göstergeleri hazırlanırken o bölgede var olan organize sanayi bölgeleri, bu bölgelerdeki parsel sayısı, sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı, imalat sanayi kurulu güç kapasite miktarı, imalat sanayi yıllık çalışanlar ortalama sayısı, fert başına imalat sanayi elektrik tüketimi gibi verilerden yararlanılır. Bu kriterler göz önünde bulundurularak 2003 yılında DPT tarafından yapılan bölgelerin gelişmişlik sıralaması çalışmasına göre, TR71 Bölgesi imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 16. Sırada yer almıştır. Aynı çalışmada, Türkiye'deki iller gelişmişlik endekslerine göre beş kategoriye ayrılmış ve en gelişmiş iller birinci kategoride olmak üzere illerin gelişmişlik dağılımları çıkarılmıştır. TR71 Bölgesi'ndeki üç il, 3. kategoride yer alırken iki il, 4. kategoride yer almıştır. Gelişmişlik endekslerine göre, bölge illeri teşviklerden yararlanmaya başlamış ve bölgedeki 4. kategoride yer alan iller de 3. kategoriye yükselmişlerdir. Bu durum bölge illerinin yatırımlara açık olduğunu, katma değeri yüksek olan yatırımların yapılmasıyla bölgedeki kalkınmanın hız kazanacağını göstermektedir.

Son analizlere göre üçüncü kategoride bulunan TR71 Bölgesi; genel olarak gelişme potansiyeline sahip, ekonomik faaliyetlerde tarım sektörünün öne çıktığı, genellikle yerel ölçekte üretim yapan sanayi kuruluşlarının yer aldığı, küçük ve orta ölçekli firmaların yoğun olarak bulunduğu ve sosyo-ekonomik göstergelerin ülke ortalamasına yakın olduğu orta derecede gelişmiş illerden oluşmaktadır. Büyük çoğunluğu yeni sanayileşen TR71 illeri, hızlı bir gelişme süreci içinde bulunmaktadır.

Gelişmişlik endekslerinden birisi olan imalat sanayi endeksleri Tablo 29'da gösterilmektedir. Bu grafikte kullanılan değişkenlerin açıklamaları Tablo 30'da verilmiştir. TR71 Bölgesi'nde sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı Türkiye ortalamasının altındadır. İmalat sanayindeki istihdam oranının Türkiye içerisindeki payının sadece %2,3 seviyesinde olması organize sanayi bölgelerinin yeterli sayı ve kapasitede olmamasına, imalatçı işyeri sayısının az olmasına bağlanabilir.

Tablo 29: İmalat Sanayi Gelişmişlik Göstergelerinde Kullanılan Değişkenler

İSSANAYİ: Sanayi İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	İMÇALORT: İmalat Sanayi Yıllık Çalışanlar Ortalama Sayısı;
OSBPRS: Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı	KURUGÜÇ: İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı;
KSSİŞYER: Küçük Sanayi Siteleri İş Yeri Sayısı	SANELK/N: Fert Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi;
İMİŞYER: İmalat Sanayi İş Yeri Sayısı	İMKDEG/N: Fert Başına İmalat Sanayi Katma Değeri

Tablo 30: TR71 İmalat Sanayi Gelişmişlik Göstergeleri

	İSSANAYİ	OSBPRS	KSSİŞYER	İMİŞYER	İMÇALORT	KURUGÜÇ	SANELK/N	İMKDEG/N
TR71	6,28	832	3958	91	12287	342608	260,06	416,16
TR71 Türkiye Yüzdeleri	2,30	2,90	4,87	0,82	1,09	2,54	1,81	5,36
Türkiye Düzey-2 Ortalaması	10,51	1104,84	3127	427,61	43480,30	518387,61	553,60	298,48

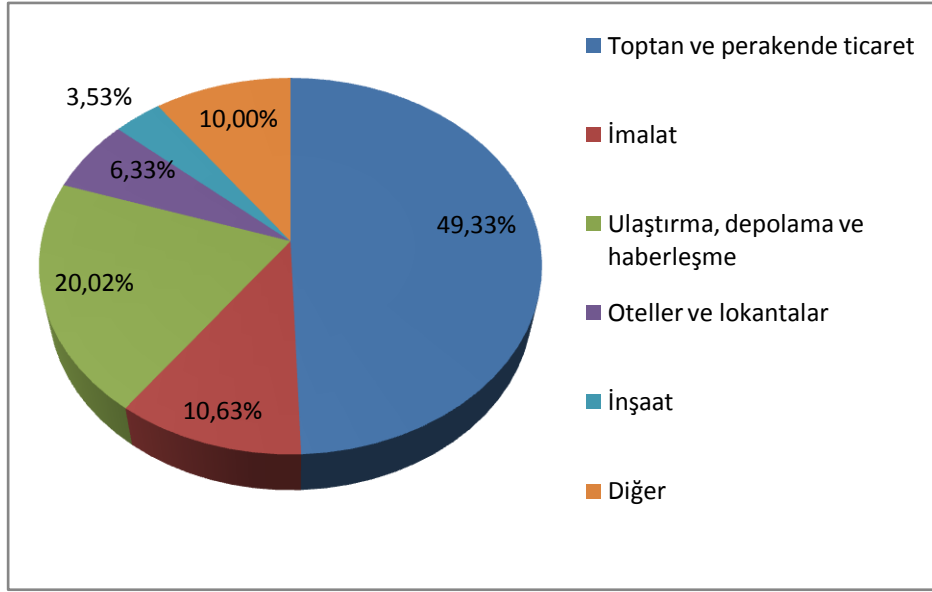
Kaynak: DPT, illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (2003)

TR71 Bölgesi'nin sektörel bazda istihdam verilerine göre %15,1'lik¹ oranla en az istihdamın yapıldığı sektörün, sanayi sektörü olduğu görülmektedir. İmalat sanayinin istihdam oranında da görüleceği üzere hem imalatçı işyeri sayıları hem de imalat sanayinde çalışanların toplam istihdama oranı bölgenin imalat yönünden yetersiz durumda olduğunu göstermektedir. Bölgede ön plana çıkan büyük sanayi kuruluşları haricinde, imalatçı firmalar genelde mikro ölçekli KOBİ'lerden oluşmaktadır. Bu durum, bölge sanayisinin üretim ve istihdam açısından Türkiye ortalamasının altında kalmasına ve sanayi sektörünün bölgede ön plana çıkamamasına yol açmaktadır.

İmalat sanayi değişkenleri incelendiğinde bölgede küçük sanayi sitelerinin, organize sanayi bölgelerine oranının çok fazla olduğu görülmektedir. Bu durum bölgede genel olarak organize sanayi bölgelerinin kapasite ve sayı bakımından yeterli düzeye ulaşmadığını göstermektedir. TR71 Bölgesi içerisinde yapılan çalıştaylarda da bu duruma dikkat çekilerek, mevcut firmaların hammadde ve pazar sorunlarının çözülerek üretim kapasitelerinin artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Karayolu yük taşımacılığı ve buna bağlı olarak motorlu taşıt ticareti ve bakım-onarımı bölgede birim ve istihdam sayısı bakımından önemli düzeyde yer almaktadır. Bu faaliyetlerin bireysel ve küçük ölçekli işletmeler tarafından yapılıyor olması, birim sayısı başına düşen istihdam oranlarını azaltmaktadır.

¹ TÜİK,2009

Grafik 5: TR71 Bölgesi Faaliyet Birimleri Sayılarının Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK,2007 Yerel birimlere göre bazı temel göstergeler

Bölgede sanayi sektöründe kümelenme olmaması, KOBİ'lerin küçük ölçekli faaliyet göstermesi sanayide verimlilik ve üretkenliği azaltmaktadır. KOBİ'lerin bölgedeki etkinliklerinin artırılmasında, KOBİ'ler arasındaki işbirliklerinin oluşturulması, KOBİ'lerde kurumsal yapıya geçilmesi önemli rol oynayacaktır.

Tablo 31:TR71 Bölgesi Patent ve SAN-TEZ Verileri (1995- 2007 yılları toplamı)

	Marka		Patent		Faydalı Model		Endüstriyel Tasarım	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
AKSARAY	477	213	11	0	11	5	16	14
KIRIKKALE	184	91	6	0	9	5	9	9
KIRŞEHİR	218	111	3	1	10	7	7	7
NEVŞEHİR	572	304	6	2	13	4	9	6
NİĞDE	223	123	16	7	4	3	55	50
TR71	1674	842	42	10	47	24	96	86
TR52	18876	10350	150	22	1000	550	1466	813
TR72	18004	9224	272	60	1568	580	4860	4204

Kaynak: TPE,2007

Bilgi üretiminin en önemli göstergelerinden biri de tescil edilen patent ve faydalı model sayısıdır. Bölgedeki markalaşma, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım verilerinin 1995-2007 yılları arasındaki toplamı incelendiğinde illerinde bu çalışmalarının çok zayıf kaldığı görülmektedir. Özellikle komşu bölgelerle kıyaslama yapıldığında, bu bölgelerin çok gerisinde olduğumuz görülmektedir. Bölgede markalaşma ve yenilikçilik konusunda çalışmalar yapılarak, sanayinin üniversite ve diğer bilimsel araştırma kurumlarıyla olan

ilişkileri geliştirilmelidir. İşletmelerin rekabet güçlerini koruyabilmeleri sürekli olarak yeni ve farklı ürünler üretebilmelerine bağlıdır.

Sanayicilerin Ar-Ge ve teknolojiye dayalı ihtiyaçlarının üniversitelerle işbirliği içerisinde çözüme ulaştırılması amacı ile yürütülen SAN-TEZ¹ kapsamında bölge üniversitelerinden Kırıkkale Üniversitesinde dört, Niğde Üniversitesinde bir olmak üzere Türkiye’de devam etmekte olan 192 SAN-TEZ Programının beşi bölgededir. Ar-Ge çalışmaları bölgede yapılmaya başlamasına rağmen bu faaliyetlerin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Tablo 32: Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri

	2010 OCAK-MAYIS (BEŞ AYLIK)									2009 OCAK-MAYIS (BEŞ AYLIK)								
	KURULAN			TASFİYE		KAPANAN				KURULAN			TASFİYE		KAPANAN			
	ŞİRKET	KOOP.	GER. KİŞİ TİC. İŞL.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	GER. KİŞİ TİC. İŞL.		ŞİRKET	KOOP.	GER. KİŞİ TİC. İŞL.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	GER. KİŞİ TİC. İŞL.	
AKSARAY	68	13	43	11	6	17	9	309		69	6	46	16	3	12	10	35	
KIRIKKALE	27	4	8	12	0	8	2	9		27	2	12	7	2	2	0	11	
KIRŞEHİR	20	5	35	6	1	8	0	47		19	1	37	6	0	10	2	35	
NEVŞEHİR	52	36	94	7	10	9	8	531		44	15	56	11	7	6	6	81	
NİĞDE	44	7	32	9	3	2	0	10		24	0	31	5	3	9	2	61	
TR71 TOPLAM	211	65	212	45	20	44	19	906		183	24	182	45	15	39	20	223	
TR TOPLAM	22.012	814	23.039	5.428	772	5.031	698	13.669		17.528	430	19.186	5.873	818	4.527	689	12.156	

Kaynak: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, 2010

TR71 Bölgesi’nde kurulan-kapanan şirket istatistiklerine göre, gerçek kişi işletmelerin kurulan işletme sayılarında ve aynı zamanda kapanan işletme sayılarında çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Gerçek kişi işletmeler çoğunlukla küçük sermayeli işletmeler oldukları için bulundukları sektörde rekabet güçleri çok zayıf olmakla beraber bölgesel veya ulusal kriz durumlarında ya da ekonomik dalgalanmalarda kapanma durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle 2008 yılında yaşanan ekonomik krizin etkisiyle, şirketlerin yanında birçok gerçek kişi işletmeleri de kapanmak zorunda kalmıştır.

2009 ve 2010 yılları arasında, kurulan işletme sayılarının artış eğilimine girdiği gözlemlenmektedir. TR71 Bölgesi illerinden Nevşehir kooperatif ve gerçek kişi işletmelerle ön plana çıkarken, Aksaray limited ve anonim şirketler ile ön plana çıkmaktadır. Bölgede kurulan şirket sayısının en az olduğu il olan Kırıkkale, benzer olarak kapanan şirket sayısı olarak da en az durumdadır. Kırıkkale ilinin kamu yatırımlarına dayalı yapısı, ekonomik dalgalanmalardan ilin çok etkilenmemesine buna karşın kamu yatırımlarındaki değişikliklerden çok fazla etkilenmesine yol açmaktadır.

¹ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Tezleri Projelerinin Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik

Tablo 33: Yatırım Teşvik Belgelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Sektör	Belge Sayısı (Adet)				Sabit Yatırım (TL)				İstihdam (Adet)			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Tarım	3	4	4	2	44.796.770	5.850.000	10.532.213	48.950.000	492	45	60	211
Madencilik	8	3	6	8	21.457.225	1.465.436	67.265.861	39.996.956	495	110	230	330
İmalat	55	19	53	19	341.972.176	52.403.837	488.926.937	84.721.458	2955	502	3025	751
Hizmetler	53	46	20	19	254.800.400	201.300.385	196.989.955	48.130.796	726	894	1024	481
Enerji	1	1	1	0	23.760.969	41.242.518	23.714.000	0	0	80	9	0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, 2009

Bölgede en fazla teşvik imalat sanayinde ve hizmetler sektöründe kullanılıp, en fazla istihdam yine bu sektörlerde sağlanmıştır. İmalat sanayi hazine teşvikleriyle en fazla yatırım ve istihdamı oluşturarak, bölgenin üretim açısından gelişmesini sağlamaya başlamıştır. 2008 yılındaki küresel ekonomik krizin etkisi ile kullanılan teşviklerde ve meydana gelen istihdamda büyük düşüş yaşanmıştır. Hazine ve diğer kamu kuruluşlarının teşviklerini bölgede yönlendirecek ve yeni desteklerle üretim ve istihdam açısından bölgede katma değer yaratacak sektörleri belirleyecek olan Kalkınma Ajansı yenilikçi, akılcı girişimlerin önünü açacak böylece, bölge ekonomisine ve istihdamına büyük bir katkısı olacaktır.

3.2.2.2.3. İmalat Sanayi

TR71 Bölgesi'nde imalat sanayi alt sektörleri illere göre farklılıklar göstermekle beraber, gıda ürünleri ve içecek imalatı, bölgede ön plana çıkmaktadır. Bu durum tarım ve hayvancılığa dayalı sanayinin bölge ekonomisinde önemli payı olduğunu göstermektedir. Özellikle Aksaray'da büyük ölçekli gıda sanayi yatırımlarının yapılmasıyla, tarımda özellikle hayvancılıkta büyük gelişmeler görülmüştür. Süttaş, Balküpü gibi büyük firmaların bu ildeki yatırımları çok büyük istihdam alanı doğurmuş ve diğer büyük firmalara da iyi birer örnek oluşturmuştur.

TR71 Bölgesi'nde, imalat sanayi alt faaliyet kollarının yıllara göre birim ve istihdam sayılarındaki değişimi aşağıdaki tabloda görülmektedir. Bölgedeki illerin ekonomik yapılarında farklılıklar olması, imalat sanayinde öne çıkan sektörlerin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. İstihdam ve cironun ekonomideki payı değerlendirilerek öncelikli faaliyet alanları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 34: TR71 Bölgesi İmalat Sanayi İstihdam ve Birim Sayıları Bakımından Faaliyetler

	2003		2004		2006		2007	
İmalat Sanayi	Yerel birim sayısı	Çalışan sayısı	Yerel birim sayısı	Çalışan sayısı	Yerel birim sayısı	Çalışan sayısı	Yerel birim sayısı	Çalışan sayısı
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	768	4.957	821	4.306	743	4.839	1.079	6.459
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	273	3.989	318	4.167	187	4.110	202	4.734
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	348	2.126	334	1.850	320	2.603	301	2.922
Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	51	1.381	58	1.902	116	2.687	60	2.660
Tekstil ürünleri imalatı	134	1.884	179	2.226	79	2.998	129	2.528
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	132	896	143	1.046	181	1.721	235	2.462
Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	603	1.097	685	1.184	1.289	2.187	1.059	2.040
Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	388	943	471	1.135	422	1.634	754	1.966
Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	819	2.081	772	1.326	487	1.492	452	1.772

Kaynak: TÜİK,2007

Gıda ürünleri ve içecek imalatının, en fazla istihdam yapılan birim olmasına rağmen, faaliyet gösteren birim sayısına oranla istihdam bakımından yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bölgede gıda imalatı alanında birim sayısı ve istihdamda sürekli artış yaşanması artan teknoloji kullanımı ve büyük yatırımların yapılması ile açıklanabilir.

Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı bölge istihdamında önemli bir yer tutarken, Kırıkkale’de bulunan silah ve mühimmat fabrikası istihdam açısından bu sektörde önemli bir orana sahiptir. Makine ve teçhizat imalatı alanında işletme sayılarında azalma varken istihdam sayısında artış olduğu görülmektedir. Bu durum işletmelerin faaliyetlerini kapasite artırarak devam ettirmesiyle açıklanabilir.

Metalik olmayan diğer mineral ürünler olarak TR71 Bölgesi’nde, seramik eşya, cam ve cam ürünleri, çimento, kireç sanayi, pişmiş kilden yapılan inşaat malzemesi ürünleri ve diğer mineral ürünler ön plana çıkmaktadır. İnşaat malzemesi olarak kullanılan bims üretimi Nevşehir’de özellikle inşaat sektöründe üretim ve istihdam açısından önemli bir paya sahiptir. Bölge illerinde bulunan kalsit, ürün olarak bölge ekonomisine yeterli katma değeri sağlayacak potansiyele sahiptir. Kalsit madeni yeterli dönüşümler sağlandıktan sonra, tonajı daha yüksek getiri sağlayacak şekilde pazarlanabilir. Ancak işbirlikçi ve rekabetçi yaklaşımın olmaması ve bu ürünün sadece hammadde olarak üretimi ve satılması; beklenen katma değeri sağlayamamaktadır.

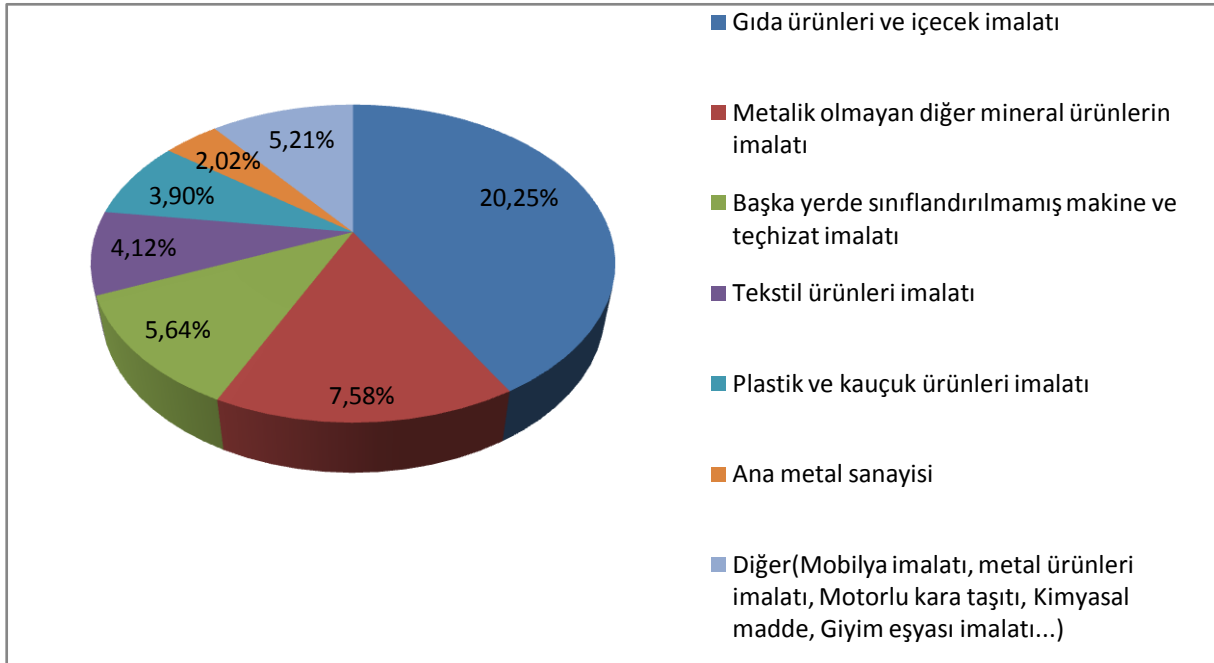
Motorlu kara taşıtı ve römork imalatı, son yıllarda artan istihdam ve üretimi ile bölge ekonomisine önemli düzeyde katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Mercedes firmasının otomotiv ve otomotiv yan sanayisine yatırımı, bölgeye istihdam ve ihracat olarak önemli katkıda bulunmaktadır. Bu alanda birim sayısı olarak yeteri kadar artış olmasa da, istihdam olarak yaklaşık iki kat kadar bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum sektörde yer alan firmaların

artan kapasite ve üretim miktarlarıyla açıklanabilir. Uluslararası düzeyde otomotiv sektöründe firmaların montaj ve üretim hatlarını başka ülkelere aktarmaları, Türkiye'nin de bu alanda önemli bir paya sahip olması, bu sektörün TR71 ve Türkiye olarak artan öneme sahip olacağını göstermektedir.

Tekstil ürünleri ve mobilya imalatında birim sayısı olarak düşüş yaşandığı görülürken istihdam sayısında aynı oranda azalış görülmemektedir. Bu durum bu alanlarda büyük yatırımcıların kapasite ve üretim olarak ön plana çıkmalarıyla açıklanabilir. Kırıkkale ve Niğde'de mobilya, Kırşehir ve Aksaray'da tekstil üreticileri bölgede ön plana çıkmaktadırlar.

Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı alanında bölgenin en büyük firmalarından biri olan PETLAS Kırşehir'de yaptığı yatırımlarla, Türkiye'deki ilk 500 sanayi kuruluşu listesine girebilen tek firmadır. Bu sektörde yapılan çalışmalarla işletme sayısında artış olmuş ve istihdam yaklaşık üç katına çıkmıştır.

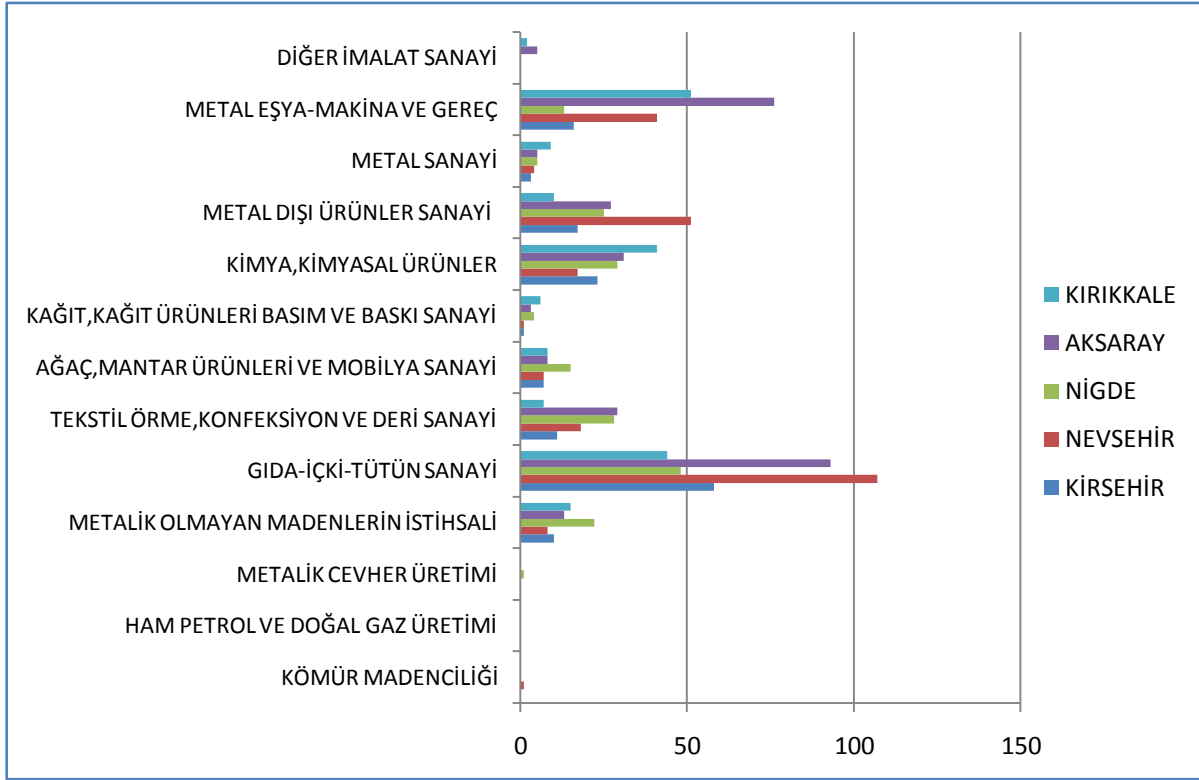
Grafik 6:TR71 Bölgesi İmalat Sektöründeki Birimlerin Ciro Dağılımları (%)

Kaynak: TÜİK,2007

TR71 Bölgesi'nde imalat sanayinde birim sayısı ve istihdam açısından ön plana çıkan gıda ürünleri ve içecek imalatı bölgede ciro bakımından da ön plana çıkmaktadır. Diğer taraftan alçı, kireç, seramik gibi metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı ciro bakımından, istihdam oranı daha büyük olan makine ve teçhizat imalatından daha fazla paya sahiptir.

Grafik 7: TR71 Bölgesi'ndeki Faaliyetlerin illere Göre Sektörel Dağılımı (Adet)

Kaynak: TOBB Sanayi veri tabanı, 2010

Metal eşya, makine ve gereç imalatı illere göre farklılıklar gösterse de, bölgeye istihdam ve ciro bakımından önemli katkıda bulunmaktadır. Ana metal sanayinin illere göre dağılımında, Kırıkkale savunma sanayine dayalı makine-teçhizat, Aksaray otomotiv/otomotiv yan sanayinde ön plana çıkmaktadır.

Kimyasal ürünler ve metal dışı ürünler sanayinde işletme sayısı dağılımı benzerlik göstermektedir. Özellikle bazı illerde bu sektörlerde yapılan büyük yatırımlar illerin ekonomilerine önemli katkıda bulunmaktadır.

3.2.2.2.3.1. İmalat Sanayinde Öne Çıkan Sektörler

İmalat sanayi incelemelerinde ortaya çıkan sonuca göre sırasıyla gıda ürünleri ve içecek imalatı, metal eşya, makine ve gereç sanayi, metal dışı ürünler sanayi bölgede öne çıkan sektörler olarak tespit edilmiştir. Bu bölümde öne çıkan sanayi kolları daha ayrıntılı bir şekilde işlenecektir.

3.2.2.2.3.1.1. Gıda Ürünleri ve İçecek İmalat Sanayi

Gıda Ürünleri ve İçecek İmalat Sanayi TR71 Bölgesi'nde en fazla işletmeye ve istihdama sahip olan imalat sektörü olarak öne çıkmaktadır. 323 işletmede 13.341 kişi istihdam

edilmektedir.¹ Gıda Ürünleri ve İçecek İmalat Sanayi içinde ise işlenmiş Unlu Ürünler, Şeker ve Şeker Pancarı Artıkları Sanayi Birimleri bölge içinde en fazla istihdama sahip olan imalat kollarıdır. Bölgede İşlenmiş Unlu Ürünler Sanayi işletme sayısı en fazla birim iken Şeker ve Şeker Pancarı Artıkları Sanayinde faaliyet gösteren firmaların işletme sayıları az, istihdam edilen kişi sayısı fazladır. Bölgenin gıda sanayinde sahip olduğu potansiyel henüz tam olarak kullanılamamaktadır. Fakat gelişmeler dikkate alındığında son dönemlerde açılan şeker, süt, yem ve yağ fabrikaları bölgedeki tarımın gelişmesine de katkıda bulunmaktadır.

Tablo 35: TR71 Bölgesi'nde Gıda Ürünleri ve İçecek İmalat Sanayi İçinde En Fazla İstihdama Sahip Olan Birimler (Adet)

	311802*-Şeker Pancarı Artıkları		311601*- Unlar Hububat		311801*-Şeker	
İl Adı	Kayıtlı Üretici	Çalışan Kişi Sayısı	Kayıtlı Üretici	Çalışan Kişi Sayısı	Kayıtlı Üretici	Çalışan Kişi Sayısı
Aksaray	1	174	9	302	1	87
Kırıkkale	-	-	7	132	-	-
Kırşehir	1	1.070	16	496	1	535
Nevşehir	-	-	37	899	-	-
Niğde	1	1.478	3	20	4	770
TR71 Toplam	3	2.722	72	1.849	6	1.392
Türkiye Toplam	31	33.072	1.346	42.637	326	34.002

Kaynak: TOBB Sanayi veri tabanı,2010

*TOBB Sanayi Veri Tabanı Kodları

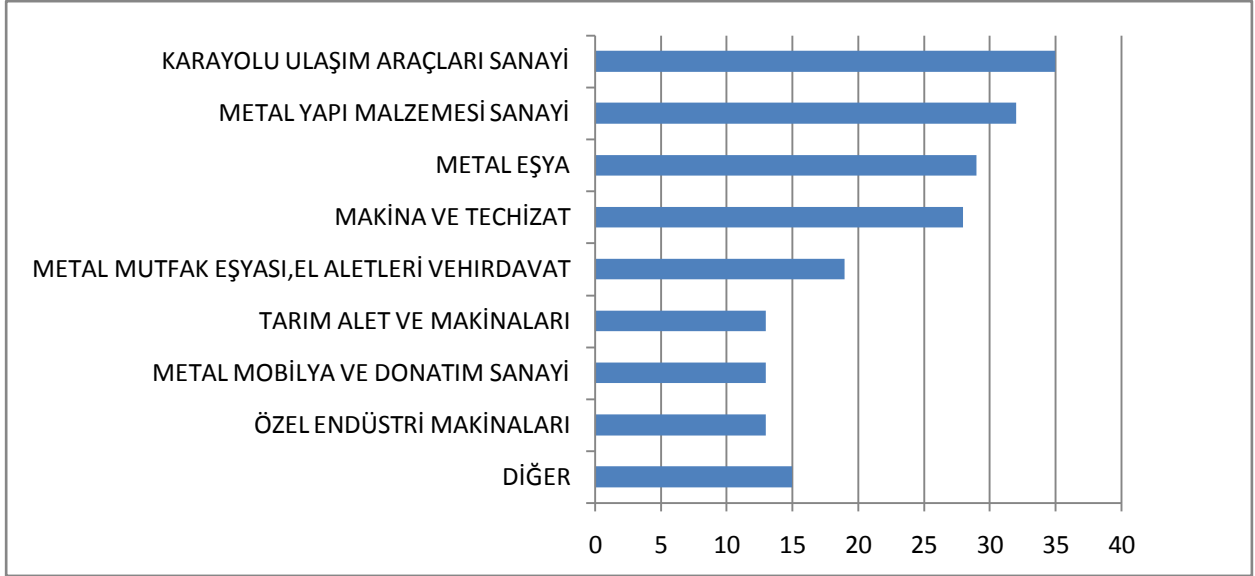
3.2.2.2.3.1.2. Metal Eşya, Makine ve Gereç Sanayi

Metal Eşya, Makine ve Gereç Sanayi bölgede öne çıkan ikinci büyük imalat sanayi koludur. Bölgede karayolu ulaşım araçları ve karasör sanayi gelişmekte olan öncü sanayi dallarıdır. Türkiye'nin ve bölgenin lojistik ağının karayolları taşımacılığında yoğunlaşması bölgenin sanayi gelişimini bu yönde değiştirmeye itmiştir.

Sanayi yatırımlarının yoğunlaştığı Kırıkkale ve Aksaray arasında büyük farklılıklar vardır. Kırıkkale'de ve Kırşehir'de bulunan PETLAS, MKEK ve Tüpraş gibi köklü kamu yatırımı olan firmalar; yüksek miktarda istihdam sağlamalarına rağmen bölgede özel sanayinin gelişmesine fazla bir katkıları olmamıştır. MKEK ve Tüpraş ihtiyacı olan hizmetleri çoğunlukla devlet kanallarından sağladığı için bulunduğu mekânda yeni işletmelerin doğmasına ve kümelenmesine sebep olamamıştır. Bu durumun tam tersine Aksaray'da bulunan Mercedes Benz, Sütaş gibi büyük işletmeler ihtiyaç duydukları çoğu hizmeti ve ürünü taşeronlarından ve bölgede var olan diğer küçük işletmelerden sağlamış bunun sonucu olarak da Aksaray'da özellikle metal ve otomotiv sanayi dalında gelişme ve kümelenme oluşmuştur.

¹ TOBB Sanayi veri tabanı,2010

Grafik 8: TR71 Bölgesi'nde Metal Eşya, Makine ve Gereç Sanayinin İşletme Sayılarına Göre Dağılımı (Adet)

Kaynak: TOBB Sanayi veri tabanı, 2010

Mercedes Benz hariç bölgede faaliyet gösteren diğer otomotiv firmaları genel itibarı ile büyük işletmelerin ihtiyaç duyduğu ek ürünleri üreten küçük ölçekli firmalardır. Bu firmalar büyük fabrikalara yönelik çalıştıkları için bu fabrikaların istekleri doğrultusunda kendilerini geliştirmekte bu şekilde sürekli güncel kalmaktadırlar. Büyük otomotiv firmalarının ihtiyaç duyduğu yan sanayi mamullerinin başarılı bir şekilde üretildiği bu sektör, bölgenin gelecek vadede sektörlerinden birisi konumundadır.

3.2.2.2.3.1.3. Metal Dışı Ürünler Sanayi

Metal dışı ürünler sanayi, TR71 Bölgesi'nde istihdam olarak üçüncü, ciro olarak ise ikinci sırada yer alan önemli bir sektördür. Bu imalat sanayi kolunda yıllara göre işletme sayılarında azalış görülse de istihdam verilerinde artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Seramik, kil, taş ve çimentodan gereçler imalatı bölge illerinde istihdam açısından paralel bir yapı göstermektedir. Bu alanda Aksaray'da orta ölçekli firmalar yer alırken Kırşehir'de firma sayısının ve istihdam oranının az olduğu görülmektedir.

Tablo 36: Metal Dışı Ürünler Sanayinin İller Bazında İşletme ve İstihdam Dağılımı

	Aksaray		Kırıkkale		Kırşehir		Nevşehir		Niğde	
Metalik Olmayan Mineral Ürünler	Firma Adeti	İstihdam (Kişi)	Firma Adeti	İstihdam (Kişi)	Firma Adeti	İstihdam (Kişi)	Firma Adeti	İstihdam (Kişi)	Firma Adeti	İstihdam (Kişi)
Cam	3	57	0	0	3	41	2	10	2	*
Çimento	0	0	0	0	3	58	1	25	1	*
Seramik, Kil, Taş ve Çimentodan Gereçler	24	641	21	365	3	49	62	453	31	*

Kaynak: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde Sanayi ve Ticaret İl Müdürlükleri, 2008

*Niğde ST İl Müdürlükleri raporunda yer almamıştır.

Bölgede, Nevşehir ve çevresinde pişmiş kilden yapılan gereçler hediyelik eşya olarak hem yurt içine hem de yurt dışına pazarlanmaktadır. Nevşehir’de ponza taşının, hammadde olarak üretilmesinin yanında, katma değeri yüksek olan ısı ve ses yalıtımında kullanılacak ürünler haline getirilmesi, bölge ekonomisine yüksek katma değeri sağlayacak ve bu alandaki başarılı işletmelerin sayılarının artmasına yol açacaktır. Çimento ve cam sanayi bölgede sadece üç ilde yer almaktadır. Bu imalat kolunda yer alan firmalar istihdam ve kapasite bakımından küçük ölçekli olarak değerlendirilebilirler.

3.2.2.2.3.2. Diğer İmalat Sanayi Sektörleri

TR71 Bölgesi’nde tekstil sektörü imalat sanayi içerisinde fazla öne çıkmayan bir sektör durumundadır. Bu sektör içinde örme sanayisi bölge içerisinde en fazla işletmeye sahip olan imalat sanayidir. Bölge illeri içerisinde tekstil sektörünün en fazla geliştiği iller Aksaray ile Niğde olup Kırıkkale ilinde işletme sayısı oldukça azdır.

Mobilya sanayi Kayseri, Bursa, Ankara, İstanbul gibi şehirler başta olmak üzere bu sektörde kümelenme ve markalaşmasını tamamlamış merkezlerde üretilmektedir. TR71 Bölgesi’nde mobilya sanayisi diğer bölgelere kıyasla fazla gelişmemiş bir imalat sektörü olarak ortaya çıkmaktadır. Niğde ve Kırıkkale’de az da olsa bir kümelenme mevcuttur. Bölgedeki tüm illerde bu sektörde faaliyet gösteren firmalar yer almaktadır ancak işletme sayıları 10’un altındadır. Bu sektörde üretim yapan firmalar özellikle markalaşma ve seri üretim konularında yetersiz kalmaktadırlar.

Niğde’de dericilik son zamanlarda öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle deri işlemeciliği hızla yükselen bir sektör olarak göze çarpmaktadır.

3.2.2.2.4. Madencilik

TR71 Bölgesi, maden rezervlerinin çeşitliliği ve kapasitesi bakımından yeterli potansiyele sahip olup, Bölgede çıkarılan ponza taşı, kalsit ve perlit madenleri başta olmak üzere bazı

madenlerde kalite ve rezerv yönüyle Türkiye’de çok önemli bir paya sahiptir. Bölgenin sahip olduğu maden rezervleri içerisinde Aksaray’da tuğla-kiremit, bazalt, karbondioksit; Kırıkkale’de bakır-kurşun, demir; Kırşehir’de mermer, florit; Nevşehir’de ponza ve perlit; Niğde’de ise jips rezervine bağlı olarak kalsit ön plana çıkmaktadır.

Tablo 37: TR71 Bölgesi Başlıca Maden Rezervleri (Toplam Rezervler)

İller Kapasite/Üretim (Ton,m ³)	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde
Tuğla-Kiremit	2.000.000	-	1.776.640	-	3.500.000
Jips	100.000	-	-	-	150.000.000
Bakır-Kurşun	-	30	-	-	963.000
Bentonit	-	480.000	-	-	-
Altın	-	-	2.655.160	-	327.000
Florit	-	-	480.000/3000	-	-
Mermer	-	-	100.000.000	2500	-
Vollastonik	-	-	31.500.000	-	-
Kaya-Tuzu	-	-	-	1.130.842.355	-
Kum-Çakıl	-	-	-	20.153.750	-
Perlit	-	-	-	770.000.000	-
Ponza	-	-	-	450.000.000	-

Kaynak: MTA 2010

Bölgenin coğrafi yapısına bağlı olarak maden rezervlerinin dağılımları illere göre farklılıklar göstermektedir. Mermer, kalsit, bazalt, tuğla-kiremit madenleri kalite ve rezervleri yönüyle farklılıklar göstermekle beraber hemen hemen bölge illerinin tamamında çıkarılmaktadırlar.

Madencilik sektörü, TR71 Bölgesi’ndeki madenlerin kaliteli ve rezervlerinin fazlaca olduğu illerde, ekonomik yönden önemli paya sahip olmuştur. Ponza ve perlit madenlerinde yüksek potansiyele sahip olan Nevşehir’de, çok fazla sayıda firma madencilik sektöründe faaliyet göstermekte ve yıllık yaklaşık 549.053 ton ponza ve 350 m³ perlit üretimi gerçekleştirilmektedir. Ancak, inşaat sektöründe önemli yere sahip olan bu madenlerin sadece hammadde olarak üretilmesinden ve firma sayılarının çokluğu neticesinde yaşanan rekabetten dolayı bu madenlerin ucuza pazarlanması, yeterli katma değerin ile ve bölgeye kazandırılmamasına yol açmaktadır. Türkiye’nin bir deprem ülkesi olduğu ve birçok bölgesinde yoğun kış ikliminin hüküm sürdüğü dikkate alındığında, hafiflik, dayanıklılık ve ısı yalıtımı açısından önemli üstünlükleri olan perlit ve ponza madenleri inşaat sektöründe değerlendirilerek ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayabilecektir. Bu kapsamda, 9. Kalkınma Planı’nda yer alan, perlit ve ponza esaslı hafif yapı elemanları üretecek tesislerin kurulması için, hammaddenin üretildiği TR71 Bölgesi’nde çalışmalara öncelik verilmesi gerekmektedir.

Bölgenin madencilik alanında sahip olduğu en önemli potansiyellerden birisi de, mikro boyutlarda öğütüldükten sonra boya, kâğıt, plastik vb. birçok sektörde beyazlık, ucuzluk ve kazandırdığı özellikler nedeniyle mümkün olduğu kadar fazla kullanılan bir dolgu maddesi olan kalsittir. Kalsit madeni bölgedeki birçok ilde çıkarılmakla beraber Niğde’de, Türkiye’deki en beyaz oluşumlar ve zengin rezervler bulunmakta olup, son 10 yıl içerisinde çok hızlı üretim artışı yapan kalsit ocakları yer almaktadır. Ponza taşında olduğu gibi bölgede üretilen kalsit, sadece hammadde olarak pazarlamakta, dolgu maddesi olarak yer aldığı sektörlerde girdi olarak, bölge illeri içerisinde kullanılamamaktadır. Bu durum katma değeri yüksek

kaynaklardan yeterince çıktı sağlanamamasına ve ekonomik getirinin az olmasına yol açmaktadır.

Bölge illerinden Kırşehir’de mermercilik alanında önemli potansiyeller ve üretimler bulunmakta olup, maden kömürü, kalker, kaya tuzu ve kuvars üretimleri de yapılmaktadır. Aksaray kalsit, bazalt gibi madenlerin yanında karbondioksit üretimiyle madencilik alanında faaliyet göstermektedir. Karbondioksitin meyve suları, gazoz vb. gibi gazlı içeceklerde kullanım alanları düşünülürse, yeterli fizibilite çalışmaları ve pazar araştırmaları neticesinde, bu madene bağlı alanlarda önemli katma değer yaratacak faaliyetlerin yapılması sağlanabilecektir. Bentonit rezervlerinin bulunduğu Kırıkkale’de kalsit başta olmak üzere feldispat, demir ve bakır-kurşun üretimleri belirli düzeyde gerçekleşmektedir.

Madencilik sektörü TR71 Bölgesi’nde Nevşehir, Niğde ve Kırşehir’de genel itibariyle gelişmekte olan bir sektör olup, önemli rezervlerin olduğu ponza, perlit, kalsit madenlerinden katma değer olarak yeterince faydalanılamamaktadır. Madenlerin rekabet nedeniyle düşük fiyatlarla sadece hammadde olarak üretilmesi, bu madenlerin işleneceği tesislerin bölgede yeterli sayıda olmaması gelişme potansiyeli olan madencilik sektörünün ilerlemesini yavaşlatmaktadır. Bu madenlerin işleneceği alanlarda büyük yatırımların bölgeye kazandırılması, önem arz etmektedir.

3.2.2.2.5. Bölgede Yatırım Ortamı ve Potansiyelleri

Bölge illerinin sahip oldukları potansiyel ve yatırım imkânları farklılık göstermektedir. Bazı illerde büyük yatırımcılar tarafından ikame edilmiş olan büyük işletmeler, bulundukları yerlerde lokomotif sektör görevi üstlenmişler, ihtiyaç duydukları hizmet ve ürünleri tedariklerinden sağlamışlar, bu alanlarda istihdam kaynağı olmuşlardır.

3.2.2.2.5.1. Aksaray

Aksaray sahip olduğu ulaşım imkânları ve alt yapısı sayesinde doğrudan yatırımcılar için cazibe merkezi olagelmıştır. Mercedes Benz firması yılda 3.718 kamyon üretim kapasitesi ve 867 kişilik çalışanı ile ildeki en büyük yatırımı oluşturmaktadır. Dünyaca ünlü Actross tırlarının da Aksaray’da üretilmesi söz konusudur. Eğer bu bantta üretime geçerse çalışan sayısının 1.500’e yaklaşacağı beklenmektedir. Aksaray’da otomotiv alanında faaliyet gösteren firma sayısı artmakta ve bu alanda yatırımlar önem kazanmaktadır. Otomotiv yan sanayi alanında, ISE otomotiv firması, yılda 3.839 tonluk sac üretim kapasitesi ve 169 kişilik çalışanı ile Polytec Plastik firması, 863 tonluk kapasitesi ve 120 kişilik çalışanı ile ilde faaliyet göstermektedir. Otomotiv ve otomotiv yan sanayi alanında yatırım potansiyeli olduğu ve bu alanda kümelenme sağlanılabileceği düşünülmektedir.

Aksaray’da otomotiv sektöründen sonra, gıda sektörü giderek önem kazanmakta, özellikle süt ve süt ürünleri, et ürünlerine dayalı sanayi ilde ön plana çıkmaktadır. Süttaş markalı süt ürünleri üretimi yapan firma, süt mamulleri alanında 867.000 tonluk yıllık üretim kapasitesi ve 415 daimi çalışanı ile ilde büyük yatırım gerçekleştirmiştir. Süttaş’ın yatırımı ile hayvancılık Aksaray’da büyük gelişme göstermiş, yem ve et üretimi il ekonomisinde önemli bir paya sahip olmuştur. Ortaköy Yem sanayi ve Koçaş Tarım İşletmesi müdürlüğü ilde yem üretimi

alanında üretim ve istihdam açısından önemli paya sahiplerdir. Çift Kartal Tahıl depolama “mysilo” markasıyla silo imalatı alanında, Keskinlik Gıda sanayi ise “Balküpü”, markasıyla şeker üretimi alanında ilde büyük bir istihdam alanı oluşturmaktadırlar.

Tekstil sektörü Aksaray’da ön plana çıkan diğer sektör olup bu alanda Eroğlu giyim ve Kaya Giyim firmaları hazır giyim alanında istihdam açısından önemli paya sahiptirler. Tekstil haricinde Fergun Mad. Firması asfalt imalatı, Bor-San ısı sistemleri radyatör imalatı yaparak istihdam alanı oluşturmaktadırlar. Aksaray’da gıda sektörü ve otomotiv sektörü kapasite kullanım oranları olarak ilde yatırım açısından ön plana çıkmaktadır.

3.2.2.2.5.2. Kırıkkale

Kamu yatırımlarının ağırlıkta olduğu il olan Kırıkkale’de, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunun savunma sanayine yönelik yatırımlarıyla, Makine ve Teçizat sektörü ilde üretim ve istihdam açısından önemli paya sahip olmuştur. TSK Mühimmat Ayırma ve Ayıklama Müdürlüğü ildeki diğer kamu yatırımlarından biri olarak ilde faaliyet göstermektedir. 2005 yılında özelleştirilen kamu yatırımlardan birisi olan Tüpraş Kırıkkale Rafinerisi, başta Ankara olmak üzere Orta Anadolu Bölgesi’ndeki birçok ilin petrol ürünleri ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuş olup, petrol işleme kapasitesi yıllık 5 milyon ton civarındadır. Petro kimya alanında yer alan Aygaz dolum tesisi bu sektörde önemli istihdamın yapıldığı kuruluşlardan biridir.

Kırıkkale’de imalat sanayinde özel sektör yatırımları, kamu yatırımlarının yer aldığı savunma, metal, petro-kimya sanayi dallarında gelişme göstermekte olup, bu alanların yanında tarım makineleri, gıda ve yem sanayi, ağaç ve mobilya işleri sanayi, tekstil sanayi özel sektörün gelişme gösterdiği diğer alanları oluşturmaktadır. Mobilya alanında Türkiye pazarında önemli yere sahip olan Moda-life ve AKS mobilya, bu sektörde önemli istihdam paylarına sahiptir. Metal sanayi ve inşaat malzemeleri sanayi dalları da Kırıkkale’de artan öneme sahip olan diğer sektörlerdendir.

Kırıkkale’de kamu yatırımlarının son yıllarda azalması, azalan kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarıyla karşılanamaması ilde ekonomik yönde daralmalara yol açmaktadır. Bu durum özel sektör yatırımlarının merkezde artırılması, ilçelerde tarım ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi, Ankara’ya yakınlık gibi stratejik konumunun değerlendirilerek alternatif yatırımların araştırılması ile çözüme kavuşturulmalıdır.

3.2.2.2.5.3. Kırşehir

Kırşehir’de ekonomik yapı genel olarak tarım ve tarıma dayalı sanayiye dayanmaktadır. Tarıma dayalı ekonomik yapının sonucu olarak imalat sanayide istihdamın çoğunluğu gıda sanayinde yapılmaktadır. İlde yer alan şeker fabrikası yıllık 52.000 tonluk üretim kapasitesiyle, gıda sektörü alanında istihdamın büyük kısmını gerçekleştirmektedir.

Büyük özel sektör yatırımlarının yer aldığı illerden birisi olan Kırşehir’de imalat sanayinde motorlu taşıtlar ve uçak lastiği ürünleri imalatı ile Türkiye’nin 500 büyük sanayi kuruluşlarından biri olan PETLAS ilin ihracatında çok önemli bir paya sahiptir. Gıda

sektöründen sonra petro-kimya alanında PETLAS ve diğer firmalar il için büyük bir istihdam alanı oluşturmaktadır.

Tekstil, madencilik, mobilya, metal ve kimya sanayi ildeki diğer önemli imalat dallarını oluşturmaktadır. Metal sanayi alanında Çemaş Döküm sanayi yıllık yaklaşık 18.000 tonluk, mobilya alanında Sina Mobilya, yaklaşık 1.351.000 adet üretim kapasiteleriyle ilde hem büyük istihdam alanı oluşturmakta hem de ihracat olarak önemli paya sahip olmaktadır. Kırşehir’de mermercilik ihracat ve ildeki istihdam açısından önemli bir faaliyet alanı olmasına rağmen, bu alanda firmalar çoğunlukla yeterli kapasitede faaliyet göstermemektedirler.

Kırşehir büyük sanayi yatırımlarının yanı sıra, sahip olduğu güçlü tarımsal alt yapısı ve gıda sektörünün birçok alanda çok kolay hammadde sağlayabilmesi nedeniyle tarıma dayalı sanayinin gelişmesi için elverişli bir yapıya sahiptir.

3.2.2.2.5.4. Nevşehir

Nevşehir gıda ve içecek sektöründe ön plana çıkan ekonomik yapısının yanı sıra inşaat, tekstil, metal sanayi ilde öne çıkan diğer sektörler arasında yer almaktadır. Gıda sektöründe Nevşehir’de patates üretimine bağlı olarak patates cipsi üretimi alanında yeni firmalar yatırım yapmaya başlamışlardır. Nevşehir geçmişi antik çağa dayanan üzüm yetiştiriciliği ve buna bağlı içki ve gıda sanayinde her zaman farklı bir yere sahip olmuştur. Günümüzde de üzüme bağlı gıda ve içki sanayi hala Nevşehir’de önemli bir yere sahiptir. Üzüm suyu, sirke ve meyve suyu üretimi gibi alanlarda yıllarca faaliyet gösteren ve Nevşehir’de önemli potansiyele sahip olan Taskobirlik kooperatifi, üretimi durdurulduktan sonra özel bir firma tarafından yeniden faaliyete geçmiştir.

Ponza taşı Nevşehir sanayi için hayati önem taşıyan ihracatı yapılan ve büyük bir istihdam kaynağıdır. Ne yazık ki ponza taşı işlenmeden ve borsası oluşturulmadan satıldığı için bölgeye sağladığı katma değeri çok düşük kalmaktadır. Ponza taşının çok çeşitli kullanım alanları vardır, inşaat sektöründe binalar için yalıtım sıvası olarak, tekstilde ve daha birçok yerde kullanılabilir. Buna rağmen çok kaliteli ponza kaynaklarına sahip olan Nevşehir’de ponza taşı işlenmiş mamul olarak ihraç edebilen işletme sayısı çok azdır. Sahip olunan ponza kaynakları düşünüldüğünde ponza taşı işleyerek katma değeri fazla ürün satacak işletmelere ihtiyaç vardır.

Nevşehir’de genel olarak turizm ön plana çıkmakta, bu alanda butik oteller, balon turizmi gibi katma değeri yüksek faaliyetler yeni yatırım alanları olarak ön plana çıkmaktadır.

3.2.2.2.5.5. Niğde

Niğde, çimento sanayinde uzun yıllara dayanan tecrübeye sahiptir. Niğbaşı Beton Sanayi ve Çimsa Niğde Çimento fabrikalarında 270’e yakın istihdam kapasitesi ile il için önemli bir yere sahiptir. Halıcılık üzerine faaliyet Bırko A.Ş. İstanbul Ticaret Odası’na yayınlanan Türkiye’deki ilk 500 sanayi kuruluşuna içine birkaç kez girmeyi başarmış 2010 yılı içerisinde ise ikinci 500 firma arasına girebilmiştir. İldeki en fazla istihdamın yapıldığı bu işletmede Koyunlu Markası adı altında üretilen halılar dünyanın dört bir yanına ihraç edilmektedir. Bor Şeker Fabrikası

şeker üretiminin yanı sıra hayvancılık için önemli olan yaş küspe üretimi ile bölge için hayati bir konuma sahiptir. Niğde içecek sektöründe ülke genelinde tanınan Niğde Gazozu yüksek üretim kapasitesi içecek sektöründeki payını artırmaya başlamıştır.

Niğde çok kaliteli kalsit kaynaklarına sahiptir. Genellikle kalsit hammadde olarak satıldığından fazla bir katma değer sağlayamamaktadır. Eğer modifiye edilerek (Nano teknolojileri kullanılmak yoluyla mikronize kalsitin dışının kaplanması halinde ton başına fiyatı 200 dolardan 600 dolara çıkacaktır.) satılabilirse hem ilde büyük miktarda istihdam kaynağı oluşturacak hem de Niğde'ye katma değeri daha fazla olacaktır.

Niğde sahip olduğu tarımsal kaynakları ve kalsit madenleri sayesinde bu yönde yapılacak yatırımlara gelecek vaat etmektedir.

3.2.2.2.6. Organize Sanayi Bölgeleri

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) sanayi yatırımlarının daha verimli ve planlı yapılması için 1962 yılında kurulmaya başlamış ve günümüzde OSB'lerin sayısı 260'a ulaşmıştır. TR71 Bölgesi'nde yedi OSB faaliyette üç OSB de inşaat aşamasında olmak üzere toplam 10 OSB bulunmaktadır.¹

Aksaray OSB, 663 hektarlık bir arazide kurulmuş olup OSB'de toplam 282 parsel bulunmaktadır. Tahsis edilen 211 parselde 110 firma üretim yapmakta, 35 firmanın inşaatı devam etmektedir. 3.766 kişinin çalıştığı OSB'de su, elektrik, doğalgaz ve kanalizasyon altyapıları tamamlanmıştır. OSB'de öne çıkan sektörler Metal, Gıda, İnşaat, Otomotiv ve Plastik sektörleridir. 1. OSB'nin yakın zamanda dolması beklendiği için 2. OSB için çalışmalar başlamış durumdadır.

150 hektar büyüklüğündeki Kırıkkale-Yahşihan OSB'de 67 sanayi parseli bulunmaktadır. Sanayi parsellerinin tamamı tahsis edilmiş olup 31 firma üretim yapmakta, 25'inin inşaatı devam etmekte, 11 firma da kapalı durumdadır. OSB'de 780 kişi istihdam edilmektedir. Elektrik, su ve kanalizasyon altyapısı mevcut olan OSB'de doğalgaz çalışmaları henüz başlamamıştır. Orman, Demir Çelik, Elektriksiz Makineler, Gıda ve Kimya ağırlıklı sektörlerdir. Kırıkkale-Keskin'de 153 hektarlık 84 parselden oluşan yeni bir OSB yapımı devam etmektedir.

200 hektar alana kurulmuş olan Kırşehir OSB, 184 parsel sahiptir ve tamamı tahsis edilmiş durumdadır. 37 firma üretimdedir, 13 firmanın ise inşaatı devam etmektedir. 856 kişinin istihdam edildiği OSB'de elektrik, su ve kanalizasyon altyapısı mevcuttur. Doğalgaz çalışmaları da tamamlanmak üzeredir. Gıda, Makine, Mobilya, Tekstil ve Plastik OSB'deki ağırlıklı sektörlerdir. Kırşehir-Kaman'da 280 hektar büyüklüğünde 70 parselden oluşan bir OSB'nin de inşaatı devam etmektedir. Kırşehir-Mucur'da da 50 Hektar büyüklüğünde bir OSB yapımı düşünülmektedir.

¹ Sayısal veriler Sanayi ve Ticaret Bakanlığı OSB bilgi sisteminden(OSBUK) alınmıştır.

Nevşehir-Acıgöl OSB, 160 hektar alanda kurulmuş olup 99 parselle sahiptir. Gıda imalatı ve yapı malzemeleri alanlarında 2 firmanın faaliyette 3 firmanın da inşaat halinde olduğu OSB’de elektrik, su ve kanalizasyon altyapısı mevcuttur.

Nevşehir TSO’nun girişimleri ile Nevşehir-Boğazköy mevkiinde merkeze 6 km. uzaklıkta olan bölgede arazi alımı yapılmış ve burada yatırım yapacak firmalara parsel tahsis edilmiştir. Resmi bir statüsü olmadığı için devlet teşviklerinden ve yatırımlarından faydalanılamayan bu Sanayi bölgesinde 40 firma kendilerine tahsis edilen 85 parselde faaliyetlerine devam etmektedir. Nevşehir’e yakınlığı ve özel girişimler yoluyla hızlı yapılaşmaya gidilmesi nedeniyle Acıgöl OSB’den daha önce faaliyete geçmiştir. Buradaki altyapı çalışmaları Nevşehir TSO’nun koordinasyonunda yürütülmektedir. Yakın zamanda özel bir yönetim oluşturulması ve OSB’nin tüzel kişilik haline getirilerek kurumsal bir yapının oluşturulması planlanmaktadır.

Niğde OSB, 406 hektar alanda 115 sanayi parseline sahiptir. 61 firma üretim yapmakta, 12 firmanın da inşaatı devam etmektedir. OSB’de 2.800 kişiye istihdam sağlanmaktadır. Elektrik, su şebekesi ve kanalizasyon altyapıları mevcuttur. İplik, Gıda, Mobilya, Makine ve Plastik OSB’deki ağırlıklı sektörlerdir.

308 sanayi parselinin bulunduğu Niğde-Bor OSB, 292 hektar alana kurulmuştur. 16 firmanın üretim yaptığı OSB’de 10 firma da inşaat halindedir. 300 kişiye istihdam sağlanmakta olup Metal, Deri, Plastik, Beton ve Gübre sektörleri ağırlıklı olarak öne çıkmaktadır. OSB’de elektrik, su ve kanalizasyon altyapıları mevcuttur ancak henüz doğalgaz kullanılmamaktadır.

3.2.2.2.7. Küçük Sanayi Siteleri

TR71 Bölgesi’nde çok sayıda Küçük Sanayi Sitesi (KSS) mevcuttur. Bunların çoğu %50-60 doluluk oranına sahiptir ve azımsanamayacak bir istihdam kapasitesi vardır.

Tablo 38: TR71 Bölgesi'ndeki KSS'ler

	Adı	Toplam İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	Mevcut İstihdam
KIRŞEHİR	Kılıçözü KSS	710	%72	1.536
	Mucur KSS	142	%64	276
	Boztepe KSS	38	%55	22
	Çiçekdağı KSS	56	%57	78
	Kaman KSS	308	%48	280
AKSARAY	Aksaray KSS	255	%100	950
	Örnek KSS	301	%100	1.000
	Ortaköy KSS	250	%100	650
	Eskil KSS	30	%100	65
	Ağaçören KSS	46	0	0
NEVŞEHİR	Acıgöl KSS	50	%68	75
	Kozaklı KSS	96	%57	165
	Avanos KSS	88	%66	174
	Hacıbektaş KSS	58	%69	180
	Ürgüp KSS	98	%55	112
	Lale KSS	420	%76	960
	Yeni KSS	220	%64	420
	Metal İşleri KSS	96	%74	213
	Gülşehir KSS	100	%62	183
KIRIKKALE	Yahşihan KSS	376	%72	816
	Keskin KSS	78	%3	20
NİĞDE	Merkez	176	%80	463
	Bor	260	%75	513
	Ata	379	%87	1.876

Kaynak: TR71 Ticaret ve Sanayi Odaları,2010

Tabloda görüldüğü üzere Aksaray'daki sitelerin tamamı %100 doluluk oranına ulaşmış ve yeni sanayi sitelerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Küçük sanayi sitelerindeki istihdamın fazla olması, bölgede istihdam kapasitesi fazla olan işletme sayılarının az olması sebebi ile halkın iş kapısı olarak küçük sanayi sitelerini gördüğünü göstermektedir.

3.2.2.3. Hizmetler

Hizmetler sektörü, son yıllarda artan istihdam oranı ve katma değeri ile Dünya’da ve Türkiye’de sürekli gelişmekte olan bir sektördür. Sanayinin gelişmesine bağlı olarak imal edilen ürünlere yönelik hizmet faaliyetleri, hem imal edilen ürünün katma değerini artırmakta hem de hizmet sektörü olarak yeni faaliyetlerin gelişmesine yol açmaktadır. Türkiye’de metropol illerde hizmetler sektörünün katma değer olarak ön plana çıkması, sanayinin ve tarımın tüketim merkezlerine yakın illerde yoğunlaşması bu sektörün gelişme göstergesi sayılabilir.

TR71 Bölgesi’nde hizmetler sektörü, turizm ön planda olmak üzere ulaşım, ticaret, haberleşme ve finansman gibi alanlarda ağırlıklı olarak bölge ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Hizmetler sektörü TR71 Bölgesi’nde ön plana çıkan ticaret ve turizm ana başlıkları altında incelenecektir.

3.2.2.3.1. Ticaret

1980’li yılların başına kadar bir tarım ülkesi olarak kabul edilen ülkemizin ihracat ürünleri içinde baş sırayı tarımsal ürünleri almaktaydı. Geçen yıllarla beraber ise sanayi sektörünün daha çok ön plana çıktığı ve ihracat rakamları içinde yükselişe geçtiği görülmektedir. Son yıllarda ülkemizin ihracatına bakıldığında ise 2008 ekonomik krizi haricinde; ihracat gelirlerinin sürekli olarak arttığı görülmektedir.

Bölgedeki ihracat DTM ve TİM verileri kullanılarak sektörel bazda ve iller bazında değerlendirilmiştir. TİM ve DTM ihracat verileri arasında farklılık olmasının temel nedeni TİM’in ihracatı yapan firmaların bağlı bulunduğu vergi daireleri esas almasıdır. Örneğin TİM verilerine göre Kırşehir’de ihracat rakamları düşük çıkarken, DTM verilerine göre PETLAS firmasının üretimini ve ihracatını bu ilde gerçekleştirmesinden dolayı ihracat rakamları yüksek çıkmaktadır.

Tablo 39: İllere Göre 2001-2009 İhracat Dağılımı

	YILLIK İHRACAT DEĞERİ 2010 (Bin Dolar)								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
KIRŞEHİR	13.088	15.217	13.473	16.347	23.527	45.221	83.378	102.733	111.609
NEVŞEHİR	6.097	7.540	8.787	10.545	12.826	19.031	15.566	14.485	20.688
NİĞDE	24.340	19.363	25.488	28.990	27.546	36.554	40.019	45.525	36.351
AKSARAY	8.183	9.949	10.396	20.578	21.258	23.411	42.227	71.053	56.538
KIRIKKALE	1.131	1.323	1.726	2.227	2.095	1.759	2.852	3.466	6.005
TR71	52.839	53.392	59.870	78.688	87.252	125.977	184.041	237.262	231.192
TR72	333.728	366.189	483.817	664.487	730.851	782.315	1.030.446	1.179.526	1.009.976
TR52	141.594	166.058	228.713	333.432	483.013	583.064	814.865	1.013.383	880.644
TÜRKİYE	31.334.218	36.059.089	47.252.836	63.167.153	73.476.408	85.534.676	107.271.750	132.027.196	102.128.447

Kaynak: DTM,2010

* İl Merkezinde kayıtlı firmaların ihracat rakamları

Türkiye genelinin aksine; kriz döneminde TR71, TR72 ve TR52 bölgelerinde ihracatta çok büyük bir düşüş yaşanmamıştır. 2008'den 2009'a Türkiye'de ihracat %22 azalmışken, TR72 Bölgesi'nde sadece %14, TR52 Bölgesi'nde %13, bölgede ise sadece %2,55 azalmıştır. Kriz zamanında bile ihracat rakamlarında bu kadar az düşüş olması bölge için oldukça sevindirici olup, potansiyelin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 40: Sektörel Bazda İhracat Değerleri

	İHRACAT 2009 (Dolar)						
	Sektör	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71
1	I.TARIM	1.526.149	1.360.225	1.699.948	2.224.102	3.966.696	10.777.120
2	A.BİTKİSEL ÜRÜNLER	1.205.270	0	970.335	1.956.366	3.360.678	7.492.649
3	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	1.157.270	0	899.530	586.285	7.826	2.650.911
4	Yaş Meyve ve Sebze	48.000	0	7.806	291.878	3.352.852	3.700.536
5	Meyve Sebze Mamulleri	0	0	0	474.205	0	474.205
6	Kuru Meyve ve Mamulleri	0	0	46.486	551.852	0	598.338
7	Fındık ve Mamulleri	0	0	16.512	480	0	16.992
8	Zeytin ve Zeytinyağı	0	0	0	51.582	0	51.582
9	Tütün	0	0	0	0	0	0
10	Kesme Çiçek	0	0	0	85	0	85
11	B.HAYVANSAL ÜRÜNLER	0	0	579.570	9.639	585.960	1.175.169
12	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	0	0	579.570	9.639	585.960	1.175.169
13	C.AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	320.878	1.360.225	150.043	258.097	20.058	2.109.301
14	Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	320.878	1.360.225	150.043	258.097	20.058	2.109.301
15	II. SANAYİ	51.968.566	4.631.050	6.323.224	25.597.374	22.873.694	111.393.908
16	A.TARIMA DAYALI İŞLENMİŞ ÜRÜNLER	503.185	159.574	135.643	17.577.561	12.536.781	30.912.744

17	Tekstil ve Hammaddeleri	15.584	58.227	129.534	34.106	11.709.624	11.947.075
18	Deri ve Deri Mamulleri	2.234	95.497	369	7.561	41.159	146.820
19	Halı	485.367	5.851	5.740	17.535.893	785.998	18.818.849
20	B.KİMYEVİ MADDELER VE MAMÜLLERİ	339.541	95.570	495.585	634.491	7.944.406	9.509.593
21	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	339.541	95.570	495.585	634.491	7.944.406	9.509.593
22	C.SANAYİ MAMULLERİ	51.125.840	4.375.906	5.691.996	7.385.322	2.392.506	70.971.570
23	Hazır Giyim ve Konfeksiyon	2.836.629	1.776.884	4.059.773	2.784.958	18.929	11.477.173
24	Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	6.859.088	148.685	162.287	1.756.543	86.233	9.012.836
25	Elektrik-Elektronik,Makine ve Bilişim	74.072	560.271	305.478	14.545	47.709	1.002.075
26	Makine ve Aksamları	20.571.349	1.776.882	930.453	1.119.015	574.558	24.972.257
27	Demir ve Demir Dışı Metaller	1.689.613	73.076	126.992	293.421	976.324	3.159.426
28	Demir Çelik Ürünleri	15.042.493	23.224	86.103	61.517	40.284	15.253.621
29	Çimento ve Toprak Ürünleri	4.047.795	1.321	20.910	1.355.324	648.470	6.073.820
30	Değerli Maden ve Mücevherat	121	14.587	0	0	0	14.708
31	Diğer Sanayi Ürünleri	4.680	975	0	0	0	5.655
32	III.MADENCİLİK	1.428.886	0	272.620	7.613.618	1.877.507	11.192.631
33	Madencilik Ürünleri	1.428.886	0	272.620	7.613.618	1.877.507	11.192.631
	Toplam	54.923.601	5.991.275	8.295.791	35.435.094	28.717.897	133.363.658

Kaynak: TİM;2009

Bölgedeki sektörel bazda ihracat rakamları incelendiğinde Sanayi sektörünün Tarım ve Madencilik sektörlerine göre yüksek değerlere sahip olduğu gözükmemektedir. Sanayi alanında Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler, Otomotiv Yan Sanayi, Demir-Çelik Ürünleri ihracatı ön plana çıkmaktadır. Tarım alanında bitkisel ürünler en çok; Yaş Sebze ve Meyve ile Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamülleri alanlarında gerçekleştirilmektedir. Bölgedeki tarım ürünlerinin sanayide işlenmesi yoluyla ihracattaki katma değer artırılması sağlanacaktır.

Aksaray son dönemdeki hızlı sanayileşme atılımı ile dış ticaret anlamında da bölgenin en istikrarlı ili konumundadır. Kırıkkale'deki büyük kamu kuruluşlarının kapanmasının da etkisi ile özellikle genel ekonomik yapısındaki daralma dış ticaret rakamlarında da kendini göstermektedir. Son yıllarda halı dokumacılığı sektöründe daralma yaşanmasına rağmen; halen Nevşehir'de sanayi kadar yoğun bir dış ticaret potansiyeline sahiptir. Madencilik konusunda ise potansiyel olmasına rağmen; yeterli yatırım ve altyapı olmaması nedeni ile genellikle hammadde olarak satışlar yapılmakta; bu nedenle de ihracat rakamları oldukça düşük seviyede kalmaktadır.

Bölgede Aksaray, Kırıkkale ve Ürgüp'te Gümrük Müdürlüğünün bulunmasına rağmen; Ürgüp'teki müdürlüğün hem konum olarak uygun yerde bulunmaması, hem de yetki olarak kısıtlı alanlarda faaliyet göstermesi nedeniyle, Kırıkkale'deki Gümrük Müdürlüğünün ise bölgedeki illere uzak kalması nedeniyle; yoğunlukla Aksaray Gümrük Müdürlüğü kullanılmaktadır. Bununla beraber; Ürgüp'teki Gümrük Müdürlüğünün daha etkin ve yoğun olarak kullanımının sağlanabilmesi için Nevşehir'e taşınması; bölgedeki dış ticaret firmalarının işlem hacminin bölge sınırları içinde kalmasını sağlayacaktır.

Firmalarda dış ticaret mevzuatına hâkim yeterli kalifiye eleman olmaması ve birçok firmanın ihracat bölümlerinin büyük şehirlerde olması nedeniyle; ihracat rakamları olduğundan çok daha düşük seviyede görünmektedir. Örneğin; Kırşehir'de üretim yapan PETLAS firmasının ihracatı 2009 yılı için 98 Milyon \$ iken, ihracat bölümü Ankara'da olduğu için, bu rakam Kırşehir'in ihracat rakamları içinde görülmemektedir.

Tablo 41: İllere Göre 2001-2009 İthalat Rakamları

İLLERE GÖRE 2001-2009 İTHALAT DAĞILIMI* (Bin Dolar)									
	YILLIK İTHALAT DEĞERİ								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
AKSARAY	4.995	6.964	9.165	18.669	25.647	29.114	49.796	47.510	31.484
KIRIKKALE	54.776	5.836	1.000	2.525	3.161	2.453	3.079	4.117	2.376
KIRŞEHİR	6.790	8.709	8.636	14.331	33.741	34.343	47.744	98.929	86.005
NEVŞEHİR	2.793	4.520	3.729	3.937	6.926	11.787	34.405	47.121	14.107
NİĞDE	17.925	11.905	19.334	32.320	29.191	32.357	37.542	29.287	15.445
TR71	87.279	37.935	41.864	71.783	98.664	110.054	172.566	226.963	149.416
TÜRKİYE TOPLAMI	41.399.083	51.553.797	69.339.692	97.539.766	116.774.151	139.576.174	170.062.715	201.963.574	140.919.431

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

* İl Merkezinde kayıtlı firmaların ithalat rakamları

Bölgede ithalat rakamları ise ihracat rakamlarına paralel olarak yükseliş eğiliminde olup 2001 ve 2008 yıllarından sonra gerçekleşen düşüşler ancak ekonomik krizle açıklanabilir.

TR71 Bölgesi'nde ihracatın ithalatı karşılama oranı 1,54 çıkarken, Türkiye'de ise bu oran 0,72 olarak görülmektedir. Bölgede ihracat yüksek olmasına rağmen ithalatın düşük olması, yatırım malları ithalatının Türkiye'ye oranla daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. İthalat verileri iller bazında incelenecek olursa, bölgede en fazla ihracatı yapan il olan Kırşehir, ithalat bakımından da bölgede ilk sırada yer almaktadır. Kırşehir ilinin ihracatta ön plana çıkmasında, Türkiye'deki 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde yer alan PETLAS firmasının ildeki büyük ölçekli yatırımları önemli rol oynamaktadır. Kırıkkale ihracat ve ithalat değerleri olarak bölge illeri içerisinde en düşük sırada yer almaktadır. Kırıkkale ilinin kamu yatırımlarına dayalı ekonomisi, ilin dış ticaret yönünden bölgede gerilerde kalmasına yol açmıştır.

3.2.2.3.2. Turizm

Günümüzde turizm sektörü dünyanın en çok gelir getiren sektörlerinden biri haline gelmiştir. Dünya genelinde turizm, küresel istihdamın %7,6'sını oluşturan yaklaşık 210 milyon kişiye iş alanı sağlamakta, 5.474 milyar dolarlık dünya hacmiyle dünya ülkelerinin gayrisafi yurtiçi hâsılları toplamının %9,4'ünü oluşturmaktadır.¹ Hatta turizm, bazı ülkelerin başlıca gelir kaynağı durumundadır. Ekonomik getirilerinin yanı sıra, turizm doğru kullanıldığında ülkelere sosyal ve kültürel anlamda da katkı sağlayan etkili bir araçtır.

2008'de dünyanın en çok turizm gelirine sahip ilk 10 ülkesi sıralamasına bakıldığında Türkiye'nin 8. sırada olduğu ve Almanya ile Meksika'yı geride bıraktığı görülmektedir. Türkiye'nin turizm gelirleri ise 2007'den 2008'e önemli bir artış göstererek 18,5 milyar dolardan 22 milyar dolara çıkmıştır. 2009'da küresel ekonomik kriz nedeniyle turist sayısı artmasına rağmen Türkiye'de turizm gelirleri 15,8 milyar dolara gerilemiştir.² Aşağıdaki tabloda tüm dünya çapında gelen turist sayısında, turizm gelirlerinde ve kişi başı ortalama harcamada ilk on sırada yer alan ülkeler verilmiştir.

Tablo 42: 2008'de Dünyada Gelen Yabancı Turist Sayıları, Turizm Gelirleri ve Kişi Başı Ortalama Harcama (İlk 10)

Milyon Kişi			Milyar \$			Ortalama Harcama \$		
1	Fransa	79,3	1	A.B.D	110,1	1	Avustralya	4.490
2	A.B.D	58	2	İspanya	61,6	2	A.B.D.	1.898
3	İspanya	57,3	3	Fransa	55,6	3	Almanya	1.606
4	Çin	53	4	İtalya	45,7	4	İspanya	1.075
5	İtalya	42,7	5	Çin	40,8	5	İngiltere	1.192
6	İngiltere	30,2	6	Almanya	40	6	İtalya	1.070
7	Ukrayna	25,4	7	İngiltere	36	7	Avusturya	990
8	Türkiye	25	8	Avustralya	24,7	8	Türkiye	880
9	Almanya	24,9	9	Türkiye	22	9	Çin	769
10	Meksika	22,6	10	Avusturya	21,8	10	Fransa	701

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Dünyada ve Türkiye'de Turizm Raporu

¹ T.C. Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Turizm Sektörü Raporu, Ocak 2010, S. 4

² T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Gelirleri İstatistikleri

2008 yılının dünya ülkeler arası turist gelişlerine bakıldığında, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Avrupa diliminin en çok turist alan bölge olarak ortaya çıktığı görülmektedir. 2008'de toplam 922,4 milyon turistin 508,7 milyonunu Avrupa karşılamış, 181,6'sını Asya-Pasifik, 151,8'ini Amerika, 31,5'ini Ortadoğu, 28,6'sını Afrika, 20,2'sini ise anketlerde belirtilmemiş destinasyonlar karşılamıştır. 2008'de Türkiye ise, 25,3 milyon turistle dünya turistin %2,7'sini ağırlamıştır.

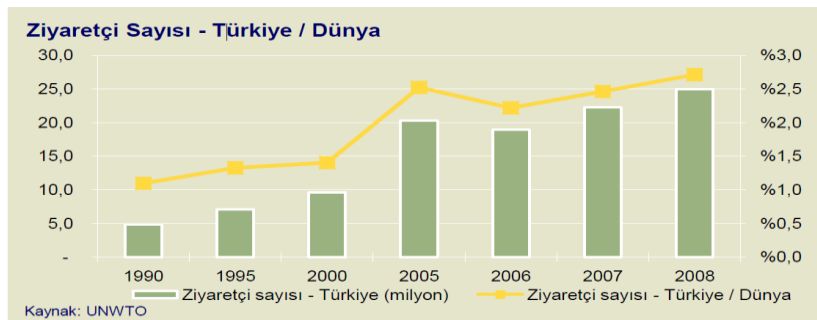
Turist gelişlerine paralel olarak 2008'de dünya turizm gelirlerinin yarısını Avrupa (473,7 milyar dolar), diğer yarısını ise Asya-Pasifik (206 milyar dolar), Amerika (188,4 milyar dolar), Ortadoğu (30,6 milyar dolar), Afrika (45,6 milyar dolar) paylaşmıştır. Türkiye ise 22 milyar dolarla dünya turizm gelirlerinin %2,3'ünü elde etmiştir.¹ Bu anlamda Ortadoğu ve Afrika destinasyonlarının 4. ve 5. sırayı almaları, turizm sektörünün az yatırımla çok istihdam ve gelir sağlayan bir sektör olduğuna işaret etmektedir.

Türkiye'nin ise, benzer turizm koşulları sunan İtalya, İspanya gibi Akdeniz ülkeleriyle karşılaştırıldığında turizm pazarından aldığı pay oldukça küçüktür. Özellikle ortalama harcamaya bakıldığında ilk üçe giren Avustralya, ABD ve Almanya'nın ortalama harcamasının çok gerisinde kalmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin turizm stratejisinin turist sayısını artırmanın yanında turizm gelirlerini de artırmak doğrultusunda olması gerekmektedir.

Nitekim Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Belgesi'nde belirlenen stratejik yaklaşımlar çerçevesinde de, son iki yıldır gelen turist sayısı ve turizm harcamaları bakımından ilk onda yer alan ülkemizi², ilk beş arasına çıkarmak hedeflenmektedir. Dünya Turizm Organizasyonu, sadece Avrupa için turist sayısının 2020 itibarıyla 717 milyon kişiye çıkacağını tahmin etmektedir.³ Kültür ve Turizm Bakanlığı ise Türkiye için bu sayının 63 milyon kişiye, turist başı harcamanın da 1.350 dolara çıkacağını öngörmektedir.

Grafik 9'da 1990'dan 2008'e Türkiye ziyaretçi sayıları ve Türkiye ziyaretçi sayılarının dünya rakamlarına oranı verilmiştir.

Grafik 9: Ziyaretçi Sayısı- Türkiye/Dünya

Kaynak: T.C. Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Turizm Sektörü Raporu, Ocak 2010

¹ Dünya Turizm Örgütü, Tourism Highlights 2008

² www.unwto.org

³ http://www.world-tourism.org/facts/wtb.html

Görüldüğü gibi 2006'da Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısında yaşanan düşüşe rağmen turist sayısında 1990'lardan itibaren giderek artan bir ivme görünmektedir. 2009'da kötüye gitmekte olan dünya ekonomisi, petrol fiyatlarının artması, kredi ve ev piyasasındaki hızlı düşüş gibi faktörler Avrupa ve Amerika başta olmak üzere tüm dünyada turizmin büyümesinde bir durgunluk yaratmış ve 2009 yılında dünya çapında turizm %4 gerilemiştir.¹ Türkiye'de turist sayısında bir artış yaşanmasına rağmen turizm gelirleri gerilemiştir. Ancak beklenen turizm gelirlerindeki bu düşüş, sadece Türkiye için değil, dünya genelinde ekonomik krizin etkileriyle turistlerin daha az harcama psikolojisinden kaynaklanmaktadır. Bu sürecin birkaç yıl içinde normale dönmesi beklenmektedir. Burada önemle üzerinde durulması gereken bir husus da Türkiye'nin para birim değerinin Türk Lirası olarak kalması sonucunda Avrupa'daki birçok turist in İspanya, İtalya, Yunanistan, Fransa gibi para birimi değerli olan avroyu kullanan ülkeler yerine Türkiye'yi tercih etmelerine olumlu etki etmesidir. Bu da, tatil yapmanın artık lüks tüketimden çıkıp bir ihtiyaç haline geldiğine işaret etmektedir.

Türk ekonomisinin vazgeçilmez temel taşlarından olan turizm sektörü, seyahat sektörüyle birlikte ülke çapındaki istihdamın %7,2'sini oluşturarak sezonluk işçiler de dâhil olmak üzere yaklaşık 1,7 milyon insana istihdam sağlamaktadır.² Sağlık turizminin gelişmesi halinde bu rakamlarda yeni artışlar sağlanabilecektir. Özellikle bu sektörde kalifiye ara eleman yetiştirilmesi doğrultusundaki stratejilerin önemi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 43: Türkiye'ye Gelen Ziyaretçi Sayıları ve Elde Edilen Gelir

YILLAR	Turizm Geliri (1000 \$)	Ziyaretçi Sayısı (Yabancı+Vatandaş)	Ortalama Harcama (\$)
2005	18.153.504	24.124.501	752
2006	16.850.947	23.148.669	728
2007	18.487.008	27.214.988	679
2008	21.950.807	30.979.979	709
2009	21.249.334	32.006.149	664
2010 *	6.972.375	12.126.127	575

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

*6 aylık geçici verilerdir.

Bu tabloda görülen ortalama harcama rakamları(709\$), yurtdışından gelen vatandaşların harcamaları da dâhil olduğundan Tablo 42'de görülen değerden daha düşüktür (888\$). Gelen turist sayısı ve turizm gelirindeki artışa rağmen ortalama harcama rakamlarındaki gittikçe azalan gelir, her ne kadar dünyadaki ekonomik krizle açıklansa da turizm sektöründe uyarı niteliğinde bir gelişmedir. Bu düşüş eğiliminin devamı halinde Avrupa'daki rakiplerimize göre çok daha yeni ve gelişmiş otellerimiz yıpranacak ve ülkemiz ucuz tatil destinasyonu olarak kalacaktır. Bu "ucuz tatil destinasyonu" kavramının yine bir devlet politikasıyla markalaşarak önlenmesi ve geliri artırıcı stratejik (yukarıda belirtilen Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Belgesi'ne uygun) yaklaşımların hem bölgede hem Türkiye genelinde desteklenmesi gerekmektedir.

¹ http://unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom10_1_en_excerpt.pdf

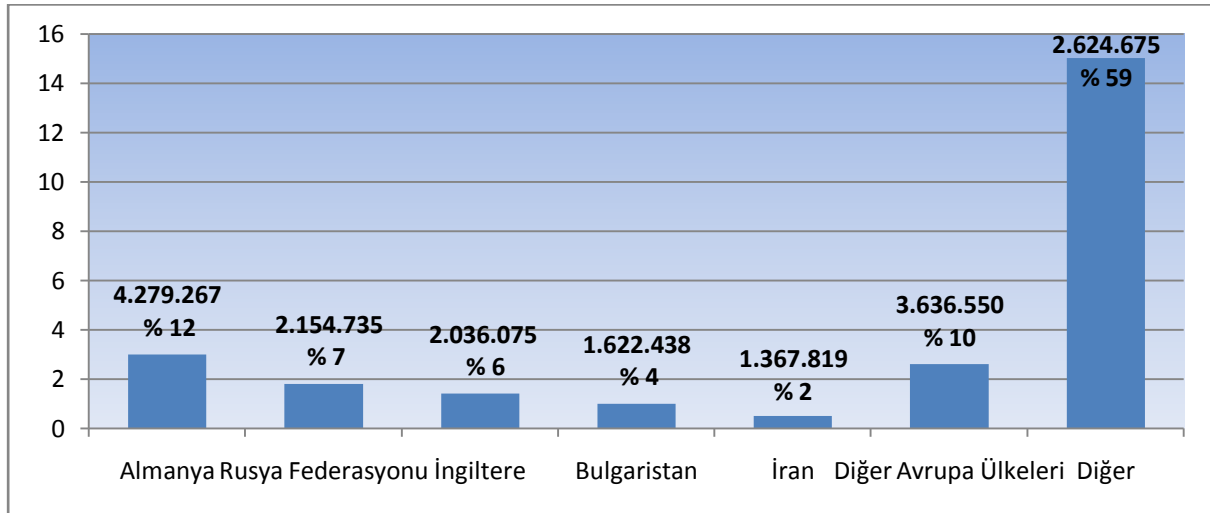
² T.C. Başbakanlık Yatırım, Destek ve Tanıtım Ajansı Turizm Sektörü Raporu Ocak 2010, s.7.

Türkiye’de yabancı doluluk oranının en yüksek olduğu tesis türlerine baktığımızda yıllık ortalama %55,5 ile tatil köylerinin en üst sırada, bunu %45,7 ile golf tesislerinin, %44,6 ile beş yıldızlı otellerin izlemekte olduğu görülmektedir. Yerli doluluk oranının en yüksek olduğu tesis türü %49,9 ile apart otellerdir. Bunu %31,1 doluluk oranı ile termal oteller izlemektedir.¹ Bu rakamlar, golf tesisleri gibi spor ve turizmin birleştiği gelir getiren fırsatların yanında termal otellerin desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’ye gelen turistlerin uyruklarına göre dağılımına bakıldığında 2009’da Türkiye’ye en çok turist gönderen ülkelerin başında; Almanya, Rusya Federasyonu, İngiltere, Bulgaristan, İran ve Fransa gelmektedir. Aşağıdaki tabloda ilk üç ülkenin toplam oranı (%25) Türkiye’ye büyük oranda 3S (güneş, deniz ve kum) turizmi için geldiğini göstermektedir. Kitle turizmine hitap eden bu turizm türü dünyada popülerliğini yitirmekte, artık 3S yerine kültür turizmi, özel ilgi turizmi ve sağlık turizmi cazip ve seçilir hale gelmektedir.

Grafik 10: Türkiye’ye Gelen Turistlerin Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, Milliyetine ve konaklama türlerine göre yabancı turist sayısı(2009)

3.2.2.3.2.1 TR71 Bölgesi’nde Turizme Genel Bakış

TR71 Bölgesi’nde tarım sektöründen(% 34,9) sonra en çok istihdam yaratan sektör, turizmin de içinde bulunduğu hizmetler sektörüdür(%29,9).

¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri 2008 Yılı Değerlendirmesi.

Turizmin bu denli önemli olduğu TR71 Bölgesi ve özellikle Nevşehir turist sayısı açısından 1 milyonu aşkın ziyaretçi sayısı ile Antalya, Muğla ve İstanbul'dan sonra önemli sayıda turist çeken bir destinasyondur. 2009 yılında dünya çapında turizmin % 4 gerilemesine rağmen. TR71 Bölgesi'ne gele turist sayısında bir artış yaşanmıştır. Buna rağmen turizm gelirlerinde son yıllarda gerileme ve düşüş gerçekleşmeye başlamıştır. (Bkz. Tablo 43)

TR71 Bölgesi'nin hizmetler sektöründeki payının komşu bölgeler olan TR72 (%28,6) ile TR52 (%24,7) yüzdelere oranla oldukça yüksek olmasının nedeni, bölgedeki turizm faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Plan'da sektörün analizi, bölgede turizm gelirlerinin artırılması amacıyla yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Turizmden elde edilen gelirin yetersiz oluşu ve turizmin getirilerinin bölge insanına ulaşamaması başta olmak üzere, turizmde eleman sorunu, bölgenin turizm *master* planının olmaması ve kullanılan termal yeraltı kaynak sularının doğaya geri kazandırılmaması bölgedeki temel sorunlar olarak belirlemektedir. Bunun dışında turistlerin kalış sürelerinin kısalığının temel nedeni olan paket tur kavramı, Kapadokya turizmini olumsuz etkilemektedir. Paket turlarla gelen turistler, tur programının dışına çıkmadığından, yerel üretici ve esnafla buluşamamakta, dolayısıyla gelir bırakamamakta; bu da ortalama harcamaların düşük kalmasına ve gittikçe düşmesine yol açmaktadır.

Turizmden istenen düzeyde gelirin elde edilememesi Kapadokya yöresinde turizme yönelik önyargıların ve turizm faaliyetlerini göz ardı etme gibi tepkiselliklerin oluşmasına ve bölgenin -özellikle Nevşehir ili- "içine kapanarak" gelişmeye kapalılık eğilimi göstermesine neden olmaktadır.

Nevşehir ilinde görülen turizm faaliyetleri yoğunlaşmasının, tüm sorunlarına rağmen, bölgenin tamamına yayılması istenmektedir. Başta Aksaray olmak üzere bölgenin tüm illeri turizmin geliştirilmesine açık potansiyellere sahiptir ancak bu potansiyeller yeterince değerlendirilememektedir. Örneğin Kapadokya'nın tarihsel sınırları içinde kalan İhlara Vadisi ve Güzelyurt, Aksaray il sınırları içinde kalmakta ve yalnız günübirlik turizme hitap etmektedir. Bu merkezlerin ve diğer illerdeki turizm merkezlerinin, çeşitlendirme yoluyla varış noktası haline getirilmesi hedeflenmektedir.

Bölgeye gelen yabancı ve yerli turistlerin beklenti ve harcama profillerinin farklılığı, turizmde yeni alternatiflerin yaratılması gerektiğine işaret etmektedir. Bölgede termal turizm sadece yerli turiste hitap ederken, kültür ve doğa turizmi hem yabancı hem yerli turiste hitap etmektedir. Bu durum geliştirilebilir olmakla birlikte iki turizm türü de her iki grup için cazip kılınabilir. Nevşehir-Kozaklı Türkiye çapında önemli bir termal merkezdir. Burada termal turizm sağlık turizmiyle birleştirilerek iç turizmde bir destinasyon yaratılabilir. Bunun için gerekli olan, fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezleri gibi sağlık kuruluşlarının bölgede kurularak termal tedavi için bölgeye yönlendirme yapılmasıdır. Bunun yanında tesislerde "spa&wellness" olarak adlandırılan iyileşme ve güzelleşme kürleri çoğaltılarak alternatifler yaratılabilir.

Avrupa'da gündemde olan yaşlanan nüfus problemi ile buna bağlı olarak yapılan 3. Yaş turizmi, termal turizmin yabancı turistlere açılması için bir fırsat oluşturmaktadır. Belli bir yaş

grubunun üstüne seslenen bu turlar, turizmi bütün yıla yaymada etkili olabilecektir. Yabancı ve genç kesim içinse “özel ilgi turizmi” olarak adlandırılan, kitle ve 3S turizmne tamamen alternatif bir turizm türünün bölge için geliştirilmesi mümkündür.

TR71 Bölgesi, atıcılıktan kuş gözlemciliğine, doğa yürüyüşünden kayağa, balon turlarından inanç turlarına geniş bir çeşitlilik fırsatı sunmaktadır.

Bu çeşitliliğin altyapılarının geliştirilerek tüm Kapadokya’ya yayılmasının, bölgenin turizm gelirlerini artırması beklenmektedir.

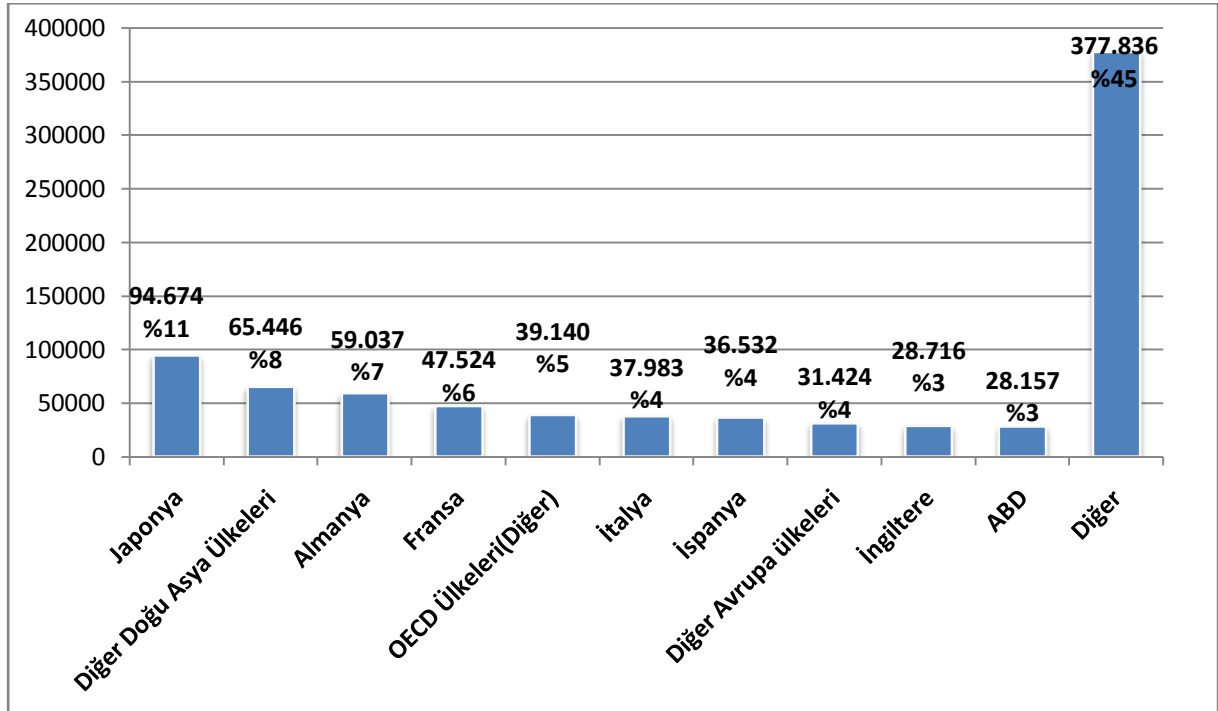
3.2.2.3.2.2. TR71 Bölgesi’ne Ait Genel Göstergeler

Bu bölümde TR71 Bölgesi turizm sektörüyle ilgili genel göstergeler verilmiş, veriler ulusal planlar göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

3.2.2.3.2.2.1. TR71 Bölgesi’ne Gelen Turistlerin Uyruklarına Göre Dağılımı ve Sayıları

Grafikte görüldüğü gibi, 2009’da TR71 Bölgesi’ne gelen turist profili Türkiye genelinden oldukça farklılık göstermektedir.

Grafik 11: TR71 Bölgesi’ne Gelen Turistlerin Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, Milliyetine ve konaklama türlerine göre yabancı turist sayısı(2009)

Japonya ve diğer Doğu Asya ülkelerinden gelen turistlerin Kapadokya’ya ilgilerinin büyük olduğu görülmektedir. Kırşehir Kaman’da 10 Temmuz 2010’da Japon Prensi tarafından açılarak hizmete sokulan müze ve botanik bahçenin o yöredeki Japon turist sayısını daha da artıracığı beklenmektedir.

Tablo 44'e göre 2009'da Türkiye'ye gelen toplam turistin %3,1'lik bir kısmının TR71 Bölgesi'ne geldiği görülmektedir. 2009'da tüm dünyada gelen turist sayısı 920 milyondan 880 milyona düşmüş olmasına karşılık TR71 Bölgesi'ne gelen turist sayısı artmıştır. Bu da Türkiye'de Kapadokya'nın dünya çapında bir "destinasyon" olduğunu göstermektedir.

Tablo 44: TR71 Bölgesi Turist Sayıları (Kişi)

2008								
	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	Bölge/Türkiye (%)
Yerli	51.265	8.244	41.683	43.816	12.730	157.738	4.887.040	3,2
Yabancı	37.202	7.586	22.096	560.092	12.635	639.611	25.301.593	2,5
Toplam	88.467	15.830	63.779	603.908	25.365	797.349	30.188.633	2,6
2009								
	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	Bölge/Türkiye (%)
Yerli	68.400	12.550	40.686	36.887	10.181	168.704	5.759.391	2,9
Yabancı	30.744	5.005	48.642	620.750	9.947	846.469	26.246.758	3,2
Toplam	99.144	17.555	89.328	657.637	20.128	1.015.173	32.006.149	3,1

Kaynak: TÜİK Türkiye'de geceleme yapılan il, ilçe, Milliyetine ve konaklama türlerine göre yabancı ziyaretçi sayısı (2009), Kültür ve Turizm Bakanlığı (2008,2009)

Not: Bu sayıya arkadaş-akraba evinde, kamp/karavan, ulaşım araçları yoluyla konaklayanlar da dâhildir.

Türkiye turizminin önemli bir merkezi olan Antalya ile Burdur ve Isparta illerinden oluşan TR61 Düzey 2 bölgesi 2009'da 7,6 milyon turist ağırlamış¹, TR71 Bölgesi ise aynı yılda bir milyona yakın turist ağırlamıştır. Bu veriler, günübirlik ziyaretçileri kapsamayan örneklem bazlı verilerdir. Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri Kapadokya'yı 2009'da 1,1 milyon yabancı turistin ziyaret ettiğini kaydetmiştir.

3.2.2.3.2.2. TR71 Bölgesi Tesis Sayıları

Türkiye'deki toplam tesis sayısının yaklaşık %3'ü TR71 Bölgesi'nde bulunmaktadır. TR71 Bölgesi'nin komşuları olan Konya ve Karaman ile Kayseri, Sivas, Yozgat Düzey 2 bölgelerinde sırasıyla 50 ve 124 tesis bulunmaktadır.² Bu anlamda TR71 Bölgesi toplam 283 tesis ve 25.346 yatak kapasitesiyle komşu bölgelere oranla üstünlük göstermekte ancak Antalya, Burdur, Isparta bölgesi tesis (1.882) ve yatak (437.344) sayılarına oranla çok düşük seviyede kalmaktadır.

¹ TÜİK Türkiye'de geceleme yapılan il, ilçe, milliyetine ve konaklama türlerine göre yabancı ziyaretçi sayısı, 2009.

² Kültür ve Turizm Bakanlığı Tesis İstatistikleri, 2006, 2008.

Tablo 45: TR71 Bölgesi 2009 Yılı Tesis ve Yatak Sayıları

	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	Bölge/Türkiye (%)
Belediye Belgeli Tesis	19	3	9	215	2	162	7.033*	3,1
Belediye Belgeli Yatak	998	147	235	11.936	239	10.909	395.671*	2,7
Turizm Belgeli Tesis	13	1	3	46	2	66**	3.592**	2,5
Turizm Belgeli Yatak	1.441	256	1.024	11.546	170	14.437	825.757*	1,7
Toplam Tesis	32	4	12	231	4	283	10.361	2,9
Toplam Yatak	2.439	403	1.259	20.836	409	25.346	1.221.428	2

Kaynak: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri(2009)

* Kültür ve Turizm Bakanlığı(2008), **Kültür ve Turizm Bakanlığı(2010)

Bölgede bulunan tesislerin %81'i, Kapadokya'nın merkezi sayılan Nevşehir ilinde bulunmaktadır. Belediyelerce belgelendirilen tesis sayısı, Türkiye genelinde olduğu gibi, turizm işletmesi belgeli tesis sayısına göre daha fazladır. Bunların arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve belediyelerce "özel tesis" olarak tanımlanan 35 adet butik otel bulunmaktadır.¹ Az yatak kapasitesine sahip bölgenin dokusuna uygun olarak döşenen butik oteller bölgede yüksek gelir grubu turistlere hizmet vermektedir. Bölgede moda çekimlerinin yapıldığı, geceliği 2500 avroya kadar çıkan butik otellerin olduğu düşünüldüğünde, bu otellerin kültür turizminin vazgeçilmez bir parçası ve turizmde yüksek gelir sağlayacak bir kaynak olduğu görülmektedir.

3.2.2.3.2.3. TR71 Bölgesi Tesislerde Ortalama Kalış Süresi

Aşağıda, bölgedeki turizmin en büyük sorunlarından biri olan kısa ortalama kalış süreleri verilmiştir. Hem Bakanlık, hem belediye belgeli tesislerde yerli-yabancı toplam 1,8 geceleme süresi çok düşük bir değerdir. Özellikle yabancı turistlerde Türkiye ortalamasının çok altında kalınmaktadır. Bu durum; turizm gelirlerini düşürmektedir. Aynı zamanda bu süre, turistlere bölgeyi tanıma fırsatı vermemektedir.

Tablo 46: TR71 Bölgesi Tesislerde Ortalama Kalış Süresi (Gece)

Belediye Belgeli Tesiste							
	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye
Yerli	1,3	1,5	3,9	1,1	1,2	1,8	1,7
Yabancı	1,4	1,7	1	1,8	1,1	1,4	4,1
Toplam	1,3	1,5	3,9	1,4	1,2	1,8	2,3
Turizm Belgeli Tesiste							
	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye
Yerli	1,4	2,8	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8
Yabancı	1,4	2,2	1,7	1,8	2,1	1,8	4,2
Toplam	1,4	2,7	1,5	1,8	1,8	1,8	3,1

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri(2008)

¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü İstatistikleri, 2010, Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü İstatistikleri, 2009.

Bölgede birbirleriyle entegre olabilecek turizm alternatifleri sunularak konaklama süresi ve gelen turist sayısı artırılabilir. TR71 Bölgesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turizm çeşitlendirilmesi stratejisine¹ deniz turizmi hariç tıpatıp uyan bütünlüklü bir merkez olma potansiyeline sahiptir. Burada önemle belirtilen nokta; tüm bu çeşitleri bir arada sunabilmektir. Stratejide “yöreye özgü farklı turizm türlerinin birbirine entegrasyonunu sağlayarak çok çeşitli turizm imkânlarını farklı sektörel kullanımlarla bir arada sunabilen alternatif turizm odaklı turizm kentlerinden” bahsedilmektedir. Kapadokya, tarihsel bir bölge olması ve merkezlerin birbirine yakın olması sayesinde bir “turizm bölgesi” olabilecektir.

Bölgede turizm çeşitliliğini sağlayabilecek alternatifler aşağıda incelenmiştir.

3.2.2.3.2.2. TR71 Bölgesi'nde Turizm Çeşitleri

TR71 Bölgesi'nin sahip olduğu potansiyellerin başında bölgenin değişik doğal güzelliklerine bağlı olarak yapılan doğa turizmi gelmektedir. Bölge bu turizm türünü destekleyecek ve kalış sürelerini artıracak termal ve sağlık, kültür, inanç, kongre, balon, av turizmi ve eko-turizm çeşitleri için de yeterli potansiyele sahiptir.

3.2.2.3.2.2.1. Doğa Turizmi

TR71 Bölgesi'nde Göreme Milli Parkı, İhlara Vadisi, Hasan Dağı, Aladağlar Milli Parkı, Seyfe Gölü başta olmak üzere doğa turizmi için pek çok uygun alan bulunmaktadır.

İlk olarak bölgenin tüfik arazilerden oluşan değişik görünümlü vadilerinde ve yeraltı şehirlerinde yaya turizmi imkânı mevcuttur. Aladağlar'ın Niğde bölümünde teknik dağ tırmanışı, dağ yürüyüşü, kar sörfü, yüksek irtifa dalışı (*high altitude sky-diving*), yamaç paraşütü ve avlanma gerçekleştirilebilmektedir. Aladağlar ve Hasan Dağı'nda kayak merkezleri bulunmaktadır.

Kırşehir ili sınırları içinde bulunan Seyfe Gölü, Türkiye'deki sulak alanların içinde kuş gözlem turizmi için uygundur. Ayrıca Kırşehir Kaman'da bulunan Japon bahçesi, Japonya sınırları dışında bulunan en büyük Japon botanik bahçesi olma unvanına sahiptir.²

3.2.2.3.2.2.2. Termal Turizm ve Sağlık Turizmi

Nevşehir ili Kozaklı ilçesi, termal turizmde Türkiye çapında bir merkez olduğundan bu alanda bölgeye oranla tesis ve ziyaretçi sayısı bakımından önde bulunmaktadır. Niğde-Çiftehan, Aksaray-Zigaz bölgedeki diğer önemli termal merkezlerdir. Nevşehir Kozaklı, Niğde/Aksaray Narlıgöl- Ilısu ve Kırşehir-Terme ve Karakurt kaplıcalarının Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca “Orta Anadolu Termal Turizm Bölgesi” ilan edilerek destinasyon oluşturabilecek kapasiteye sahip, diğer turizm türleri ile entegre olabilecek ve öncelikli geliştirilecek bölgeler arasında sayılmaları ve 2643 sayılı Turizm Teşvik Kanununun uygulanacak olması profesyonel yatırımcılar bir avantaj ve fırsat oluşturmaktadır.

¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi s.35: “Alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, eko turizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi”

² <http://www.kaman.gov.tr>

Bununla birlikte TR71 Bölgesi'nde termal tesisler çok az tanıtılmakta, yalnızca iç turizme hitap etmektedir. Termal yeraltı sularının bilinçsiz kullanımı ve doğaya geri kazandırılmaması karşılaşılabilecek en büyük sorun olarak görünmektedir. Hem termal hem fizik tedavinin kombine edildiği fizik tedavi merkezleri, spa ve güzellik merkezleri gibi kuruluşlar bölgede termal turizmi sağlık turizmiyle destekleyerek gelişmesine katkıda bulunacak potansiyele sahiptir.

3.2.2.3.2.3. Kültür Turizmi

TR71 Bölgesi peri bacaları gibi doğal sit alanları, yeraltı şehirleri, kiliseleri, kervansarayları, ören yerleriyle; çömlekçilik, şarapçılık ve âşıklık-ozanlık gibi kültürel değerleriyle kültür ve "özel ilgi turizmi" açısından çok zengin bir bölgedir. Bölgede arkeolojik, kentsel, doğal, kentsel-arkeolojik ve üst üste sit alanları toplamı 530 olup, bu rakam Türkiye toplamının yaklaşık %5'ini oluşturmaktadır.

Tablo 47: TR71 Bölgesi Sit Alanları

	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	Bölge/Türkiye (%)
Arkeolojik Sit	137	43	86	112	69	447	8.573	5,2
Kentsel Sit	2	-	-	11	-	13	230	0,01
Doğal Sit	9	2	3	19	8	41	1.234	3,3
Kentsel-Arkeolojik Sit	2	-	-	1	2	5	33	15,1
Üst üste sit alanları	5	-	3	12	4	20	411	4,8
Toplam	155	45	92	155	83	530	10.627	4,9

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Bölgede çökme, bozulma tehlikesi altında bulunan sit alanlarına yerinde müdahalelerin yapılmaması nedeniyle turizme kazandırılacak bu değerli alanların yok olmasına tanık olunmaktadır. Sit alanlarını koruyarak yaşatmak ve geliştirmek için ilgili kuruluşlar arasındaki bağlantılar geliştirilmeli, vazgeçilmez tarihi ve kültürel varlıklarımızı içinde barındıran bu alanları korumaya yönelik projelerin daha çok hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

3.2.2.3.2.4. Balon Turizmi

Kapadokya Bölgesi'nde 1991'de THK ile başlayıp 2006'da diğer işletmelerin açılmasıyla ivme kazanan sıcak hava balonculuğu, bölgenin önemli ekonomik getiri kaynakları arasındadır. Sadece balonla uçuş deneyimi yaşamak için Kapadokya'ya gelenlerin olduğu düşünüldüğünde balon turizmi, kültür turizmiyle birlikte, alternatif bir turizm türünü oluşturmaktadır. Bölgede bir uçuşun 90 ile 250 avro arasında değiştiği balon turları, ekonomik girdisi oldukça yüksek bir turizm çeşididir. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün son verilerine göre Nevşehir'de balon işletmesi sayısı 4 yılda 14'e ulaşmıştır.

Sadece Türkiye’de değil dünya çapında adından söz ettiren Kapadokya balon uçuşlarının tanıtımının daha iyi yapılması durumunda, bölgedeki turizm gelirlerini artıracak beklenmektedir.

3.2.2.3.2.2.5. İnanç Turizmi

TR71 Bölgesi değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmış aynı zamanda çeşitli dinlerin yayılıp etkili olmasında önemli rol oynamıştır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde peri bacalarına oyulmuş kiliseleriyle Kapadokya, Türkiye’de inanç turizmi açısından Antakya, Ayasofya ve Efes’ten sonra oldukça önemli ve ünlü bir merkezdir.

Camiler, manastırlar ve kiliselerden oluşan inanç merkezlerinin hepsinden örneklerle sahip olan TR71 Bölgesi’nde; Aksaray’da Güzelyurt, İhlara ve Selime; Kırşehir’de Cacabey Cami, Ahi-Evran-ı Veli Cami; Nevşehir Ürgüp ve Derinkuyu ilçelerinde ibadete açık Konstantin Eleni ve Teodor Trion Ortodoks Kiliseleri, Hacıbektaş’ta Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi ve Niğde’de Gümüşler Manastırı bunların en önemlileridir. Ulusal ve uluslararası boyutu olan Hacı Bektaş-ı Veli Anma Törenleri de, bölgede inanç ve kültür turizmine yönelik önemli bir etkinliktir.

3.2.2.3.2.2.6. Kongre Turizmi

Bölgede bulunan 26 otelde kongre düzenlenmesine uygun toplantı salonları mevcuttur. Bu oteller dört ve beş yıldızlı olup salonların sayısı bir ile on iki arasında değişmektedir.¹ Katılımcılara bilgi edinme, dinlenme ve eğlenme olanakları sunan kongre turizminin Kapadokya gibi uluslararası bir destinasyonda geliştirilmesinin, turizm açısından önemli bir gelir sağlayacağı beklenmektedir.

3.2.2.3.2.2.7. Eko-turizm

Diğer turizm çeşitlerini kapsayan bir üst turizm çeşidi olan eko-turizm; çevreyi, bitkileri ve hayvanları doğal ortamında izlemek, araştırmak amacıyla bozulmamış bölgelere yolculuk yaparak o yerlere özgü kültürel etkinlikleri tanımaktır. Bu bağlamda TR71 Bölgesi; milli parkları, özel çevre koruma alanları, tabiat koruma alanları ve otantik kent yapılarıyla eko-turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için çok uygun bir bölgedir.

3.2.2.3.2.2.8 Diğer

Diğer turizm türlerine bakıldığında bölgenin genel sorunu olan su sorununun bazı turizm çeşitleri için, örneğin golf turizmi, altyapı kurulmasını zorlaştırdığı görülmektedir. Bu durum için golf sahalarında sulanacak alanların minimum tutulması, böylelikle çok daha az suyun kullanılması gibi bir alternatif çözüm yolu mevcuttur ve bölgede uygulanabilir. Golf turizmi için bölgede uygun yerler 2004 yılında tespit edilip Kültür Turizm Bakanlığı’na iletilmiş, bazı yerlerde kamulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır.

¹ Şeyma ÖZER, *Kongre Turizmi ve Kapadokya Bölgesi’ndeki Otel İşletmelerinin Kongre Hizmetleri Yönetiminin İncelenmesi: Kayseri ve Nevşehir İli Örneği*, basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Av turizmi için Niğde Demirkazık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nda şu an için yerli avcılara hitap eden avlakların, genişletilme olasılığının olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Kapadokya'da kongre ve spor gibi geniş çaplı klasik turizm türlerinden "gurme, özgün kentsel dokular ve özel ilgi turizmi" gibi daha alternatif, bireysel ve daha yüksek gelir getiren turizm çeşitleri için mevcut kaynaklar vardır ve geliştirebilir. Bunun için Kapadokya'da gelen turist kalitesini artırmak amacıyla sunulan hizmetin de kalitesinin artırılması, kültürel değerlerin (geleneksel çanak-çömlek yapımı, geleneksel halıcılık, şarapçılık vs.) korunarak yabancı turiste tanıtılması gerekmektedir. Şu an itibarıyla bölge illerinden Nevşehir'de tarımla birlikte en büyük sektörü oluşturan turizm, yerinde ve doğru yatırımlarla bölgenin tümü için önemli bir ekonomik faaliyet olabilir.

3.2.3. Bölüm Değerlendirmesi

Yukarıda analizleri yapılan sektörlerin incelenmesi sonucunda bölgedeki istihdamın tarım ve hizmetler sektöründe yoğunlaştığı buna karşın sanayi sektörünün istihdam açısından Türkiye ortalamasının çok altında kaldığı görülmektedir. Türkiye ortalamasına kıyasla işgücüne katılım oranlarının düşük düzeyde olduğu bölgede, yeni yatırım alanlarının ortaya çıkarılması ve beşeri sermayenin güçlendirilmesi temel hedefler olmalıdır.

Bölge tarım ve hayvancılığını tehdit eden en önemli sorun sulanabilir alanların kısıtlı oluşudur. Su kaynaklarının verimli kullanılması için yağmurlama ve damla sulama sistemlerine geçilmesi zorunlu görünmektedir.

Bölge patates, yeşil mercimek, arpa, elma, şeker pancarı, lahana ve çekirdeklik kabak üretiminde Türkiye'de önde gelen bölgeler arasındadır. Bölge için ekonomik değeri olan ürünlerde farklılık yaratacak, markalaşmış, piyasada yer edinebilecek bilinçli yatırımların yapılması ve girişimciliğin desteklenmesi gerekmektedir.

Bölgede hayvansal üretim kapasitesini artırmak için öncelikle verimi düşük yerli sığır ırkı yerine süt ve et verimi yüksek sığır ırklarının ikame edilmesi, suni tohumlamaya önem verilmesi, entegre süt ve et işletmelerinin yaygınlaştırılması ve yem bitkileri ekim alanlarının genişletilmesi uygun olacaktır. Bölgede koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin süt verimi yüksek Saanen ve Kilis keçisi yetiştiriciliğine yönelmeleri bu işletmelerin hayatta kalmalarını sağlayabilecektir.

Tarım sektörü, ürünlerin muhafazası, işlenmesi, paketlenmesi, pazarlanması ve son kullanıcıya sunulması açısından sanayi sektörü ile yakın ilişki içindedir. Tarım sektörünün gelişmesi için tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Tarım ile sanayi sektörünün karşılıklı etkileşiminin gerçekleştiği tarıma dayalı sanayi, tarım ürünlerini hammadde olarak kullanıp değişik işlemlerden geçirerek nitelik ve niceliklerini iyileştiren önemli bir sanayi alt sektörüdür. Ekonomik gelişme zincirinin ana halkalarını oluşturan tarım ve sanayi sektörlerinin birlikte gelişmesi, kalkınma için belirlenen hedeflere ulaşmak için büyük önem taşımaktadır.

Bölge işletmeleri genel olarak incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun küçük ölçekli, imkânları ve istihdam kapasiteleri sınırlı, yöneticileri genellikle aile bireylerinden oluşan, yeterli sermaye birikimine sahip olmayan profesyonel yönetim tarzından uzak, geleneksel

tecrübe ve birikimlerle sadece mevcut durumu korumaya çalışan rekabet gücü zayıf işletmeler olduğu görülmektedir. Bulundukları mevcut durumu korumaya odaklanmış olan bu işletmeler hizmet ettikleri sektörlerde meydana gelen yenilikleri takip edememekte ve kendilerini geliştirememektedirler. Piyasa koşullarının giderek zorlaştığı günümüz koşullarında, küçük ölçekli firmalara küreselleşen dünya koşullarına uyum sağladıkları sürece hayatlarına devam etmelerinin mümkün olduğu gösterilmeli ve firmalara bu konuda vizyon ve misyon çalışmaları ile Ajansın sağlayacağı mali ve teknik desteklerle yeni pazarlar ve pencereler açılmaya çalışılmalıdır.

TR71 gibi, sanayi ve ticaret anlamında daha gelişmiş olan TR52, TR72 ve TR51 bölgelerinin arasında sıkışıp kalan bölgeler bunu ya fırsata çevirerek daha hızlı bir gelişme sergileyebilir ya da daha da içine kapanarak giderek küçülen ve yok olmaya mahkûm bir ekonomiye sahip olabilir. Bu nedenle; bölgede faaliyet gösteren küçük firmalara mevcut durumlarını korumaya çalışmanın yeterli olmayacağı, pazarlardaki değişiklikleri ve gelişmeleri takip ederek zorlaşan rekabet koşullarına ayak uydurmaları, markalaşmaları ve farklılık yaratmaları gerektiği anlatılmalıdır.

TR71 Bölgesi Akdeniz, Ege ve İstanbul'dan sonra Kapadokya yöresi ile ülkemizin en fazla turist çeken bölgesidir. Çok önemli ve değerli doğal, tarihi, termal turistik kaynakları olmasına rağmen bölge turizmden istenen düzeyde sosyal gelişim ve ekonomik gelir elde edememektedir. Turizm alanında faaliyet gösteren işletmelerin büyümesi ve hizmet kalitesinin arttırılması, özellikle termal kaynakların bulunduğu alanlarda planlı bir şekilde yatırım yapılması gereklidir. Bölge, doğa turizminin yanında turizm gelirlerini artıracak termal ve sağlık, kültür, inanç, kongre, balon, av turizmi ve eko-turizm çeşitlerini içine alan bir çeşitliliğe sahiptir. Bölgede büyük talep gören balon turları, ekonomik girdisi oldukça yüksek bir turizm çeşididir. Balonda elde edilen bu başarı, yüksek gelir getiren golf ve av turizminde de yakalanabilir. Yapılacak bir bölge turizm master planı ile bölgenin tüm turistik değerleri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda, turistik değerlerin ekonomik, toplumsal ve coğrafi değişimlerden etkilenen kırılgan değerler olduğu göz önünde bulundurularak, bölgenin zenginlik ve çeşitliliğinin korunarak geliştirilmesinin bölgeye hem ekonomik hem sosyal anlamda katkı yapacağı öngörülmektedir.

3.3. Beşeri Sermaye

Sürdürülebilir kalkınmanın önemli bileşenleri ve göstergelerinden olan sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenler bu bölümde incelenecektir. Elde edilen veriler ve yapılan analizler bölgenin beşeri sermaye açısından Sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmanın neresinde olduğunu gösterecek ve bölgede yaratılmak istenen farkındalık ve “Dünya markası bir bölge olma” hedefine olan mesafe hakkında ve bu hedeflere ulaşmak için de beşeri sermaye açısından öncelik verilmesi gereken alanların tespitine yarayacaktır.

3.3.1. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik

Günümüzde kalkınma kavramı yalnızca GSMH gibi ekonomik göstergelerle ifade edilebilen bir kavram olmaktan çıkmış; daha çok sosyal, kültürel ve ekonomik alanları bütüncül bir yaklaşımla değerlendiren ve çevreciliğin de etkisini görebileceğimiz “sürdürülebilir kalkınma” kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır.¹

Yeni kalkınma anlayışı insana daha çok vurgu yapmakta ve temelde insanların yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bir yandan ekonomik gelişme ve alt yapı yatırımları gibi hususlar önem arz etmekte ama bir yandan da toplumsal eşitsizlikten zarar gören dezavantajlı kesimlere fırsatlar sunma gibi rolleri üstlenmektedir. Daha da önemlisi ise yeni kalkınma anlayışı insanların kalkınma sürecine bizzat katılımlarını öngörmektedir. Kalkınmanın bölgeler düzeyine indirilmesinin ana nedenlerinden biri bölge insanının katılımını sağlamak iken, bir diğer neden de bir yandan bölgenin başka bölgelerle bütünleşmesine ve diğer yandan da karşılaştırılabilirliği ve rekabet edebilirliğine katkıda bulunabilmektir.

Bu türden bir kalkınma anlayışının yapması gereken ilk şey ise bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel durumunun bir analizini hem sayısal verileri kullanarak hem de bölge insanının katkılarını değerlendirerek gerçekleştirmesidir. Bu bölüm ulaşabildiğimiz en son veriler ve bölgede yapılan çalıştaylarda elde edilen bulgular ışığında bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını komşu bölgelerle ve sıkça da Türkiye ortalaması ve OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Analiz yapılırken daha çok DPT tarafından yayınlanan illerin ve ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri çalışmalarında izlenen göstergelerden yararlanılmıştır. Ancak bölge için önemli olan sorunların görülebilmesi için zaman zaman farklı veriler de değerlendirilmiştir.

Bölgenin sosyal yapısını anlamaya ilişkin ilk veriler nüfusa ilişkin veriler olacaktır. Nüfusun yapısal özellikleri ve nüfus hareketliliğinin seyri bölge, kalkınma düzeyi ve bölgedeki temel bazı problemler hakkında bilgi verecektir. Dolayısıyla bu bölümde bölgenin ve bölge illerinin nüfusu, nüfus artış hızı, doğurganlık hızı, yaş bağımlılık oranı, ortalama hanehalkı büyüklüğü, yaş ve cinsiyet oranları, evlenme ve boşanma hızları ve şehirleşme oranı gibi göstergeler üzerinde durulmuştur. Ayrıca bölgenin dışarıya verdiği göç ve nedenleri ele alınmıştır.

¹ Daha geniş bir değerlendirme için bkz. Dinçer, Özasan, Kavasoglu İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003): DPT Yayınları.

Eğitim ve sağlık ile ilgili göstergeler de bölgenin ve illerinin sosyo-ekonomik durumunu yansıtan verilerdir. Okur-yazar oranları, ilköğretim ve ortaöğretim okullaşma oranları, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı gibi veriler eğitimle ilgili olarak; yüz bin kişi başına düşen hekim, diş hekimi, hemşire ve ebe gibi sağlık personeli, yatak başına düşen hasta sayısı, bebek ve çocuk ölüm oranları gibi göstergeler de sağlık ile ilgili olarak bölgenin sosyo-ekonomik yapısını yansıtmaktadır.

İşgücü ve istihdama ilişkin veriler bölgedeki beşeri sermayenin durumuna ilişkin bilgi verirken aynı zamanda istihdamın sektörel dağılımı da bölgedeki ekonomik yapı hakkında bilgi vermektedir. Kadınların işgücüne ve istihdama katılımı ise bölgenin yine sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi vermektedir.

Gayrisafi katma değerın sektörel dağılımı, gayrisafi yurtiçi hâsıla ve gelir dağılımı ve tüketim harcamalarının yüzde yirmilik gruplar içindeki dağılımları ve kamu yatırımlarının bölgede hangi sektörlere yapıldığı bölgedeki makro düzey ekonomik yapıyı anlamak için önemli göstergelerdir.

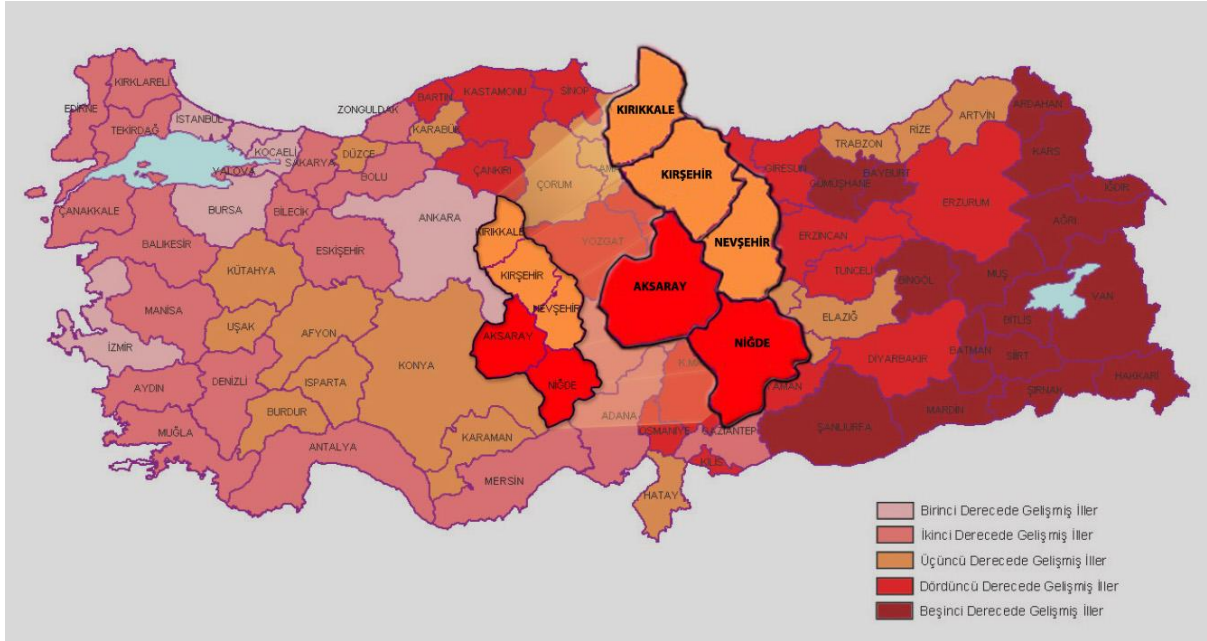
Yukarıda zikredilenlere ek olarak bölgedeki sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı anlamaya yardımcı olacağını düşündüğümüz diğer göstergeler de şunlardır: bölgedeki tiyatro, sinema ve kütüphane sayıları, aile içi şiddet oranları, kişi başına düşen motorlu araç sayısı, telefon kontör sayısı, elektrik tüketim miktarı ve yeşil kart sahibi insan sayısıdır.

Bu göstergeler mümkün olan en son verilerden yararlanarak ve çalıştaylarda elde edilen bulgular ve iç görüş de göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Nüfus, eğitim, sağlık, işgücü ve istihdama ilişkin verilerin çoğu için TÜİK verilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca DPT, OECD, Sağlık Bakanlığı, Bölge Valilikleri ve kurumlarından elde edilen veriler de sık sık kullanılmıştır.

Aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere en düşük sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine sahip illerin renkleri en koyu renk olanlardır ve gelişmişlik düzeyi arttıkça renk de açılmaktadır. TR71 Bölgesi'nde bulunan illerden Kırıkkale, Kırşehir ve Nevşehir 3. derece ve Aksaray ile Niğde ise 4. derece gelişmiş il kategorisinde bulunmaktadır.

İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi raporu incelendiğinde, 3. derece gelişmiş il kategorisinde bulunan illerin bölgeyle bazı özelliklerinin örtüştüğü görülmektedir. Bu özellikler genel olarak bu illerin gelişme potansiyeline sahip olmaları, ekonomik faaliyetlerde tarım sektörünün ön planda olması, il ve bölge düzeyinde üretim yapan sanayi kuruluşlarının daha çok küçük ve orta büyüklükte işletmeler olmasıdır. 4. derece gelişmiş illerin bazı özellikleri ise dışarıya göç vermesi, nüfus yoğunluğu ve artış hızının ülke ortalamasının altında olması, doğurganlık hızı ve ortalama hanehalkı büyüklüğünün ülke ortalamasının üstünde olması, tarımda çalışanların ağırlıklı olmasına rağmen verimliliğin düşük olması, kadın okur-yazar oranının düşük olması ve GSYH'den alınan payın düşük olmasıdır.

Harita 2: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Haritası

Kaynak: DPT, 2004

3.3.2. Demografik Göstergeler

TR71 Bölgesi'nin nüfusu 1.504.789 kişidir. Bölgenin toplam nüfusu Türkiye nüfusunun %2,1'ini oluşturur. İller bazında incelendiğinde ise Aksaray ülke nüfusunun %0,52'sini, Kırıkkale %0,39'unu, Kırşehir %0,31'ini, Nevşehir %0,39'unu ve Niğde %0,47'sini oluşturmaktadır.

Türkiye genelinde kurumsal olmayan nüfus içinde on beş ve daha yukarı yaş nüfusu 2009 yılında %8,1 artarken, TR71 Bölgesi'nde ise %6,4 oranında bir artış göstermiştir. Aşağıdaki tablo bölgeye ilişkin bazı demografik bilgileri içermektedir.

Tablo 48: TR71 Bölgesi Demografik Göstergeleri

	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye
Toplam Nüfus (kişi) (2009)	376.907	280.834	223.102	284.025	339.921	1.504.789	72.561.312
Şehir Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%) (2009)	59,4	83	69,1	53,4	46,6	61,2	75,5
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2003)	56	33	42	34	49	17	-
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (‰) (2009)	16,9	5,4	1,7	8,2	4,4	8	14,5
Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²) (2009)	50	62	35	53	46	48	94
Toplam Yaş Bağımlılık Oranı (2009)	53,7	46,3	47	51,8	55,9	51,4	49,3
Toplam Doğurganlık Hızı (kadın başına çocuk sayısı) (2000)	2,85	2,39	2,4	2,55	2,98	2,63	2,53
Ortalama Hane halkı Büyüklüğü (kişi) (2000)	5,85	5,8	5,29	4,93	5,28	5,43	5,19
Cinsiyet Oranı (%) (2009)	99,1	99,7	98	97,7	99,7	98,9	101
Net Göç Hızı (‰) (2009)	-6,3	1,1	-5,5	-6	-9,3	-5,4	-
Okur Yazar Oranı (%) (+6 yaş) (2009)	91,0	92,56	91,55	91,95	91,45	91,7	92,47
Okur Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusuna Oranı (%) (+6 yaş) (2009)	85,24	87,15	86,22	88,0	85,5	86,34	87,91
İlköğretimde Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı (2009/'10)	20	18	14	15	17	17	22
Yüz Bin Kişi Başına Hastane Yatak Sayısı (2007)	210	364	235	181	208	237	262
Bebek Ölüm Hızı (‰) (2009)*	14	11,57	11,99	11	12	12,11	17
Çocuk Ölüm Hızı (‰) (2000)	9	5	6	7	9	7	7

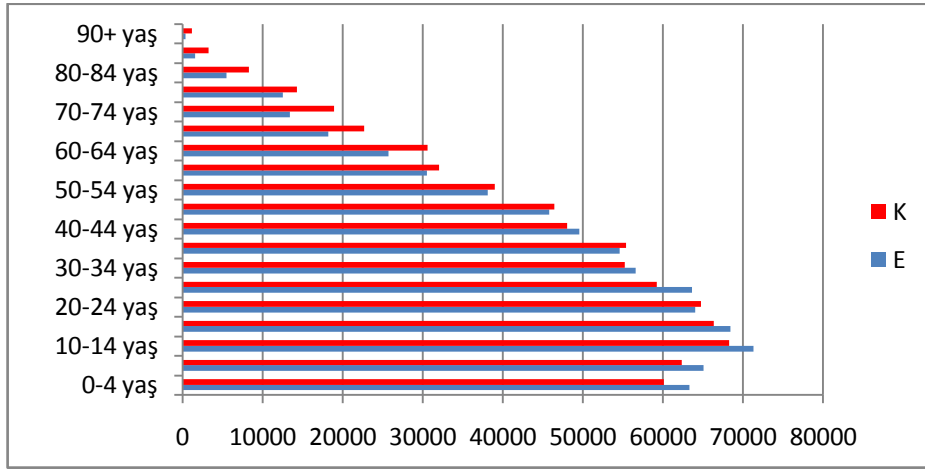
Kaynak: TÜİK, 2007, 2009; DPT, 2000, 2003

*Türkiye'ye ilişkin veri 2008 yılına aittir.

3.3.2.1. Nüfus

Yaş grubuna göre nüfus dağılımına bakıldığında, yaş grubu oranları ülkemiz oranlarıyla benzerdir. Bölgede genç ve orta yaşlı nüfusun hâkim olduğu görülmektedir. Bölge nüfusunun %51,6'sı 30 yaş altındadır ve %8'i de 65 yaş üstüdür. Grafik 12'de de görülebileceği üzere bölgede bulunan nüfusun önemli bir kesimini genç ve orta yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Ancak buna rağmen bölgede toplam yaş bağımlılık oranı %51,4'dür ve Türkiye yaş bağımlılık oranı olan %49,3'den yüksektir. Ülkemizde genç nüfus hâkim olduğu için OECD ülkeleriyle kıyaslandığında genç nüfus bağımlılık oranı OECD ortalamasından fazlayken, 65 yaş ve üstü bağımlılık oranı OECD ortalamasından düşüktür. Bölge illerinden Kırşehir (%47) ve Kırıkkale'nin (%46,3) toplam yaş bağımlılık oranı Türkiye oranından düşükken, Aksaray (%53,7), Nevşehir (%51,8) ve Niğde (%55,9) illerinde bu değer Türkiye oranının üstündedir.

Grafik 12: TR71 Bölgesi Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Nüfus Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2009

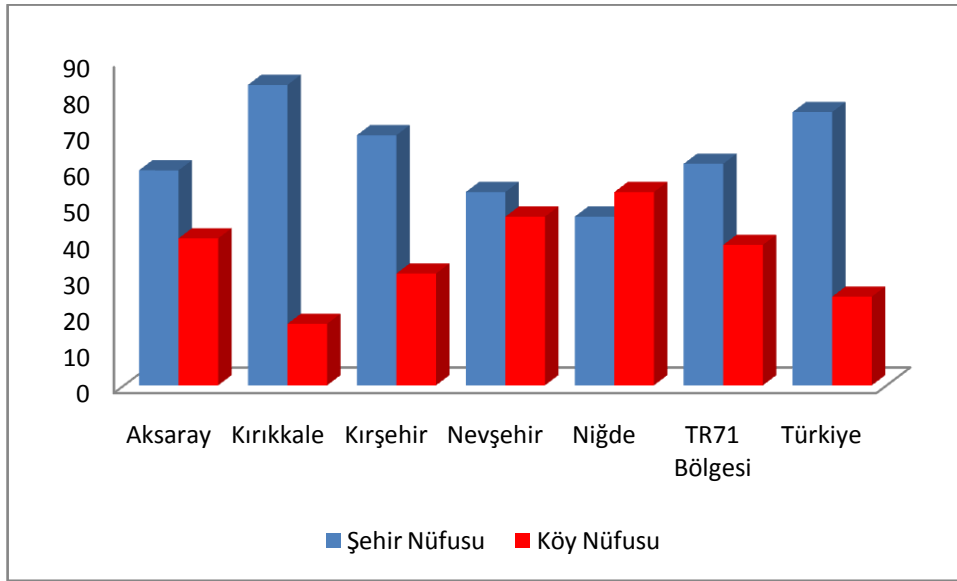
Kuşkusuz bölgenin nüfus yapısını belirleyen önemli etkenlerden biri hanehalkı büyüklüğüdür. 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, TR71 Bölgesi'nin ortalama hanehalkı büyüklüğü 5,43 kişidir ve Türkiye (5,19) değerinin üzerindedir. Nevşehir (4,93) dışındaki bütün bölge illerinin ortalama hane halkı büyüklüğü ülke değerinin üzerindedir. Bölgenin toplam doğurganlık hızı incelendiğinde de, bölgede doğurganlık hızının 2,63 olduğu ve ülke ortalaması olan 2,53'ün üstünde olduğu gözlenmektedir. Bölge illerinden Kırıkkale (2,39) ve Kırşehir'in (2,4) doğurganlık hızının ülke ortalamasının altında olduğu ve Aksaray (2,85), Nevşehir (2,55) ve Niğde (2,98) illerinin ise ülke ortalamasının üzerinde doğurganlık hızına sahip olduğu görülmektedir.

Ortalama hanehalkı büyüklüğünün ve toplam doğurganlık hızının ülke ortalamalarından yüksek olması bölgedeki nüfus artış hızının da yüksek olması gerektiği fikrini verebilir. Ancak TÜİK 2009 verilerine göre, TR71 Bölgesi'nin yıllık ortalama nüfus artış hızı binde 8'dir ve Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır. Bu durum aşağıda değineceğimiz göç olgusu ile açıklanabilir. İller bazında düşünüldüğünde bölgede yıllık ortalama nüfus artış farklılık göstermektedir. Aksaray binde 16,9 ile bölgedeki ortalama nüfus artış hızının en yüksek olduğu ildir. Aksaray'da net göç hızının binde eksi 6,3 olmasına rağmen, nüfus artış hızının bu denli yüksek olması dikkat çekicidir. Nüfus artış hızını belirleyen önemli bir etken olan

doğurganlık hızına ilişkin verilerin güncel olmaması bu konuda sağlıklı yorumlar yapmayı zorlaştırmaktadır. Kırşehir binde 1,7 ile ortalama nüfus artış hızının en düşük olduğu ildir.

Nüfusun şehirleşme oranları da bir bölgenin ya da ülkenin önemli gelişmişlik göstergelerinden biridir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasındaki 4. sırada bulunan diğer illerde olduğu gibi bölgede şehirleşme oranlarının Kırıkkale dışında bütün illerde Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere, Türkiye'deki şehirleşme oranı %75,5 iken, Aksaray'da %59,4, Kırıkkale'de %83, Kırşehir'de %69,1, Nevşehir'de %53,4 ve Niğde'de %46,6'dır. Bölgenin genel şehirleşme oranı ise %61,2'dir. TR71 Bölgesi şehir ve köy nüfusu Grafik 13'te de gösterilmektedir.

Grafik 13: TR71 Bölgesi Şehirleşme Oranları (%)

Kaynak: TÜİK, 2009

Benzer şekilde sosyo-ekonomik olarak üst düzeyde olmayan bölgelerde nüfus yoğunluğu ülke ortalamasının altındadır. TR71 Bölgesi'nde de nüfus yoğunluğu (48 kişi/km²) ülke ortalamasının (94 kişi/km²) altındadır. İller bazında da Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinde sırasıyla 50, 62, 35, 53 ve 46/km²'dir.

Yukarıda da değinildiği gibi, bölgede ortalama hanehalkı büyüklüğünün ve toplam doğurganlık hızının ve ülke ortalamasından yüksek olmasına rağmen, nüfus artış hızının ülke ortalamasının altında olması göç olgusu ile açıklanabilir.

3.3.2.2. Göç

Sosyo-ekonomik gelişme düzeyi görece daha altta olan bölgelerden daha yüksek olanlara doğru bir göç eğiliminin olması göç analizlerinde yaygın olarak göçü çeken ve iten faktörlerle açıklanır. Türkiye'de de tarihsel olarak bu eğilim görülmektedir. Sosyo-ekonomik olarak gelişme düzeyleri daha altlarda olan bölgelerden İstanbul, Ankara ve İzmir gibi gelişme kutuplarına doğru göçler gerçekleşmektedir. Bu eğilim TR71 Bölgesi'nde de açık olarak görülebilmektedir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2009 verilerine göre bölgede net göç

hızı binde -5,4'dür. İllerin göç verileri incelendiğinde Kırıkkale dışındaki bütün bölge illerinin dışarıya göç verdiği görülmektedir. Kırıkkale'nin net göç hızı binde 1,1 iken, Aksaray'ın binde -6,3, Kırşehir'in binde -5,5, Nevşehir'in binde -6, Niğde'nin binde -9,3'dür.

Tablo 49: TR71 Bölgesi Göç Verileri

Bölge ve iller	1995-2000		2007-2008		2008-2009	
	Net Göç (kişi)	Net Göç Hızı (‰)	Net Göç (kişi)	Net Göç Hızı (‰)	Net Göç (kişi)	Net Göç Hızı (‰)
TR71	-	-	-9.377	-6,26	-8.205	-5,4
Aksaray	- 4 769	-13,4	-1.450	-3,9	-2.370	-6,3
Kırıkkale	- 11 626	-32,7	-5.245	-18,6	296	1,1
Kırşehir	- 10 748	-45,1	-2.490	-11,12	-1.239	-5,5
Nevşehir	- 1 954	-7,1	-1.351	-4,78	-1.702	-6
Niğde	-699	-2,2	1.159	3,43	-3.190	-9,3

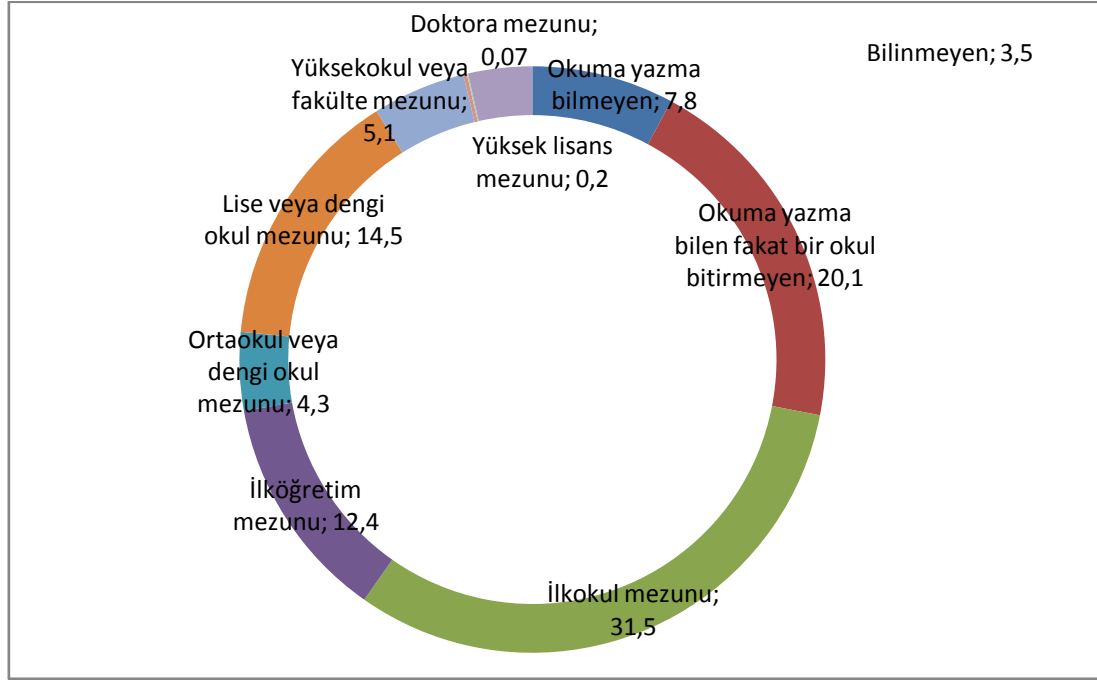
Kaynak: TÜİK, 2009

Bölgeden dışarıya yapılan göçlerle ilgili olarak, kimlerin nerelere göç ettiğine ilişkin veriler incelendiğinde, öncelikle göç edenlerin çoğunluğunun Ankara, İstanbul, Kayseri, Adana gibi merkezlere göç ettiğini görmekteyiz. Ağırlıklı olarak 15-29 yaş grubundaki kişilerin ve lise ve dengi okul mezunları ile üniversite mezunlarının göç ettiği göz önünde bulundurulursa göçlerin eğitim, istihdam ve genel olarak yaşam kalitesinin daha yüksek olmasının beklenildiği merkezlere doğru bir eğilim gösterdiği düşünülebilir. Bu durum da beraberinde genel olarak işgücünün ve özelde de nitelikli insan gücünün bölgede tutulamamasını ve ayrıca göç edilen yerlerde de aşırı nüfus yoğunluğu, işsizlik ve çarpık kentleşme gibi sorunların büyümesine neden olmaktadır. Nüfusa ve nüfus hareketliliğine ilişkin verilerin analizinden sonra sosyal gelişmenin önemli boyutlarından biri olan eğitim konusuna değinmek yararlı olacaktır.

3.3.3. Eğitim

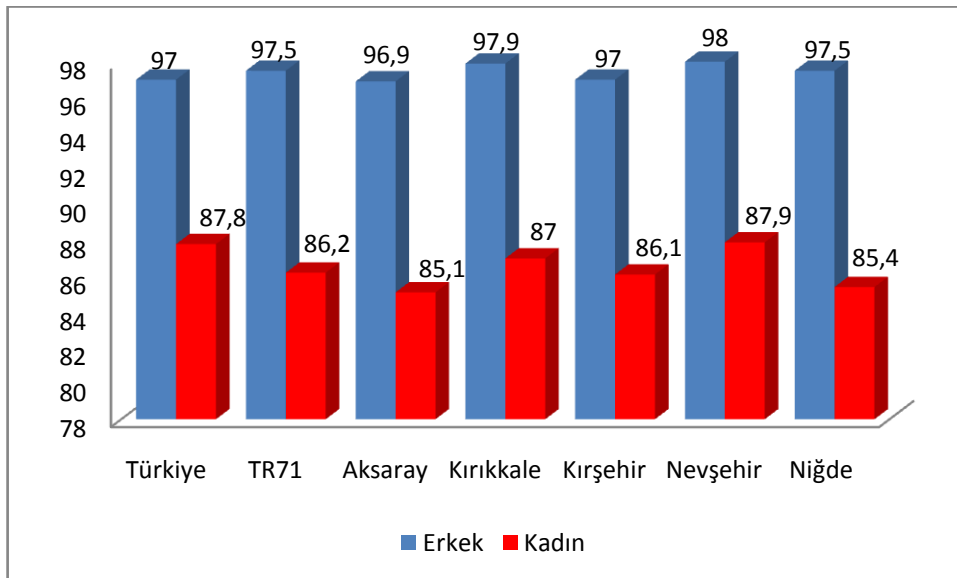
Sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ortalarında olan bölgelerin eğitim seviyesi, genel olarak ülke ortalamalarına yakın olmaktadır. Cinsiyet temel alındığında ise kadın eğitim seviyesinin ve okullaşma oranlarının erkeklere nazaran daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bölümde bölgedeki okur-yazar oranı, ilköğretim ve ortaöğretim okullaşma oranları ülke değerleri ile karşılaştırılarak ele alınacaktır.

Genel olarak bölgenin eğitim seviyesine bakıldığında ilkokul mezunlarının ve okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Grafik 14: TR71 Bölgesi Eğitim Seviyesi

Kaynak: TÜİK, 2009

TR71 Bölgesi'nin eğitim verileri incelendiğinde de, okur-yazar oranının Türkiye ile orantılı olduğu görülmektedir. Grafik 14'te görüldüğü üzere, ülkede de olduğu gibi bölgede kadın okur-yazar oranıyla erkek okur-yazar oranı arasında önemli bir fark bulunmaktadır.

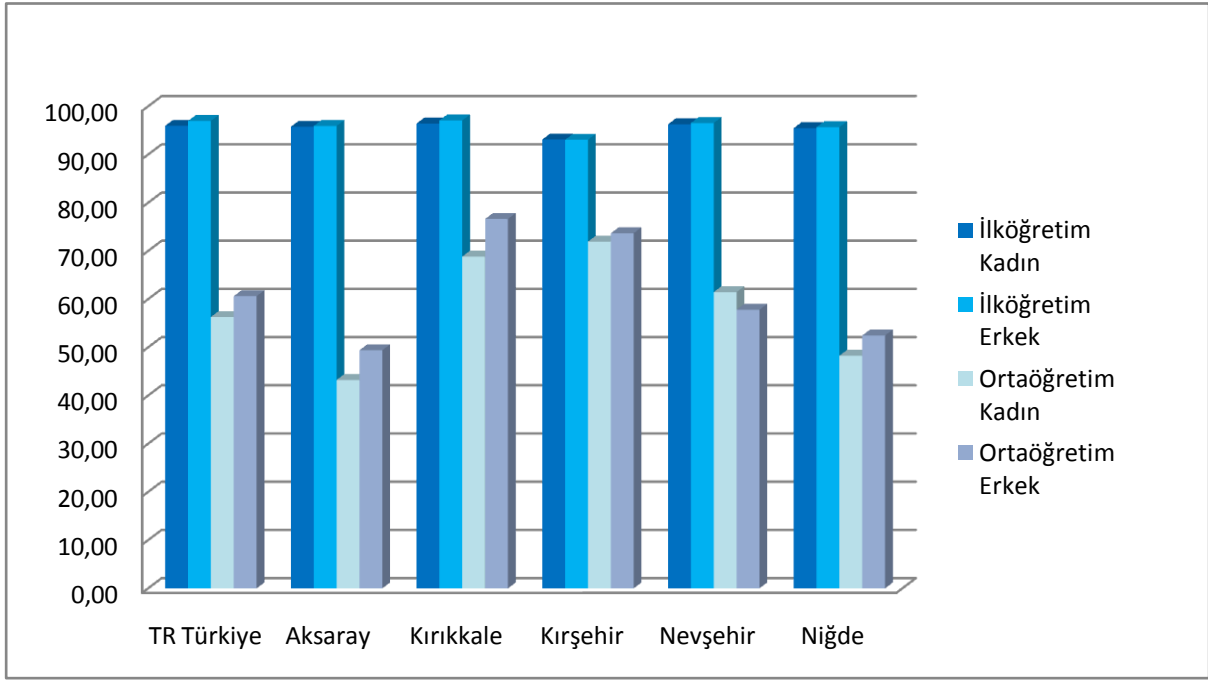
Grafik 15: Cinsiyete Göre Okur-Yazar Oranı

Kaynak: TÜİK, 2009

Okul öncesi eğitim verilerine bakıldığında ülke genelinde 2000 yılından bu yana büyük bir artış olduğu gözlenmektedir. Son yıllarda okul öncesi eğitime verilen önemin artmasıyla birlikte okul, öğretmen ve öğrenci sayılarında artış gözlenmiştir. Verilere göre TR71 Bölgesi'nde de aynı hızla olmasa da ülke geneline paralel olarak artış görülmektedir. Bölgede 2000/'01 döneminde okul sayısı 309, öğretmen sayısı 80 ve öğrenci sayısı 6.646 iken 2008/'09 döneminde okul sayısı 769'a, öğretmen sayısı 745'e ve öğrenci sayısı da 20.509'a çıkmıştır. Bölge illerindeki okul öncesi eğitimde okullaşma oranı Türkiye ortalaması olan %33'ün oldukça üzerindedir. Kırşehir'de %90,2 iken Aksaray, Nevşehir, Niğde ve Kırıkkale'de sırasıyla %64,4, 64, 63 ve 48'dir.

Grafik 16: İlköğretim ve Ortaöğretim Okullaşma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2009

İlköğretimdeki okullaşma oranlarına göre TR71 Bölgesi'nde ilköğretim okullaşma oranı kız çocuklarında %95,4 ile Türkiye ortalamasına (%96) çok yakındır. Erkeklerde ise bu oran %95,7'dir ve ülke ortalaması olan %97'nin altındadır.

Bölgede ortaöğretim okullaşma oranı kız çocukları için %58,8 oranıyla genel anlamda düşük olmasına rağmen Türkiye ortalamasının (%56,3) üzerinde görülmektedir. TR71 Bölgesi'nde bu oran erkek çocuklar için (%62) de düşük olmakla birlikte yine Türkiye ortalamasının (%60,6) üzerindedir. Orta öğretim düzeyinde okullaşma oranının daha yüksek düzeylere çekilememesinin önemli bir nedeni olarak kırsal kesimde ortaöğretim düzeyinde yeterli sayıda okul olmayışı ve bu bölgelerde yaşayan ailelerin çocuklarını yatılı olarak gönderebilecekleri okul ya da yurtların yetersiz olması karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun özellikle kız çocuklarının ilköğretim sonrası eğitime devam etmeleri konusunda önemli bir engel oluşturduğu söylenilebilir.

Üniversite eğitimi verileri değerlendirildiğinde 2006 yılı OECD ortalamasında yükseköğretimine sahip kişilerin oranı %37 iken Türkiye genelinde bu oran %15’de kalmaktadır. Bu nedenle yükseköğretim eğitiminin ülkemizde daha çok geliştirilmesi gereken bir alan olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgede 5 üniversite, bu üniversitelere bağlı 27 fakülte, birçok ilçeye yayılmış 27 meslek yüksek okulu ve 11 yüksek okul bulunmaktadır. Bölgedeki üniversitelere bakıldığında 2007/’08 döneminde toplam öğretim elemanı sayısı 1.825 ve hala okumakta olan önlisans ve lisans düzeyinde öğrenci sayısı 38.791’dir. Yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısı ise 2.290’dır. Bunun dışında Nevşehir’in Ürgüp İlçesinde Kapadokya M.Y.O. isminde 75 öğretim görevlisi ile 690 öğrenciye eğitim veren bir vakıf okulu bulunmaktadır.

Niğde ve Kırıkkale Üniversitesi 1992 yılında kurulmuşken, diğer 3 üniversite; Aksaray ve Kırşehir Ahi Evran 2006, Nevşehir Üniversitesi 2007 yılında bulundukları illerde daha önce diğer üniversitelere bağlı akademik birimler (fakülte, yüksek okul) üzerine kurulmuştur. Çoğunun yeni olmasından dolayı üniversitelerin altyapı, donanım, sosyal-kültürel etkinlik ve en önemlisi öğretim elemanı ihtiyacı yüksektir. Buna karşın üniversitelerin hızlı büyüme eğilimi gösterdiği söylenilebilir. Bölüm ve öğrenci sayısında hızlı artış bunun bir göstergesi olarak görülebilir.

Ayrıca, mevcut yapıları itibari ile üniversitelerce gerçekleştirilen projelerin ve yapılan yayınların sayıları düşüktür.

Tablo 50: Üniversitelerde Proje ve Yayın Durumu

Üniversite	TÜBİTAK Projeleri		Uluslararası İndekslerde Yer Alan Yayın (Adet)	Yayın/Öğretim Görevlisi Oranı %
	Önerilen Proje (Adet)	Desteklenen Proje (Adet)		
Ahi Evran Üniversitesi	8	0	31	0,34
Aksaray Üniversitesi	16	1	52	1,31
Kırıkkale Üniversitesi	16	5	229	0,72
Nevşehir Üniversitesi	10	1	12	0,57
Niğde Üniversitesi	37	8	141	0,71

Kaynak: TÜİK 2010, YÖK 2008

Bölgede üniversitelerin yeni olmasından kaynaklanan üniversite halk işbirliği, üniversite-sanayi işbirliği gibi oluşumlar henüz tatmin edici düzeyden uzaktır. Ancak üniversitelerin çoğunun bu eksikliğin farkında oldukları ve sanayicilerle işbirliği kültürünü geliştirmek için panel, konferans, sempozyum gibi çalışmalarda bulundukları da söylenmelidir. Örneğin, Aksaray’da kurulan Aksaray İli Üniversitesi, Sanayi ve Sivil Toplum İşbirliği Derneği ileriye dönük yapılacak işbirlikleri ve çalışmalarla ilgili bir fikir vermektedir. Bu işbirliğinin diğer illere de yayılması ve bölgeyi kalkındırmaya yönelik birlikte çalışmaların yapılması gerekmektedir. Üniversiteler ve diğer kurumlar arasında özellikle bölgesel konularda araştırma ve sosyal projeler alanında verimli işbirliği imkânı görülmektedir.

Kuşkusuz üniversitelerin bölge kalkınmasına olabilecek etkileri büyüktür ve sanayicilerle olan ilişkileri ile sınırlandırılmaz. Üniversiteler gerek bulundukları bölgeye yaptıkları doğrudan veya dolaylı ekonomik katkıları gerekse ürettikleri bilgi ile bölgesel kalkınmaya önemli ölçüde katkıda bulunabilirler. Üniversiteler beşeri sermaye oluşumuna katkıda bulundukları gibi kültürel zenginleşmeye de yardımcı olurlar. Yaptıkları araştırmalar ile üniversiteler, yenilikleri hızlandırır ve girişimciliği desteklerler. Üniversiteler, bilimsel bilgi üretme, buluşlar gerçekleştirme, yenilik yaratma, yeni firma oluşumlarını destekleme, yeni iş imkânları sağlama, bireysel ve kurumsal yeni gelir akımları oluşturma aracılığıyla bölgesel kalkınmaya katkıda bulunurlar.¹

3.3.4. Sağlık

Bölgede yaşayan bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, sağlık hizmetlerinin yalnızca nicel olarak değil nitel olarak artırılmasını ve koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasını da içermektedir. Ancak sağlık konusunda kapsayıcı değerlendirmelerin yapılabilmesi için bölge, il ve ilçeler düzeyinde verilerin de ulaşılabilir olması gerekmektedir. İl Sağlık müdürlükleri, Sağlık Bakanlığı verileri ve TÜİK'ten elde edilen veriler çerçevesinde yapılan aşağıdaki değerlendirmeler bölgedeki sağlık alanına ilişkin sorunlar ve yapılması gereken çalışmalar hakkında yeterli bilgiler vermektedir.

Bebek ölüm hızlarına bakıldığında, 2008 yılında Türkiye genelinde bebek ölüm hızı ‰ 17 iken, 2009 yılında TR71 Bölgesi'nde ‰ 12,11'dir. 2005 yılı verilerine göre bebek ölüm oranları OECD ülkelerinde ‰ 5,4 olduğu düşünülürse hem ülkemizde hem de bölgede önemli bir sorun olduğu söylenebilir. Bölge için çocuk ölüm hızının da ülke ile aynı eğilim gözlenmektedir. Bölgede çocuk ölüm hızı 2000 yılında ‰ 7'dir ve Türkiye ortalaması ile aynıdır.

Doğurganlık hızı da 2000 yılı TÜİK verilerine göre bölgede 2.63 olup o yıl Türkiye değeri olan 2.53'ün üzerindedir. Ancak bazı illerde doğurganlık oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin oranlar Niğde'de 2.98 ve Aksaray'da 2.85'tir. Yenilenme hızının 2.15 olduğu düşünülürse bu oranlar yüksektir. TNSA 2008 yılı verilerinde Türkiye doğurganlık hızının 2.16'ya düştüğü görülmektedir. Aynı yıl için bölgesel düzeyde doğurganlık hızlarına ilişkin veriler elde edilememesine rağmen Türkiye genelindeki düşüşün bölgeye de yansımaları beklenmektedir. 2004 – 2009 yılları arasında bölgede doğurma yaşının yükseldiği görülmektedir. 24 yaş ve altındaki kadınların doğurma oranlarında düşüş görülürken, 25-29 yaş arasındaki kadınlarda bu oran yükselmektedir. Bu değişim ortalama evlilik yaşının kadınlarda 22,5'dan 23,1'e yükselmesi ile açıklanabilir.

Bölge illerinde toplam 42 hastane mevcut olup bunların 13'ü Aksaray'da yer almaktadır. Niğde ve Kırıkkale'de 8'er, Nevşehir'de 7 ve Kırşehir'de ise 6 hastane bulunmaktadır. Kırıkkale dışında diğer illerde üniversite hastanesi bulunmamaktadır.

¹ Çetin, M. 2007. "Bölgesel Kalkınma ve Girişimci Üniversiteler". *Ege Akademik Bakış* 7(1) 2007:217-238.

Tablo 51: Yüz Bin Kişiye Düşen Sağlık Personeli ve Hastane Yatak Sayısı (2008)

BÖLGE	Hekim (kişi)	Hemşire ve Ebe (kişi)	Hastane Yatak Sayısı (adet)
Türkiye	158.2	206	262
TR71	87.4	192.3	237
Aksaray	67.7	147.3	210
Kırıkkale	104	214.6	364
Kırşehir	102.6	204.1	235
Nevşehir	90.2	182.8	181
Niğde	83.8	224.7	208

Kaynak: SB Sağlık istatistikleri 2008, İl Valilikleri, İl Sağlık Müdürlükleri Verileri 2009-2010

Bölgedeki sağlık personeline ilişkin veriler incelendiğinde, yüz bin kişi başına düşen ebe ve hemşire sayısının Türkiye ortalamasına yakın olmakla birlikte, hekim sayısının ülke ortalama değerlerinin çok altında kaldığı görülmektedir.

Ayrıca 2008 yılı verilerine göre yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı Türkiye’de 262 iken bölgede 237’dir. Bölge illerinden sadece Kırıkkale, 364 yatak ile ülke ortalamasının üzerindedir. Diğer illerde bu oran sırasıyla Aksaray’da 210, Kırşehir’de 235, Nevşehir’de 181 ve Niğde’de 208’dir. Bölgede yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısının ülke ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Ancak hastanelerin doluluk oranlarına bakıldığında hastanelerin doluluk oranlarının % 49 ile % 57 arasında değiştiği görülmektedir.¹ Bu değerler Türkiye ortalaması olan %61,2’nin altındadır fakat TR71 Bölgesi’nin de içinde olduğu Orta Anadolu bölgesi değerine (%50) yakındır.

Aile hekimliği gibi koruyucu hizmetlerin bölgede uygulanmaya başlaması bölgede sağlık alanındaki önemli gelişmelerden biridir. Ancak sağlık hizmetlerinin bölgede yaşayan tüm bireyler için erişilebilir ve dengeli bir şekilde sunulmasının önemi bir yana, hasta haklarının bilinmesi, özellikle kırsal nüfusu yoğun olan bölgede sağlık bilincinin oluşturulması, var olan sağlık hizmetlerinden yararlanma oranının artırılması için de çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca nefes darlığı, kalp yetmezliği, damar tıkanıklığı gibi bölgede yaygın görülen hastalıklarla mücadele, ana çocuk sağlığı, ağız ve diş sağlığı, beslenme ve yaşam ortamlarının sağlıklı hale getirilmesi gibi hususlarda sivil toplum örgütlerinin de katılımlarıyla eğitim faaliyetlerinin artırılması önem arz etmektedir.

3.3.5. Kültür

M.Ö. pek çok kültüre ve medeniyete ev sahipliği yapmış olan bölgede tarih öncesi dönemlerin izleri Niğde’deki Köşk Höyük, Aksaray’daki Aşıklı Höyük ve Nevşehir’deki Civelek Mağarası gibi oluşumlarda görülmektedir. Hattilerden sonra Hititler, Frigyalılar, Persler ve M.S. Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar bölgede yaşamış medeniyetlerdir ve eserlerinin pek çoğu günümüze kadar ulaşmıştır. Kapadokya bölgesinde M.S. birinci yüzyılda ilk Hristiyanların yaşamaya başladığı o dönemde yapılmış kilise ve katedraller günümüze kadar ulaşmıştır. Eski döneme ait kilise ve katedraller, orijinal freskleri ve doğal güzelliği açısından Hristiyan dünyasının önemli ziyaret noktalarındandır. İlk Hristiyanların Bizans tehditlerine karşı yeraltı şehirlerinde veya kale gibi yapılmış Uçhisar, Ortahisar dağlarında ve

¹İl Sağlık Müdürlüklerinden alınan 2009-2010 yılına ait verileri. Kırıkkale iline ait veri elde edilememiştir.

İhlara gibi vadilerde saklanarak zorluklar içinde yaşadığı, Bizans kralı Konstantinopol'un Hristiyanlığı kabul etmesinden (M.S. 380 civarı) sonra da bölgede güven içinde yaşadığı ve bölgedeki diğer illere yayılarak birçok kilise, katedral ve diğer eserler inşa ettikleri bilinmektedir.

İpek yolu üzerinde yer alan Kapadokya ayrıca farklı felsefe ve dinlerin buluşma noktasıdır. Her bir felsefe ve dinin tarihsel ve kültürel etkileri bölgenin eski yerleşim yerlerinde görülmektedir. Örneğin bölgede binden fazla büyüklü küçüklü kilisenin olduğu tahmin edilmektedir.

Aşağıdaki tabloda bölgenin taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına dair tablo verilmektedir. Kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.¹ Tabiat varlıkları ise jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan değerlerdir.¹

Tablo 52: TR71 Bölgesi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye	Bölge/Türkiye(%)
467	61	52	1.044	326	1.950	90.336	2,1

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının sayıları bölgede 2000'e yaklaşmakta olup, Türkiye genelinin %2'lik kısmını oluşturmaktadır. Peri bacaları gibi özgün doğal yeryüzü şekilleri taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olduğundan bu sayı Nevşehir ilinde diğer illere oranla yüksektir.

Bölge illerinin hepsinin Kültür ve Turizm Müdürlüklerince tamamlanmış kültür envanterlerinin bulunması da kültür varlıklarının korunması ve tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır.

TR71 Bölgesi'nin illerinde tarihi ve kültürel yapıların birçoğu atıl durumdadır. Ancak bölge illerinin kültür varlıklarının korunması ve tanıtılması anlamında çalışmaları mevcut olup her ilin kültür envanteri tamamlanmıştır. Bölgede yürütülen kazı çalışmaları Ankara, İstanbul ve Gazi Üniversiteleri tarafından Aksaray Acemhöyük, Aşıklıhöyük ve Güvercin Kayası'nda, Nevşehir Ovaören'de, Niğde Tepecik Höyük mevkiinde yürütülmektedir. On bin yıllık tarihi ile dünyanın ilk yerleşim birimlerinden olan Acemhöyük'deki kazı çalışmaları birçok bilim adamı ve basın organının ilgisini çekmektedir. 2009'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Bakanlar Kurulu kararıyla Kırıkkale Büklükale'de bir Japon kazı heyeti tarafından kazı çalışmasına başlanmıştır. Kırşehir ili Kaman ilçesi Kalehöyük ve Yassıhöyük'te süren Japon heyeti kazıları ise 1986'dan beri yapılmaktadır.²

Bunlara ek olarak, Aksaray'ın Helvadere beldesinde Nora antik kenti bulunmakla birlikte kazı çalışmalarına henüz başlanmamıştır. Aksaray'ın Gülağaç ilçesinde bulunan Saratlı ve

¹ 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Madde 3/a.

² Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı

Çukurören yeraltı şehirleri ise büyük turistik potansiyele sahiptir ancak kazı çalışmalarıyla turizme kazandırılması gerekmektedir.

Bölgeyle ilgili diğer kültürel göstergeler aşağıdaki tabloda verilmiş olup, kültürel aktivite ve tesis sayılarının genelde yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 53: Kültürel Göstergeler

	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye
Sinema Salonu Sayısı	7	-	4	2	5	18	1.514
On Bin Kişi Başına Sinema Koltuk Sayısı	17	-	16	22	14	14	30
Tiyatro Salonu Sayısı	-	-	-	-	-	-	204
Kütüphane Sayısı	7	13	10	41	17	88	1.156
Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı	316	702	1.550	1.183	349	743	266
Bin Kişi Başına Ödünç Alınan Kitap Sayısı	26	210	170	304	156	164	64
Müze Sayısı	1	-	1	5	1	8	159
Eser Mevcudu	11.871	-	6.945	30.550	16.035	65.401	2.989.749
Ziyaretçi Sayısı	4.704	-	1.868	1.324.695	7.266	1.338.533	12.422.148

Kaynak: TÜİK, 2008

On bin kişi başına düşen sinema koltuk sayısı Türkiye’de 30 iken bölgedeki bütün iller bu oranın altındadır ve bölge değeri 14’tür. Ayrıca Bölgede hiç tiyatro bulunmamaktadır. Sinema ve tiyatro verilerine ters olarak bölgede kütüphanelerden faydalanma oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bin kişi başına yararlanma sayısı Türkiye’de 266 iken, TR71 Bölgesi’nde 743’dür. Aynı zamanda bin kişi başına ödünç alınan kitap sayısında da bölge (164), ülke ortalamasının (64) üstündedir. Ülkede yer alan müzelerin %5’i, eser mevcudunun %2,2’si bölgede bulunmaktadır ve ülkedeki müzeleri ziyaret edenlerin %10,8’i bölgedeki müzeleri ziyaret etmektedir.

Bölgede kültürel aktivite ve tesis sayılarının yetersizliği bölgenin gelişimini de dolaylı olarak olumsuz etkilemektedir. Kültürel aktivite ve tesis sayılarının azlığı nedeniyle bölgedeki yüksek nitelikli insanlar en kısa zamanda büyük şehirlere göç etme eğilimi göstermekte olup bölgenin tecrübeli, donanımlı ve üst düzey insanlardan mahrum kalmasına yol açmaktadır.

3.3.5.1. Yerel Kültürel Değerler

TR71 Bölgesi geçmişten gelen, yerel kültürel değerler bakımından zengin bir bölgedir. İlk Hristiyan mültecilerin Kapadokya bölgesinde yerleşmesi bölgede din açısından önemli bir kültürel miras bırakmıştır. Daha sonraları ise Türklerin Anadolu’ya yerleşmesiyle İslam kültürü bölgede kabul görmüş ve bölge yeni akımlara öncülük etmiştir. Hacı Bektaş-i Veli, Yunus Emre, Ahi Evran, Âşık Paşa, Cacabey, Somuncu Baba ve birçok halk ozanına ev sahipliği yapmış olan bölge, Bektaşilik ve Ahilik kültürünün de merkezi olarak bilinmektedir. Bölge

insanının Osmanlılar döneminde ilk olarak İstanbul'a ve daha sonraki yıllarda Balkanlara göç etmesiyle bölgenin kültürel ve dini değerleri başta Avrupa olmak üzere dünyaya yayılmıştır.¹

Kırşehir sanat, ticaret, dayanışma ve yardımlaşma kültürü olan Ahiliğin başkentidir. Kardeşlik anlamına gelen Ahilik, birlik ve beraberliği, karşılıklı saygı ve sevgiyi, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı ilke olarak benimseyen sosyal bir kuruluştur. Ticari boyutu önemli olan Ahilik, dürüst kazanç sağlamayı ve iş ahlakını 13. yüzyıldan beri savuna gelmiştir. Kırşehir iline özgülenen Âşıklık Geleneği ise 2009'da UNESCO Somut Olmayan Dünya Kültür Mirası Listesi'ne girerek uluslararası alanda tescillenmiştir. Müzik alanında kendine özgü geleneği olan Kırşehir'de, bu geleneğin tanıtımı için şiir ve ozan şölenleri düzenlenmektedir.

Bölgenin diğer bir manevi kültür varlığı olan Bektaşilik; insan sevgisi, dostluk ve barışı ilke edinmiş evrensel bir inanç ve değerler sistemidir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile benzerlikleri vurgulanan Bektaşiliğin insan hakları anlayışı, sevgi ve hoşgörüyü bölgeye yansıtmaktadır. Bektaşiliğin bilgi ve bilinci ön planda tutması ve bilge insanı örnek alması diğer önemli bir özelliğidir.

Aşk ve sevgi felsefesiyle bilinen Mevlana'nın başta Aksaray olmak üzere bölge insan ve kültürü üzerinde önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar Konya merkezli olsa da Mevlana'nın kitapları, tarikatı ve öğrencileri özellikle o dönemde Konya'nın bir sancağı olan Aksaray'ı etkilemiştir. Osmanlı padişahlarına manevi rehberlik yapan Hacı Bayram Veli ve Ak Şemsettin'in hocası olan Somuncu Baba da bölgede yaşamış önemli kültürel değerlerden biridir ve bölge kültürünün ülke geneline yayılmasında etkili olmuştur.

El sanatları bölgede öne çıkan diğer önemli kültürel değerler arasında yer almaktadır. Avanos'un geleneksel çanak-çömlek yapım atölyeleri, yöreye özgü şarap üretimi bölgenin tanıtımında önemli yere sahip uğraşlardandır. Bölge genelinde, başta Aksaray'ın Taşpınar beldesinde olmak üzere, kök boyayla boyanan ve tamamen yün ipliklerle dokunan halıcık önemli bir kültürel değer olarak varlığını korumaktadır. Taşpınar halısının bir kültür değeri olarak orijinalliğinin korunarak yaşatılması için tanıtımına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca taş işlemeciliği (Onyx) bölgede yapılan diğer bir el sanatıdır.

Bölgedeki yerel kültürel değerleri yaşatmak ve tanıtmak için düzenlenen etkinlik ve festivaller ise aşağıdaki gibidir:

• Yunus Emre Ağaçlandırma Haftası	Ortaköy/Aksaray
• Sultanhanı Halı, Turizm ve Kültür Festivali	Sultanhanı/Aksaray
• Aksaray İhlara Turizm ve Kültür Festivali	Merkez/Aksaray
• Uluslararası Türk-Yunan Dostluk, Kardeşlik Kültür Fest.	Güzelyurt/Aksaray
• Saratlı Kültür ve Sanat Etkinlikleri Festivali	Gülağaç/Aksaray
• Alaaddin Keykubat'ı Anma Günü	Sultanhanı/Aksaray
• Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri	Ortaköy/Aksaray

¹ Fatih Sultan Mehmet 1465'lerde hocası Ak Şemsettin'in tavsiyeleriyle Bağdat seferinden dönerken Aksaray'dan binlerce mutasavvıf aileyi İstanbul'daki Aksaray semtine yerleştirdiği böylece o bölgede yaşayan Hristiyanların, Müslüman ailelerle beraber yaşayarak İslamiyeti kabul etmelerinin önünü açtığı söylenmektedir. Daha sonra Osmanlıların genel politikası olan bu durum Balkanlarda birçok bölgenin İslamiyeti kabul etmesinde de etkili olmuştur.

• Ahilik Haftası	Merkez/Kırıkkale
• Uluslararası Karakeçili Kültür Şenliği	Karakeçili/Kırıkkale
• Balışeyh Türkmen Şöleni	Balıseyh/Kırıkkale
• Halk Ozanları Şöleni	Merkez/Kırşehir
• Köme Şenlikleri	Mucur/Kırşehir
• Yunus Emre'yi Anma Günü	Merkez/Kırşehir
• Kaman Ceviz Festivali	Kaman/Kırşehir
• Ahilik Kültürü Haftası ve Esnaf Bayramı	Merkez/Kırşehir
• Uluslar arası Kapadokya Dağ Bisikleti Yarışları	Göreme, Ürgüp/Nevşehir
• Refik Başaran Kültür ve Sanat Şenliği	Merkez/Nevşehir
• Hacı Bektaş-i Veli Anma Törenleri	Hacıbektaş/Nevşehir
• Avanos Uluslararası Turizm ve El Sanatları Festivali	Avanos/Nevşehir
• Uluslararası Şarap Yarışması	Ürgüp/Nevşehir
• Bağbozumu Festivali	Ürgüp/Nevşehir
• Tepe Cuması	Merkez/Niğde
• Darboğaz Kiraz Festivali	Darboğaz/Niğde
• Kayırlı Sılayı Rahim Ayrar Şöleni	Kayırlı/Niğde
• Melendiz Yayla Şenliği	Çiftlik/Niğde
• Ulukışla Üzüm ve Kültür Festivali	Ulukışla/Niğde
• Çömlekçi Çömlekçilik Festivali	Çömlekçi/Niğde
• Tyana Kültür Festivali	Bor/Niğde

3.3.6. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Uyum

Bölgede sosyal hizmetler kapsamında yaşlılara, çocuklara, engellilere ve kadınlara yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar incelendiğinde Kırıkkale dışında her ilde huzurevleri, Nevşehir dışında her ilde çocuk yuvası, her ilde erkek ve/veya kız yetiştirme yurdu Kırıkkale ve Kırşehir hariç her ilde rehabilitasyon merkezleri bulunduğu görülmektedir.

Tablo 54: Bölge ve İllerdeki Sosyal Hizmetler ve Hizmet kapasitesi (kişi)

	Huzurevi	Çocuk Yuvası	Erkek Yetiştirme Yurdu	Kız Yetiştirme Yurdu	Çocuk Evi	Zihinsel Engelliler için Bakım ve Rehab. Merkezi	Kadın Konuk Evi	Rehab. Merkezi
TR71	352	315	214	205	12	229	56	80
Aksaray	100	30	48	-	12*	119	-**	-
Kırıkkale	-	120	-	30	-	-	26	-
Kırşehir	112	75	60	35	-	-	-	-
Nevşehir	40	-	70	-	-	60	30	50
Niğde	102	90	36	140	-	50	-	30

Kaynak: İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, 2009

*Çocuk evi dışındaki hizmet merkezleri illerde birer adettir. Aksaray'daki Çocuk evi ise 2 adettir.

**Açılması planlanmaktadır.

Ayrıca Aksaray'da iki adet çocuk evi, Kırıkkale ve Nevşehir'de kadın konuk evi bulunmaktadır. Buna ek olarak Aksaray'da bir yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, bir yaşlı danışma

merkezi, bir yaşlı dayanışma merkezi, Kırıkkale’de bir toplum merkezi ve Nevşehir’de birer adet toplum ve aile danışma merkezi bulunmaktadır.

280.834 kişinin yaşadığı Kırıkkale’de huzurevi ve engellilere yönelik bakım ve rehabilitasyon merkezinin bulunmaması önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Kırşehir ilinde de engellilere yönelik bakım ve rehabilitasyon merkezi bulunmamaktadır. Beş ilden toplanan veriler incelendiğinde, Niğde ve Nevşehir’deki Rehabilitasyon Merkezleri dışındaki Sosyal Hizmetler Müdürlüğü’ne bağlı bu kuruluşların hepsinin kapasitelerinin altında çalıştıkları görülmektedir.

Sosyal eşitlik ve bütünleşmenin koşullarından biri de toplumdaki kadınlar, özürllüler, yoksullar ve çocuklar gibi dezavantajlı grupların dışlanmasının önüne geçmek ve bu gruplara eğitim, sağlık, istihdam gibi sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel haklara erişimde fırsat eşitliği sağlamaktır. Bölgede genel olarak istihdamın düşük olması ve sosyo-ekonomik gelişmenin yeterli düzeyde olmaması uzun dönemde özellikle dezavantajlı grupları olumsuz yönde etkilemektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nın da amaçlarından biri yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasıdır. Bölgede de dezavantajlı gruplara sağlanacak meslek eğitimleri ve istihdam olanakları ile hem ekonomik hem de sosyal imkânlarının iyileştirilmesi sağlanabilir. Bu vesileyle sosyal bütünleşmeye de katkıda bulunulabilir.

Sosyal dışlanma açısından kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal katılım açısından güçlükler yaşadıkları görülmektedir. Bölgede kadınların okur-yazar oranının, işgücüne katılım ve istihdam oranının ve seçilenler açısından siyasal katılımının Türkiye ortalamasından düşük olması bu tespiti doğrular niteliktedir. Bunlara ek olarak bölgede erken yaşta evlenmenin ve kadına yönelik şiddetin de ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir. Bu çerçevede kadınların sosyal içirme açısından ele alınması gereken bir grup olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bölgede çocuklara ilişkin veriler de bu grubun önemli derecede sorunları olduğunu göstermektedir. Bebek ölüm oranları ülke ortalamasından düşük olmasına rağmen OECD ortalamasının çok üstündedir. Çocuk ölüm oranları ise ülke ortalamasıyla aynı olmakla birlikte önemsenmesi gereken bir düzeydedir. Bölge illerinde son dönemlerde sokakta çalışan çocuklara ilişkin çalışmalar, yeterli düzeyde olmamakla birlikte, yapılmaya başlamıştır.

İller ya da bölgeler bazında yoksulluk çalışması yapılmamış olmasına rağmen, yoksulluğa ilişkin ipucu verebilecek göstergelere bakıldığında bölgede yoksulluğun önemli bir sorun olduğu görülmektedir. %20’lik gruplar arasındaki gelir dağılımında ülke genelinden daha iyi bir durumda olunmasına rağmen bölgenin Türkiye içindeki gelir payı yalnızca %2’dir. Buna ek olarak bölgede yeşil kart ve 2022 sayılı kanundan faydalananların oranı ülke ortalamasının üzerindedir.

Bölgede engellilere yönelik yeterince veri bulunmamaktadır. Bölgenin içinde bulunduğu İç Anadolu bölgesine ait 2002 yılının verisine göre engellilerin oranı (%12,52) ülke geneline (%12,29) yakın düzeydedir ve bu oranın önemli bir kısmını Türkiye genelinde olduğu gibi

süreğen hastalığa sahip olanlar oluşturmaktadır.¹ Aksaray, Nevşehir ve Niğde’de bulunan rehabilitasyon merkezleri dışında bölgenin engelli vatandaşların sosyal hayata katılımını kolaylaştırmaya yönelik altyapısı mevcut değildir. Örneğin kaldırımların ve binaların engellilerin kullanabilecekleri şekilde tasarlanması, kamu binalarında engelli asansörlerinin olması gibi engellilere yönelik yaşam alanlarının iyileştirilmesi ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarını artıracak gibi yaşam kalitelerinin de artmasını sağlayacaktır.

3.3.7. Sosyal Güvenlik

Tablo 55’te Sosyal Güvenlik Kurumunun 2008 verileri yer almaktadır. Veriler incelendiğinde, sosyal güvenlik kapsamındaki kişi oranı Türkiye’de %81,04 iken, TR71 Bölgesi’nde bu oran %80,44’dür ve ülke ortalamasının %0,60 altındadır. Bölgede 73.901 kişi sosyal güvenlik kapsamı dışındadır. Sosyal güvenlik kapsamında çalışanların toplam nüfusa oranı ülkede %21,6’dır, bölgede ise %19,42’dir. TR71 Bölgesi’nde sosyal güvenlik kapsamında bakmakla yükümlü tutulanların oranı ise Türkiye ortalamasının üstündedir.

Tablo 55: Sosyal Güvenlik Verileri

Öncelikli Yaşam Kalitesi Göstergeleri	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye
İlin toplam nüfusu (TÜİK-ADNKS'ye Göre Nüfus)	366.109	280.234	223.170	280.058	331.677	1.481.248	70.586.256
Sosyal Güvenlik Kapsamının (Yeşil Kart Hariç) Toplam il Nüfusuna Oranı (%)	76	85,79	81	84,31	75,15	80,44	81,04
Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında Kalan Nüfus	11.651	19.330	8.837	12.315	21.769	73.901	4.047.214
Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışındaki Nüfusun Toplam İl Nüfusuna Oranı 2009 (%)	6,0	7,0	7,6	6,3	10,6	7,5	6,5
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Aktif Çalışanların Toplam il Nüfusuna Oranı (%)	16	18,77	20	23,17	19,05	19,42	21,6
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Emeklilerin Toplam il Nüfusuna Oranı (%)	8,28	15,27	14,32	13,51	10,67	12,41	12,4
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki bakmakla yükümlü tutulanların oranı (%)	51	51,75	47	47,63	45,43	48,61	47,03
2022 sayılı yasadan yararlananların oranı (%)	2	1,61	3	1,69	2,65	2,11	1,79
Yeşil Kartlı Sayısı	76.690	20.499	33.411	31.628	60.662	222.890	9.337.850
Yeşil Kartlı Sayısı (%)	21	7	15	11	18	15	13

Kaynak: SGK, 2008 Aralık

¹ Türkiye Özürllüler İdaresi Başkanlığı

Diğer önemli bir gösterge ise 2022¹ sayılı yasadan yararlananların oranı ülkede %1,79 iken bölgede %2,11'dir. Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre Türkiye'deki yeşil kartlı oranı %13 iken TR71 Bölgesi'nde %15 ile ülke değerlerinin üzerindedir. Yeşil kart² oranında bölgedeki iller arasında bir dengesizlik olduğu gözlenmektedir. Bu verilere göre, yeşil kartlı oranı Aksaray'da %21, Kırıkkale'de %7, Kırşehir'de %15, Nevşehir'de %11 ve Niğde'de %18'dir.

2022 Sayılı yasadan faydalananların oranının ve yeşil kartlı oranının bölgede ülke ortalamasından yüksek olması dikkat çekicidir.

3.3.8. İşgücü, İstihdam, İşsizlik ve İşyerlerinin İstihdam Kapasiteleri

Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinden biri de bölgedeki işyeri, işgücü, istihdam ve işsizlikle ilgili verilerdir. Genel olarak işyeri ve istihdam yapısı o bölgedeki ekonomik faaliyetlerin niteliği hakkında bilgi verir. Daha az gelişmiş bölgelerde işgücünün nüfusa oranı düşük, istihdam edilenlerin tarım sektöründeki payı daha yüksektir. Kadın işgücü erkeklere oranla çok daha düşük ve tarımda yoğunlaşmıştır.

3.3.8.1. İşgücü, İstihdam ve İşsizlik

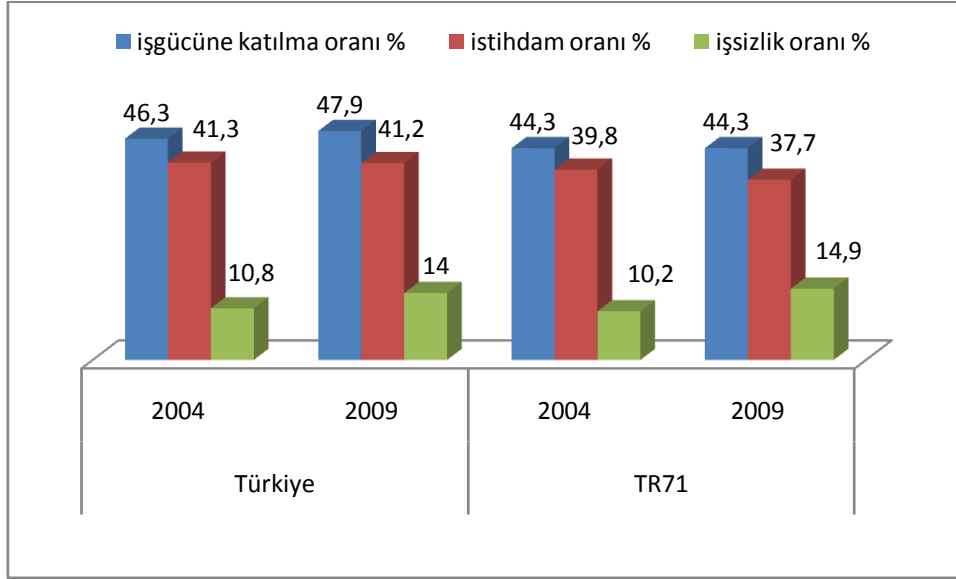
Bölgedeki işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik oranlarının ele alınacağı bu bölümde TÜİK verileri analiz edilecektir.³

¹ 2022 sayılı yasa "65 yaşını doldurmuş, kendisine kanunen bakmakla mükellef kimsesi bulunmayan, sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve muhtaçlığını il veya ilçe idare Heyetlerinden alacakları belgelerle kanıtlayan Türk Vatandaşlarına"¹ aylık bağlanmasını öngörür.

² 3816 Sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanuna göre "hiç bir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türk vatandaşlarının bu giderlerinin, Genel Sağlık Sigortası uygulamasına geçilinceye kadar Devlet tarafından karşılanması" öngörülmektedir.

³ TÜİK'in işgücü anketi güven aralığının çok yüksek (%10-21) olduğu için anketin güvenilirliğinin düşük olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Grafik 17: İşgücü Durumu

Kaynak: TÜİK, 2009

Türkiye genelinde toplam işgücü 2004 yılında 22.016.000 iken 2009 yılında 24.748.000'e çıkmıştır. Aynı yıllar içinde bölge düzeyinde işgücü nüfusu %6,8 artarak 448.000'den 476.000'e çıkmıştır.

Ancak işgücüne katılım oranları dikkate alındığında, Türkiye genelinde işgücüne katılım oranı 2004 yılından 2009 yılına kadar %46,3'ten %47,9'a çıkmıştır. Aynı yıllar arasında bölgedeki işgücüne katılım oranı aynı kalmıştır.

Türkiye genelinde istihdam edilenlerin oranı 2004 yılında %41,3 ve 2009 yılında da %41,2 iken, 2008 yılında OECD ülkelerinde istihdam oranı %66,7'dir. TR71 Bölgesi'nde ise yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi 2004-2009 arasında %2,2'lik bir düşüş göstermiştir.

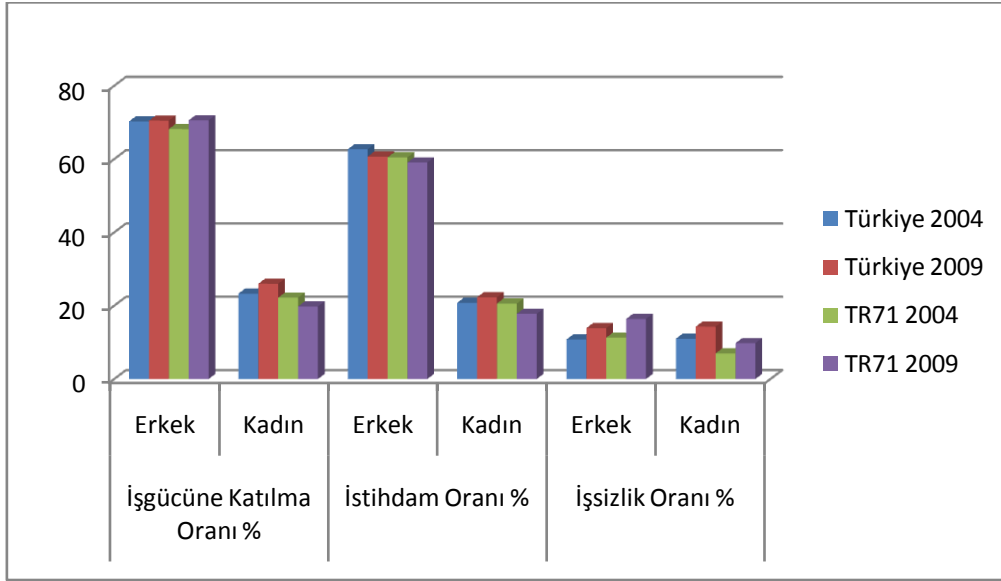
2004-2009 yılları arasında, işsizlik oranları ise Türkiye genelinde ve bölge düzeyinde artış göstermiştir. Aynı dönemde OECD ülkelerinde işsizlik oranı ise %8,3 olarak görülmüştür. 2009 yılı dışında kalan yıllara ait veriler incelendiğinde işsizlik oranının hem Türkiye genelinde hem de bölge düzeyinde %10 civarında olduğu ancak 2009 yılında yaşanan küresel kriz dolayısıyla %14-15 civarına çıktığı görülmektedir. Fakat 2010 yılı Nisan ayı verilerine göre Türkiye genelinde işsizlik oranı %12'lik seviyeye düşmüştür. Bölge düzeyinde 2010 yılına ilişkin işgücü verileri henüz elde edilememiştir ancak Türkiye genelindeki düşüşün bölge düzeyine de yansımaları beklenmektedir.

2009 verilerine göre, bölge içerisinde en yüksek işgücüne katılma (%48,5) ve istihdam oranı (%43,7) ile en düşük işsizlik oranı (%9,9) Nevşehir'de görülürken, en düşük işgücüne katılma (%40) ve istihdam oranı (%35) ve buna bağlı olarak en yüksek işsizlik oranı (%19,3) Kırıkkale'de görülmektedir. Bu durum Kırıkkale gibi bir zamanlar kamu yatırımlarının yüksek olduğu ve gelişmenin kamu yatırımları ile açıklanabildiği illerin kamu yatırımlarının düşüş

göstermesi ile özellikle istihdam ve işgücü göstergeleri açısından da bir düşüş yaşadığı tespitini doğrular niteliktedir.¹

İşgücü, istihdam ve işsizliği cinsiyet değişkeni ile birlikte düşündüğümüzde ise kadınların işgücüne ve istihdama katılımının ülke genelindeki kadınların katılım oranlarından da, bölgedeki erkeklerin katılım oranlarından da düşük seviyede olduğu görülmektedir. Aşağıdaki grafik işgücü durumunun adı geçen yıllar içinde cinsiyete göre karşılaştırmasını yapmaktadır.

Grafik 18: Cinsiyete ve Yıllara Göre İşgücü Durumu

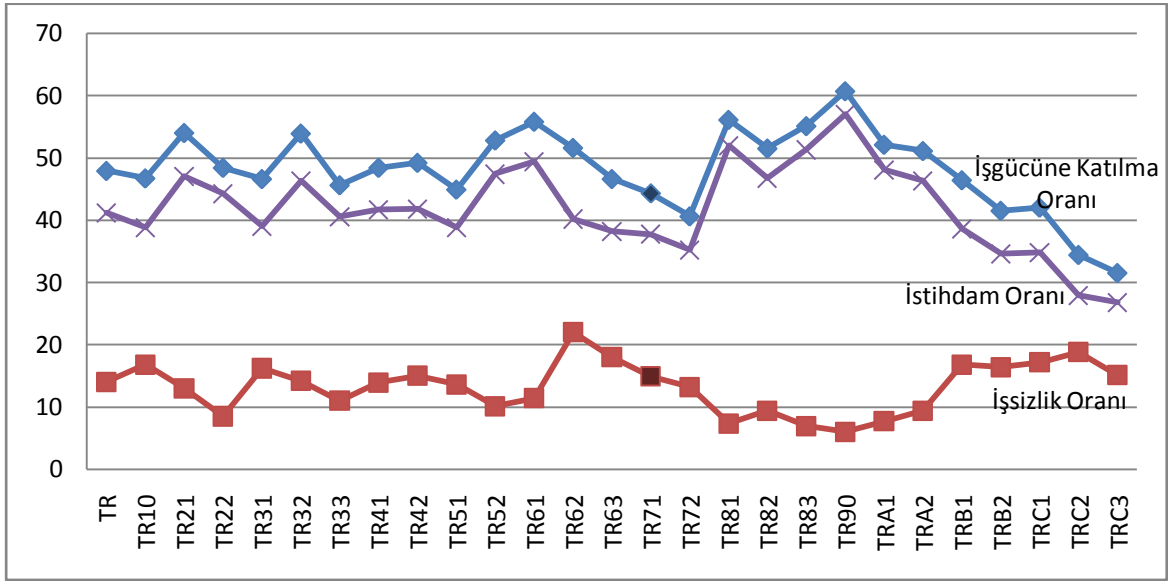
Kaynak: TÜİK, 2009

2004-2009 yılları arasında kadın işgücüne katılım oranının da istihdam oranının da ülke genelinde yükselme ama bölgede düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. OECD ülkelerinde kadınların istihdam oranı 2008 yılında %57,8 iken 2009 yılında Türkiye’de %22,3, TR71 Bölgesi’nde ise %17,8’dir. Verilere göre bölgede kadın istihdamının ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Bölgedeki sosyo-kültürel yapı, sektörel yapının kadın istihdamına uygun olmaması ve işletmelerin küçük ölçekli olması bunun en önemli etkenleridir.

Bölgenin işgücü verilerinin diğer bölgelerle kıyaslaması Grafik 19’da verilmektedir. Bu verilere göre TR71 Bölgesi (%44,3) işgücüne katılmada komşu bölge olan TR52 Konya, Karaman’dan (%52,8) düşük değere sahipken diğer bir komşu bölge olan TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat’tan (%40,6) daha yüksek değere sahiptir. İstihdam oranında da benzer bir eğilim görülmektedir. TR71 Bölgesi (%37,7), TR52 (%47,4) Bölgesi’nden düşük TR72 (%35,2) Bölgesi’nden ise yüksek oranda istihdam oranına sahiptir. Fakat işsizlik oranlarına bakıldığında TR71 (%14,9) Bölgesi, TR52 (%10,1) ve TR72 (%13,2) bölgelerinden daha yüksek işsizlik oranına sahiptir.

¹ Daha geniş bir değerlendirme için bkz. Dinçer, Özasan, Kavasoglu İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003): DPT Yayınları.

Grafik 19: Bölgelerarası İşgücü Durumu

Kaynak: TÜİK, 2009

Bölgede istihdam edilenlerin sayılarının toplamda 2004 yılından 2009 yılına kadar önemli bir artış göstermediği görülmektedir. Bölgede istihdam edilenler Türkiye genelinde istihdam edilenlerin yalnızca %1,9'unu oluşturmaktadır. Yine bu yıllar itibari ile istihdam edilenlerin iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımına bakıldığında, istihdamda 2004 yılından 2009 yılına kadar tarımdan, tarım dışı alanlara doğru bir geçişin olduğu görülmektedir. 2004 yılında istihdam edilen nüfusun %52,1'i tarım alanında istihdam edilirken, 2009 yılında bu oran %34,9'a kadar düşmüştür. Ancak bu oran Türkiye ortalamasından yine de oldukça yüksektir. Tablo 56 istihdam edilenlerin sektörel dağılımını ülke ve komşu iki bölge verileri ile karşılaştırmaktadır.

Tablo 56: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre Sektörel Dağılımı [15+ yaş](%)

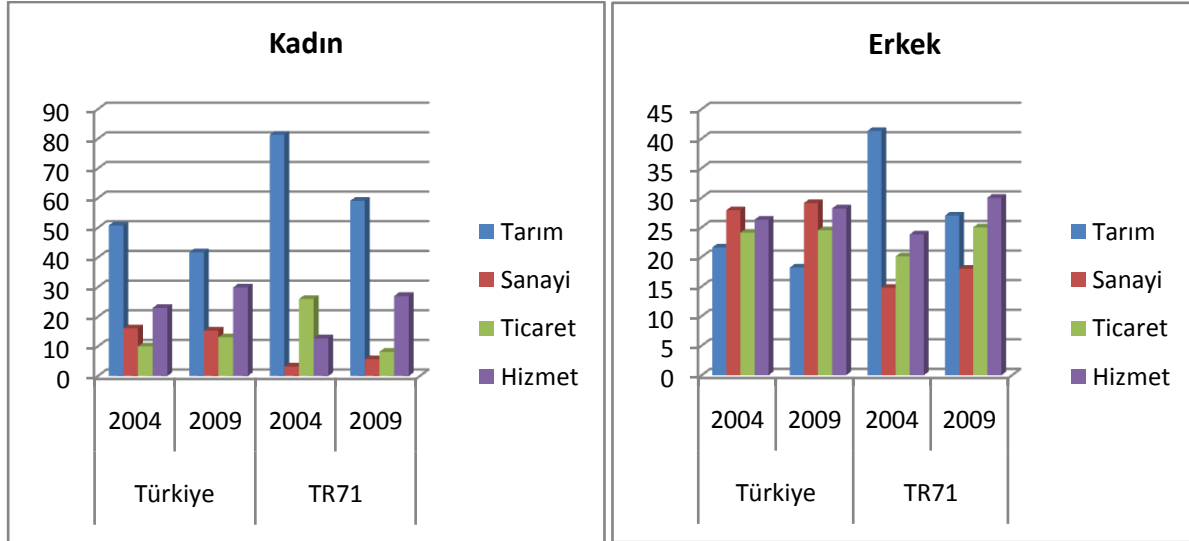
	Yıllar	Tarım	Sanayi	Ticaret	Hizmetler
Türkiye	2004	29,1	24,9	20,5	25,5
	2009	24,7	25,3	21,3	28,7
TR71	2004	52,1	11,7	15,4	20,8
	2009	34,9	15,0	20,9	29,2
TR 52	2004	38,0	22,1	19,0	20,9
	2009	32,3	24,2	18,8	24,7
TR72	2004	37,4	22,0	17,9	22,8
	2009	26,7	25,4	19,3	28,6

Kaynak: TÜİK, 2009

Bölgede tarım dışı alanlarda istihdam edilenlerin oranı ise 2004 yılından 2009 yılına kadar artış göstermiştir. Sanayide istihdam edilenlerin oranı aynı yıllar itibari ile %11,7'den %15'e yükselirken bu oranlar Türkiye ortalamalarının oldukça altındadır. Yine aynı yıllara ilişkin verilere göre ticaret alanında istihdam edilenlerin oranı yükselmiştir ve neredeyse Türkiye ortalamasını yakalamıştır.

Son olarak hizmet sektöründe istihdam edilenlerin oranı 2009 yılında %29,2'ye yükselmiş ve Türkiye ortalamasının üstüne çıkmıştır.

Grafik 20: Kadın ve Erkek Nüfusun İstihdamı

Kaynak: TÜİK, 2009

Bölge düzeyinde istihdam edilen erkek nüfusun da kadın nüfusun da sektörel dağılımı 2004 – 2009 yılları arasında Türkiye geneline benzer bir değişiklik göstermiştir. 2004 yılında bölgede tarımda çalışanların oranı %41,3'ten %27'ye düşmüş, sanayi alanında istihdam edilenler %14,8'den %18'e, ticaret alanında %20,1'den %25'e ve hizmet sektöründe ise %23,8'den %30'a çıkmıştır.

Kadın istihdam edilenler göz önüne alındığında ise, 2004 yılında %50,8 olan Türkiye genelindeki tarım alanında kadın istihdam oranı 2009 yılında %41,7'ye düşmüştür. Aynı yıllar arasında TR71 Bölgesi'nde tarımda istihdam edilen kadınların oranı ise %81,4'ten %59,1'e düşmüştür. Tarımda kadın istihdam oranı düşmüş görünmekle birlikte bu oranın hala Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğu görülmektedir. Kadınların tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı da düşünülürse bölgenin bu alanda ülkenin gerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

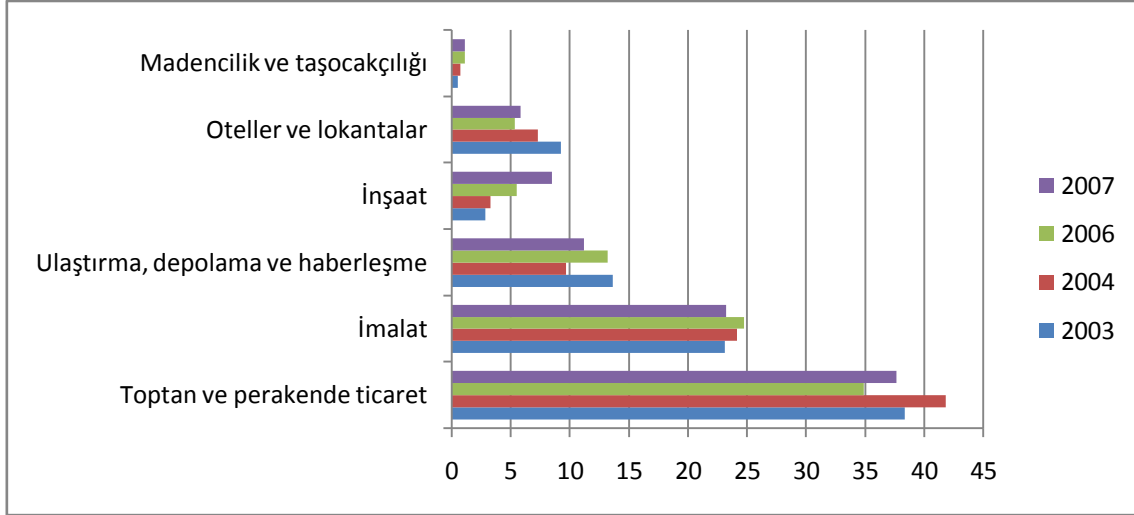
Türkiye genelinde sanayide istihdam edilen kadınların oranı 2009 yılında %15,3'e düşerken, TR71 Bölgesi'nde aynı yıllar içinde sanayide çalışan kadın oranı %5,7'ye yükselmiş ama yine de Türkiye ortalamasının çok altında kalmıştır.

Ticaret sektöründe çalışan kadınların Türkiye genelindeki oranı 2009 yılında %13,1'e çıkarken bu oran TR71 Bölgesi'nde %8,2'dir. Son olarak hizmet sektöründe istihdam edilen kadınların Türkiye genelindeki oranı %29,9'a yükselirken TR71 Bölgesi'nde bu oran %27'ye çıkmış ve Türkiye ortalamasına oldukça yaklaşımıştır.

Bölgede faaliyet gösteren işletmelerin sayılarına bağlı olarak istihdam edilen kişi sayıları benzerlik göstermektedir. Toptan ve perakende ticaret sektörü bölgede en fazla istihdamın yapıldığı alan olarak ön plana çıkmaktadır. Bölgede ticaret merkezlerinin yetersiz olması,

ticaretin çoğunlukla küçük işletmeler tarafından yapılıyor olması, işletme sayısı çokluğuna rağmen ticarete yeteri düzeyde istihdam sağlanamamasına yol açmaktadır.

Grafik 21: Bazı Faaliyet Alanlarının İstihdam Oranları Değişimi (%)

Kaynak: TÜİK, 2007 Yerel birimlere göre bazı temel göstergeler

İstihdamın yıllara göre sektörel dağılımı incelendiğinde, faaliyet birimlerinin kapasite yapılarında büyük yapısal değişiklikler olmadığı gözlemlenmektedir. İmalat sanayindeki istihdam yıllara göre çok değişiklik göstermezken, ticaret ve ulaştırma sektörlerinde ekonomik yapıya göre dalgalanmalar yaşandığı söylenebilir. Bölgede üretimden çok al-sat tarzı işlerin yapıldığı küçük işletmeler yoğunluklu olarak bulunmaktadır. İnşaat ve madencilik sektörlerinin bölgede istihdam oranları çok küçük olmalarına rağmen yıllar içerisinde sürekli artan bir eğilim göstermektedirler. Bu durum bölge içerisinde yapılaşmanın fazla olduğunu, şehirleşme oranının giderek arttığını göstermektedir.

Ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumuna göre zorunlu sigortalı çalışanlara ait bazı veriler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 57: Zorunlu Sigortalıların Dağılımı

İLLER ve BÖLGELER	ZORUNLU SİĞORTALI SAYISI						
	Daimi	Mevsimlik	Kamu	Özel	Erkek	Kadın	Toplam
AKSARAY	19.371	7.444	2.651	24.164	22.668	4.147	26.815
KIRIKKALE	15.398	6.890	5.334	16.954	19.434	2.854	22.288
KIRŞEHİR	11.850	4.850	2.610	14.090	14.130	2.570	16.700
NEVŞEHİR	19.051	6.285	2.720	22.616	20.572	4.764	25.336
NİĞDE	15.758	7.356	3.869	19.245	19.157	3.957	23.114
TR71	81.428	32.825	17.184	97.069	95.961	18.292	114.253
TR72	168.596	51.563	28.751	191.408	186.334	33.825	220.159
TR52	159.869	41.644	21.287	180.226	170.291	31.222	201.513
TÜRKİYE	7.308.795	1.721.407	852.248	8.177.954	6.870.750	2.159.452	9.030.202

Kaynak: SGK, 2010

TR71 Bölgesi'nde diğer iki bölgeye kıyasla özel sektörde çalışanların sayısı kamuda çalışanların sayısına kıyasla daha fazladır. Özellikle Kırıkkale'de bulunan kamu işletmeleri nedeniyle kamuda çalışanlar özel sektör çalışanlarının üçte biri kadardır. Bunun aksine Aksaray'da gelişen sanayi ve büyük özel işletmelerin kurulması neticesinde özel sektörde çalışanların sayısında hızlı bir artış olmuştur. Bölgede kamu çalışanları özel sektörde çalışanların yaklaşık beşte biri kadarken TR72 Bölgesi'nde bu yedide bir, TR52 Bölgesi'nde ise yaklaşık dokuzda bire kadar düşmektedir. Komşu bölgelerde; sanayinin ve girişimciliğin daha yoğun olması bunun en önemli nedenleri arasındadır.

3.3.8.2. İşyerleri ve İstihdam Kapasiteleri

Dünya ölçeğinde yaşanan büyük ekonomik krizin etkisi ile ekonomiler daralmış, işletmeler küçülmüştür. Yine aynı şekilde; küreselleşmenin etkisi ve teknolojik gelişmeler nedeni ile kitlesel üretim yapan işletmelerin sayısında azalma olmuş, uzmanlık alanları değişmiş ve işletmeler orta ölçek üzerinde yoğunlaşmaya başlamış, taşeron firma sayısı artmıştır. Özellikle son dönemde hizmetler sektörünün hızlı yükselişi ve istihdamın bu sektörde yoğunlaşması nedeniyle dünyada 10-49 arası işçi çalıştıran orta ölçekli işletmelerin sayısı artmıştır. Ancak, Türkiye gibi sanayileşme sürecini tam olarak tamamlayamayan ve gelişmekte olan ülkelerde ise mikro ölçekli işletmelerin sayısı orta ve büyük ölçekli işletmelere göre çok daha fazladır.

Tablo 58: TR71 Bölgesi'nde İşyerlerinin İstihdam Kapasitesi

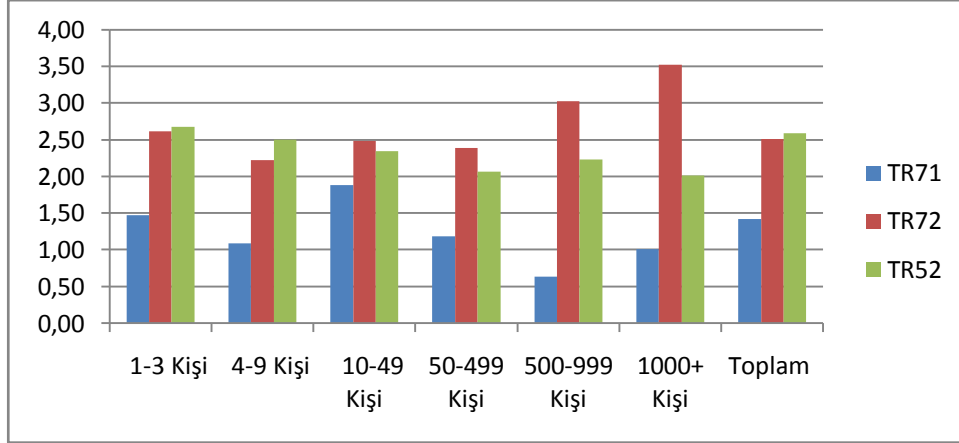
İLLER ve BÖLGELER	İŞYERİ SAYISI						
	İŞ YERİ BÜYÜKLÜĞÜ (İşyerinde Çalıştırılan Sigortalı sayısı)						
	1-3 Kişi	4-9 Kişi	10-49 Kişi	50-499 Kişi	500-999 Kişi	1000+ Kişi	
AKSARAY	2.415	711	720	55	0	1	3.902
KIRIKKALE	2.253	649	345	56	2	0	3.305
KIRŞEHİR	1.746	487	355	30	0	1	2.619
NEVŞEHİR	2.751	537	632	61	0	0	3.981
NİĞDE	2.398	450	532	57	2	0	3.439
TR71	11.563	2.834	2.741	259	4	2	17.246
TR72	20.608	5.781	3.621	520	19	7	30.556
TR52	21.080	6.514	3.415	450	14	4	31.477
TÜRKİYE	787.373	260.548	145.757	21.803	628	199	1.216.308

Kaynak: SGK, 2010

Tablo'da da görüldüğü üzere TR71 Bölgesi'nde bulunan işletmeler Türkiye geneline paralel bir yapıda genellikle küçük ölçeklidir. Ancak bu yoğunlaşma Türkiye geneli ile kıyaslandığında; 4-9 kişi çalıştıran işyeri sayısı, 1-3 kişi çalıştıran işletme sayısının üçte biri kadarken bölgede bu oranlama dörtte bir kadardır. Bu durum işletme kurma konusunda girişimciliğin çok az olmadığını ancak işletmelerin büyüme ve gelişme konusunda sorun yaşadıklarını göstermektedir. Bölgenin nüfusunun fazla olmaması, İstanbul gibi tüm Türkiye'ye hitap edememesi gibi sebeplerle ticarete ve mal satmada derinleşmemekte, şirketler küçük kalmakta; büyüyememektedirler. Bu nedenle de bölgenin pazar payı düşük kalmaktadır. Bölge içerisinde bulunan illerdeki yapı birbirine benzemekte; genellikle küçük ölçekli ve geleneksel yapıları işletmeler bulunmaktadır. Ortaklık kültürünün olmaması, girişimcilik

ruhunun geliştirilmemesi, bilgi ve beceriler konusunda yeterince yönlendirme yapılmaması işletmelerin mikro ölçekli kalmalarındaki temel nedenlerdir.

Grafik 22: İstihdama Göre İşyeri Sayısının Komşu Bölgelerle Kıyaslanması (%)

Kaynak: SGK, 2010

Aynı coğrafya üzerinde bulunduğumuz TR72 Kayseri ve TR52 Konya bölgeleri ile işletmelerin ölçekleri konusunda kıyaslama yaptığımızda ise; özellikle Kayseri’de sanayi işletmelerinin biraz daha gelişmiş olması nedeni ile büyük ölçekli işletme sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Her iki bölge de Türkiye geneli ile kıyaslandığında hemen hemen aynı ortalamalara sahipken, bölgedeki sanayinin halen gelişmekte olması ve işletmelerin küçük ölçek içinde kalmaları nedeni ile olmamız gereken noktanın çok gerisinde olduğumuz görülmektedir.

Tablo 59: İşyeri Büyüklüğüne Göre Zorunlu Sigortalı Sayısı

İLLER ve BÖLGELER	ZORUNLU SİGORTALI SAYISI (2009)						
	İŞ YERİ BÜYÜKLÜĞÜ						
	(İşyerinde Çalıştırılan Sigortalı sayısı)						
	1-3 Kişi	4-9 Kişi	10-49 Kişi	50-499 Kişi	500-999 Kişi	1000+ Kişi	Toplam
AKSARAY	3.711	3.914	12.319	5.810	0	1.061	26.815
KIRIKKALE	3.492	3.651	6.980	6.522	1.643	0	22.288
KIRŞEHİR	2.695	2.653	6.694	3.301	0	1.357	16.700
NEVŞEHİR	4.091	2.951	11.092	7.202	0	0	25.336
NİĞDE	3.444	2.437	9.236	6.883	1.114	0	23.114
TR71	17.433	15.606	46.321	29.718	2.757	2.418	114.253
TR72	30.799	33.054	69.379	61.893	12.825	12.229	220.179
TR52	32.604	37.246	62.363	50.638	9.894	4.653	197.398
TÜRKİYE	1.247.096	1.488.432	2.853.349	2.631.999	860.152	1.771.847	9.030.202

Kaynak: SGK, 2010

TR72 Kayseri ve TR52 Konya bölgelerindeki işyeri büyüklüğüne göre istihdam durumuna baktığımızda bölgeye kıyasla istihdamın daha yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu konuda TR72 Kayseri bölgesi, sanayi sektörünün daha gelişmiş olması nedeniyle özellikle büyük ölçekli işletmelerde çalışan işçi sayısı bakımından diğer bölgelere göre çok ileri düzeydedir.

Bölgedeki istihdam yapısı işletmelerin küçük ölçekli olmasına paralel olarak dağınık bir yapı sergilemektedir. Prim ve vergi yüklerinin ağır olması nedeniyle işletmeler zorunlu sigortalı sayılarını minimum tutmakta, istihdamın artması engellenmektedir. Özellikle kalifiye eleman bulma konusunda zorluklar çekilen bölgede işletmelerin yönetiminin profesyonel olmaması ve eğitim düzeylerinin düşük olması bu konudaki gelişimi engellemektedir. Diğer taraftan büyük ölçekli işletmeler ise farklı şirketlere bölünmekte bu nedenle de çalışan sayıları parçalanmış bir yapı sergilemektedir.

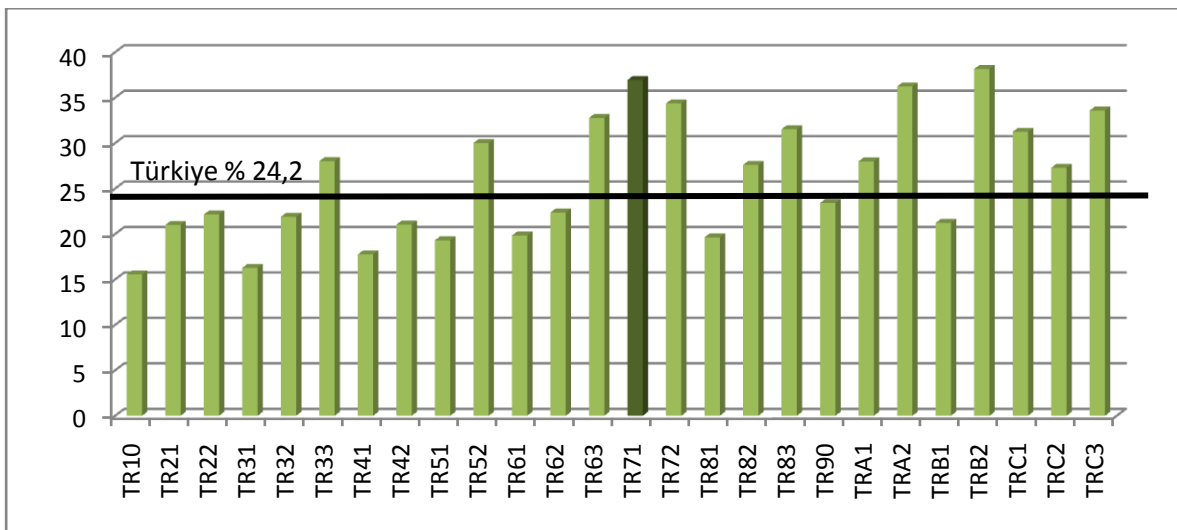
3.3.9. Diğer Sosyal Gelişmişlik Göstergeleri

Bölge nüfusunun yarısının 30 yaş altında olduğu düşünülürse, kültürel aktivite ve tesis sayılarının, kütüphanelerden yararlanma verileri dışında, yetersiz olduğu görülmektedir. On bin kişi başına düşen sinema koltuk sayısı Türkiye’de 30 iken bölgedeki bütün iller bu oranın altındadır ve bölge değeri 14’tür. Ayrıca Bölgede hiç tiyatro bulunmamaktadır. Sinema ve tiyatro verilerine ters olarak bölgede kütüphanelerden faydalanma oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bin kişi başına yararlanma sayısı Türkiye’de 266 iken, TR71 Bölgesi’nde 743’dür.

Bölgede suç miktarı verileri incelendiğinde, Türkiye ile aynı eğilimi göstererek TR71 Bölgesi’nde de suç işleme miktarının düştüğü söylenebilir. Verilere göre, Bölgede en fazla görülen trafik suçlarında ve icra iflas kanununa muhalefet suçlarında azalma olduğu görülmektedir. 2003 yılında Türkiye’de işlenen suçlarda bölgenin payı %2,7 iken, 2008 yılında bu pay %2,1’e düşmüştür.

Bölgede evlenme yaşına baktığımız zaman çarpıcı bir rakamla karşılaşıyoruz. Bölgede 16-19 yaş arası yapılan evliliklerin kadınlarda %36,9 olduğu ve bu değerin ülke ortalaması olan %24,2’nin çok üzerinde olduğu görülmektedir.

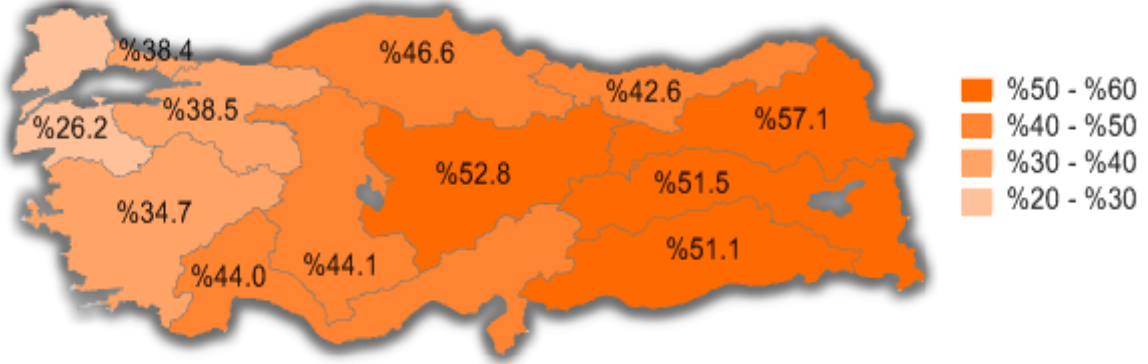
Grafik 23: Kadınlarda 16-19 Yaş Arası Evlenme Oranları

Kaynak: TÜİK, 2009

Aşağıdaki haritada eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların bölgelere göre yüzdesi verilmektedir. TR71 Bölgesi'nin de içinde yer aldığı Orta Anadolu Bölgesi'nde yaşamının herhangi bir döneminde şiddet gören kadın oranının yüksek olduğu ve hatta Türkiye genelinde bütün bölgeler arasında en yüksek orana sahip 2. bölge olduğu görülmektedir.

Harita 3: Yaşamının Herhangi Bir Döneminde Fiziksel veya Cinsel Şiddete Maruz Kalma

Kaynak: KSGM, 2008

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından 2008 yılı içerisinde fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların bölgelere göre yüzdesi incelendiğinde ise, TR71 Bölgesi'nin de içinde olduğu Orta Anadolu Bölgesi'nde son 12 ay içerisinde fiziksel veya cinsel şiddete uğrama oranı %18,5'dir. Bu oranda Orta Anadolu Bölgesi, 12 bölge arasında 4. sırada yer almaktadır.

3.3.10. Bölüm Değerlendirmesi

Sonuç olarak yukarıda incelenen veriler ve yapılan çalıştaylardan elde edilen bulgular ışığında, DPT'nin yapmış olduğu İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması çalışmasını da destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda öne çıkan sorunları ve öncelik verilmesi gereken alanlar 3. ve 4. grupta bulunan illerin durumundan çok farklı değildir. Sürdürülebilir bir kalkınma, rekabet edebilir bir bölgede yaratılacak farklılık bilinci ve "Dünya markası olma" hedefleri için aşağıdaki sorunların iyileştirilmesi gerekmektedir.

TR71 Bölgesi'ndeki iller 3. ve 4. derece gelişmiş illerden oluşmaktadır.

Bölgenin bazı temel özellikleri şu şekildedir: demografik ve nüfus verilerine göre nüfus yoğunluğu ülke ortalamasının altındadır ve Aksaray dışında nüfus artış hızı düşüktür. Bölgede genç ve orta yaş nüfus ağırlıklıdır. Ayrıca Kırıkkale dışında şehirlerde yaşayan nüfus oranı düşüktür. Kırıkkale ve Kırşehir dışında bölgenin toplam yaş bağımlılık oranı yüksektir. Nevşehir dışında ortalama hanehalkı büyüklüğü de ülke ortalamasının üstündedir. Göç verilerine göre ise bölge dışına verilen göçün bölge için önemli bir sorun olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgede Kırıkkale dışındaki bütün iller bölgedeki eğitim, istihdam olanaklarının yetersizliği ve sosyo-ekonomik gelişmişliğin düşük olmasından dolayı göç vermektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik ile göç arasındaki ilişkiye dayanarak sosyo-ekonomik gelişmişliğin arttıkça göçün azalması beklenmektedir. Bölge Planı'nın hedeflerinden biri olan yaşam

kalitesinin artırılmasının bu soruna çözüm olması ve insan kaynaklarının geliştirilmesine de katkıda bulunması beklenmektedir.

Okur-yazar oranı erkeklerde ülke ortalamasında daha yüksekken kadın okur-yazar oranı ülke ortalamasının altındadır. İlköğretim ve lise okullaşma oranlarının ülke ortalamasına yakındır fakat kız çocuklarının eğitimi bölgede desteklenmesi gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır. Eğitimin hem insan kaynaklarının geliştirilmesi açısından hem de yaşam kalitesinin iyileştirilmesi açısından önemi büyüktür. Ayrıca kız çocuklarının eğitim seviyesinin erkek eğitim seviyesine çekilmesi de toplumun yarısını oluşturan kadınların dezavantajlı durumlarının giderilmesi yönünde önemli bir adımdır.

Sağlık verilerine göre yüz bin kişi başına düşen sağlık personeline bölge, ülke ortalamasının oldukça altındadır. Bebek ölüm hızı ülke ortalamasının altındadır ve çocuk ölüm oranlarının her ne kadar ülke ortalamasına yakın olsa da OECD verileriyle karşılaştırıldığında yüksek olduğu görülmektedir. Yüz bin kişi başına düşen yatak sayısı olarak da bölge kapasitesinin ülke ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın da desteklediği gibi sağlık verilerinin iyileşmesinin ve etkinliğinin sağlanmasının yaşam kalitesini artırmaya katkıda bulunması öngörülmektedir.

Bölgenin işgücü verileri sonuçlarına göre, işgücü piyasasının geliştirilmesi gereken bir alan olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgede işgücüne katılma Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir. İstihdam en çok tarım daha sonra hizmetler alanında yoğunlaşmaktadır. İstihdam edilenler tarım ağırlıklı olmasına rağmen verimlilik düşüktür. İşsizlik oranı ise ülke ortalamasının üstündedir. Kadın istihdamının ülke genelinde olduğu gibi bölge içinde bir sorun teşkil ettiği ve çözülmesi gereken önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda da olduğu gibi istihdamı artırmak bölge hedefleri arasında bulunmaktadır.

Ayrıca bölgede verilen sosyal yardımların insanları işgücüne katılmamaya ya da kayıtdışı çalışmaya sevk ettiği çalıştaylar sonucu ortaya çıkan başka bir çarpıcı veridir. İnsanlar sosyal yardımlardan gelen geliri ya da diğer hizmetleri kaybetmemek için çalışmamayı tercih etmekte ya da kayıt dışı çalışmaya yönelmektedir. Bununla bağlantılı olarak, sosyal güvenlik verilerine göre, Kırıkkale ve Nevşehir dışında yeşil kartlı oranı ülke ortalamasının üzerindedir. Planda, Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın da öngördüğü şekilde kayıtdışılığın azaltılması ve sosyal yardım harcamalarına erişim, etkinlik ve kalitenin artırılması hedeflenmektedir.

Kırıkkale dışında kişi başına düşen GSYH ülke ortalamasından düşüktür. Bölgenin GSKD'si ise Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. İnsan kaynaklarının geliştirilerek GSKD'sinin de artırılması planlanmaktadır.

Bölge ile ilgili bilgi verebilecek diğer bazı göstergeler incelendiğinde ise bölgede tiyatro salonunun olmaması, sinema salonunun az olması, aile içi şiddet oranlarının ülke ortalamasının oldukça üstünde olması ve erken evliliklerin yaygın olması bölgeyle ilgili diğer sorunlardır. Planın yaşam kalitesini artırmaya yönelik hedef ve stratejileri arasında yer alan sosyal bütünleşme ve sosyo-kültürel faaliyetlerin artırılmasıyla ise bu sorunların çözümüne katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın birbirinden bağımsız olmadığı ve birbirini beslediği, sosyal alanda tespit edilen eksikliklerin iyileştirilmesinin sürdürülebilir ve daha yaşanılabilir bir bölge

için vazgeçilmez unsurlar olduğu ve ekonomik kalkınmayı da besleyerek farklılık yaratma ve “Dünya markası bir bölge olmanın” önünü açacağı öngörülmüştür.

3.4. Sosyal Sermaye ve Kurumsal Yapı

Günümüzde gelişme yalnızca maddi sermayeye bağlanmamakta, maddi sermayenin nasıl değerlendirileceğinin şekillenmesinde önemli bir role sahip olan ve sosyal ağlar arasındaki ilişkileri ve bu ilişkileri belirleyen karşılıklık, güven ve normları kapsayan sosyal sermayenin de özellikle sürdürülebilir gelişmede en azından maddi sermaye kadar etkin olduğunun altı çizilmektedir. Sosyal sermaye günümüzde bir taraftan bireysel özgür seçimin önemine dikkat çekerken diğer yandan toplumsal cemaatlerin ve cemiyetlerin de toplumu bir arada tutmadaki önemine atıfta bulunmaktadır. Toplumun paylaşılan çıkarları ve ortak eylemlerdeki artış bir bakıma sosyal sermayenin yüksekliğinin sonucudur. Ayrıca sosyal sermayenin durumu bir bölgedeki katılımcılığın yapısı hakkında da bilgi verir. Bu bağlamda meslek kuruluşları, sendikalar ve diğer STK’lar önem kazanmaktadır. Bu bölümde bölgede bulunan sosyal sermaye hakkında bilgi vermesi amacıyla STK’ların, kamu ve yerel kuruluşların bölgedeki durumuna ilişkin veriler değerlendirilecektir.

TR71 Bölgesi’nde özellikle sosyal, dini ve sportif amaçlı derneklerin yoğunlukta oldukları göze çarpmaktadır. Birçok vakıf ve dernek öğrencilere burs ve barınma imkânları sağlamaktadır. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ihtiyaç sahiplerine aylık, dönemsel ve yıllık olarak gerekli ayni ve nakdi yardımları yapmaktadır. TR71 Bölgesi’nde, en çok derneğe sahip olan il Kırıkkale ve en az derneğe sahip olan il de Kırşehir’dir. 2009 yılı Dernekler Dairesi Başkanlığı verilerine göre bölgede toplamda 1.595, ancak illerde bulunan İl Dernek Müdürlüklerinden elde edilen 2010 verilerine göre ise 1.613 dernek bulunmaktadır.

Tablo 60: TR71 Bölgesi Sivil Toplum Örgütleri

	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71
Sosyal Dernek	22	165	114	70	114	485
Kültürel Dernek	6	19	-	25	14	64
Dini Dernek	49	128	51	75	65	368
Sportif Dernek	57	94	42	54	57	304
Eğitim-Okul Derneği	19	-	6	28	10	63
Kamu Yararına Çalışan Dernek	12	12	16	14	19	73
Yardımlaşma Derneği	82	-	-	44	-	126
Diğer Dernekler	30	9	-	38	53	130
Toplam	277	427	229	348	332	1613
Özel Vakıflar	10	4	5	11	8	38
Kamu Vakıfları	8	9	7	9	7	40
Toplam Vakıf Sayısı	18	13	12	20	15	78
Sendikalar	44	28	18	26	60	176
Siyasi Parti Temsilcilikleri	21	13	13	20	10	77

Kaynak: TR71 İl Dernekler Müdürlükleri (2010), T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü (2010), TR71 Valilikleri

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, bölgede bulunan dernek sayıları ve Türkiye içindeki oranının İstanbul ve Ankara gibi metropollerin bulunduğu bölgelerle karşılaştırılamayacak kadar düşük olduğu, komşu bölge olan ve Konya ve Karaman'ı kapsayan TR52 Bölgesi'nin de oldukça altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 61: Bölgelerin Dernek Sayıları

Bölge	Dernek Sayısı	Dernek Yüzdesi (%)
TR10 İstanbul	17.357	20,37
TR51 Ankara	8.318	9,76
TR52 Karaman, Konya	2.464	2,88
TR71 Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	1.595	1,84

Kaynak: Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2009

Ayrıca TOBB 2010 verilerine göre, Türkiye genelindeki TOBB'a bağlı olan toplam 250 Ticaret ve Sanayi Odasının dokuzu ve 113 Ticaret Borsasının beşi bölgede bulunmaktadır. Ayrıca aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere bölgede 107 aktif oda ve bunlara bağlı 44.105 oda ve esnaf sicili olan aktif üye vardır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi aktif oda sayıları en az olan il Kırıkkale en çok olan il ise Niğde'dir. Aktif oda sayısı 20 olan Aksaray ise 11.857 üye ile en çok üye sahibi olan ildir.

Tablo 62: Aktif Oda Sayısı ve Üye Sayıları

	Aktif Oda Sayısı	Oda ve Esnaf Sicili Olan Aktif Üye Sayısı
Türkiye	3.123	1.916.897
TR71	107	44.105
Aksaray	20	11.857
Kırıkkale	16	5.564
Kırşehir	19	6.095
Nevşehir	24	10.127
Niğde	28	10.462

Kaynak: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, 2010

Bu değerler bölgede bulunan meslek kuruluşlarının Türkiye ortalamasına göre sayıca az olmadığını göstermekle birlikte, bu kuruluşların kendi aralarında olduğu kadar diğer STK'lar ve başta üniversiteler olmak üzere eğitim kuruluşları ile de işbirliğinin geliştirilmesinin, rekabetçi piyasa koşullarında bölgenin kalkınmasına katkısı kaçınılmazdır.

Bölgede meslek kuruluşlarının temsilciliklerinin yanı sıra bazı ulusal derneklerin de şubeleri bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Altı Nokta Körler Derneği, Türk Tabipler Birliği, Yardım Sevenler Derneği, Tema Vakfı verilebilir. Ayrıca Nevşehir'de uluslararası Pforzheim Türk Alman Dostluk Derneği, Niğde'de Hürriyetçi Türk-Alman Dostluk Cemiyeti, Kırşehir Kaman'da Japonya merkezli Ortadoğu Kültür Derneği bulunmaktadır.

STK'ların, yerel yönetimlerin, özel sektörün ve diğer paydaşların katılımıyla hayata geçirilen Birleşmiş Milletler Ortak Programı (BMOP) çerçevesinde, kadın ve kız çocuklarının haklarını koruma ve geliştirmeye yönelik etkin politika ve programlar oluşturulması için seçilen altı pilot ilden birisi de Nevşehir'dir. BM Ortak Programı süregelen toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, ulusal düzeyde ve yerel düzeyde eşitliğin gerçekleştirilmesi için uygun ortam yaratılması

yoluyla ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda BM ve Sabancı Vakfı'nın da desteğiyle Yerelde Eşitlik Eylem Planı hazırlanmış ve konuyla ilgili eğitimler verilmiştir. Plan, bu amaca yönelik "Kadın Dostu Kentler" oluşturmayı hedeflemektedir. 2010 yılında bu modelin tüm illerde geliştirilmesi için bir genelge yayınlanmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde bölgede bulunan dernek ve vakıflar, meslek kuruluşları ve diğer sivil toplum kuruluşları düzenledikleri seminerlerle halkı hakları konusunda bilinçlendirmeye yönelik, üyeleri arasında dayanışma ve birlikteliği artıracak kermes ve konser gibi sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmaktadır. Ancak bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerini duyurma ve aralarında işbirliği kurma, ortak projeler geliştirme konusunda yeterince güçlü olmadıkları görülmektedir.

Bölgedeki kamu kurumlarının yapısı incelendiğinde, Nevşehir merkezli Ahiler Kalkınma Ajansı dışında bölgesel temelde örgütlenen, TÜİK ve KOSGEB Bölge Müdürlükleri bulunmaktadır.

Bölgede bulunan ve hızlı gelişen üniversiteler bölgeye sosyal canlılık sağlamıştır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'yla üniversitelere verilen ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmaya katkıda bulunmak, bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilimsel verileri yaymak gibi görevler söz konusu olduğunda bölgedeki diğer ilgili kurumlar ve üniversiteler arasında bölgeye yönelik ekonomik-sosyal araştırmalar, proje hazırlama kapasitesinin geliştirilmesi, kamuoyunu bilgilendirme ve eğitmeye yönelik faaliyetler gibi işbirliği yapılacak alanlar mevcuttur. Her ilde üniversite olması bir yerel potansiyel ortaya çıkarmıştır.

Ülkemizde genel bir sorun olan yerel yönetimlerin maddi ve teknik kapasite sorunları bölgedeki yerel yönetimlerde de yaşanmaktadır. Kaynakların ihtiyaca yönelik önceliklerle ve tutumlu kullanılması için uzun vadeli planlama ve uygulama önemlidir. Her ne kadar 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile kamu kurumlarının stratejik plan (belediye kanununa göre sadece nüfusu 50.000 üzeri belediyeler için zorunlu), performans programı ve performans dayalı bütçeleme yapması öngörüldüyse de bu konularda etkin uygulama, denetim, izleme ve değerlendirme belirsizliğini korumaktadır.

3.4.1. Bölüm Değerlendirmesi

Sivil toplum örgütlerinin ortak bir veritabanının olmaması, küçük ve dağınık olmaları STK'lar hakkında bilgi toplamayı ve birbirleriyle iletişimlerini zorlaştırmaktadır. Bölgedeki dernek, vakıf, sendikalar ve meslek kuruluşlarının üye sayıları, faaliyetleri ve ne kadar etkili olduklarına ilişkin verilere ulaşmada zorluk yaşanmakla birlikte bu kuruluşların bölge illerindeki sayıları ve genel olarak faaliyet alanlarına ilişkin verilerden hareketle bir değerlendirme yapılabilmektedir.

Bölgede ticaret ve sanayinin gelişmesi için gerekli incelemeleri yapmada, ticaret ve sanayiye ilişkin güncel olayları takip etmede, meslek grupları arasında dayanışmayı geliştirmede ve mesleki kurallar ve disiplinin oluşturulmasında en etkin kuruluşlar olan meslek kuruluşlarının birbirleri ile olduğu kadar başta üniversiteler ve diğer eğitim kuruluşları olmak üzere kamu ve yerel yönetimle de ilişkilerinin geliştirilmesi yalnızca ekonomik kalkınma değil aynı zamanda sosyal sermayenin geliştirilmesi için de kaçınılmazdır.

Bölgede bulunan meslek kuruluşlarının temsilciliklerinin yanı sıra bazı ulusal dernek ve vakıfların şubelerinin olması, Birleşmiş Milletler, yerel yönetimler, özel sektörün ve diğer

paydaşların katılımıyla hayata geçirilen programlar için bölge illerinden birinin pilot bölge olması, bölgede değerlendirilme potansiyeli olan sosyal sermayeye yönelik kurumların var olduğunu göstermektedir. Ancak bölgede bulunan illerdeki dernek ve vakıflar, meslek kuruluşları ve diğer sivil toplum kuruluşlarının İstanbul ve Ankara gibi şehirlere kıyasla hem sayıca ve hem de etkinlikleri açısından oldukça zayıf kaldığı, görünürlüklerinin yeterli olmadığı ve bölgedeki sosyal sermayenin geliştirilmesi ve katılımcılığın sağlanması açısından bu durumun önemli olduğu ifade edilmelidir.

Bölgede il ve ilçeler bazında var olan kamu kuruluşlarının yanı sıra bölgesel temelde örgütlenen, Ahiler Kalkınma Ajansı, TÜİK ve KOSGEB Bölge Müdürlükleri ile her ilde bir üniversite olması da değerlendirilmesi gereken bir potansiyeldir.

Maddi ve teknik kapasite sorunları bulunan yerel yönetimlerde plan, proje bilincinin oluşturulması, yöntemin sahiplenilmesi ve mali saydamlığın sağlanması konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Belediyelerin stratejik planlarının Bölge Planı'yla uyumlu olması şartı Bölge Planı'nın yönlendirici rolünün önemini göstermektedir. Ek olarak yerel yönetimlerin acil sorunlarını çözme amacını taşıyan mahalli idare birlikleri desteklenmelidir.

Bölgedeki STK'ların faaliyetleri ve birbirleriyle işbirlikleri yeterli düzeyde olmayıp geliştirilmesi gereken bir alandır. Ayrıca bölgedeki STK ve diğer kamu kurumlarında proje kültürü yeterince gelişmemiştir. İlerleyen zamanda ulusal ve uluslararası örgütlerden gelebilecek kaynaklardan yararlanabilmek için proje kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca STK'ların tanıtımlarının az olması nedeniyle halk tarafından katılımın düşük olması diğer bir sorundur. STK'ların tanıtım ve faaliyetlerini artırarak halkın katılımını sağlamak, sosyal bütünleşme ve bölgesel gelişmeye katkıda bulunmalarını sağlayacaktır.

3.5. YAŞAM KALİTESİ, ÇEVRE, ALTYAPI, ERİŞİLEBİLİRLİK VE MEKÂNSAL ORGANİZASYON

“Yaşam Kalitesi” kavramı oldukça geniş anlamlar içermekte olup sosyal çevre, ekonomik çevre ve fiziksel çevre kalitesine yönelik bileşenlerden oluşmaktadır. Yaşam kalitesinin göstergelerinden biri de internet kullanımıdır. TTNET Nisan 2010 verilerine göre ülke genelinde ADSL kullanım oranı %30’dur ve TR71 Bölgesi’nde bulunan illerin hepsi bu oranın altındadır. ADSL bağlantı oranı illerde şu şekildedir: Aksaray (%15,8), Kırıkkale (%11,5), Kırşehir (%12,9), Nevşehir (%16,8) ve Niğde (%12,9).

Sosyal çevre yaşam kalitesi yaşam biçimi, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, örgütlülük ve gönüllülük esasına dayalı toplumsal faaliyetler vb. özellikler ile tanımlanırken (bu standartlara Beşeri Sermaye ile Sosyal Sermaye bölümlerinde değinilmiştir) Ekonomik Çevre kısaca alım gücü ve yaşam maliyeti gibi bileşenler ile tanımlanabilmektedir (bu standartlara İktisadi Analizler bölümünde değinilmiştir). Bu bölümde incelenecek olan Fiziksel Çevre ise doğal kaynaklar, belediye ve altyapı hizmetleri, yeşil alan varlığı, doğal ve tarihi değerler, ulaşım ağı (erişebilirlik), konut ve yaşam çevresi gibi bileşenlerden oluşmaktadır.

3.5.1. Doğal Kaynaklar

Bölgenin gelişmesini sağlayabilmek ve daha yaşanabilir kentler inşa edebilmek için ilk yapılması gerekenler doğal kaynakların koruma-kullanma dengesi içerisinde tükenmesini önlemek, çevre standartlarını yükseltmek ve bölgenin ulaşım olanaklarını geliştirmek ve çeşitlendirmektir.

Karasal iklimin yaşandığı TR71 Bölgesi içme suyu kaynakları bakımından fakir bir bölge olsa da madenler ve jeotermal kaynaklar açısından oldukça zengindir.

3.5.1.1. Hava – İklim ve Bitki Örtüsü

Bölgenin güney, batı ve kuzey kesimlerini kuşatan dağlık alanların denizle olan etkileşimi kesmesi nedeniyle TR71 Bölgesi’nde karasal ikliminin etkileri gözlemlenmektedir. Bu nedenle bölgede, yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçmektedir.

Bölge ülkemizin en az yağış alan yörelerinden birisidir. Bölgenin yıllık ortalama yağış miktarı 365 mm olup Türkiye ortalaması olan 643 mm’nin oldukça altındadır. Özellikle Tuz Gölü ve çevresi hem bölgenin hem de ülkemizin en az yağış alan yöresidir. Bölgede en fazla yağış ilkbahar mevsiminde gerçekleşirken kuraklığın en fazla olduğu mevsim yazdır.¹

Bölgede kuraklığın yoğun olduğu yörelerde seyrek, cılız stepler yer alır. Yağışların fazla olduğu dağ yamaçlarında ise koruluklar ve iğne yapraklı çamlar görülür. Toplam arazinin sadece %4,9’u orman arazisidir ve ormanlık arazilerinin az olması bölgede toprak erozyonunun artmasına yol açmaktadır.²

¹ Meteoroloji Genel Müdürlüğü, www.meteor.gov.tr

² Çevre ve Orman İl Müdürlükleri

3.5.1.2. Su Kaynakları

20. Yüzyılın son çeyreğinden bugüne kadar nüfus artışı, hızlı kentleşme ve sanayi faaliyetleri gibi nedenlerden ötürü dünya genelinde suya olan talep giderek artmakta ve içilebilir su miktarı her geçen gün azalmaktadır. 2030 yılına gelindiğinde ise artan su ihtiyacı ile azalan içilebilir su miktarının eğrilerinin kesişmesi ve evrensel su krizinin çıkması beklenmektedir.¹ Ülkemiz su kaynakları bakımından zengin bir ülke olmayıp kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı 1.600 m³ civarındadır.² Devlet Su İşleri'nin (DSİ) Türkiye için 2030 yılı ve 100 milyon nüfus öngörüsüyle gerçekleştirdiği projeksiyonda ülkemizde kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarının 1.000 m³'ün altına düşebileceği ileri sürülmektedir.³ TR71 Bölgesi ise su kaynakları bakımından Türkiye ortalamasının da altında bir potansiyele sahip olup gelecekte su sıkıntısı çekmesi kuvvetle muhtemeldir.

Bölge illerinden Aksaray'ın en önemli akarsuları Melendiz (Ulurmak), Karasu ve Eşmekaya'dır. Bu akarsuların yanında yazları tamamen kuruyan birçok dere mevcuttur. Aksaray ilindeki akarsuların toplam ortalama akım miktarı 432,2 hm³/yıl'dır ve debileri düzensiz olup mevsimsel değişimler gözlemlenmektedir.⁴

Kırıkkale ilinin toplam su potansiyeli 3.260,5 hm³/yıl olup, bunun 3.250 hm³/yılı yer üstü suyu, 10,5 hm³/yılı ise yeraltı suyudur. İlin en önemli akarsuları Kızılırmak, Delice Irmağı, Çoruhözü Deresi ve Okun Deresidir.⁵

Kırşehir ilinin en önemli akarsuları Kızılırmak, Kılıçözü Çayı ve Malaközü Deresi olup yüzey sularının toplam kapasitesi yaklaşık olarak 3.600 hm³/yıl'dır.⁶

Nevşehir ili ise toprak ve jeolojik bünyenin gereği akarsu bakımından fakirdir ve ilin en önemli ve tek akarsuyu Kızılırmak'tır. İlin toplam su potansiyeli 2.700 hm³/yıl olup bu potansiyelin 133 hm³/yıl'lık kısmı yeraltı suyu kaynağıdır.⁷

Bölgenin bir diğer ili Niğde akarsu bakımından oldukça fakir olup ildeki akarsuları toplam ortalama akım miktarı 763,8 hm³/yıl'dır. İlin en önemli akarsuları Seyhan nehrinin kolları olan Ecemiş Çayı ile Çakıt Suyu'dur.⁸

TR71 Bölgesi doğal göller yönünden de oldukça fakir bir bölge olup en önemli gölleri ülkemizin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölü ile Seyfe Gölü'dür. Ancak Tuz Gölü'nde tuz yoğunluğunun oldukça fazla olması ile Seyfe Gölü'nün uluslararası koruma alanlarından biri olması her iki gölün sularının kullanımını mümkün kılmamaktadır.

Doğal göller dışında bölgede DSİ tarafından inşa edilmiş çok sayıda baraj ve gölet bulunmaktadır. Bunlardan Kızılırmak üzerinde bulunan Kapulukaya ve Hirfanlı barajları enerji

¹ Akın M. ve Akın G., 2007, *Suyun Önemi, Türkiye'de Su Potansiyeli, Su Havzaları ve Su Kirliliği*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 47, 2, 105-118

² T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, 2008, *Atıksu Arıtımı Eylem Planı*

³ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), 2008, *Türkiye'de Su Yönetimi: Sorunlar Ve Öneriler*, TÜSİAD Yayın T/2008-09/469

⁴ Aksaray Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü, 2008, *Aksaray İl Çevre Durum Raporu*

⁵ Kırıkkale Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü 2008, *Kırıkkale İl Çevre Durum Raporu*

⁶ Kırşehir Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü 2008, *Kırşehir İl Çevre Durum Raporu*

⁷ Nevşehir Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü 2007, *Nevşehir İl Çevre Durum Raporu*

⁸ Niğde Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü 2008, *Niğde İl Çevre Durum Raporu*

üretimi amaçlı kullanılırken geriye kalan 30'a yakın baraj veya gölet sulama amaçlı kullanılmaktadır.

3.5.1.3. Yeraltı Kaynakları

Yaşamı fonksiyonel hale getiren araç ve gereçlerin %99'u doğal kaynaklardan, özellikle madenlerden sağlandığı için toplumların refah ve gelişmişlik düzeyleri ile madencilik faaliyetleri arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle bu bölümde TR71 Bölgesi'nin yeraltı kaynakları üzerinde durulacaktır.

Bölge illerinden Tuz Gölü'ne komşu olan Aksaray ili yüzey şekilleri itibari ile düz bir arazi yapısına sahiptir. İl yeraltı ve yer üstü kaynakları bakımından önemli sayılabilecek potansiyele sahip olmakla birlikte özellikle jeolojik yapısı nedeniyle endüstriyel hammadde kaynakları bakımından önem arz etmektedir. En önemli hammadde kaynakları olarak feldispat, kaolen, mermer, jips ve tuğla-kiremit sayılabilir.¹

Sözü edilen madenler dışında Ziga-Yaprakhisar, Güzelyurt-Sivrihisar ve Tuzlusu jeotermal alanları da Aksaray ilinde bulunan önemli jeotermal kaynaklardır.²

Kırıkkale ili maden çeşitliliği yönünden zengin bir il olmasına rağmen rezerv itibariyle fakirdir. İldeki önemli metalik ve endüstriyel hammadde yatak ve zuhurları şu şekildedir: molibden, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, volfram, bentonit ve florit. Bu madenler ilde Keskin, Çelebi ve Balışeyh ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Bunlardan Keskin ilçesi özellikle bakır-kurşun-çinko, manganez, bentonit ve uranyum, Çelebi ilçesi ise demir yatak ve zuhurları ile volfram yatağı bakımından önem arz etmektedir.³

Kırşehir ilinde çeşitli madenler bulunmasına karşılık bunlar ekonomik nitelikte değildir. En önemli madenler demir, florit, mermer ve kaya tuzudur. İldeki en zengin tuz yatakları Tepesidelik ve Sekil'de, florit yatakları Merkez, Çiçekdağı ve Kaman ilçelerinde, demir kaynakları Merkez ve Kaman ilçelerinde, oniks mermer yatakları ise Merkez ilçe Kaman ve Mucur dolaylarında bulunmaktadır.

Sözü edilen yeraltı kaynakları dışında Kırşehir ili zengin jeotermal kaynaklarına sahiptir; Terme, Savcılı, Karakurt, Mahmutlu ve Bulamaçlı jeotermal alanlarında kaplıca, kaplıca tesisi ve sera ısıtılmasında kullanılmaya elverişlidir. Terme jeotermal sahasında 29-57°C sıcaklık ve 700 lt/sn debili, Bulamaçlı sahasında 32-40°C sıcaklık ve 4,5 lt/sn debili, Mahmutlu sahasında 73,2-76,5°C sıcaklık ve 120 lt/sn debili, Karakurt sahasında 51°C sıcaklık ve 12 lt/sn debili, Savcılı sahasında ise 19-34,5°C sıcaklık ve 5,5 lt/sn debiye sahip akışkan bulunmaktadır.⁴

Nevşehir ili bölge jeolojisi nedeniyle endüstriyel hammaddeler yönünden büyük bir zenginliğe sahip iken metalik madenler açısından önemli bir varlığa sahip değildir. Bölgedeki yaygın volkanizma ilde önemli ponza, perlit, kaolen ve kumçakıl yataklarının oluşumuna neden olmuştur.

¹ M.T.A. Genel Müdürlüğü Aksaray İli Maden Ve Enerji Kaynakları

² M.T.A. Genel Müdürlüğü Aksaray İli Maden Ve Enerji Kaynakları

³ M.T.A. Genel Müdürlüğü Kırıkkale İli Maden Ve Enerji Kaynakları

⁴ M.T.A. Genel Müdürlüğü Kırşehir İli Maden Ve Enerji Kaynakları

Özellikle inşaat, tekstil, tarım ve kimya sektöründe yaygın olarak kullanılan ponzanın yüksek kalitede yataklarına sahip olan Nevşehir ilinde, il merkezi ve Ürgüp ilçesinde çok sayıda halen işletilen ve işletilmiş ponza yatakları yer almaktadır. İldeki toplam ponza rezervi 450 milyon m³ civarındadır ve bu da Türkiye'nin toplam ponza rezervinin yaklaşık olarak %17'sine tekabül etmektedir. Ancak ponza ve bims, üreticileri arasında yaşanan ezici rekabet yüzünden sadece nakliye fiyatına dış pazara satılmaktadır.

Bunların dışında Nevşehir jeotermal kaynaklar açısından da oldukça zengin bir ildir. Kozaklı ilçesinde 80-93°C sıcaklık ve 275 lt/sn debiye sahip jeotermal akışkan bulunmaktadır. Kozaklı ilçesinden ayrı olarak Acıgöl ve Avanos yörelerinde de sıcaklıkları 25°C ile 27,5°C arasında değişen jeotermal kaynaklar bulunmaktadır.¹

Niğde ili metalik madenlerden altın, antimuan, bakır-kurşun-çinko, civa, demir ve volfram yatak ve zuhurları, endüstriyel hammaddelerden ise diyatomit, jips, mermer ve tuğla-kiremit hammaddeleri açısından zengindir.²

Bu madenlere ek olarak Niğde Narköy'de 65°C sıcaklık ve 0,5 lt/sn debili, Çiftehane'da 53°C sıcaklık ve 4,5 lt/sn debili jeotermal akışkanlar mevcuttur.

3.5.1.4. Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları ve Özel Çevre Koruma Alanları

TR71 Bölgesi'nde önemli çevresel değere sahip birçok bölge bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Nevşehir ilinde bulunan Göreme Tarihi Milli Parkı, Niğde ilinde bulunan Aladağlar Milli Parkı, Kırşehir ilinde bulunan Seyfe Gölü Tabiatı Koruma Alanı, Aksaray ilinde bulunan İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi ile Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi en çok öneme sahip alanlardır.

Göreme Tarihi Milli Parkı 'Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesinde' yer almakta olup 9.572 ha'lık bir alana sahiptir. Saha içerisinde Bizans kilise mimarisi ile dinsel sanat tarihinden önemli bir devri barındıran Ürgüp, Göreme, Uçhisar, Zelve, Ortahisar ve Çavuşin yerleşimlerinin yer alması nedeniyle saha özellikle dini ve kültürel turizm açısından büyük bir öneme sahiptir³ ve yaklaşık bir milyon civarında yabancı turiste ev sahipliği yapmaktadır.⁴

Aladağlar Milli Parkı Niğde, Adana ve Kayseri illeri arasında yer almakta olup toplamda 54.524 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. Yörenin belli başlı jeomorfolojik karakteri derin vadilerle parçalanmış olmasıdır. Bunun yanı sıra saha vejetasyon açısından oldukça zengin bir bölgedir. Bu sebeplerden dolayı Milli Park akarsu balıkçılığı, avcılık, dağcılık, yürüyüş parkurları, yayla turizmi ve kamp alanları gibi bölge turizmine alternatif olanaklar yaratacak potansiyele sahiptir.

Seyfe Gölü Tabiatı Koruma Alanı İç Anadolu bölgesinde, Kırşehir ili, Mucur ilçesi sınırları içerisinde yer almakta olup 10.700 ha'lık alana sahiptir. Saha 1994 yılında 'Ramsar Sözleşmesi Listesine' dahil edilmiştir ve böylece yörenin doğal yapısının ve ekolojik karakterinin korunması uluslararası düzeyde taahhüt edilmiştir. Bölgede 167 farklı kuş türü ve yarım

¹ M.T.A. Genel Müdürlüğü Nevşehir İli Maden Ve Enerji Kaynakları

² M.T.A. Genel Müdürlüğü Niğde İli Maden Ve Enerji Kaynakları

³ Çevre ve Orman Bakanlığı Doğal Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

⁴ TÜİK, 2009

milyonu aşkın su kuşu yaşamaktadır. Bu nedenle özellikle eko-turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

Aksaray ili içerisinde yer alan İhlara Bölgesi 54.64 km²'lik toplam büyüklüğe sahip olup Kapadokya Bölgesi'nin bir bölümünü oluşturmakta ve Bizans İmparatorluğu döneminden kalma uygarlık izlerine sahiptir. Bu nedenle bölge dini ve kültürel turizm açısından büyük öneme sahiptir. Ayrıca yöre vadi içerisinde yer aldığı için doğa yürüyüşü ve trekking için de oldukça uygundur.

Tektonik olarak meydana gelen ve Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölü 7.414 km² büyüklüğündedir. Gölün içerisinde tuz konsantrasyonu çok yüksek olduğu için suda yaşayan bitkilere rastlanmaz. Buna rağmen Tuz Gölü kışın kapladığı geniş su alanı ile su kuşları için önemli bir konaklama bölgesidir. Tuz Gölü'nün en önemli özelliklerinden bir tanesi ise ülkemizin tuz ihtiyacının yaklaşık %70'ini karşılamasıdır.¹ Bu nedenle Tuz Gölü'nün evsel atıklarla kirlenmesi sadece kuş türlerini değil aynı zamanda insan sağlığını da ciddi anlamda tehdit etmektedir.

3.5.1.5. Enerji

Dünyada enerji gün geçtikçe önem kazanan ve ülkelerin stratejilerini belirlemelerinde etkili olan bir alan haline gelmiştir. Stratejik öneme sahip enerji kaynakları yönetimi için geçmişten beri enerji savaşları yapılmaktadır. Enerjide güçlü bir konuma gelmek için ülkeler yeni kaynaklar araştırmakta ve enerji üretimi için yeni teknolojiler geliştirmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte alternatif enerji kaynaklarının kullanılmaya başlanması enerji piyasalarına bakışı değiştirmiş, büyük şirketler kendi enerjilerini üretmenin yollarını aramaya başlamışlardır. Enerji kaynaklarına sahip Rusya, Ortadoğu ve Orta Asya ülkeleri gibi çevremizde bulunan birçok ülke ve sanayide enerjiyi bizden daha düşük maliyetlerle tüketen Avrupa'daki ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin pazarda daha avantajlı olmalarına sebep olmaktadır. Bu bağlamda dış pazarda rekabet gücünü artırmak için şirketlerin enerji kalemindeki giderlerini minimuma düşürmesi gerekmektedir.

Türkiye üzerinden uluslararası petrol ve doğalgaz boru hatlarının geçmesi ülkemiz için büyük önem arz etmektedir. Ancak ülkemizde, enerjiye olan dışa bağımlılık yüzünden enerji maliyetleri çok yüksektir. Enerjinin verimli kullanılması gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Bunun sağlanması için şirketlerin teknik altyapılarını gözden geçirmeleri ve gerekli değişiklikleri uygulamaları gerekmektedir. Çünkü enerjide sağlanan verimlilik özellikle enerjinin büyük bir girdi olduğu sektörlerde doğrudan bir getiri olarak düşünülebilir. Diğer sektörlerle göre enerji verimliliği için yapılan harcamaların daha kısa sürede amorti edildiği sektör olan sanayi sektöründe enerji verimliliği için; enerji muhasebesi ve sayaçlama sistemlerini geliştirmek, kontrol sistemleri ve yalıtım yatırımları yapmak, ekipman yenilemesi ve yeni teknolojilerin eklenmesi, ve yeni endüstriyel süreçler gibi bazı tedbirlerin alınması öncelikli olarak uygulanmalıdır.²

¹ Kılıç A.M., ve Uyanık E., 2001, *Tuz Gölünde Oluşan Kirlenmenin Göl Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması*, 4. Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu 118-19, Ekim 2001

² Kavak K., 2005, *Dünyada ve Türkiye'de Enerji Verimliliği ve Türk Sanayinde Enerji verimliliğinin İncelenmesi*, Yayın No: DPT: 2689

TR71 Bölgesi'nde enerjinin en fazla tüketildiği alan Tablo 65'te de görüldüğü gibi %36'lık bir pay ile sanayi sektörüdür. Bu bağlamda maliyetleri düşürmek adına bölgede faaliyet gösteren şirketlerin enerji verimliliği tedbirlerini almaları gerekmektedir. Ayrıca OSB yönetimlerinin Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan dağıtım lisansı alarak OSB'de faaliyet gösteren şirketlere daha ucuz enerji sağlamaları gerekmektedir.

TR71 Bölgesi'nde sanayi, ticarethane ve mesken elektrik altyapısında eksiklik bulunmamakta ve dağıtımda bir sorun yaşanmamaktadır. Bölgedeki OSB'lerde sadece Aksaray'da doğalgaz altyapısı tamamlanmış diğer OSB'lerde henüz doğalgaz kullanımına geçilmemiştir. Nevşehir TSO'nun girişimleri ile Nevşehir-Boğazköy mevkiinde kurulmuş olan ve resmi statüsü olmayan sanayi bölgesindeki firmalar mesken tipi aboneliğe sahip oldukları için OSB'lerde uygulanan indirimlerden faydalanamamakta bu yüzden maliyetleri artmaktadır.

Bu bölümde TR71 Bölgesi'ndeki elektrik enerjisi tüketimi, alternatif enerji kaynaklarının bölgedeki potansiyelleri üzerinde durulacaktır. TR71 Bölgesi enerji kaynakları açısından güneş ve rüzgar enerjisinde zayıf kalmakla birlikte jeotermal kaynaklar bakımından zengindir. Ayrıca bölgede iki adet hidroelektrik santrali mevcuttur.

3.5.1.5.1. Elektrik Enerjisi

Ülkemiz gelişmekte olan bir ülke olduğundan enerji ihtiyacı da her geçen yıl artmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın yaptığı 2020 yılı elektrik tüketim tahminlerine göre; Türkiye'de yıllık elektrik tüketiminde en az %5,96'lık büyüme yaşanacağı belirtilmektedir.

Tablo 63: Türkiye Elektrik Tüketimi Büyüme Tahmini

	2008 Yılı Elektrik Tüketimi	2020 Yılı Elektrik Tüketimi (yaklaşık %7,7 büyüme)	2020 Yılı Elektrik Tüketimi (yaklaşık %5.96 büyüme)
Türkiye	198,4 milyar kWh	499 TWh	406 TWh

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2009

Artan enerji ihtiyacını karşılamak üzere üretiminde bu ihtiyacı karşılayacak şekilde planlanması gerekmektedir. Türkiye'de elektrik üretimi başlıca üç kaynaktan sağlanmaktadır. Bunlar doğalgaz, kömür ve hidroelektrik kaynaklardır. Aşağıdaki tabloda bu kaynaklardan sağlanan 2008 yılına ait üretim miktarları verilmektedir.

Tablo 64: Elektrik Üretim Kaynakları

Kaynak	Doğal Gaz	Kömür	Hidroelektrik
Üretimdeki Pay	%48,17	%28,98	%16,77

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2009

Bu değerler sene içindeki yağış miktarları ve doğalgaz fiyatları ile değişebilmektedir. Doğalgazı ithal eden bir ülke konumunda olmamız sebebiyle elektrik üretimindeki dışa bağımlılık oldukça yüksektir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca hazırlanan 2010-2014 Dönemi Stratejik Planı'nda 2020 yılına kadar bu üç kaynağın dışında nükleer enerjinin de önemli bir paya sahip olması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının azami ölçüde kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Türkiye'nin 2008 yılı tüketimi 198,1 milyar kWh olarak gerçekleşirken 2009 yılında bir önceki yıla göre %2,42 azalarak 193,3 milyar kWh olmuştur. Bu azalma 2009 yılında meydana gelen küresel krizin bir yansıması olarak meydana gelmiştir. Tüketim değerleri yukarıda da açıklandığı gibi yüksek bir hızda artacaktır. Elektrik üretimimiz ise bir önceki yıla göre (198,4 milyar kWh) %2,02 azalarak 194,1 milyar kWh olarak gerçekleşmiştir. Aşağıda Türkiye genelinde ve TR71 Bölgesi ve illerindeki elektrik tüketim değerleri kullanıldıkları alanlara göre verilmiştir.¹

Tablo 65: 2008 Yılı Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh)

	Toplam Tüketim	Resmi Daire	Sanayi İşletmesi	Ticarethane	Mesken	Tarımsal Sulama	Sokak Aydınlatma	Diğer
Türkiye	161.947.528	7.344.252	74.850.263	23.903.332	39.583.598	4.730.976	3.970.228	7.564.880
TR71	2.566.873	179.678	920.901	238.401	571.250	491.078	110.095	55.470
Kırıkkale	505.882	20.775	252.008	46.549	129.128	3.410	20.905	33.108
Aksaray	476.976	28.689	103.930	50.181	124.625	141.801	23.717	4.033
Niğde	730.956	54.576	329.342	38.035	110.262	174.943	16.004	7.794
Nevşehir	556.349	45.726	118.658	73.881	120.451	158.423	32.062	7.148
Kırşehir	296.710	29.912	116.964	29.755	86.784	12.500	17.407	3.388

Kaynak: TEDAŞ, Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri

Elektrik tüketim değerleri bir gelişmişlik göstergesi olarak düşünülmektedir. TR71 Bölgesi'ndeki elektrik tüketiminin Türkiye içindeki payı (yaklaşık %1,2) oldukça düşüktür. Bununla birlikte sadece Kayseri tek başına tüm TR71 Bölgesi'nin tüketimi kadar Konya ise 1,5 katı kadar elektrik tüketmektedir. Türkiye'de kişi başı yıllık tüketim 2.264 kWh iken TR71 Bölgesi'nde bu değer yaklaşık 1.700 kWh ile Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmektedir. Ayrıca bölgede 2008 yılı kaçak elektrik kullanım oranı tüm TR71 Bölge illerinde %10'un altında gerçekleşmiştir ve Türkiye ortalamasının altındadır.²

3.5.1.5.1.1. Bölgedeki Elektik Üreten Barajlar

TR71 Bölgesi su potansiyeli ve coğrafi yapısı göz önünde bulundurulduğunda Hidroelektrik Santralleri yapımına elverişli değildir. Kırşehir'de Hirfanlı Barajı ve Kırıkkale'de Kapulukaya Barajında elektrik üretimi yapılmaktadır. Hirfanlı Barajında yıllık toplam 400 GWh, Kapulukaya Barajında ise yıllık toplam 190 GWh elektrik üretimi yapılmaktadır.

3.5.1.5.2. Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Bölgede yenilenebilir enerji kaynağı olarak; güneş, rüzgâr ve jeotermal kaynakları bu bölümde incelenmiştir.

Ülkemiz, coğrafi konumu nedeniyle sahip olduğu güneş enerjisi potansiyeli açısından birçok ülkeye göre şanslı durumdadır. Buna karşın TR71 Bölgesi bulunduğu coğrafi konum nedeni ile güneşlenme konusunda zayıf kalmaktadır. Sadece Niğde'nin güney kısmı güneş haritasında verimli bölgeler arasında sayılmakta olup diğer illerin güneş açısından yeterli kapasitesinin olmadığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın sitesinde belirtilmektedir.

¹ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

² TEDAŞ, 2008

Rüzgâr atlasında, Türkiye rüzgâr enerjisi bakımından ortalama bir potansiyele sahipken, TR71 Bölgesi rüzgâr enerjisi potansiyeli bakımından zayıf görülmektedir. Kırşehir Geycek Köyü yakınlarında, rüzgâr potansiyeliyle ilgili kendi ölçümlerine dayanarak yatırım yapacak yabancı bir firma yakın zamanda 140 MW bir rüzgâr santrali kurmayı planlamaktadır. Bu durum mevcut rüzgâr atlasında zayıf gösterilen bazı bölgelerdeki ölçümlerin tekrar yapılmasını gerektirmektedir.

Türkiye jeotermal kaynaklar açısından dünyada ilk on ülke arasındadır. Bu kaynakların kullanımı açısından ise dünyada beşinci, Avrupa'da da birinci sıradadır. Toplam potansiyel 31.500 MW olup, bu potansiyel kullanıldığı takdirde 6,8 Milyar \$ gelir sağlanacaktır.¹

TR71 Bölgesi jeolojik yapısı itibari ile yüksek oranda jeotermal potansiyele sahiptir. Bölgede jeotermal kaynakların sıcaklık değerleri 100°C altında kaldığı için elektrik üretiminde kullanılamamaktadır. Bununla birlikte termal tesislerde, seracılıkta ve ısıtmada kullanılabilir. Bölgede birçok termal kaynağın çevresinde tesisler kurulmuş ve turizmin bu bölgelerde gelişmesine önayak olmuştur. Son yıllarda bu alanda yatırımlara hız verilmiş, jeotermal enerjinin gerçek değeri anlaşılmaya başlanmıştır.

Harita 4: Türkiye Jeotermal Enerji Potansiyeli

Kaynak: MTA Genel Müdürlüğü

Jeotermal kaynakların bölgede daha etkin kullanılması gerekmektedir. Bu alanda yeni araştırmalar yapılmalı ve bu kaynakların kullanımına yönelik projeler ve yatırımlar yapılmalıdır. Örneğin kaynaktan çıkarılan su kullanıldıktan sonra reenjekte edilmeli ve yeraltı su seviyesinin düşmesi engellenmelidir, ayrıca düşük sıcaklıktaki termal kaynaklardan elektrik üretimine yönelik projeler geliştirilmelidir. Araştırmalara göre Acıgöl volkanik sektöründe, 10 km. çapında bir sahaya yayılmış genç volkan mevcuttur.² Lavın yüzeye yakın olduğu bölgelerde su enjekte edilip elektrik üretimine uygun sıcaklığa eriştirildikten sonra yeryüzüne çıkartılarak elektrik üretiminde ya da evlerin ısıtılmasında kullanılabilir.

¹ Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü, www.eie.gov.tr

² SASSANO G., Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

3.5.2. Çevre ve Altyapı

Hızlı nüfus artışı ve kentleşme ile baş döndürücü bir hıza ulaşan teknolojik ve endüstriyel gelişmelerin beraberinde getirdiği çevresel değerlerin tahribi ve yenilenemeyen kaynakların hızla azalması günümüzde ivmelenerek sürmektedir.¹ Günümüz ihtiyaçlarını karşılayıp aynı zamanda gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve korunması şarttır.

3.5.2.1. Çevre Kirliliği

İnsanların üretim ve tüketim faaliyetlerinin nedeni yaşamsal ve ekonomiktir. Ekonomik üretim ve tüketim döngülerinin her aşamasında katı, sıvı ve gaz halinde atıklar ve atık enerji açığa çıkmaktadır. Bu atıklar kontrol edilmediklerinde sucul ve atmosferik ortamlarda, toprakta kirlenmeye ve denge bozulmalarına neden olabilmektedir.² Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan “Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu”na göre TR71 Bölgesi’nde yer alan illerin öncelikli çevre sorunları belirlenmiştir. Bu rapora göre bölge illerinden Aksaray ve Niğde’nin öncelikli çevre sorunu olarak su kirliliği, Kırşehir ve Nevşehir’in atık yönetimi, Kırıkkale’nin ise hava kirliliği olarak belirlenmiştir. Tablo 66’da bölge illerinin öncelikli çevre sorunları detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 66: Bölge illerinin Öncelikli Çevre Sorunları

Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde
Su Kirliliği	Hava Kirliliği	Atıklar	Atıklar	Su Kirliliği
Gürültü Kirliliği	Su Kirliliği	Su Kirliliği	Su Kirliliği	Atıklar
	Atıklar	Hava Kirliliği	Hava Kirliliği	Hava Kirliliği
	Gürültü Kirliliği	Toprak Kirliliği		
	Plansız Kentleşme			
	Görsel Kirlilik			

Kaynak: T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları Ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*

Tablo dikkatlice incelendiğinde su kirliliğinin bütün bölge illerinde en önemli iki sorundan birisi ve bölgenin ilk olarak çözülmesi gereken çevre sorunu olduğu görülecektir.

3.5.2.1.1. Su Kalitesi ve Kirliliği

1970’lerden günümüze kadar hızlı kentleşme, nüfus artışı, yaşam standartlarının yükselmesi ve endüstriyel gelişmeler yerel, bölgesel ve küresel ölçekte önemli su sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Su krizine neden olan başlıca sorunlar olarak küresel iklim değişikliği, kentsel ve endüstriyel atıksu deşarjlarının neden olduğu su kirliliği, su ihtiyacıyla kullanılabilir su miktarı arasındaki dengesizlik ve ekosistemlerin bozulmasıyla yanlış arazi kullanımları gibi sorunlar gösterilebilir.³

¹ Demirer G.N., 2001, *Temiz Üretim/Kirlilik Önleme Kavramı Ve Çevre Mühendisliği Eğitimi*, 4. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi, TMMOB Çevre Müh. Odası, 212-221, İçel

² USLU, O. ve TÜRKMAN, A., 1987, *Su kirliliği ve Kontrolü*, T.C. Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü Yayınları Eğitim Dizisi, s. 302

³ TÜSİAD, *Türkiye’de Su Yönetimi: Sorunlar Ve Öneriler*, TÜSİAD Yayın No: T/2008-09/469

Ülkemiz, su kaynakları açısından zengin bir ülke olmadığı gibi, mevcut su kaynaklarının ülke geneline dağılımı da eşit değildir. Bunun ana sebebi, ülkenin sahip olduğu topografyasındaki düzensizlikler nedeniyle su kaynaklarının kontrol edilemeyeceği yağışların ve su kaynaklarının bölgelere göre dengesiz dağılımıdır. Dünya yüzeyine düşen yağış miktarı 800 mm/yıl¹ iken, ülkemize düşen yağış miktarı 643 mm/yıl, TR71 Bölgesi'ne düşen ortalama yağış miktarı ise sadece 365 mm/yıl'dır.² Verilerden de anlaşılacağı üzere bu bölge su potansiyeli açısından zengin değildir. Bu şartlar altında gelecek dönemlerde mevcut su kaynakları (yeraltı suları, Kızılırmak, Melendiz Çayı ve Ecemiş Çayı gibi) bilinçli bir şekilde kullanılmaz ve korunmaz ise su kıtlığı ile karşı karşıya kalınacağı aşîkârdır.

İçme suyu kaynağı olarak Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illeri yeraltı kaynaklarından faydalanırken Kırıkkale ili ihtiyacının yaklaşık %80'ini Kızılırmak nehri üzerinde bulunan Kapulukaya Barajından sağlamaktadır. Aksaray ili ise ihtiyacının yaklaşık yarısını Mamasın Barajından sağlarken diğer yarısını yeraltı kaynaklarından karşılamaktadır. Bölge illerinde kişi başına tüketilen su miktarı 242 litre/kişi-gün olup Türkiye ortalaması olan 215 litre/kişi-gün'den fazladır.

Tablo 67: Kaynaklarına Göre İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi

1000 m ³ /yıl	Aksaray	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Niğde	TR71	Türkiye
İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Sayısı	47	27	30	45	52	201	3.190
Toplam Çekilen Su Miktarı	24.872	26.774	17.595	17.581	21.692	108.515	4.557.074
Kaynak	3.019	2.619	2.405	1.875	4.595	14.513	1.060.963
Göl-Gölet	-	-	-	-	-	-	225.805
Akarsu	-	-	-	-	-	-	173.928
Baraj	12.975	21.900	-	-	-	34.875	1.820.688
Kuyu	8.878	2.255	15.191	15.705	17.097	59.126	1.275.691
Belediyelerde İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Yüzey Suyu Miktarı	12.975	21.900	-	-	-	34.875	2.220.421
Belediyelerde İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Yeraltı Suyu Miktarı	11.897	4.874	17.595	17.581	21.692	73.640	2.336.654
Belediyelerde Kişi Başına Çekilen Günlük Su Miktarı (litre/kişi-gün)	226	292	266	216	221	242	215

Kaynak: TÜİK, 2008

Bölgede sadece Kırıkkale ilinde ileri içme suyu arıtma tesisi (ters osmoz) bulunmaktadır. Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinde ise mevcut bir arıtma sistemi bulunmamaktadır ve şehir su basılırken sadece klorlama işlemi gerçekleştirilmektedir. Aksaray ilinde de içme suyu arıtma tesisi mevcut olmakla birlikte kapasitesi ve teknolojisi yeterli değildir. Hem mevcut su kaynaklarının dışsal sebeplerle kirlenmesi hem de illerin çoğunluğunda henüz içme suyu arıtma tesisi bulunmaması nedeniyle bölge illerinde karşılaşılan en önemli içme suyu sorunu hijyen problemidir. Bunun dışında Aksaray, Nevşehir ve Niğde illerine su sağlayan bazı kuyularda arsenik konsantrasyonu Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlemiş olduğu sınır değerden

¹ T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, *Atıksu Arıtımı Eylem Planı (2008-2012)*

² Meteoroloji Genel Müdürlüğü

(10 µg/litre)¹ yüksek bulunmuştur. Bu nedenle yüksek arsenik konsantrasyonuna sahip kuyular ilgili belediyeler tarafından kapatılmıştır ve kullanılmamaktadır. Ancak yine de içme suyu şebekesinde arsenik içeriği birikme ihtimaline karşın ve ileride bu kuyuların da kullanılması gerekliliği nedeniyle DSİ tarafından bu illerde arsenik arıtma tesisleri inşa edilmektedir. Bu tesisler ayrıca paket arıtma sistemleri olarak kullanılabilir ve kısa vadede de olsa illerin içme suyu sorunlarına çözüm olabilecektir. Bölge illerinde içme suyu konusunda yaşanan en önemli sorunlardan bir tanesi de şebekelerin eski olmasından dolayı sızıntılar gerçekleşmesi ve %35'lere varan su kayıplarının yaşanmasıdır.

Bölgenin yaşadığı en önemli su sorunu olarak mevcut kaynakların kirliliğe maruz kalması gösterilebilir. Tablo 68'de görüldüğü gibi bölgede kirliliğe maruz kalmış su kaynaklarının en önemli kirlenme sebebi evsel sıvı atıkların arıtılmadan kaynaklara direkt olarak deşarj edilmesidir. Ayrıca tarımda bilinçsiz ve aşırı şekilde kullanılan kimyasal ilaçlar ile gübrelerde bölgedeki su kaynaklarında ciddi kirliliklere neden olmaktadır.

¹ World Health Organisation, 2003, *Arsenic in Drinking Water*, WHO/SDE/WSH/03.04/75

Tablo 68: İl Sınırları İçerisinde Kirliliğe Maruz Kalmış Su Kaynaklarının (Yerüstü ve Yeraltı) Kirlenme Nedenleri

İller	Su Kaynağı	Kirlenme Nedenleri				
		Evsel Sıvı Atıklar	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Atıkları	Zirai Faaliyetler	Diğer
Aksaray	Uluırmak Çayı	X	X		X	
	Melendiz Çayı	X				
	Karasu Çayı	X	X	X	X	
	Mamasun Barajı	X			X	
	Tuz Gölü	X		X	X	
Kırıkkale	Kızılırmak	X		X	X	
	Delice Çayı	X			X	
	Çoruhözü Deresi	X	X		X	
	Okun Deresi	X			X	
Kırşehir	Kızılırmak	X	X			
	Kılıçözü Çayı	X	X			
	Seyfe Gölü				X	
Nevşehir	Yeni Pınar	X				
	Dam Pınar	X				
	Sıragöz Deresi		X		X	İnşaat
	Nar Çayı	X				
	Karasu Deresi	X				Kaplıca sularının karışması
	Derinöz Çayı	X		X		
	Kızılırmak	X		X	X	
	Akpınar	X	X	X		
Niğde	Niğde Çayı - Niğde Öncesi	X		X	X	
	Niğde Çayı – Niğde Sonrası	X		X	X	
	Akkaya Baraj Gölü	X		X	X	
	Akkaya Baraj Gölü Çıkışı	X		X	X	

Kaynak: T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*

Bölgede su kaynaklarının evsel sıvı atıklarla kirlenmesinin ana sebebi bölge belediyelerin birçoğunda ve köylerde atıksu arıtma tesislerinin mevcut olmamasıdır. Ayrıca mali imkânsızlıklar ve personel eksikliği nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarının yeterli düzeyde denetim yapamamaları da bölgedeki su kirliliğinin kontrol edilememesinin sebeplerindendir.

Tablo 69: Bölge İllerinde Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Veren Belediye Sayısı ve Nüfusu

	Toplam Belediye Sayısı	Toplam Belediye Nüfusu	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Sayısı	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusu İçindeki Oranı
Aksaray	48	304.416	13	197.108	65
Kırıkkale	27	253.991	22	244.643	96
Kırşehir	30	181.329	14	132.921	73
Nevşehir	45	223.284	36	186.183	83
Niğde	52	269.541	28	177.225	66
TR71	202	1.232.561	113	938.080	76
Türkiye	3.225	58.581.515	2.421	51.673.078	88

Kaynak: TÜİK, 2008

Ülkemizde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %88 olarak gerçekleşirken TR71 Bölgesi'nde bu oran %76 ile Türkiye ortalamasının altındadır. Kırıkkale kanalizasyon altyapı sorununu çözen en iyi ilken Aksaray %65 ile en kötü orana sahiptir. Kanalizasyon altyapısı ile ilgili diğer bir önemli sorun ise bölgedeki kanalizasyon şebekelerinin oldukça eski olması ve bundan dolayı şebekeden sızıntılar gerçekleşmesidir. Sızıntılar, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarıyla, toprağın kirlenmesine neden olmaktadır.

TR71 Bölgesi'nde atıksuların çoğunluğu akarsulara ve barajlara deşarj edilmektedir.

Tablo 70: Alıcı Ortamlarına Göre Deşarj Edilen Su Miktarı

	Deşarj Edilen Toplam Atıksu Miktarı (1000 m ³ /yıl)	Göle-Gölete (1000 m ³ /yıl)	Akarsuya (1000 m ³ /yıl)	Araziye (1000 m ³ /yıl)	Baraja (1000 m ³ /yıl)	Diğer Ortamlara (1000 m ³ /yıl)	Deşarj Edilen Kişi Başı Atıksu Miktarı (litre/kişi-gün)
Aksaray	8.321	420	7.597	304	-	-	116
Kırıkkale	19.506	-	18.282	1.011	-	213	218
Kırşehir	7.161	-	7.110	51	-	-	148
Nevşehir	8.777	-	8.343	383	51	-	129
Niğde	33.789	-	838	2.912	30.039	-	522
TR71	77.554	420	42.169	4.662	30.090	213	227
Türkiye	3.261.455	67.193	1.404.164	50.374	115.405	165.857	173

Kaynak: TÜİK, 2008

Bölgede kişi başına deşarj edilen atıksu miktarı 227 litre/kişi-gün ile Türkiye ortalaması olan 173 litre/kişi-gün'den oldukça fazladır. Bunun nedeni olarak Niğde ilinde günde kişi başına 522 litre gibi çok yüksek atıksu miktarının deşarj edilmesi gösterilebilir. Niğde ilindeki 522 litre deşarj Türkiye ortalamasının üç katı olup, bu durum ancak kanalizasyon sistemine başka bir kaynaktan yüksek miktarda temiz su karışması ya da verilerin hatalı olması ile açıklanabilir.

3.5.2.1.2. Hava Kalitesi ve Kirliliği

Hava kirliliği, insan sağlığı ile hayvan ve bitki yaşamını olumsuz yönde etkileyen maddelerin atmosferde aşırı ölçüde bulunmasıdır. Ülkemizde hava kirliliği genel olarak evsel ısınmada kullanılan kalitesiz yakıtlardan, sanayi tesislerinden ve motorlu taşıtlardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca bölgenin meteorolojik ve topografik durumları da hava kirliliğini etkileyen diğer unsurlardır.

TR71 Bölgesi'nde hava kirliliğine sebep olan en önemli kaynak kalitesiz ve bilinçsiz yakıt kullanımı nedeniyle evsel ısınmadır. Ayrıca trafik yoğunluğu, plansız kentleşme ile sanayi tesislerinin yanlış yer seçimi ve çevreye uyumsuz teknoloji kullanımları da bölgenin hava kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.¹

Bölgede hava kirliliği evsel ısınmaya bağlı olarak kış mevsiminde artmakta, yaz aylarında ise yok denilecek kadar düşük seviyelere gerilemektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu hava kalitesi indeksine göre bölge illerinin hava kalitesi yaz aylarında çok iyi seviyede, kış aylarında ise iyi seviyededir.² Ayrıca evsel ısınmada doğalgaz kullanımının yaygınlaşması ve bazı yörelerde (Kırşehir ve Nevşehir-Kozaklı) jeotermal kaynakların kullanılması nedenleriyle bölgenin hava kirliliğinde önemli düşüşler gözlemlenmektedir.

Bölgede hava kirliliği çok büyük bir çevre problemi olmamakla birlikte hava kalitesinin iyileştirilmesinde bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bunların en önemlileri toplumun yeterli düzeyde bilinçli olmaması ile idari kuruluşlardaki personel yetersizliği nedeniyle yeterli denetimlerin yapılamamasıdır. Ayrıca yetki devri yapılan bazı belediyelerin gerekli denetimleri yapmaması da kirliliğin giderilmesinde karşılaşılan en önemli güçlüklerden bir tanesidir.¹

3.5.2.1.3. Toprak Kalitesi ve Kirliliği

Nüfusun hızla artması, endüstrinin gelişmesi, modern tarıma geçilmesi ve tabii kaynakların dengesiz ve bilinçsiz kullanımı ile birlikte toprak kirliliği de bir çevre sorunu olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Toprak kirliliğine neden olan en önemli etkenler: yerleşim alanlarından çıkan atıklar, endüstri atıkları, egzoz gazları, tarımsal mücadele ilaçları ve kimyasal gübrelerdir. Ayrıca; insanlar tarafından ormanların tahrip edilmesi, anız yakılması, tarım topraklarının hatalı işlenmesi ile mera ve çayırların bilinçsiz kullanımı da toprak kirliliğine neden olan diğer etkenlerdir.³ TR71 Bölgesi'nde Aksaray ili dışında hiçbir ilin düzenli katı atık depolama tesisinin olmaması toprak kirliliğinin en önemli sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında özellikle Nevşehir ve Niğde illerinde tarımsal faaliyetlerde bilinçsiz ilaç ve gübre kullanımı ciddi boyutlarda toprak kirliliğine neden olmaktadır.

3.5.2.1.4. Katı Atık Yönetimi

“Atık Yönetimi, evsel, tıbbi, tehlikeli ve tehlikesiz atıkların minimizasyonu, kaynağında ayrı toplanması, ara depolanması, gerekli olduğu durumda atıklar için aktarma merkezleri

¹ T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları Ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*

² www.havaizleme.gov.tr

³ T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Su ve Toprak Yönetimi Dairesi

oluşturulması, atıkların taşınması, geri kazanılması, bertarafı, geri kazanım ve bertaraf tesislerinin işletilmesi ile kapatma, kapatma sonrası bakım, izleme-kontrol süreçlerini içeren bir yönetim biçimidir.”¹ Hem çevresel hem de ekonomik açıdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve gün geçtikçe artan atık sorununun tamamıyla çözümü için tek bir yaklaşım yerine tüm yöntemlerin kombinasyonu ile etkin bir “entegre atık yönetimi” sağlanmalıdır.

Ülkemizde evsel katı atıkların bertarafında, genelde uygulanan yöntem, karışık olarak toplanan atıkların, yine genelde, düzensiz olan deponi alanlarına taşındıktan sonra, burada çok basit ve sağlıksız şartlar altında değerlendirilebilir özellikte olan atıkların satılmak üzere ayrılması ve kalanın (organik ve değerlendirilemeyen atıklar) depolanması şeklindedir.² Bölgede de Aksaray dışında hiçbir ilde düzenli katı atık deponi alanı bulunmamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Türkiye genelinde belediyelere uygulanan katı atık istatistik verilerine göre ülke genelindeki 3.225 belediyenin 3.119’unda katı atık hizmeti verilmektedir. TR71 Bölgesi’nde ise 202 belediyenin 195’inde katı atık hizmeti verilmektedir.

Tablo 71: Atık Hizmeti Verilen Belediye Sayısı ve Nüfusu

	Nüfus		Toplam Uygulanan Belediye Sayısı	Atık Hizmeti Verilen			
	Toplam Nüfus	Toplam Belediye Nüfusu		Belediye Sayısı	Belediye Nüfusu	Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)	Belediye Nüfusu İçindeki Oranı (%)
Aksaray	366.109	304.416	48	46	290.539	79	95
Kırıkkale	280.234	253.991	27	25	250.114	89	98
Kırşehir	223.170	181.329	30	28	179.917	81	99
Nevşehir	280.058	223.284	45	45	219.337	78	98
Niğde	331.677	269.541	52	51	254.526	77	94
TR71	1.481.248	1.232.561	202	195	1.194.433	81	97
Türkiye	70.586.256	58.581.515	3.225	3.129	57.800.437	82	99

Kaynak: TÜİK, 2008

Türkiye genelinde yaz aylarında 13,3 milyon ton, kış aylarında da 11,05 milyon ton olmak üzere yıl boyunca toplam 24,36 milyon ton atık toplanmaktadır. TR71 Bölgesi’nde ise yaz mevsiminde 213.901 ton, kış aylarında ise 376.104 ton olmak üzere 590.005 ton atık toplanmaktadır. Türkiye genelinde yaz mevsimi toplanan atık miktarı kış mevsiminde toplanan atık miktarından fazla iken TR71 Bölgesi’nde bunun tam tersi bir durum vardır. Bu durum bölge insanının yaz mevsiminde tatil yörelerine gitmesiyle ve yörenin nüfusunun azalmasıyla açıklanabilir. Kişi başına düşen günlük atık üretim miktarı Türkiye genelinde 1,15 kg olurken TR71 Bölgesi’nde bu oran 1,35 kg’dır. Kişi başına düşen atık üretiminde bölge illerinden sadece Aksaray ili (0,99 kg/kişi-gün) Türkiye ortalamasının altındadır.

¹ T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, *Atık Yönetimi Eylem Planı (2008-2012)*, Mayıs-2008, Ankara

² B. Topkaya, 2004, *Kompost*, Akdeniz Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü

Tablo 72: Yaz ve Kış Mevsimine Göre Toplanan Atık Miktarı

	Toplam		Yaz			Kış		
	Miktar (ton/yıl)	Kişi Başı (kg/kişi- gün)	Yaz Mevsimi (ton/yaz)	Miktar (ton/gün)	Kişi Başı (kg/kişi- gün)	Kış Mevsimi (ton/kış)	Miktar (ton/gün)	Kişi Başı (kg/kişi- gün)
Aksaray	104.724	0,99	43.276	283	0,97	61.448	288	0,99
Kırıkkale	127.875	1,40	56.415	369	1,48	71.460	335	1,34
Kırşehir	95.900	1,46	28.543	234	1,30	67.357	276	1,53
Nevşehir	114.139	1,43	37.165	305	1,39	76.974	315	1,44
Niğde	147.367	1,59	48.502	398	1,56	98.865	405	1,59
TR71	590.005	1,35	213.901	1.588	1,33	376.104	1.621	1,36
Türkiye	24.360.863	1,15	13.306.071	66.775	1,16	11.054.792	65.271	1,13

Kaynak: TÜİK, 2008

3.5.2.2. Havza Yönetimi

Su, çoğu ülke için hayati ve toplumsal öneme sahip bir kaynak olup su kaynaklarının gelecek nesillere temiz ve sağlıklı şekilde ulaştırılması için suyun toprak-canlı-iklim ilişkileri çerçevesinde, bütün ihtiyaçların dikkate alınması ve korunarak kullanılması gerekmektedir.¹ Bu nedenle doğal kaynakların (özellikle su kaynaklarının) yönetiminde insanları, kentsel ve kırsal yerleşimleri, tarım ve orman alanlarını, çeşitli kategorilerdeki endüstrileri, iletişim ve haberleşme ağlarını, çeşitli hizmet sektörlerini ve gezinti alanlarını içine alan; sosyal, ekonomik ve aynı zamanda dinamik bir sistem olan “havza” ölçeği esas alınmalı² ve bir havza sınırı içerisinde kalan toprak, su, bitki örtüsü varlığı ile bunları etkileyen bir faktör olarak da insan faaliyetlerinin birlikte ele alındığı bir doğal kaynak yönetimi olan “entegre (bütünleşmiş) havza yönetimi” uygulanmalıdır.³

Entegre havza yönetiminin ana prensibi doğal kaynakların koruma-kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilir kullanımının sağlanması ve bunlara bağlı diğer ekosistemlerin iyileştirilmesi ve tahribatının önlenmesidir.

Ülkemizde su kaynakları akarsu bazında 25 havzaya ayrılmıştır ve TR71 Bölgesi illerinden Aksaray ili Konya Kapalı Havzası, Kırıkkale ve Kırşehir illeri Kızılırmak Havzası, Nevşehir ili Kızılırmak ve Konya Kapalı Havzası, Niğde ili ise Kızılırmak, Konya Kapalı ve Seyhan Havzası içerisinde yer almaktadır.

¹ Sarıkaya H. Z. ve Çiçek N., 2010, *Su Kaynaklarının Yönetimi, AB Süreci ve Çevre ve Orman Bakanlığı Uygulamaları*, TÜBA-Günce Sayı:40, 2010

² Tanık A., 2010, *Entegre Havza Yönetimi ve Türkiye’deki Uygulamalar*, TÜBA-Günce Sayı:40, 2010

³ Erol, A., 2008, *Su Kaynaklarının Korunmasında Havza Yönetimi İlkelerinin Önemi*, TMMOB Su Politikaları Kongresi, 2008

Harita 5: Türkiye'nin Akarsu Havzaları

Kaynak: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (www.dsi.gov.tr)

Bölge sınırlarının çoğunluğunu sınırları içerisine alan Kızılırmak Havzası yerleşim yerlerinden gelen evsel, tarımsal ve endüstriyel kaynaklı kirleticiler tarafından önemli ölçüde kirlenmektedir ve havza genelinde nehrin su kalitesi IV. sınıf su niteliğindedir.¹ Bunun yanı sıra başkent Ankara'nın su ihtiyacının bir kısmının Kızılırmak Nehri'nden karşılanması nedeniyle bu nehrin su kalitesinin daha sağlıklı ortaya konmasına ve iyileştirilmesine yönelik çabalara hız verilmesi gerekmektedir. Bu amaçla Kızılırmak Havzası'nda Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından "Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi" yürütülmekte² ve bu proje ile doğal kaynaklara olan baskının azaltılması, AB'ye uyum sürecinde su ve besin yönetimi ile ilgili politikaların geliştirilmesi, çevreyle dost tarım ve ormancılık faaliyetlerinin benimsenmesi ve halkın bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir. Ancak bu proje kapsamında TR71 Bölgesi illeri yer almamakta ve bu da projenin entegre bir biçimde yürütülmediğini göstermektedir.

Bölge illerinden Niğde ilinin küçük bir kısmını içerisine alan Seyhan Havzası'nda yoğun tarımsal ve endüstriyel faaliyetlerin sonucu aşırı NO₂-N ve ağır metal kirliliği söz konusudur. Ayrıca metal kirliliğinde, özellikle Niğde ilindeki maden yataklarının da olumsuz etkilerinin bulunduğu belirtilmektedir.³ Seyhan Havzası üzerinde şu anda gerçekleştirilmekte olan önemli bir proje bulunmamaktadır.

Aksaray ilinin tamamını, Nevşehir ve Niğde illerinin ise bir kısmını içerisine alan Konya Kapalı Havzası ülkemizin en az yağış alan bölgesi konumundadır.⁴ Havza içerisinde büyük bir çoğunluğu salma sulama yöntemi ile tarımsal sulamada kullanılan 27.140 adet ruhsatlı, 67.000 adet ruhsatsız kuyu bulunmaktadır.⁵

¹ Devlet Su İşleri Kızılırmak Havzası Su Kalitesi Araştırma Raporu, 2004

² Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (www.orkoy.gov.tr)

³ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), 2008, Türkiye'de Su Yönetimi: Sorunlar Ve Öneriler, TÜSİAD Yayın T/2008-09/469

⁴ Devlet Su İşleri 4. Bölge Genel Müdürlüğü

⁵ WWF (World Wildlife Fund), Kuraklık Değerlendirme Raporu, 2008

Gün geçtikçe artan sondajlar, bilinçsiz sulama teknikleri, tarımda hatalı bitki deseni seçimi ve zaten düşük olan yağış miktarlarının son 15-16 yılda iyice azalması sebebiyle Konya Kapalı Havzası'ndaki yeraltı su seviyesinde 1980 yılından bu yana 27 metre düşüş gözlemlenmiştir.¹ Bu düşüş yer yüzeyinde ani çökmelere neden olmasının yanı sıra Havza içerisinde su kaynaklarının hızla tükendiğine işaret etmekte ve acilen önlemler alınması gerektiğini kanıtlamaktadır.

Havzada her geçen gün su kaynaklarının azalmasının engellenmesi, bölge için hayati öneme sahip olan Konya ve Karaman ovalarının sulanması, içme, kullanma ve sanayi suyu ihtiyaçlarının karşılanması ve hidroelektrik enerji üretimi için DSİ tarafından ülkemizin GAP'tan sonra en büyük sulama projesi yatırımı olan "Konya Ovası Sulama Projesi (KOP)" yürütülmektedir. Proje, bünyesinde dokuz adet büyük su projesi, içme suyu projeleri, Göksu Havzası enerji projeleri ve çok sayıda müstakil küçük yerüstü ve yeraltı sulamaları bulundurmaktadır. Bu projenin dışında Doğayı Koruma Vakfı ile Eti şirketinin işbirliğiyle gerçekleştirdiği "Konya Havzası Modern Sulama Projesi" Konya Kapalı Havzası içinde bazı pilot bölgelerde yürütülmektedir. Bu proje ile salma sulamadan, damla ve yağmurlama sulama gibi su tasarrufu sağlayan modern sulama sistemlerine geçiş hedeflenmektedir. Ancak bölge illerinden Niğde ve Aksaray bu projeye sonradan dâhil oldukları için henüz yeterince yatırım alamamışlardır.

Her ne kadar TR71 Bölgesi'ni içerisine alan Kızılırmak, Konya Kapalı ve Seyhan Havzalarında bazı projeler yürütülmekte olsa da Türkiye genelinde olduğu gibi bölgede de halen su kaynaklarının entegre bir biçimde yönetiminin sağlanması için çözülmesi gereken pek çok sorun mevcuttur. Bunların başında havza sınırları ile idari sınırların çakışmaması nedeniyle su kaynaklarıyla ilgili sorunların çözümünde söz sahibi olan kurum ve kuruluşların (il valilikleri, belediye başkanlıkları, DSİ, Çevre ve Orman Bakanlığı, vb.) faaliyetlerini birbirinden kopuk olarak sürdürmesi nedeniyle su kaynaklarının yönetiminde ve planlanmasında ciddi sorunlarla karşılaşılması gelmektedir. Bu sorunu çözmek için nehir havzası yönetimi otoritelerinin oluşturulması, kurumsal kapasitenin artırılması ve paydaşların yönetime dâhil edilip halkın katılımı ve bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Sonuç olarak doğal kaynaklardan sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde yararlanılabilmesi için ilk yapılması gereken insan faaliyetleri ile bir havza sınırı içerisinde kalan su, toprak, bitki örtüsü varlığı ve burada yaşayan canlıların birlikte ele alındığı "entegre havza yönetiminin" uygulanmasıdır.

3.5.3. Ulaştırma

Ulaştırma bölgenin ülke ve dünya ile bütünleşmesini sağlamak, çevresiyle sosyal ve kültürel bağlantılar kurmak, ekonomik gelişimini hızlandırmak için hayati öneme sahiptir. Ulaştırma sistemleri, özellikle ulaşımda kullanılan araçlardaki gelişme hızı baş döndürmekte olup; konfor, ekonomi, güven, hız vb. konularda sürekli yenilik peşinde olan sektör bu nedenlerle birçok fırsat sunmaktadır.

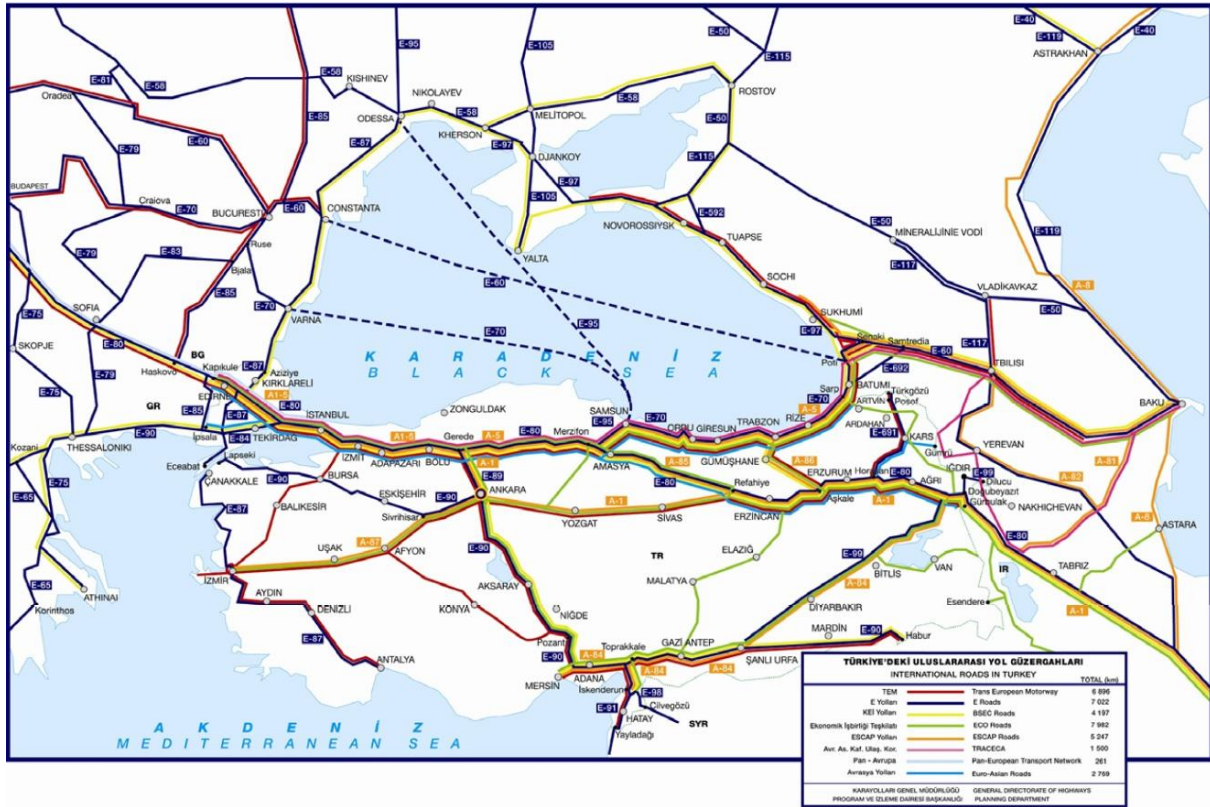
Türkiye'nin stratejik ve coğrafi önemi, Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlaması, özellikle de gelişmiş Avrupa'nın ürünlerini Orta Doğu ve Asya'ya götüren yol üzerinde olması ve TR71 Bölgesi'nin de bu ana kara ulaştırma yolu üzerinde illerinin olması nedeniyle bölgede

¹ Jeoloji Mühendisleri Odası (www.jmo.org.tr)

ulaştırma ve lojistik sektörlerinde daima küresel bir bakış ve strateji geliştirilmesini gerektirmiştir. Sadece bölge aktörlerinden oluşan bir bakış ve strateji yaklaşımı bölgenin ulaştırma ve lojistik stratejisini oluşturmaya yetmemiştir, çünkü bölge dışı aktörlerin de (Avrupa Birliği ve Dünya Bankası gibi uluslararası aktörler) bölgede menfaatleri vardır. Bunun sonucu olarak örneğin otoyol projelerinde ve yapımlarında uluslararası kuruluşlar finans ve işbirliği sağlamaktadır.

Yine bu strateji dâhilinde Türkiye'nin üyelik süreci içinde olduğu AB, üye ülkeler arasında bu bütünleşmeyi sağlayabilmek adına ulaştırma politikalarına önem vermekte ve ortak ulaşım ağları oluşturmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye Avrupa ile İran, Ortadoğu ve Kafkas ülkelerine ticaretin ana ulaşım arterlerini oluşturma ve Avrupa ağlarına eklemelenme çabaları içerisinde olduklarıdır. Aşağıdaki harita ülkemizden geçen uluslararası karayolları ağlarını göstermektedir.

Harita 6: Uluslararası Karayolları Ağları ve Koridorları

Kaynak: Ulaştırma Bakanlığı, 2005, Ulaştırma Ana Planı Stratejisi

AB üyelik sürecinde üye ülkeler arasında “Tek Avrupa”yı kurma amacı ile “Trans European Network (TEN)” kavramı ortaya konmuştur ve ulaşım koridorları oluşturulmuştur. AB’ye aday ülkelerin bu koridorlara eklemelenmesini sağlayacak koridorlar ve ağlar (TINA¹ Ağı olarak adlandırılmaktadırlar) belirlenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’nin doğu bölgelerini batı bölgelerine bağlayan koridor ve Ankara’yı Türkiye’nin güneyi Mersin’e bağlayan ve bu sayede

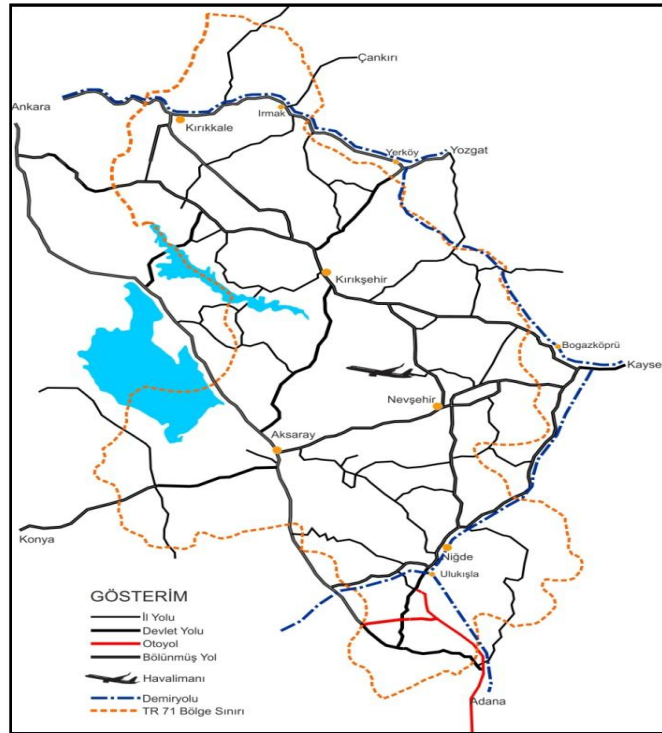
¹ TINA: Transport Infrastructure Needs Assessment (Ulaştırma Altyapı İhtiyaçları Değerlendirmesi)

Mersin-Adana-Hatay-Suriye bağlantısını sağlayan koridor bulunmaktadır ¹ ki bu koridor TR71 Bölgesi'nden geçmektedir.

TR71 Bölgesi'nde deniz ulaşımına imkân bulunmadığı için bölgede karayolu, demiryolu, havayolu ve boru ulaşım türleri görülmektedir. Ancak karayolu ulaşımı çok açık bir farkla diğer ulaştırma türlerinin önündedir. Özellikle demiryolu ulaşımı, gerekli yatırımlar yapılmadığı için altyapı eksikliği ve modernizasyon sorunlarıyla karşı karşıyadır. Bu aslında Türkiye'de Marshall yardımıyla birlikte 1950'li yıllardan beri karayollarına yapılan yatırımların artarak devamı ve demiryolları lehine kamu yatırımlarının azaltılmasının bariz bir sonucudur. Ancak son yıllarda demiryollarına yapılan yatırım ümit verici olmakla beraber bölge bundan payını yeterince alamamıştır. Bölgede demiryolu sadece iki ilden (Kırıkkale ve Niğde) geçmektedir ve demiryolu ulaşımı son bölümde açıklanacaktır.

Bölgede havaalanı bulunmasına rağmen havayolunun etkin kullanılmayışı sebebiyle karayolları kullanımı başat ulaşım türü olmuştur. Yine son bölümde havayolu ulaşımının mevcut durum analizi yapılacaktır. Aşağıdaki tematik harita bölgenin ulaşım altyapısını göstermektedir.

Harita 7: TR71 Düzey 2 Bölgesi Ulaşım Altyapısı

3.5.3.1. Karayolu ve Lojistik

TR71 Bölgesi'nde ulaştırma sektöründe dünya ve Türkiye ile paralel olarak karayolu ulaşımının egemenliği görölmektedir. AB üyesi ölkelerde karayolu ağının toplam ulaşım içindeki payı 2002 yılı itibariyle, yolcu taşımada %79, yük taşımada %44'tür. Bu oran

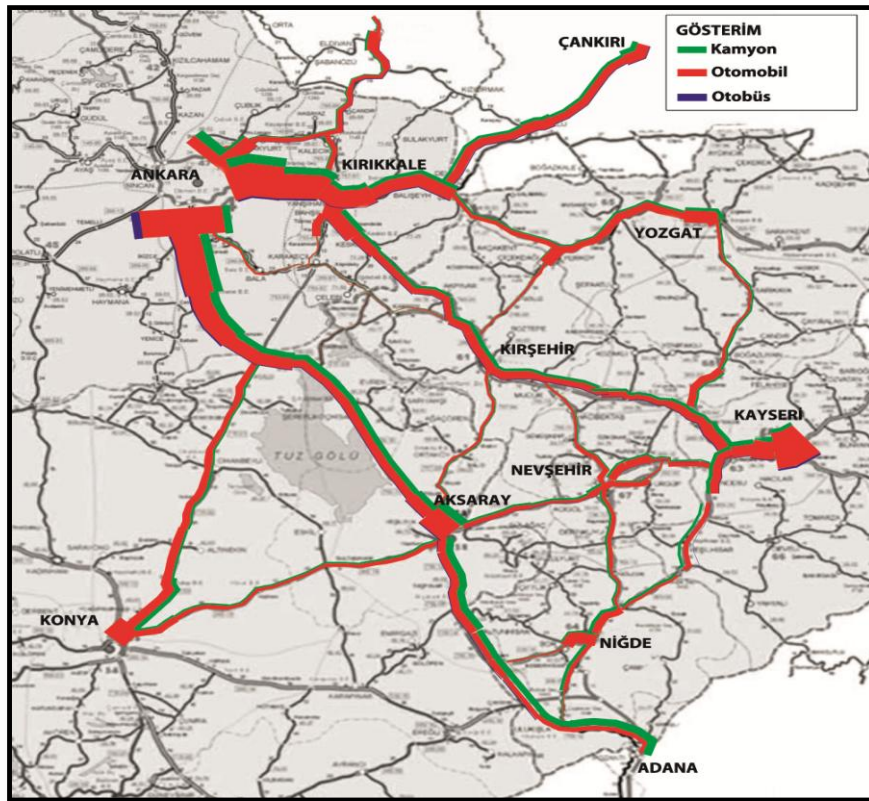
¹ Ulaştırma Bakanlığı, 2005, Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, Proje Yürütücüsü Özet Raporu, AB Ulaştırma Politikaları

Türkiye için incelendiğinde karayollarının yolcu taşıma içindeki payı %95, yük taşıma içindeki payı %92'dir.¹ Avrupa Birliği'nde yayınlanan dokümanlarda ve Türkiye'deki hemen her kalkınma planında demir ve denizyolu taşımacılığına ağırlık verilmesi üzerinde durulduğu halde Avrupa Birliği'nde, Türkiye'de ve bölgede karayolları üzerindeki yoğunluk bir türlü azaltılamamaktadır.

TR71 Bölgesi özellikle de Aksaray ve Kırıkkale illeri ülkemizin kuzey-güney ve doğu-batı karayolları kesişim noktalarında yer almaları nedeniyle yoğun bir karayolu trafiğine ve lojistik imkânlarına sahiptir. Bunun yanında karayollarındaki trafik yoğunluğu nedeniyle; trafik kazası ve ölümleri, kara noktalar, çevre kirliliği vb. gibi yan etkilere de maruz kalmaktadırlar.

Bölgedeki karayolları özellikle taşımacılıkta sıklıkla kullanılmaktadır. 2009 yılı trafik hacim haritası incelendiğinde Ankara- Adana arasındaki kamyon trafiği özellikle dikkat çekmektedir. Ayrıca Kırıkkale ve Aksaray üzerinden gerçekleşen özel araç trafiği yoğunluğu Ankara, İstanbul ve bölge illeri arasındaki etkileşimin göstergesidir.

Harita 8: Trafik Hacim Haritası

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, 2009

Bölgede trafiği arttıran en önemli sebeplerden birisi Çukurova bölgesinde üretilen tarım ürünlerinin Güneydoğu ve Ortadoğu ülkeleri hariç neredeyse tamamının E-90 karayolu (Niğde ve Aksaray) üzerinden İstanbul, Ankara, Karadeniz, Doğu ve Batı bölgelerine taşınmasıdır.

¹ Ulaştırma Bakanlığı, 2005, Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, Proje Yürütücüsü Özet Raporu, Ulaştırma Türleri

Bölgede otoyolun henüz faaliyete geçmemesi ve alternatif yolun olmaması E-90 karayolu üzerindeki yoğunluğun artmasına sebep olmaktadır.

Bölgenin doğal transit geçiş bölgesi oluşu coğrafi ve stratejik özelliğimizden kaynaklanan bir sonuçtur. Bu özellik bölgeye aşağıdaki olumlu katkıları ve fırsatları sağlamaktadır:

- Bölgede turistik dinlenme tesislerinin gelişmesine ve hizmet sektöründeki istihdamın artmasına sebep olmuştur.
- Petrol istasyonları sayısının artmasına sebep olmuştur.

Bölgede karayolları ulaşımının gelişmiş olması lojistik sektörü açısından potansiyel oluştururken diğer bir yönden sadece karayolları taşımacılığının yaygın olması esnek ve verimli lojistik çözümlerinin gerçekleşmesini engellemektedir.¹

Lojistiğin bölgede gelişmesi için farklı ulaşım türlerinin özellikle demiryolu ulaşımının bölgede geliştirilmesi gerekmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından ulaştırma sektörünün iyileştirilmesi için kabul edilen Beyaz Kitap²'ta ve Ulaştırma Ana Planı'nda havayolları ve demiryolları geliştirilerek ulaşım türleri arasında dengeyi sağlamayı amaçlamaktadır. Üyelik sürecinde uyum çalışmaları doğrultusunda bölgede sadece karayoluna dayalı olan ulaştırmanın sürdürülebilir, daha ucuz ve güvenilir olabilmesi ve bölgenin üretim sektöründe rekabetçi olabilmesi adına bölgede ulaşım sistemleri çeşitlendirilmeli ve geliştirilmelidir.

Bölge denize kıyısının olmaması ve limanlara uzaklığı nedeniyle yatırımcılar tarafından tercih edilmemekte ve buna paralel olarak üretimle birlikte gelişecek olan lojistik sektörü gelişmemektedir. Bunun yanı sıra lojistik altyapısının yetersiz olması nedeniyle bölge sadece dağıtımın yapıldığı lojistik merkez (ticaret kenti) olarak da gelişmemiştir.

Lojistik sektörü için ulaşım ağlarının gelişmiş olmasının yanı sıra diğer bir önemli kriter bölgede bulunan ulaştırma, depolama ve haberleşme girişimleridir. Bölgede bu açıdan potansiyel bulunmaktadır. Türkiye'deki toplam ulaştırma, depolama ve haberleşme girişimlerinin %2,1'ini bölgedeki girişimler oluşturmaktadır.

Tablo 73: Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Girişim Sayıları

Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Girişim Sayıları	
Bölge Adı	Girişim Sayısı
TR71	11.813
TR52	15.405
TR72	14.768
Türkiye	559.157

Kaynak: TÜİK, 2009

Bu konudaki temel eksiklik bölgedeki girişimlerin kurumsallaşmamış olmasıdır. Ulaştırma Ana Plan Stratejisi'nde karayolları taşımacılığının iyileştirilmesi için belirlenen stratejilerden biri de "kurumsallaşmadır". Bu doğrultuda öneri olarak "sektörde az araçlı çok firma yerine,

¹ Ulaştırma Bakanlığı, 2005, Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, Proje Yürütücüsü Özet Raporu, Lojistik

² Beyaz Kitap

günümüz işletmecilik gereklerine göre çalışan çok araçlı az firma” prensibi belirlenmiştir.¹ Bölgede bu prensiple kurumsallaşma geliştirilmelidir.

Lojistik sektörü ve dış ticaret için diğer önemli bir unsur gümrüktür. Bölgede Aksaray, Kırıkkale ve Nevşehir illerinde gümrük müdürlükleri bulunmaktadır. Aksaray Gümrük Müdürlüğü ve Kırıkkale Orta Anadolu Rafineri Gümrük Müdürlüğü; her türlü ithalat, ihracat, transit işlemlerini görmeye yetkili gümrük idareleri kategorisinde yer alırken Ürgüp Gümrük Müdürlüğü; yalnız yolcu ve yolcu beraberinde gelen eşya ile bakanlıkça tespit edilen eşyanın ithalat, ihracat, transit işlemlerini görmeye yetkili gümrük idareleri kategorisindedir.

3.5.3.1.1. Karayolu Altyapısı

TR71 Düzey 2 Bölgesi karayolları incelendiğinde; Türkiye karayolları yol uzunluğu içinde; otoyol uzunluğunun %3,52’sini, devlet yol uzunluğunun %3,9’unu, il yol uzunluğunun %3,65’ini oluşturmaktadır. Bölgede otoyol henüz kullanıma açılmamıştır ve inşa aşamasında olup sadece Niğde ilinden geçmektedir.²

Tablo 74: Devlet Yolları, İl Yolları ve Otoyollar

	Devlet Yolları (km)	İl Yolları (km)	Otoyol (km)	Toplam (km)
Aksaray	248	239	-	487
Kırıkkale	245	143	-	388
Kırşehir	269	242	-	511
Nevşehir	238	252	-	490
Niğde	220	254	74	548
TR71	1.220	1.130	74	2.424
Türkiye	31.271	30.948	2.100	64.319

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, 2010

Bölgede karayolları ve köy yolları bütün yerleşkelere ulaşımı sağlamaktadır. Bölgeyi karayolları gelişmişliği açısından incelediğimizde asfalt ve bölünmüş yol oranları Türkiye ortalamasını geçmektedir. Asfalt oranlarına bakıldığında karayolları %95,8 ile Türkiye ortalaması olan %94,16’nın, köy yolları asfalt ve beton yolların toplam köy yolları ağı içindeki oranıysa %61,02 ile Türkiye ortalaması olan %41,72’nin üzerindedir. Bölgedeki bölünmüş yol uzunluğu 2010 verilerine göre %38,78 ile Türkiye ortalaması olan %23,23’ün üzerindedir. Bu bilgiler ışığında bölgenin gelişmiş karayolu ağına sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Bölge transit geçiş bölgesi (başlangıç veya bitiş noktası değildir) olduğu için yolcu ve yük taşımacılığı işletmeleri sayıları Türkiye ortalamasının alt seviyelerindedir. Bölgede 2009 yılı verilerine göre; yolcu taşımacılığı açısından; 11.219 minibüs ve otobüs bulunmakta bu da Türkiye’deki toplam minibüs ve otobüs sayılarının %1,9’unu oluşturmaktadır. Yük taşımacılığı açısından bölgede 50.659 kamyonet ve kamyon bulunmaktadır ve Türkiye’de bulunan toplam kamyonet ve kamyonun %1,72’sini oluşturmaktadır.³

¹ Ulaştırma Bakanlığı, 2005, Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, Proje Yürütücüsü Özet Raporu, Ulaştırma Türleri

² Karayolları Genel Müdürlüğü, 2010, (www.kgm.gov.tr)

³ TÜİK, 2009, Ulaştırma

Ulaştırmanın ağırlıklı olarak karayolu üzerinden yapılıyor olması karayolları üzerinde yoğunluğa sebep olmakta bu sebeple trafik güvenliği önem kazanmaktadır. Ulaşım Ana Planı Stratejisi'nde ve 9. Kalkınma Planında bu konunun ve kaza kara noktalarının iyileştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Bölgede 20 kaza kara noktası bulunmaktadır ve bu noktaların iyileştirilmesi trafik kaza ve ölüm oranlarının azalması için önemlidir.

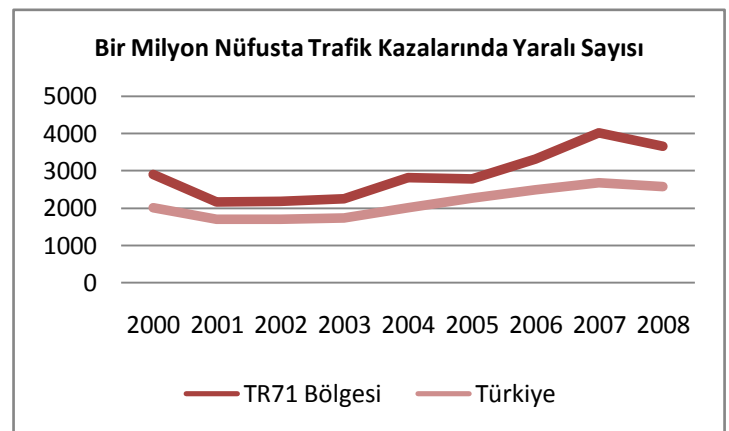
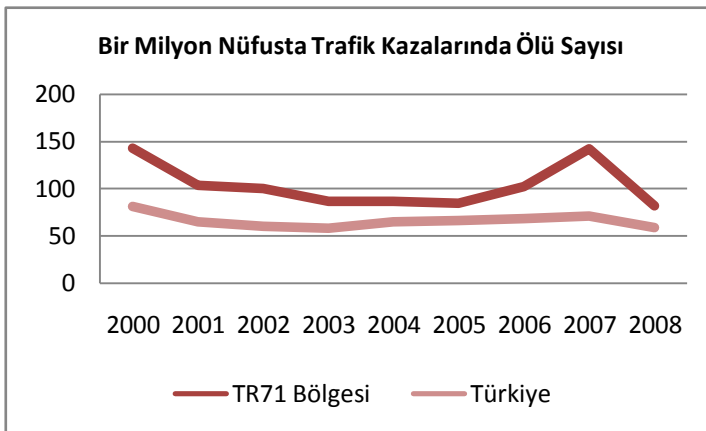
Tablo 75: Kaza Sayıları ve Kazalardaki Ölü ve Yaralı Sayıları

Bölge Kodu	Kaza Sayısı	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı	Toplam Kazalar İçindeki Payı (%)	Toplam Ölü Sayısı İçindeki Payı (%)	Toplam Yaralı Sayısı İçindeki Payı (%)
Aksaray	624	25	1.229	0,59	0,59	0,66
Kırıkkale	580	29	1.367	0,55	0,68	0,74
Kırşehir	386	14	919	0,37	0,33	0,49
Nevşehir	483	21	889	0,46	0,49	0,48
Niğde	539	34	1.044	0,51	0,8	0,56
TR71	2.612	123	5.448	2,5	2,9	2,95
TR52	3.823	169	6.730	3,66	3,98	3,64
TR72	3.563	212	7.120	3,41	5	3,85
Türkiye	104.212	4.236	184.468	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2008

Bölgede toplam kaza sayıları incelendiğinde Türkiye'deki kazaların %2,5'inin bölgede gerçekleştiği görülmektedir. Aksaray ve Kırıkkale geçiş noktaları olmaları nedeniyle kaza sayısı diğer illerden yüksektir. Kırşehir, transit geçiş yolu üzerinde olmadığı için kaza sayısı 386'da kalmıştır. Ancak Niğde'deki kazalar daha ölümcül sonuçlar doğurmaktadır. Bu konularda Kalkınma Ajansları yerel idareler ve polisle işbirliği yaparak kaza ve ölüm rakamlarını azaltmaya çalışmalıdır. Aşağıdaki grafiklerde görüldüğü gibi trafik kazalarındaki bir milyon nüfusta gerçekleşen ölü ve yaralı sayıları bölgede Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Grafik 24: Trafik Kazalarında Ölü ve Yaralı Sayıları (Bir Milyon Nüfusta)

Kaynak: TÜİK

(Not: 2000-2006 yılları arası 2000 yılı nüfus sayımları kullanılmıştır.)

3.5.3.2. Havayolu ve Demiryolu

Bölgede havayolu ulaşımı Nevşehir ilinin Gülşehir ilçe sınırları içerisinde merkeze 30 km uzaklıkta bulunan 'Nevşehir Kapadokya Havalimanı' ile gerçekleştirilmektedir. Havalimanı 1998 yılında hizmete girmiş olup sivil havalimanı statüsündedir. Nevşehir Kapadokya Havalimanı'nın 3.500 m²'lik ortak kullanımlı iç ve dış hat terminalleri ve yıllık 700.000 yolcu kapasitesi bulunmaktadır.¹

Havaalanı bölgede etkin ve verimli biçimde kullanılmamaktadır. 2008-2009 yılları arasında havalimanına inen uçak sayılarında %10,8'lik bir azalış görülürken, bölge tarafından daha çok tercih edilen 'Kayseri Erkilet Havaalanında' ise aynı yıl aralığında %14,5'lik bir artış görülmüştür.

Tablo 76: Toplam Uçak Trafiği

	2008 (Uçak Sayısı)			2009 (Uçak Sayısı)		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Nevşehir	1.407	302	1.709	1.231	293	1.524
Kayseri	4.443	1.915	6.358	5.215	2.066	7.281
Konya	2.272	374	2.646	3.729	312	4.050
Türkiye	385.767	355.998	741.765	419.386	369.047	788.433

Kaynak: DHMİ, 2009

Bölgeye 2008-2009 yılları arasında inen uçak sayısı azalırken yolcu trafiği %21,8 artmıştır. Gelen uçakların daha dolu ya da daha büyük olması bunun sebebi olarak gösterilebilir. Yolcu sayısındaki artış Türkiye ortalama artış oranı olan %7,6'nın çok üstünde olmasına rağmen toplam yolcu sayısı bakımından komşu bölgelerin çok altındadır.

Tablo 77: Havaalanları Yolcu Trafiği

	2008			2009		
	İç Hat (kişi)	Dış Hat (kişi)	Toplam (kişi)	İç Hat (kişi)	Dış Hat (kişi)	Toplam (kişi)
Nevşehir	54.190	46.572	100.762	83.109	39.644	122.753
Kayseri	479.857	194.976	674.833	568.106	210.533	778.639
Konya	230.442	35.701	266.143	267.518	34.206	301.724
Türkiye	35.832.776	43.605.513	79.438.289	41.226.959	44.281.549	85.508.508

Kaynak: DHMİ, 2009

Kayseri Erkilet Havaalanı'nın TR71 Bölgesi'ne yakın oluşu ve havaalanına inen uçak sayısının Nevşehir Kapadokya Havaalanı'na inen uçak sayısından fazla oluşu nedeniyle bölge insanı tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bölgeye mevsimlik ziyaretçi gelmesi nedeniyle uçak şirketleri tarafından ekonomik görülmeyen 'Nevşehir Kapadokya Havalimanı' tüm kapasitesi ile kullanılmamaktadır. Bölgede mevcut ulaşım altyapısının etkin kullanılabilmesi adına

¹ DHMİ,(www.dhmi.gov.tr)

havaalanı karayolu bağlantısı güçlendirilmeli ve havaalanının tam kapasiteyle çalışmasını sağlayacak projeler gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Kapadokya Havaalanı için “ekonomik havaalanları” ve “Open Sky” havaalanları projelerini gerçekleştirmiştir. Kullanımı artıran projelerin artırılması ve devamlılığı gerekmektedir.

Türkiye’de 2010 yılı itibari ile 8.699 km. demiryolu ağı mevcuttur. Bölgede 289 km. demir ağı olup, Türkiye’deki toplam demir yolu ağının %3,32’sini oluşturmaktadır. Aksaray ilinde demiryolu ağı bulunmazken Kırşehir, Niğde ve Nevşehir illerinde ise demiryolu ağı il merkezlerine uğramamaktadır. Demiryollarına son yıllarda bütçede karayolundan daha fazla kaynak aktarılarak Türkiye tarihinde bir ilk yaşanmaktadır. Ancak bölge bu yatırımlardan faydalanamamaktadır.

Planlanan Ankara-Sivas yüksek hızlı tren projesi kapsamında, hızlı trenin mevcut demiryolu güzergâhına paralel olarak geçmesi ve Kırıkkale ilinin de durak noktalardan birisi olması öngörülmektedir. Hızlı Tren hattı, bölgede ulaşım kalitesinin artması ve ulaşımın çeşitlenmesi adına önemli bir projedir. Fakat hızlı tren projesinin bölge illerinden sadece Kırıkkale ilinden geçiyor olması bölge ulaşım kalitesinin artması için yeterli değildir.

3.5.4. Kentleşme

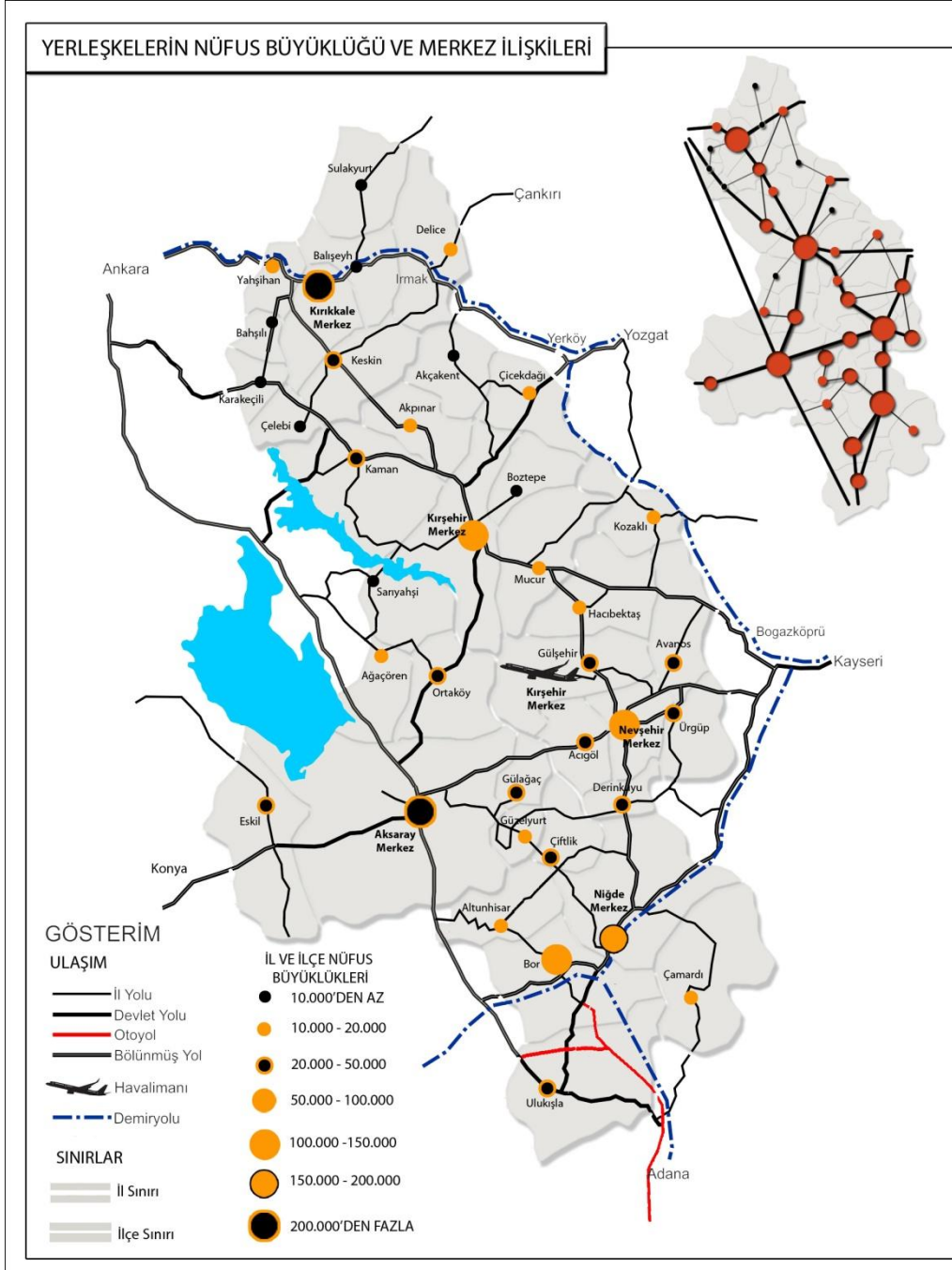
Kentleşme bütüncül bir yaklaşımla; kent sayısı, demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel göstergeleri içeren bir kavramdır. Dünyada üzerinde uzlaşmaya varılmış bir kentleşme kavramı bulunmamakla birlikte kriterler ülkelerin potansiyellerine göre değişiklik göstermektedir. Ülkemizde kentleşme konusundaki tanım nüfus kriterlerine dayanmaktadır.

Kentleşmeyi şehirde yaşayanların oranı olarak ele aldığımızda; 2009 yılında bölgedeki kentleşme oranı %61,21 ile Türkiye ortalaması olan %75,53 altındadır. Bölgede sadece Kırıkkale ili Türkiye ortalamasının üzerinde olup %82,96 değere sahiptir. Bölge illerinin genel olarak ekonomisinin tarıma dayalı olması kırsal alanda yaşayan nüfus sayısının fazla olmasının sebebidir.

Bölgede tüm Türkiye’de olduğu gibi kentlerde yaşayan nüfus sayısı artmaktadır. 2007-2009 yılları arasında kentte yaşayanların oranı Türkiye’de %5,05’lik artış gösterirken bölgede bu oran %2,02’dir. Bölgede kırdaki yaşayanların sayısı 1990-2000 yılları arasında %5,1’lik artış gösterirken 2000-2009 yılları arasında %21,8’lik bir azalma göstermiştir. Bölgede tarım sektöründe istihdam olanaklarının geliştirilememesi ve tarıma dayalı sanayinin gelişmemiş olması kırdaki nüfusun tutulamamasına neden olmaktadır.

Bölgedeki kent ve ilçe merkezleri nüfus büyüklükleri ile ulaşım ağları aşağıdaki haritada incelenmiştir.

Harita 9: İl ve İlçe Merkezleri Nüfus Büyüklükleri ve Merkez İlişkileri

Devlet Planlama Teşkilatı kabulüne göre nüfusu 20.000'den fazla olan yerleşkeler kent olarak tanımlanmaktadır.¹ Bölgede özellikle Kırkkale ilinde Keskin ilçesi dışındaki tüm ilçelerin nüfuslarının 20.000'den düşük olduğu görülmektedir. Nevşehir ilinde ise ilçelerin büyük bir çoğunluğunun nüfusu 20.000'den fazladır. Bölgede ana ulaşım yolları üzerinde yer alan ilçe merkezlerinin geliştiği ve alt merkez potansiyeli taşıdığı görülmektedir.

Bölge illerinde il merkezi dışında nüfusu 20.000 ile 100.000 arasında değişen ilçeler bulunmaktadır, bu durum bölgede yoğunluğun tek merkezli yapıdan çok merkezli yapıya

¹ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ulaştırma Özel İhtisas Komisyonu Raporu Kentiçi Ulaşım Alt Komisyonu Raporu

geçişini mümkün kılmaktadır. Aksaray ilinde Ortaköy ve Eskil; Kırıkkale ilinde Keskin; Kırşehir ilinde Kaman ve Mucur, Nevşehir ilinde Avanos, Gülşehir, Ürgüp ve Acıgöl, Niğde ilinde Bor ve Çiftlik ilçeleri alt merkez olabilecek ve bazıları halen alt merkez olan ilçelerdir. Aşağıda bölge illeri ve kentleşme süreçleri incelenmiştir.

Aksaray, Niğde iline bağlı bir ilçe iken 1989 yılında ekonomik gelişmişliği ve coğrafi konumunun da etkisiyle il olmuştur. Bu tarihten sonra bölgede kamu ve özel sektör yatırımları artmıştır. Ülkenin karayolları ulaşım ağının odak noktalarından birinde bulunması Aksaray'ın ekonomik gelişimindeki en büyük etkenlerden biri olmuş bunun yanı sıra kalkınmada öncelikli yöreler arasında yer alması yatırımları cazip kılmıştır. Aksaray bölgede tarım ve hayvancılığın ağırlıklı olduğu ve sanayinin gelişmeye başladığı bir merkezdir. Bölgede sektörlerin çeşitlenmesi ve birbirini destekleyen merkezlerin oluşması adına Aksaray'da tarım ve hayvancılığın yanı sıra sanayinin gelişmesi önemlidir.

Aksaray'ın il olmasıyla birlikte merkez ilçesinin nüfusu 1990-2009 yılları arasında %98,5'lik artış göstermiş ve merkez yoğunluğu kilometre kareye 1990 yılında 48 kişi iken, 2007 yılında 56 kişiye çıkmıştır. 2009 yılı itibarıyla göç vermekte olmasına karşın kısa sürede nüfusun merkezde büyük artış göstermiş olması yoğun yapılaşmaya neden olmuştur. Ancak kentte plansız kentleşme alanları mevcut değildir. Mevcut imar planında kent merkezinin gelişme yönü batı olarak belirlenmiştir. Kent merkezi, kuzeyde Ankara yolu üzerinde TOKİ konutlarının bu bölgede inşa edilmesinin de etkisiyle Topakkaya ve Bağlıkaya'ya doğru gelişmektedir. Kent merkezi güneyde Adana yolu üzerinde organize sanayinin ve üniversitenin de bu bölgede yer almasının etkisiyle Hamidiye, Aratol ve Sağlık belediyelerine doğru gelişmektedir. Hayvancılığın yaygın olduğu Aksaray'da şehir, Hasan Dağı istikametinde özellikle hayvan çiftlikleri nedeniyle gelişmektedir. Bu bağlamda bazı belediyeler Aksaray'ın mahallesi olarak şehir merkezine katılmışlardır. Kentin gelişimine şekil veren önemli yatırımlar arasında Mercedes Benz ve Süttaş gibi firmalar da bulunmaktadır.

Kırıkkale ili cumhuriyet şehri olarak tanımlanmaktadır. 1925 yılında Top ve Mühimmat Fabrikası'nın temellerinin atılmasıyla Kırıkkale'nin şehirleşme süreci başlamıştır.¹ Aynı kuruma bağlı fabrika sayısının artmasıyla kent göç almaya başlamıştır. 1989 yılında il olan Kırıkkale'nin 1925-2010 yılı arasında nüfusu hızlı bir artış göstermiş, 1935 yılında 14.494 kişi² olan nüfusu 2009 yılında 280.834 kişiye² yükselmiştir. Kısa sürede yaşanan bu hızlı artış plansız kentleşmeye yol açmıştır. Kent merkezinde plansız alanlar mevcuttur. Karşıyaka Mahallesi su deposu altı Küme Evleri, Eski Kırık Köyü bu plansız alanlar arasında yer almaktadır.

Kırıkkale ili bölgede sanayinin ağırlıklı olduğu merkez durumundadır. MKEK ve Tüpraş bölgede sanayinin gelişiminde önemli yere sahip devlet yatırımlarıdır.

Kırıkkale ili doğu-batı ve kuzey yönlerinde gelişim göstermektedir. Doğü-batı yönündeki gelişme eğilimine Ankara-Samsun yolu aksı, batı yönünde gelişim eğilimine üniversite ve OSB (Organize Sanayi Bölgesi) etken olmuştur. Bunun yanı sıra batı yönünde Yahşihan Belediyesi'nin yer alması, doğu yönünde yer alan tarım arazileri ve güneyde yer alan MKEK kentin bu yönlerde gelişimini kısıtlamaktadır.

¹ Altın, Yakup, 2009, Kırıkkale 1989-2009, Kırıkkale Valiliği İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

² TÜİK, 2009, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Kırşehir bölgede tarımın ağırlıklı olduğu diğer bir merkez olup bölge illerinin çoğu gibi göç vermektedir. Kırşehir nüfus yoğunluğu bölge illeri arasında en düşük il olmasına (km² başına 35 kişi¹) rağmen plansız kentleşme süreci yaşanmış ve bundan dolayı kentleşmeye bağlı görüntü kirliliği bulunmaktadır.² Bunun yanı sıra düzenli katı atık depolama alanının olmaması ve vahşi depolama için seçilen yanlış alan kent merkezinde kirliliğe neden olmaktadır.

Ekonomisi tarıma bağlı olan Kırşehir'in özellikle kırsal nüfusu 2000-2009 yılları arasında önemli azalış göstermiştir. Kırşehir kent merkezi düz çizgisel biçimde Kırıkkale ve Kayseri yolu üzerinde büyümektedir. İl tek merkezli gelişmekte fakat ekonomik yapısının canlanması için merkez ilçe oluşumu gerekmektedir. Bu bağlamda Mucur ilçesi ana ulaşım aksları üzerinde yer almasından, Kaman ilçesi nüfus büyüklüğü ve ekonomik faaliyetlerinden dolayı potansiyel teşkil etmektedir.

Nevşehir bölgede turizm ve tarımın ağırlıklı olduğu bir merkezdir. Özellikle turizm sektörüyle dikkat çekmektedir. Nevşehir ili çok merkezli bir yapıya sahiptir. Avanos, Ürgüp ve Gülşehir alt merkez özelliği gösteren ilçelerdendir. İl merkezi göç verirken Avanos ve Ürgüp ilçeleri göç almaktadır. Nevşehir Kent merkezinin mevcut gelişim eğilimi, Avanos ve Ürgüp yönünde iken sanayi Aksaray ve Acıgöl yolu üzerinde gelişmektedir. Şehrin kuzey ekseninde, Avanos yolunda üniversitenin yer alması ve bu bölümde yer alan geniş sit alanları halen devam eden bu yöndeki gelişimi gelecekte kısıtlayacaktır. Bunun yanı sıra güney ekseninde yer alan sanayi ve galericiler siteleri kentin bu eksenindeki gelişimini kısıtlayacaktır. Bu sebeplerden dolayı kentin gelecekte doğu-batı eksenleri üzerinde gelişmesi öngörülmektedir.³ Şehrin jeolojik yapısı nedeniyle bölgede sit alanının fazla olması, çoğu alanın koruma altında olması kent gelişimini etkilemekte ve kısıtlamaktadır.

Nevşehir'in gelişimini incelediğimizde 2010 yılı itibarıyla imarlı arazi 2500 hektar iken son 10 yıl içinde 199 hektar alan imara açılmıştır. Bunun yanı sıra konut sayısı 1990 yılında 24.000, 2000 yılında 28.720, 2010 yılında 32.950'dir.³ Konut sayısının 1990-2000 yılları arasında %19,6, 2000-2010 yılları arasında %14,74'lük bir artış gösterdiği görülmektedir. Kent hızlı büyümektedir.

Kent göç verdiği için büyük nüfus artışları yaşanmamış, kentte plansız kentleşme mevcut değildir. Kentsel dönüşüm projeleri ile kentte yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda bir kentsel dönüşüm çalışmasının uygulaması devam ederken (Kale ve Civarı Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi), Kent Merkezi için çalışmalar devam etmektedir. Kentin en büyük problemi su kaynaklarının sınırlı oluşu ve altyapının eski oluşudur.

Nevşehir'e son yıllarda yapılan yatırımlar kentin çehresinin olumlu yönde değişmesinde etkili olmuştur. Bu yatırımlar arasında; Yeni Devlet Hastanesi, Yeni Terminal, TOKİ Konutları, Forum Kapadokya Alış-Veriş Merkezi yer almaktadır.

Niğde ili bölgede tarım merkezi olan diğer bir ildir. Kırsal alanda yaşayan nüfus sayısı şehir nüfusundan fazladır. Bunun yanı sıra 2009 yılı itibarıyla bölgede en çok göç veren ildir. Kent merkezi düz çizgisel biçimde büyümekte, Organize sanayi bölgesi ve üniversite yerleşkesinin

¹ TÜİK, 2007, www.tuik.gov.tr

² Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, İzah Raporu

³ Nevşehir Belediyesi, 2010, Strateji Geliştirme Müdürlüğü

de etkisiyle Bor ilçesi istikametinde gelişmektedir. Kentteki imarlı alan büyüklüğü 4.500 ha olup, son 20 yılda 800 ha alan imara açılmıştır. Ayrıca kentte plansız gelişmiş alanlar bulunmaktadır.

Niğde ilinde diğer bir dikkat çeken konu üniversitedir. 1992 yılında üniversitenin kurulmasıyla kente öğrenci göçü yaşanmıştır. 2007 yılı verilerine göre il merkezinde 10.714 öğrenci yaşamaktadır, bu sayı kent merkezinde yaşayanların %11'ini oluşturmaktadır. 2010 yılı itibarı ile öğrenci sayısı 12.041'e yükselmiştir.¹

Bölge ağırlıklı olarak tarımsal üretimin gerçekleştiği merkezlerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra Aksaray'da sanayi, Nevşehir'de turizm dikkat çeken sektörler arasında yer almaktadır. Bölge, illerinde genel olarak tek merkezli yapı hâkim olmasına rağmen çok merkezli yapı için uygun mekânsal yapıya sahiptir. Özellikle karayolu ulaşımının gelişmiş olması bölgede merkezlerin birbirleriyle koordinasyon halinde çalışmalarına ve alt merkez oluşumlarına olanak vermektedir.

3.5.5 Bölüm Değerlendirmesi

Hızlı nüfus artışı, kentleşme ve baş döndürücü bir hıza ulaşan teknolojik ve endüstriyel gelişmelerin beraberinde getirdiği çevresel değerlerin tahribi ve yenilenemeyen kaynakların hızla azalması nedenlerinden dolayı doğal kaynaklardan (su kaynakları, madenler, vb.) **koruma-kullanma dengesi** içerisinde faydalanılması büyük önem taşımaktadır. Ancak TR71 Bölgesi'nde doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanıldığından (daha önceki bölümlerde yapılan analizlerden de görülebileceği üzere) bahsetmek pek mümkün değildir. Bu duruma en iyi örnek bölgede çıkarılan madenlerin yaşanan rekabet ve sanayi tesislerinin eksikliği nedeniyle işlenmeden (katma değer elde edilmeden) hammadde olarak diğer bölgelere ve ülkelere satılması örnek gösterilebilir. Maden kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılamamasının yanı sıra bölgede yer alan İhlara Vadisi, Aladağlar ve Seyfe Gölü gibi turistik açıdan büyük öneme sahip yörelerden de yeterince faydalanılamamakta ve bölgeye istenilen düzeyde ekonomik katkı sağlanamamaktadır.

Bölgede, yaşam kalitesinin artırılmasında karşılaşılan en önemli sorun olarak içme suyu temininde yaşanan hijyen sorunu öne çıkmaktadır. Bu soruna neden olan başlıca sebepler olarak bölge illerinde içme suyu arıtma tesislerinin bulunmaması (Kırıkkale ili hariç), mevcut kaynakların etkin bir şekilde kullanılmaması ve bu kaynakların kirliliğe maruz kalmaları gösterilebilir. Ayrıca bölge illerinden Aksaray, Nevşehir ve Niğde illerinde içme suyu kaynağı olarak kullanılan bazı kuyularda Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlemiş olduğu limitin üstünde arsenik konsantrasyonuna rastlanması içme suyu temininde karşılaşılan bir diğer önemli sorun olarak görülmektedir. Sağlıklı içme suyu sağlanabilmesi için bölge illerinde arıtma tesislerinin kurulması ve mevcut kaynakların da etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

İçme suyu yönetiminin yanı sıra atık su yönetiminde de ciddi sorunlar bulunmaktadır. Halen atık su arıtma tesisine sahip olmayan iller ve ilçeler bulunması, mevcut tesislerden bazılarının etkin bir şekilde çalıştırılmamaları, tarımda bilinçsiz gübre ve kimyasal ilaç kullanımı ve sanayi tesislerinden çıkan atıkların arıtılmadan doğaya deşarj edilmeleri nedenleriyle bölgede ciddi

¹ Niğde İl Brifingi, 2010, Niğde Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü

su kirlilikleri ile karşılaşmaktadır. Ayrıca bölgede etkin bir entegre havza yönetiminin bulunmaması da su kaynaklarının kontrolünü ve yönetimini zorlaştırmaktadır. Bu gibi durumlar, zaten su kaynakları bakımından oldukça fakir olan bölgenin mevcut su kaynaklarının her geçen gün kullanılamaz hale gelmesine ve su sıkıntısının özellikle gelecek nesiller için ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Su kirliliğinin önlenmesi ve su kaynaklarının korunabilmesi için yerel yönetimlerin atık su yönetimine önem vermesi, sanayi tesislerinin temiz üretime geçerek asgari oranda atık üretmesi ve tarımda bilinçsiz gübre ve kimyasal ilaç kullanımının engellenmesi yolları ile entegre havza yönetiminin sağlanması gerekmektedir.

Bölgede katı atık yönetiminde yaşanan en önemli sorun Aksaray ili hariç diğer illerde düzenli katı atık depolama tesislerinin bulunmaması ve geri dönüşümün yok denilecek kadar az olmasıdır. Bu eksiklikler nedeniyle bölgede toprak, yeraltı ve yüzey suları kirlilikleri görülmektedir. Bu kirliliklerin önlenmesi ve entegre katı atık yönetimi için düzenli katı atık depolama tesislerinin kurulması, geri dönüşüm ve yerel yönetimlerin evsel atıklar ile ambalaj atıklarını ayrı ayrı toplamaya yönelik projeleri büyük önem taşımaktadır.

Hava kirliliği, evsel ısınmada doğalgazın yaygınlaşmasıyla birlikte düşme eğiliminde olup bölge için önemli bir sorun olarak görülmemektedir. Ayrıca temiz enerji kaynaklarında jeotermal enerji kaynaklarının da evsel ısınmada kullanılıyor olması (Kırşehir ve Nevşehir-Kozaklı) hava kirliliğinin azalmasında önemli bir etkidir.

Bölge, ülkemizin kuzey-güney ve doğu-batı kesişim noktaları üzerinde yer alması nedeniyle çok önemli bir stratejik konuma sahiptir ancak havayolu ve demiryolu ulaşımının kısıtlı imkânlar sunmasından dolayı bölgeye ulaşım ağırlıklı olarak karayolu üzerinden gerçekleşmektedir. Bölgede havayolunun etkin kullanılmayışı ve demiryolunun bölgenin birçoğu ilinde bulunmayışı karayolları üzerindeki yoğunluğu artırmıştır. Bölgede karayolları üzerindeki yoğunluk trafik kazaları ve ölümlere neden olmaktadır. Trafik güvenliğinin sağlanabilmesi, kazaların ve ölümlerin azaltılabilmesi için kaza kara noktalarının iyileştirilmesi ve bölgede ulaşımın çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle taşımacılık için büyük öneme sahip olan **demiryolu ağının** bölge içerisinde yaygınlaştırılması oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra bölgede mevcut ulaşım altyapısının etkin kullanılabilmesi adına Nevşehir'de bulunan Kapadokya Havalimanı ile karayolu bağlantısı güçlendirilmeli ve havaalanının tam kapasiteyle çalışmasını sağlayacak projeler gerçekleştirilmelidir. Bölgede ulaşımın çeşitlenmesi ve entegre çalışacak duruma gelmesiyle bölgenin stratejik konumu lojistik açıdan değerlendirilebilecektir.

3.6 Güçlü Yönler – Zayıf Yönler – Fırsatlar - Tehditler

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
➤ Bölgede Türkiye ortalamasının üzerinde tarıma elverişli arazi ve çayır mera vardır.	➤ Bölgede Aksaray hariç, tarıma elverişli araziler parçalı yapıda ve dağınık, tarımda ortalama işletme büyüklüğü ise gelişmiş ülkelerin gerisindedir.
➤ Bölgede dış pazar şansı olan tarımsal ürünlerin üretimi yapılmaktadır	➤ Kırıkkale dışındaki illerde şehirleşme oranı ve nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının altındadır.
➤ Bölgedeki tüm illerde tarım ürünlerinin alım satımının yapıldığı ticaret borsaları bulunmaktadır.	➤ Bölgede tarıma dayalı sanayinin yetersizliği nedeniyle hammaddeler mamule işlenememekte, bu durum da katma değer kaybına neden olmaktadır.
➤ Bölge tarımsal ürünlerin pazarlanması açısından Ankara gibi büyük bir tüketim merkezine yakın konumdadır.	➤ Jeotermal kaynak potansiyeli yalnızca konut ısıtılmasında kullanılmakta, örtü altı sebze yetiştiriciliğinde yeteri kadar kullanılamamaktadır.
➤ Nevşehir ilinde tuf kayalar içinde doğal soğuk hava depoları bulunmaktadır.	➤ Bölgede beyaz et işleyen modern bir tesisin olmaması ve et tavuğu yetiştiriciliği ile ilgili yeterli alt yapının oluşmaması nedeniyle et tavukçuluğu sektörü gelişmemiştir.
➤ Otomotiv parça ve yan sanayi ürünleri (özellikle kamyon, kamyonu bağlı parçaları, karasör ve dorse parçaları) imalatı çok hızlı gelişmekte ve giderek güçlenmektedir.	➤ Teknokent, teknopark gibi bilimsel ve teknolojik alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar bulunmamaktadır.
➤ Sayısı oldukça fazla olan gurbetçi vatandaşlarımızın birikimlerini bölge bankalarında ve gayrimenkul piyasasında değerlendirmeleri bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır.	➤ Bölge içerisindeki işletmeler, çoğunlukla mikro ölçekli oldukları için, sektör ve faaliyetler alanında uzmanlaşma bulunmamaktadır.
➤ Bölgede üç tane gümrük müdürlüğü bulunmaktadır.	➤ Kadınlar, engelliler, çevre vb. konularda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve faaliyetleri yeterli değildir.
➤ Bölgede bulunan çok çeşitli doğal kaynaklar, özgün yeryüzü şekilleri (peri bacaları), tarihi, dini ve kültürel değerleri ile alternatif turizm fırsatları sunmaktadır.	➤ İstihdam olanaklarının yetersizliğinden dolayı işsizlik oranı (%14,9) ülke ortalamasının (%14) üstündedir. Ayrıca mevsimlik çalışma ve kayıt dışı istihdam yaygındır.
➤ Kapadokya bölgesine doğrudan ulaşım sağlayan iki havaalanı (Kayseri Erkilet ve Nevşehir Kapadokya) bulunmaktadır.	➤ Bölgede demiryolu yatırımı çok yetersiz düzeydedir ve hava yolu ulaşımı da etkin kullanılmamaktadır.
➤ Bölge çanak, çömlek, halıcılık gibi yöreye özgü, uzun geçmişe dayanan ve daha çok gelişme potansiyeline sahip el sanatlarına sahiptir.	➤ Park, bahçe, spor alanı gibi yeşil alanlar ve sosyal aktivite alanları yetersizdir, sosyo-kültürel etkinlikler bölge geneline yayılamamıştır.
➤ Ülkenin doğu-batı ve kuzey-güney karayollarının kesişim noktasında yer alan bölge, gelişmiş karayolları ağına sahiptir.	➤ Özellikle kadınlarda erken evlilikler yaygındır, 16-19 yaş arası kadın evlilik oranında ülke içinde en yüksek değere sahip ikinci bölgedir.
➤ Bölgenin su ihtiyacının karşılanması açısından önemli bir kaynak olan ve Türkiye'nin en uzun akarsuyu olan Kızılırmak bölgeden geçmektedir.	➤ İlköğretim okullaşma oranı ve kadın okur-yazar oranı ülke ortalamasının altındadır.

➤ Kapadokya artık bir geçiş bölgesi değil uluslararası turistik destinasyon olma özelliğine sahiptir.	➤ Kadınların işgücüne katılım oranı Türkiye ortalamasının(%26) altındadır (%20).
➤ Bölge, turizme, seracılığa ve ısınmaya yönelik potansiyeli yüksek termal kaynaklara sahiptir.	➤ Bölge, (Kırıkkale ili hariç) TÜİK 2009 verilerine göre dışarıya göç vermektedir, eğitilmiş ve nitelikli nüfus bölgede tutulamamakta ve dışarıdan bölgeye çekilememektedir.
➤ Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli gibi kültürel değerler bölgenin tanınmasına ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	➤ Bilinçsiz tarımsal ilaç ve gübre kullanımı nedeniyle tarım arazilerinde toprak ile yeraltı ve yer üstü sularının kirliliği söz konusudur.
➤ Tuz Gölü ve Tuzköy'deki kaya tuzu kaynakları, işletme ve istihdam açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.	➤ Bölge üniversitelerinin henüz yeni olması, kuruluşlarının ve kurumsallaşmalarının devam etmesi nedeniyle tarım, sanayi ve turizm sektörleriyle işbirliği zayıftır.
	➤ Mesleki eğitim – Sanayi işbirliğinin eksik olması meslek eğitimi etkili kılamamaktadır.
	➤ Bölgede sadece bir tıp fakültesi araştırma hastanesi bulunmaktadır.
	➤ Aile içi şiddet bölgede yaygındır.
	➤ Bölgenin Turizm Master Planı oluşturulmamıştır.
	➤ Tarım dışı sektörlerde istihdam edilenlerin oranı (%65) ülke ortalamasının (%75) altındadır.
	➤ Mevduat gibi garantili para kazanma alışkanlıkları, yatırım yapma konusundaki bilinçsizlik ve çekingenlik gibi nedenlerle sermaye sahipleri yatırım yapmak istememektedirler.
	➤ Bölgede verimlilik ve üretkenliği artıracak, Ar-Ge çalışmaları yetersiz düzeydedir.
	➤ Bölgede kalifiye ve ara eleman eksikliği hemen her sektörün ortak problemidir.
	➤ Bölgede hem içme hem de sulama alanlarında su kaynakları yetersiz olup Kızılırmak ve Melendiz Çayı gibi mevcut kaynaklar da kirliliğe maruz kalmaktadır.
	➤ Kızılırmak havzasında kirlilik kontrolünün yapılmaması nedeniyle hem evsel hem de tarımsal atık sular nehre deşarj edilmektedir.
Fırsatlar	Tehditler
➤ Bölgede üniversiteler yeni kurulmuş olmasına rağmen hızlı büyüme ivmesine sahiptir.	➤ Çeşitli nedenlerden dolayı küçükbaş hayvan varlığı son yıllarda giderek azalmaktadır.
➤ Üniversitelerin AR-GE çalışmalarına destek olma konusunda hevesli olmaları sayesinde işletmelerin rekabet gücü artırılabilir.	➤ İzinsiz açılan kuyular ve bilinçsiz sulama nedeniyle yakın gelecekte sulu tarım ortadan kalkma tehlikesi ile karşılaşacaktır.
➤ KOP'a Niğde ve Aksaray illerinin de dâhil edilmesiyle kırsal ve sosyal kalkınma konularında yeni kaynakların bölgeye aktarılma şansı doğmuştur.	➤ Nevşehir ve Niğde'de patates siğil hastalığının yayılması ve bütün patates ekim alanlarının karantinaya alınması.
➤ Nevşehir ve Niğde'de üretilen patatesin işlenerek katma değerinin yükseltileme imkânı bulunmaktadır.	➤ AB'ye giriş aşamasında ve sonrasında tarıma verilen desteklerin azalma veya kaldırılma tehlikesi bulunmaktadır.

➤ Bölgeye has bazı ürünlerin (Dermason fasulyesi, Kaman cevizi, Hasandede üzümü.. vb) markalaşma ve pazarlama imkânı bulunmaktadır.	➤ AB “Tarım ve Balıkçılık” müzakere başlığının açılması ile işletmelerin gerekli şartları sağlayamama ve kapanma ihtimalleri.
➤ Kooperatifler ve birlikler vasıtasıyla ortak hayvan bakım merkezleri oluşturularak küçük çiftçiler ekonomiye kazandırılabilir.	➤ AB uyum süreci çerçevesinde Trans Avrupa Ulaştırma Ağları koridorunda bölge illeri(Kırıkkale hariç) yer almamaktadır.
➤ Nevşehir’de bulunan üzüm bağlarının ıslah edilerek ekonomiye kazandırılma imkânı bulunmaktadır.	➤ Kapadokya turizm yoğunlukla paket turlarla yürütülmekte ve kalış süreleri çok kısa olmaktadır.
➤ Bölgede organik tarıma uygun alanlarda bulunmaktadır.	➤ Bölgenin içme suyu kaynaklarının yoğun olduğu yörelere uzaklığı nedeniyle içme suyu temini konusunda sıkıntılar yaşanabilir.
➤ Niğde’de elma üreticilerinin verim ve çeşitliliği artıran çalışmaları yapması.	➤ Ankara-Adana otoyolu projesi bölgede, özellikle Aksaray’da bulunan dinlenme ve petrol tesislerini olumsuz etkileyecektir.
➤ Bölge kaliteli şeker pancarı yetiştiriciliğine uygundur.	➤ Peri bacaları gibi doğal oluşumların bazıları zaman içinde bozulma ve çökme dönemine gelmiştir.
➤ Bölgede tarıma dönük sanayinin ihracat potansiyeli mevcuttur.	➤ Kapadokya turizmi yoğunlukla paket turlarla yürütülmekte ve kalış sürelerinin kısalığının temel sebebi olan bu durum, tekelleşme tehdidi yaratmaktadır.
➤ Bölgede, işlenmiş gıda ürünleri imalatı için gerekli olan hammadde potansiyeli vardır.	
➤ Bölgede ucuz enerji kaynağı olabilecek, çeşitli sektörlerde kullanılacak jeotermal kaynaklar bulunmaktadır.	
➤ Bölgedeki maden (Kalsit, ponza, mermer vb.) rezervleri bol miktarda bulunmaktadır.	
➤ Bölge doğa, balon, termal, sağlık, inanç, kültür, kongre, spor, av gibi çeşitli turizm kolları için uygun bir bölgedir.	
➤ Bölge illeri kalkınmada öncelikli yöreler içinde yer almaktadır.	
➤ Bölgede bol miktarda bulunan tuzun sağlık ve diğer sektörlerde kullanılması sağlanabilir.	
➤ Bölge tarihi İpek Yolu üzerinde olması nedeniyle, turistik destinasyon olma potansiyeline sahiptir.	

4. VİZYON, AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLER

TR 71 Bölge Planı 2010-2013 katılımcı bir anlayışla hazırlanmıştır. Bölge paydaşları ile yapılan analiz çalışmaları, kalkınma kurulu toplantıları, sektörel çalıştaylar ve anket çalışmaları sonucunda üzerinde uzlaşmaya varılan vizyon; “stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya’sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak”tır.

Bu vizyona ulaşmak için dört ana gelişme eksenini belirlenmiştir. Bu eksenler;

1. İnsan Kaynakları
2. Dünya Çapında Turizm
3. Rekabet Edebilirlik
4. Yaşam Kalitesi

Bu eksenler belirlenirken bölgenin mevcut ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuş ve mevcut kaynaklarının yerinde ve etkili kullanımı sağlanarak yerel potansiyeli harekete geçirmek amaçlanmıştır. Ayrıca ulusal ölçekli plan ve programlarda belirlenen ilke ve politikalarla uyumlu olmak ilkesi benimsenmiştir. Bu ana gelişme eksenlerine paralel olarak dört amaç belirlenmiştir:

- İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı artırmak,
- Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak,
- Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak,
- Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini artırmak.

4.1. İNSAN KAYNAKLARI

Küreselleşme, artan rekabet ve anlık değişimlerin yoğun olarak yaşandığı günümüz piyasalarında insan kaynakları en önemli rekabet unsurlarından biri olmuştur. Bu nedenle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de insan kaynaklarına gereken önem verilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda da; “İstihdamın Artırılması” gelişme eksenini altında;

“İstihdam odaklı sürdürülebilir bir büyüme çerçevesinde, rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumunun gerektirdiği doğrultuda nitelikli insan kaynaklarının yetiştirilmesi, istihdam imkanlarının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve işgücü piyasasının etkinleştirilmesi sağlanacaktır. Ekonomik ve sosyal alanda yapılacak düzenlemelerde istihdam boyutu gözetilecektir.” ifadesi yer almaktadır.

Bu temel gelişme eksenini altında TR71 Bölgesi’nde “İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı artırmak” amacı benimsenmiştir.

Bölge Planı hazırlık sürecinde yapılan analizler ve görüşmeler sonucunda bölgede eğitim ve iş olanaklarının yetersizliği ve gelişmiş insan kaynakları kapasitesinin azlığı nedeniyle istihdam düzeyi ülke ortalamasının altında olması bölgenin sorunları arasındadır. Yine aynı şekilde gelişmişlik göstergeleri arasında yer alan tarım dışı istihdam oranı bölgede ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Bölgede iş imkânlarının ve çeşitliliğinin geliştirilmesi ile girişimciliğin ve yenilikçiliğin desteklenmesi istihdamdaki yaş bağımlılık oranlarının düşürerek istihdamın artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Özellikle kadın istihdamı ülke genelinde olduğu gibi bölge içinde çözülmesi gereken en önemli istihdam sorunlarından biridir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de uygulanan aktif istihdam politikalarına paralel olarak bölgemizde istihdamın artırılması ve istihdamda kalifikasyonun geliştirilebilmesi için mesleki eğitime gereken önem verilmelidir.

Bölgede işgücü piyasasının mevcut kapasitenin geliştirilmesi ve potansiyeli olan sektörlerde, teknolojik gelişmeler takip edilerek yeni istihdam olanakları oluşturulması bölgenin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu amaca ulaşmak için üç hedef belirlenmiştir;

- ✓ *İstihdamın artırılması,*
- ✓ *Bölgede yaşam boyu öğrenme politikasının tanıtılması ve yaygınlaştırılması,*
- ✓ *Bilgi Toplumu Stratejilerinin Geliştirilmesi*

4.2. DÜNYA ÇAPINDA TURİZM

Turizm sektörü dünyanın en çok gelir getiren sektörlerin biridir. Ekonomik getirilerinin yanı sıra, turizm doğru kullanıldığında ülkelere sosyal ve kültürel anlamda da katkı sağlayan etkili bir araçtır. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda rekabet edebilirlik ekseninde turizm sektörü incelenmiş ve *"Turizm, yarattığı katma değer, istihdam ve döviz geliri bakımından Türkiye Ekonomisinde son 20 yılda önemli atılım gösteren sektörlerden biri olmuştur."* ibaresi kullanılmıştır. Bu nedenle sektörde yeni yönlendirmeler yapılması potansiyel kaynakların yeniden değerlendirilerek sektöre kazandırılması önem arz etmektedir.

Bu temel gelişme ekseninde TR 71 Bölgesi'nde **"Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak"** amacı benimsenmiştir.

Bölgede çok ve kendine özgü çeşitli turizm imkânları bulunmasına rağmen bölgede yapılan analiz çalışmaları ve görüşmeler sonunda bu imkânlardan tam anlamıyla faydalanılamadığı görülmektedir.

Bölgenin potansiyellerinden faydalanabilmek, turizm kapasite ve kalitesinin artırmak amacı için gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanması ve sektörel gelişime destek verilmesi bölgenin geleceği açısından önem arz etmektedir.

Bölgenin potansiyeline kıyasla gelen turist sayısının ve kalış sürelerinin yetersizdir. Bu durumun iyileştirilmesi; bölgenin önemli bir destinasyon noktası olması için yapılacak çalışmaların başında yer almaktadır.

Bölge Kapadokya başta olmak üzere önemli tarihi ve kültürel değerlere sahip olmasına rağmen tanıtıma yeterince önem verilmediği görülmüştür. Bu nedenle bölgeye olan ilginin artmasını sağlayacak ulusal ve uluslar arası organizasyonların düzenlenmesi, basılı ve görsel yayınlar aracılığıyla tanıtım faaliyetlerin artırılması bölgedeki turizm sektörünün gelişimine katkıda bulunacaktır.

Bu amaca ulaşmak için dört hedef belirlenmiştir;

- ✓ *Turizm gelirlerinin artması için bölgede turizm çeşitliliğinin sağlanması,*
- ✓ *Bölgenin önemli destinasyon noktası olmasının sağlanması,*
- ✓ *Bölgenin tanınırlığını artırmak için alternatif tanıtım faaliyetlerini geliştirilmesi,*
- ✓ *Turizm faaliyetlerinin bölgede geniş bir tabana yayılmasının sağlanması.*

4.3. REKABET EDEBİLİRLİK

“Rekabet edebilirlik” günümüz rekabetçi piyasa koşullarında geliştirilmesi gereken en önemli konu başlıklarından biri olmuştur. Bu nedenle; Dokuzuncu Kalkınma Planı’nın gelişme eksenlerinden biri “Rekabet Edebilirlik” olarak belirlenerek “Ekonominin yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara hızla uyum sağlayan, ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet gücü olan, istikrarlı ve verimlilik düzeyi yüksek bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır” şeklinde ifade edilmektedir.

Bu temel gelişme eksenini altında TR 71 Bölgesi’nde **“Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak”** amacı benimsenmiştir.

Bölge ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık sektörüne dayanmaktadır. Bu sektördeki ekonomik değeri ve istihdamı artırabilmek için; katma değeri yüksek bitkisel ve hayvansal üretimlerin artırılması, bu alanda fizibilite çalışmaları yapılarak çeşitliliğin sağlanması ve verimliliğin artırılmasına yönelik altyapı çalışmalarının desteklenmesi temel hedefler olacaktır.

Üretilen ürünlerin pazarlanması ve doğru pazarlama stratejilerinin kullanılması ekonominin temel kurallarından biridir. Ancak yapılan analizlerde sektörlerde bu konuda yeterli çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu nedenle; Bölgede de bu konuda yapılan çalışmaların desteklenmesi, pazarlama stratejilerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin yapılması, markalaşma faaliyetlerine ağırlık verilmesi, Ar-Ge çalışmalarına gereken önemin verilmesi yapılacak çalışmaların hızlandırılmasına ve kârlılığın artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Bu amaca ulaşmak için altı hedef belirlenmiştir;

- ✓ Katma değeri yüksek bitkisel ürünlerle sürdürülebilir üretim yapılması
- ✓ Hayvansal üretimde verim artışının sağlanması
- ✓ Tarımda gelir artışını sağlayacak markalaşma faaliyetlerinin desteklenmesi
- ✓ Pazarlama stratejilerinin öğretilmesi ve geliştirilmesi
- ✓ Ar-Ge çalışmalarına destek verilmesi
- ✓ Sanayi ve ticarete bölgenin rekabet edebilirlik gücünün artırılması

4.4. YAŞAM KALİTESİ

Sosyal çevre, ekonomik çevre ve fiziksel çevre kalitesi bileşenlerinden oluşan “yaşam kalitesi” konusu Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda farklı eksenleri altında yer alırken; Bölgedeki ekonomik ve sosyal yapı değerlendirmeleri sonucunda ana gelişme eksenini olarak belirlenmiştir.

Bu temel gelişme eksenini altında TR 71 Bölgesi’nde **“Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini artırmak”** amacı benimsenmiştir.

Bölge eğitim, istihdam olanaklarının yetersizliği ve sosyo-ekonomik gelişmişliğin düşük olmasından dolayı göç verilmesi, bölgenin en önemli sorunlarından biridir. Bölgedeki sosyo-kültürel faaliyetlerin artırılması, göçü önlemeye yönelik çalışma ve politikalara ağırlık verilmesi sosyal bütünleşmenin sağlanması için yapılacak temel çalışmalar olacaktır.

Çevresel değerlerin tahribi ve yenilenemeyen kaynakların hızla azalması nedenlerinden dolayı doğal kaynaklardan **koruma-kullanma dengesi** içerisinde faydalanılması büyük önem taşımaktadır. Ancak, yapılan analiz ve çalışmalar sonucunda Bölgede doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmadığı görülmüştür. Bölgede, yaşam kalitesinin artırılmasında karşılaşılan en önemli sorun olarak içme suyu temininde yaşanan hijyen sorunudur. Sağlıklı içme suyu sağlanabilmesi için bölgede etkin “su yönetimi”nin sağlanması Bölgenin geleceği için önem kazanmaktadır.

Bu amaca ulaşmak için dört hedef belirlenmiştir;

- ✓ Sosyal bütünleşmenin sağlanması
- ✓ Eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi
- ✓ Çevresel Sorunların Sürdürülebilir Bir Yaklaşımla Çözülmesi
- ✓ Ulaşım ve Altyapının Geliştirilmesi

Bu eksenlere bağlı hedeflere ulaşmak için oluşturulan stratejiler ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki tabloda ifade edilmektedir.

VİZYON

Stratejik konumu ile ticaret ve sanayide sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış, bereketli toprakları ile tarım ve hayvancılıkta gelişmiş, sevgi ve hoşgörü ikliminde kendini yetiştirmiş insanları, büyüleyici Kapadokya'sı, kültürel ve tarihi zenginlikleri ve termal kaynakları ile farklılaşmış, dünya markası bir bölge olmak.

İNSAN
KAYNAKLAR

DÜNYA
ÇAPINDA

REKABET
EDEBİLİRLİK

YAŞAM
KALİTESİ

- ❑ İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı artırmak.
- ❑ Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak.
- ❑ Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak.
- ❑ Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini artırmak.

Eksen	Hedef	Strateji
İnsan Kaynakları Amaç: İnsan kaynaklarını rekabetçi bir anlayışla geliştirerek bölgedeki girişimcilik ve istihdamı artırmak	İstihdamın artırılması	- Yeni yatırımlar ve yenilikçi fikirlerle mikro ölçekli işletmelerin büyümeleri ve istihdam kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır. - Kırsal alanlarda yaşam kalitesinin artırılması ve iş imkânlarının ve çeşitliliğinin geliştirilmesi sağlanacaktır. - İstihdamın artırılmasına yönelik teşvikler konusunda işverenler yönlendirilecek ve kayıtlı istihdamın artırılması sağlanacaktır.
	Bölgede yaşam boyu öğrenme politikasının tanıtılması ve yaygınlaştırılması	- Aktif işgücü politikasına paralel olarak ara eleman istihdamına yönelik eğitimler Kalkınma Ajansı, İŞKUR, üniversiteler ve ilgili sektör temsilcilerinin işbirliği yapılacak, dolayısıyla nitelikli işgücü artırılabacaktır. - Başta kadın olmak üzere dezavantajlı grupların istihdamına ilişkin mesleki eğitim projelerinin geliştirilmesi sağlanacaktır. - Tarım sektöründe çalışan kadın işgücünün eğitilmesiyle ilgili faaliyetlerin artırılması sağlanacaktır.
	Bilgi Toplumu Stratejilerinin Geliştirilmesi	- İnternet ve bilgisayar kullanımı başta olmak üzere bilişim teknolojilerine yönelik faaliyetler geliştirilecektir. - Kalkınma Ajansı, üniversiteler, KOSGEB, TÜİK, TSE ve diğer kuruluşlarla işbirliği içinde yapılacak Ar-Ge çalışmaları teşvik edilerek bölgeyle ilgili bir veri tabanı oluşturulacaktır. - Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kurulumuyla Kalkınma Ajansı'nın, üniversitelerin, belediyelerin ve diğer kamu kuruluşlarının ortak kullanabileceği bir bilgi ağı kurulacaktır.

Dünya Çapında Turizm Amaç: Bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırarak bölgenin önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline gelmesini sağlamak	Turizm gelirlerinin artması için bölgede turizm çeşitliliğinin sağlanması	• Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca tespit edilen Çavuşin, Mustafapaşa, Uçhisar ve Çat Kasabası'ndaki sahalarda golf turizmini geliştirecek çalışmalar desteklenecektir. • Bölgede gerekli altyapıya sahip tesislerde kongre turizminin geliştirilmesine destek verilecektir. • Bölgenin kendine özgü çömlekçilik, şarapçılık gibi değerleri, özgün yeryüzü şekilleri, spor alanları ve önemli inanç merkezlerine sahip olmasına bağlı olarak inanç, kültür ve "özel ilgi turizmi" geliştirilecektir. • Bölgede butik otel vb. tesislerle konaklama kapasitesi ve kalitesi artırılacaktır. • Bölgede eko-turizm ve kırsal turizm faaliyetleri gösteren tesislerin altyapısı geliştirilecektir.
	Bölgenin önemli destinasyon noktası olmasının sağlanması	• Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca ilan edilen Orta Anadolu Termal Turizm Destinasyonu'ndaki üç termal merkez(Nevşehir Kozaklı, Kırşehir Terme- Karakurt, Niğde/ Aksaray Narlıgöl/ Ilısu) başta olmak üzere bölgede termal turizmi geliştirmeye yönelik faaliyetler atılacaktır. • Turistik alanlarda (ören yerleri, müzeler vs.) yabancı dilde yönlendirmeler uluslararası standartlarda geliştirilecektir. • Turistik organizasyonların bölgedeki kalış sürelerini artıracak biçimde düzenlenmesi sağlanacaktır.
	Bölgenin tanınırlığını artırmak için alternatif tanıtım faaliyetlerini geliştirilmesi	• Kapadokya'ya olan ilginin artmasını sağlayacak ulusal ve uluslararası balon, müzik, kısa film, konser ve gösteri gibi etkinlikler düzenlenecektir. • Bölgenin oluşumunu ve tarihini inceleyen yazılı veya görsel eserlerin ulusal ve uluslararası düzeyde yayınlanması ve etkinliklerinin artırılması sağlanacaktır. • Bölgede turizm eğitimi veren kurumlarda tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve eğitim içeriklerinin zenginleştirilmesi sağlanacaktır.
	Turizm faaliyetlerinin bölgede geniş bir tabana yayılmasının sağlanması	• Yerli girişimcilerin turizm faaliyetlerine katılmaları sağlanacaktır. • Turizm girdileri yerelleştirilerek bölge halkının ekonomik yönden kalkınması sağlanacaktır. • Bölgeye gelen turistlerin bölgeyi gezmeleri ve görmeleri kolaylaştırılarak, yerel halkın turizm faaliyetleriyle olan etkileşimleri artırılacaktır.

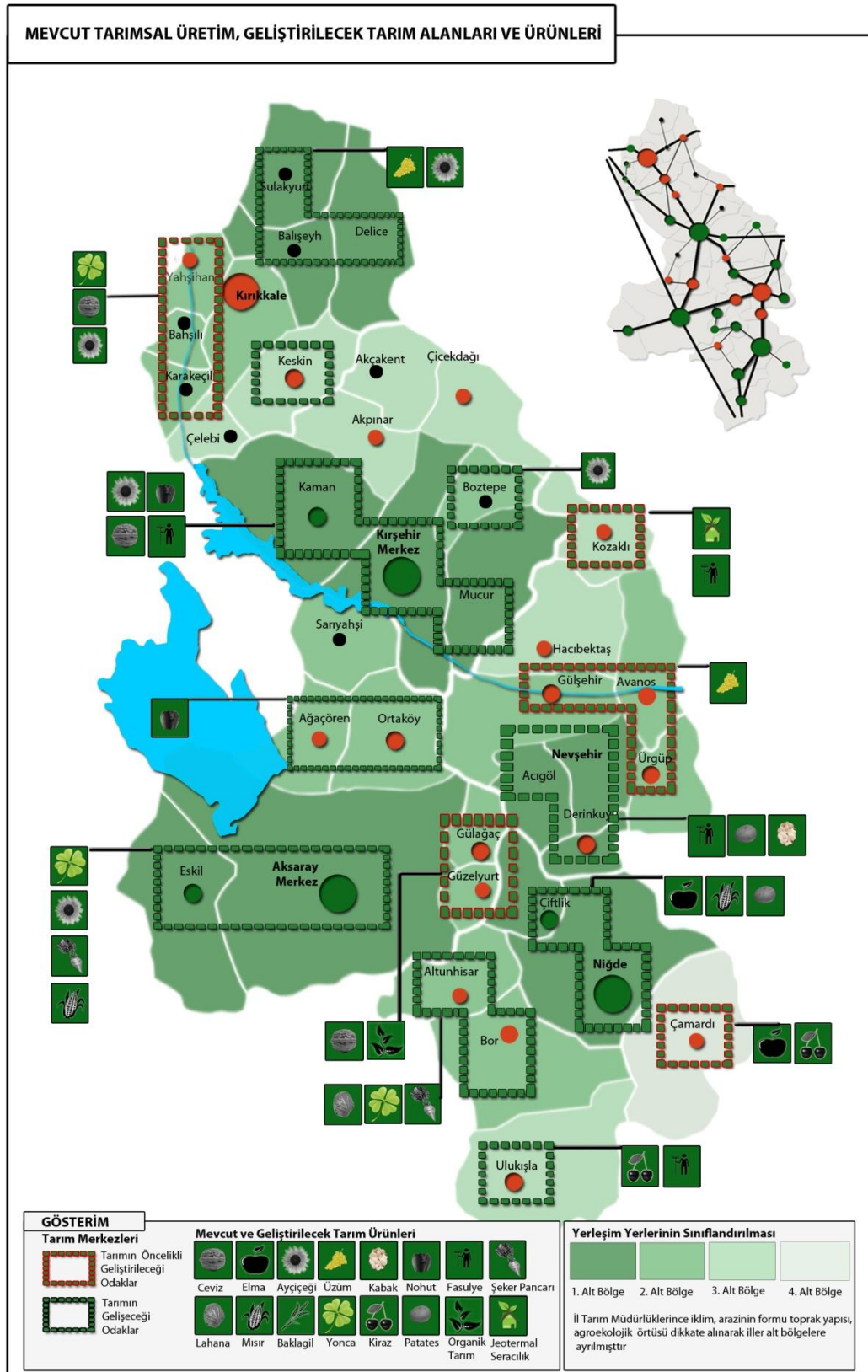

Rekabet Edebilirlik Amaç: Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değeri yüksek ürünler üreterek bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak.	Katma değeri yüksek bitkisel ürünlerle sürdürülebilir üretim yapılması	- İhracat olanağı olan katma değeri yüksek bitkilerin (patates, ayçiçeği, mısır, çekirdek kabağı, fasulye, aspir, yonca, elma, kiraz, ceviz, armut ve üzüm) ürün planlamasına uygun şekilde modern tarım yöntemleriyle üretilmesi sağlanacaktır. - Bölgede jeotermal örtü altı yetiştiricilik yapma olanağı olan yerlerde eğitim ve fizibilite çalışması yapılarak bu alanların sera merkezine dönüştürülmesi sağlanacaktır. - Çiftçi gelirlerini artırmak amacıyla meyvecilik başta olmak üzere baklagil ve sebze yetiştiriciliği alanlarında organik tarım faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.
	Hayvansal üretimde verim artışının sağlanması	- Bölgede bulunan büyük ve küçükbaş hayvanların et ve süt verimlerini artırmak için suni tohumlama, ırk değiştirme ve hayvan besleme konusunda projeler geliştirilecektir. - Bölgede süt ve et üretimi yapan küçük işletmelerin 50 baş üzeri hayvanı olan modern işletmelere dönüştürülmesi sağlanacaktır. - Yumurta ve et tavukçuluğunun gelişmesi için gerekli alt yapının oluşturulması, et ve yumurta işleyen tesislerin artırılması sağlanacaktır.
	Tarımda gelir artışını sağlayacak markalaşma faaliyetlerinin desteklenmesi	- Bölgede üretilen Kaman cevizi, Dermason fasulye, Hasandede üzümü gibi yerel ürünlerin coğrafi etiketleme ile markalaştırılması sağlanacaktır. - Bölgede süt işleyen yerel tesislere, AB normlarında süt işlemleri için soğuk zincir kurmaları, ürün çeşitliliğini geliştirmeleri ve yerel süt ürünlerini coğrafi etiketleme ile markalaştırarak pazarlarını artırmaları sağlanacaktır.
	Pazarlama stratejilerinin öğretilmesi ve geliştirilmesi	- Pazarlama stratejilerinden; Pazara giriş, Pazar geliştirme, Mamul hattını genişletme, Kümelenmiş çeşitlendirme, İleriye ve/veya geriye doğru bütünleşme gibi stratejiler öncelikle geliştirilecektir. - Gelişen piyasa koşullarında sürekli olarak değişen tüketici ihtiyaçlarının tespiti ve analizi yapılacaktır. - Rakiplerine göre avantajlı konumda olan (otomotiv yan sanayi, butik oteller gibi...), gelişme ve büyüme potansiyeline sahip işletme ve sektörler tespit edilerek geliştirilecektir.
	Ar-Ge çalışmalarına destek verilmesi	- Üniversite sanayi işbirliğinin gelişmesi için çalışmalar gerçekleştirilecektir. - Bölgede öne çıkan ve gelişme potansiyeline sahip sektörlerde ortak araştırma ve geliştirme laboratuvarları kurmaları için gerekli destekler verilecektir. - Ar-Ge çalışmaları için yeterli kalifikasyona sahip teknik personel istihdamının öneminin kavranması ve istihdamının artırılması için bilinçlendirme faaliyetleri yapılacaktır.
	Sanayi ve ticarete bölgenin rekabet edebilirlik gücünün artırılması	- Bölgede marka bilinci geliştirilerek firmaların ülke çapında ve uluslararası alanda tanınır hale gelmeleri konusunda teknik bilgi verilecek ve eğitim faaliyetleri yapılacaktır. - Benzer alanlarda faaliyet gösteren küçük ölçekli firmaların öz kaynaklarını ve tecrübelerini bir araya getirerek şirketlerin kurumsallaşması ve kümelenmesi sağlanacaktır. - Firmaların, fuar ve organizasyonları takip ederek rekabet güçlerini artırmaları, böylece bölge ve ülke dışındaki pazarlara girmeleri sağlanacaktır.

Yaşam Kalitesi Amaç: Katılımcı ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile sosyal bütünleşmeyi sağlayarak yaşam kalitesini artırmak.	Sosyal bütünleşmenin sağlanması	- Sosyal hizmetler iyileştirilecek ve sosyo-kültürel faaliyetler artırılabilecektir. - Yaşam kalitesi artırılarak nitelikli nüfusun göçü önlenecektir. Özellikle kırsal alandan şehirlere göçü engelleyici politikalar geliştirilecektir.
	Eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi	- Öncelikle kız çocukları olmak üzere okullaşma oranları ve eğitim düzeyinin artırılmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir. - Sağlık hizmetlerini iyileştirecek faaliyetler artırılabilecektir. - Üniversitelerin bölgeyle bütünleşmesini sağlayacak faaliyetler desteklenecektir.
	Çevresel Sorunların Sürdürülebilir Bir Yaklaşımla Çözülmesi	- İçme suyu ve atık su yönetimine destek olunacak ve bu yolla entegre havza yönetiminin sağlanmasına katkıda bulunulacaktır. - Çevre bilincinin oluşmasına yönelik çalışmalar desteklenecek ve doğal kaynaklara koruma – kullanma dengesi içinde sahip çıkılması sağlanacaktır. - Sanayi tesislerinde sürdürülebilir bir atık yönetimi oluşturulmasına destek verilecektir. - İşletmelerde temiz üretim uygulamalarının artırılması sağlanacaktır.
	Ulaşım ve Altyapının Geliştirilmesi	- Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki altyapı konusundaki işbirliğini ve ortaklık kültürünü geliştirecek faaliyetler artırılabilecektir. - Bölgede turizmin geliştirilmesi için yurtiçi ve yurtdışı direkt uçuş sayılarının artırılması ve havaalanının karayolu ulaşımıyla entegre biçimde çalışması sağlanacaktır. - Doğal soğuk hava depolarının etkin ve verimli kullanılması, gıda güvenliği için altyapıları güçlendirilecektir.

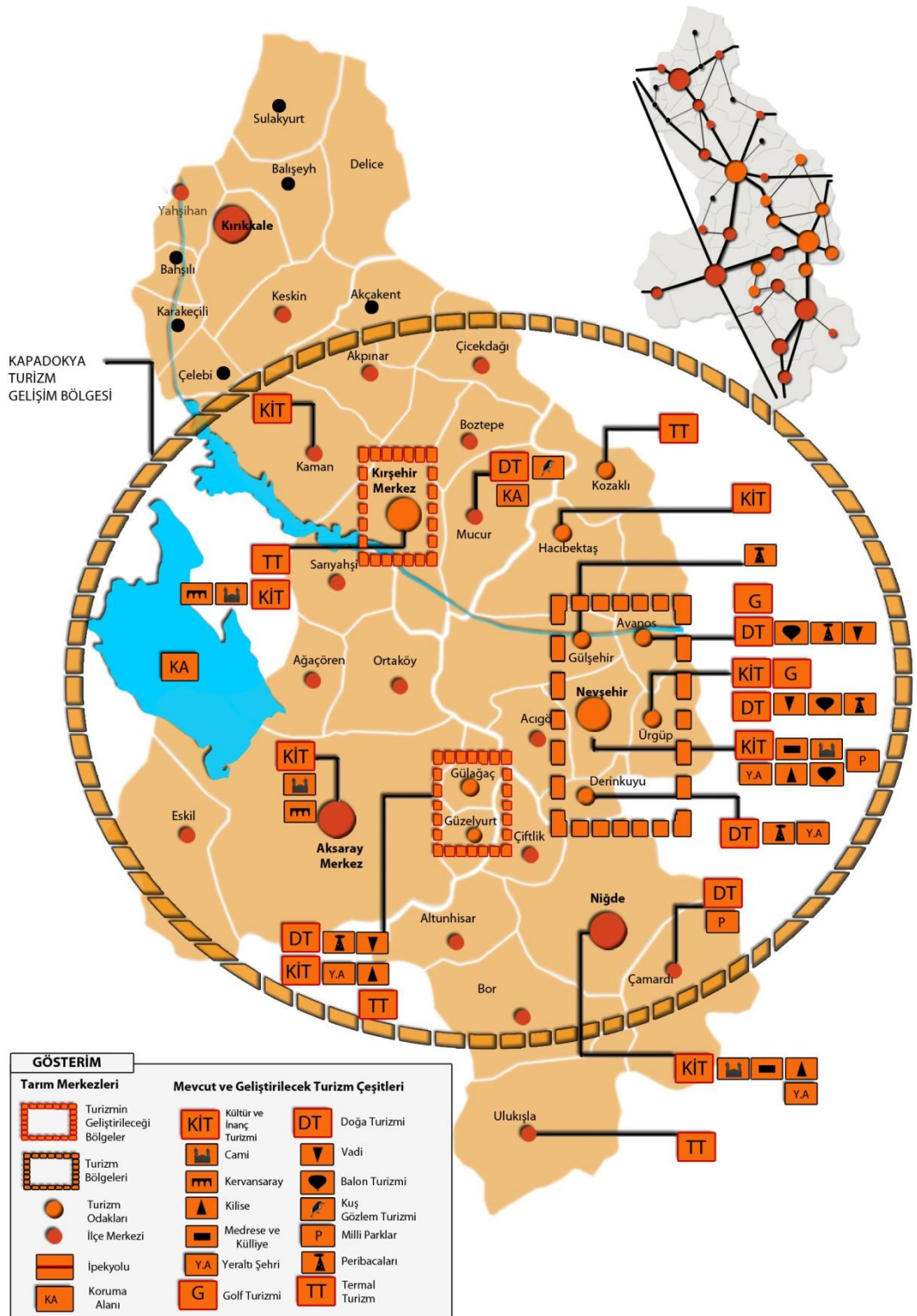
5. BÖLGE MEKÂNSAL GELİŞME ŞEMALARI

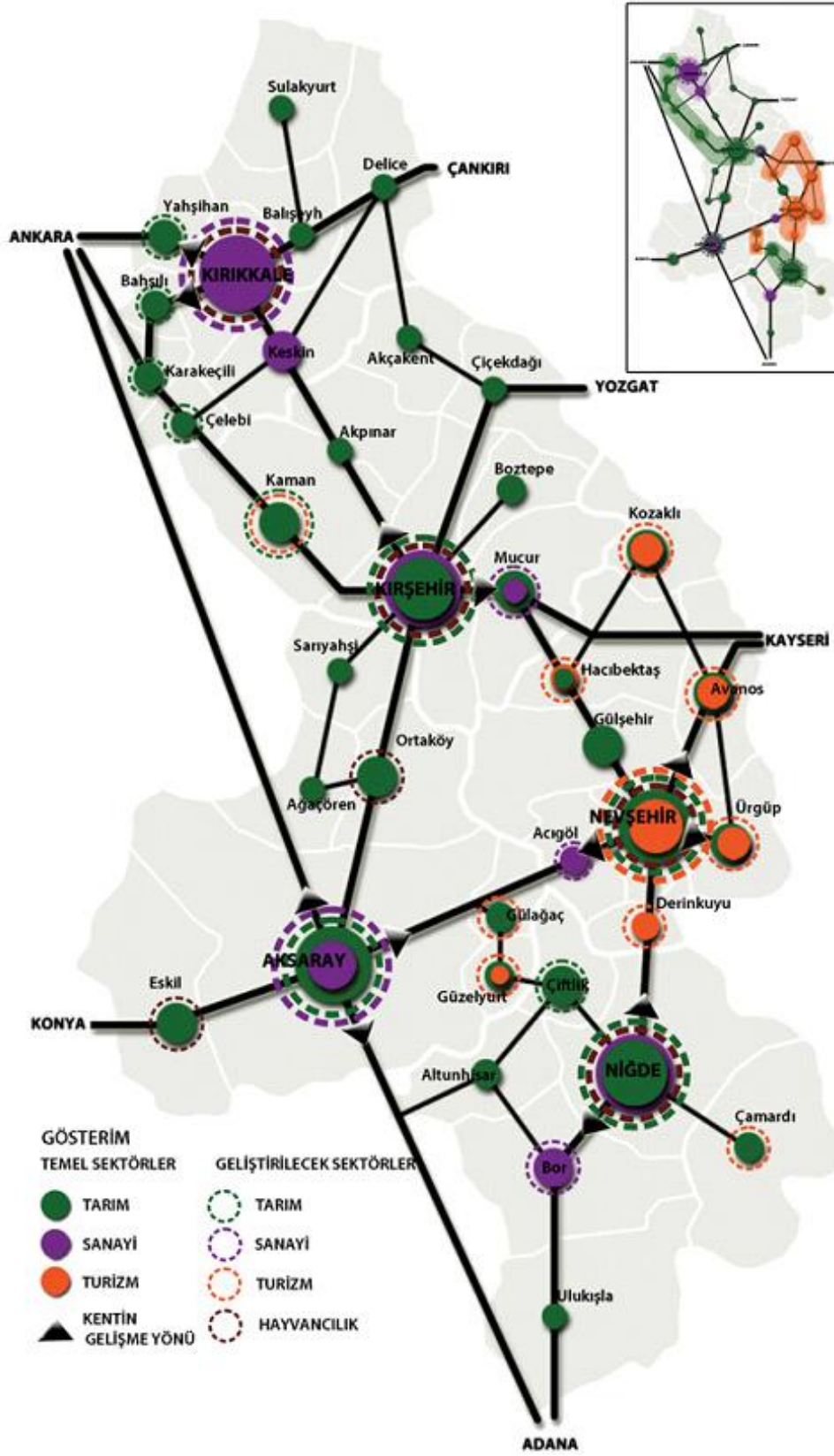

MEVCUT VE GELİŞTİRİLECEK TURİZM ALANLARI VE ÇEŞİTLERİ

MEKANSAL GELİŞİM ŞEMASI

6. FİNANSMAN

Planlama çalışmasının temellerinden olan Finansman; bir girişimin başlatılması ve sürdürülmesi için gerekli maddi kaynağın ihtiyaç duyulduğu miktarda, zamanında ve uygun şartlarda karşılanmasını, varsa geri ödeme yöntemlerini inceleyen bir disiplindir. Planın bölgeye uygun stratejilerle yürütülmesinde ve hedeflerin gerçekleşme derecesinin yükseltilmesinde çok önemli olan bu konunun Ajansın bölgeye göre kısıtlı bütçesi imkânlarını aştığı açıktır. Bu sebeple kamu kurumları arasında işbirliği ve organizasyon, faaliyetlerin maliyet paylaşımını sağlayacağından çok önemlidir. Ajansın gelirleri dışında planın uygulanmasında ek finansman imkânları sağlayabileceği düşünülen kurumlar aşağıda sayılmıştır.

Bölge Planı'nın uygulanması aşamasında Ajans kaynakları dışında bölgenin ekonomisini etkilemesi beklenen kaynaklar; kamu yatırımları, KOSGEB destekleri, yatırım teşvikleri, yerel yönetimlerin kaynakları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın destek ve kredileri, Konya Ovaları Projesi, kamu-özel işbirliğiyle yürütülen projeler, AB fonları ile Ziraat Bankası ve Halkbank gibi kurumların destek ve kredileri sayılabilir.

6.1. Ajans Kaynağı

Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nin 25. Maddesinde sayılan Ajans gelirleri şunlardır:

- a) Bir önceki yıl gerçekleşen genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtından vergi iadeleri ile mahalli idarelere ve fonlara aktarılan paylar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden binde beş oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneginden, Yüksek Planlama Kurulunca her bir Ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay,
 - b) Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar,
 - c) Faaliyet gelirleri,
 - d) Bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için; borçlanma, tahsisi mahiyetteki gelirler ile genel ve özel bütçeli kuruluşlardan alınan yardımlar kalemleri hariç tutulmak üzere %1 ve belediyeler için; borçlanma ve tahsisi mahiyetteki gelir kalemleri hariç tutulmak üzere %1 oranında cari yıl bütçesinden aktarılacak pay,
- Bölgedeki il özel idareleri Ajans bütçesine yapacakları katkıyı düzenli olarak ödemektedir. Ancak belediyeler, içinde bulundukları mali sıkıntılar yüzünden Ajans bütçesine gerekli katkıyı yapamamıştır.
- e) Bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin %1 oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay,
 - f) Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar.

6.2. Kamu Yatırımları

Ajans finansmanı ile doğrudan ilgisi olmayan ancak bölgedeki kamu kurumlarının yatırım bütçesini belirleyen yıllık yatırım programında illere ayrılan kaynakların Ajans hedeflerine uygun şekilde tahsisi için onaylanmış bir bölge planına ve bu planın dikkate alınarak hazırlandığı yatırım programına ihtiyaç vardır. Planın onaylanması sonrası dönemde DPT'nin bu yönde hareket edeceği beklenmektedir.

6.3. KOSGEB Destekleri

KOSGEB, küçük ve orta büyüklükteki kuruluşlara yönelik destek sağlamaktadır. Destekleme şekli ise geri ödemeli ve geri ödemesiz olmak üzere iki şekildedir. KOSGEB tarafından desteklenmesi öngörülen sektörler 2009 yılındaki Kanun değişikliği ile genişletilmiştir.

Ayrıca DPT-Kalkınma Ajansları ve KOSGEB Başkanlığı arasında işbirliği protokolü imzalanmıştır. Böylece Ajans ve KOSGEB arasında bilgi paylaşımı, desteklerde mükerrerliğin önlenmesi ve desteklerin ulusal-yerel önceliklere göre tasarlanması sağlanacaktır.

Tüm bu olumlu gelişmeler Ajans amaçlarının gerçekleştirilmesinde bir ek finansman ve organizasyon yardımı sağlayacaktır.

6.4. Yatırım Teşvikleri

Bölgesel kalkınma için önemli kaynaklardan biri teşviklerdir. 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı'nın 3. maddesine göre yatırım desteklerinin uygulanması açısından sosyo-ekonomik gelişmişlik durumuna göre ülkemizde öngörülen dört ayrı bölge grubu içinde TR71 Bölgesi 3. bölge içindedir. Desteklerden yararlanılmasında her bölgeye göre ayrı uygulanan vergi, sigorta primi, yer tahsisi, faiz desteği gibi kolaylıklara ek olarak, yatırım konuları her bir Düzey 2 Bölgesi'nin yatırım potansiyeli ve rekabet gücü dikkate alınarak belirlenmiştir.

Karar'da belirlenen ve bölge planı strateji ve hedefleriyle uyumlu olan teşvik konuları planın hedeflerine ulaşmasında etkili olacaktır.

6.5. Yerel Yönetimlerin Kaynakları

Bölgedeki yerel yönetimlerin bütçe imkânları çok kısıtlıdır. Ancak planın uygulanmasında bu kurumların Ajans ile koordinasyonu bazı hedeflere ulaşılmasında etkili olacaktır. Bunun dışında özellikle KÖYDES projesi kapsamında yerel yönetim birlikleri faaliyetlerinin hedeflere katkısı da beklenmektedir.

6.6. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Destek Ve Kredileri

Bakanlığın hibe, destek ve kredileri tarım, hayvancılık alanında yatırım yapan girişimciler için önemli mali kaynaklardan biridir. Gelir getirici ve kırsal kalkınmaya yönelik önemli projeler Bakanlık, SYDGM, Ziraat Bankası işbirliğiyle yürütülmektedir. Planın uygulanması aşamasında Ajans ile il tarım müdürlükleri arasında bu konuda bir koordinasyonun sağlanması beklenmektedir.

6.7. Konya Ovaları Projesi (KOP)

13 Ağustos 2009 tarihinde yapılan Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında projeye bölge illerinden Aksaray ve Niğde dâhil edilmiştir. Bu durum planın temel hedeflerine ulaşmasında etkili olacaktır.

Oluşturulan KOP eylem planındaki eylem başlıkları ise;

- 1-Tarımsal su kullanımının yönetimi ve sulama altyapısının geliştirilmesi,
- 2-Arazi toplulaştırılma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin iyileştirilmesi,
- 3-Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,
- 4-Tarımsal üretimde verimliliğin ve çeşitliliğin artırılması,
- 5-Kırsal alanda sosyal hayatın geliştirilmesinden oluşmaktadır.

6.8. Kamu-Özel İşbirliği İle Yürütülen Projeler

Bölgede eğitim alanında kamu-özel kesim işbirliği ile yapılan faaliyetler bulunmaktadır. Bu işbirliğini genişletmek Plan'ın hedefleriyle uyumlu olacaktır.

6.9. AB Fonları

Bölgede proje hazırlayıp yürütecek beşeri ve idari altyapı sınırlıdır. Öncelikle bu alanda Ajans önderliğinde bir potansiyel oluşturulmalıdır.

6.10. Ziraat Bankası

Ülkemizde özellikle çiftçilere yönelik oldukça iyi şartlarda tarımsal kredi ve kolaylıklar sağlayan, yaygın şube ağı olan Bankanın faaliyetleriyle eş finansman konusunda Kalkınma Ajansı ile ortaklaşa bir faaliyet göstererek; Plan'ın hedeflerine ulaşmasında etkili olabilecektir. TR71 Bölgesi, ülkemiz tarımındaki küçülmeye rağmen halen ülke ortalamasının neredeyse beş katı kadar tarımsal kredi kullanmaktadır. Ajans ile Banka arasında orta vadede bir işbirliği protokolü yapılabilir. Daha fazla bilgi Ziraat Bankası internet sitesinden (www.ziraat.com.tr) alınabilir.

6.11. Halkbank

KOBİ'lere yönelik önemli faaliyetler ve piyasa şartlarında uygun kredi imkânı sağlayan Banka, KOBİ'lerin desteklenmesinde KOSGEB'den sonra eş finansman konusunda işbirliği ve koordinasyonun sağlanabileceği bir kurum olup, Plan'ın hedeflerine ulaşmasında faydası olacağı düşünülmektedir. Ajans ile Banka arasında orta vadede bir işbirliği protokolü yapılabilir. Eylül ayında Ajans ile Banka arasında bir işbirliği protokolü imzalanması planlanmaktadır. Daha fazla bilgi Halkbank internet sitesinden (www.halkbank.com.tr) alınabilir.

7. PERFORMANS GÖSTERGELERİ VE RİSK ANALİZİ

İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ			
Gösterge	Mevcut Durum	Kaynak	Hedef 2013
Kişi Başına Gayri Safi Katma Değeri (\$)	4.654	TÜİK, 2006	7.000
Mesleki beceri kurslarına katılanların istihdam oranı (%)	11	İş-Kur	17
İşsizlik Oranı (%)	14,9	TÜİK, 2009	10
İşgücüne Katılma Oranı (%)	44,3	TÜİK, 2009	46
Kadın Nüfusun İşgücüne Katılım Oranı (%)	19,8	TÜİK, 2009	26
10-49 Arası İşçi Çalıştıran KOBİ Sayısı (Adet)	2.741	SGK, 2010	3.200
Bölgede Sanayide İstihdam Oranı (%)	15.1	TÜİK, 2009	17.0
Bölgede Girişimci Sayısı (Adet)	946	Sanayi Ticaret İl Müdürlükleri, 2008	1.200
Gıda ve İçecek İmalatı Sanayinde Toplam İstihdam (Adet)	6.459	TÜİK, 2007	8.000
OSB'lerdeki Firma Sayısı (Adet)	297	OSBUK, 2010	360

TURİZM FAALİYETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ			
Gösterge	Mevcut Durum	Kaynak	Hedef 2013
Termal Tesis Yatak Kapasitesi (Adet)	8.157	İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, 2009	9.200
Golf Tesisi Sayısı (Adet)	0	-	1
Butik Oteller (Adet)	35	T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010	50
Balon Sayısı (Adet)	52	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, 2009	80
Turistik Tesislerde Ortalama Kalış Süresi (Gece)	1.8	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008	2.2
Bölgeye gelen turist sayısı (Kişi)	1.015.173	TÜİK, 2009	1.250.000

BÖLGENİN REKABET EDEBİLİRLİK GÜCÜNÜN ARTIRILMASI

Gösterge	Mevcut Durum	Kaynak	Hedef 2013
Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı Destekli San-Tez Sayısı (Adet)	5	TPE, 2009	10
Alınan Marka (Adet)	160	TPE, 2009	180
Alınan Patent Tescil Belgesi (Adet)	1	TPE, 2009	4
Alınan Faydalı Model (Adet)	9	TPE, 2009	13
Gerçekleştirilen Endüstriyel Tasarım (Adet)	12	TPE, 2009	20
Bölgede Açılan Teknopark Sayısı (Adet)	0	Bölge Üniversiteleri, 2010	1
Coğrafi İşaretleli Ürün (Adet)	0	TPE, 2009	3
İhracatçı Firma (Adet)	179	TÜİK, 2009	200
Örtü Altı Sebze Üretim Miktarı (Ton)	377	TÜİK, 2009	500
Organik Üretim Yapılan Tarımsal Alanı (Da)	415,7	TKİB, 2009	600
Damla Sulama Sistemi Sayısı (Adet)	1.036	TÜİK, 2009	1.750
Yem Hazırlama Makinesi (Adet)	507	TÜİK, 2009	550
Süt İşletmelerinin Kullanım Kapasitesi (%)	40	İl Tarım Müd. (2009)	50
Kültür ve Kültür Melezi Sığır Oranı (%)	85	İl Tarım Müd. (2009)	95
Sığır Karkas Et Verimi (Baş/Kg.)	250	İl Tarım Müd. (2009)	260

YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI

Gösterge	Mevcut Durum	Kaynak	Hedef 2013
Bilim, kültür ve sanat merkezi, laboratuvar, sinema-tiyatro (sayı)	18	TÜİK, 2008	30
Yaşam ve spor merkezler (sayı)	-	Kamu Kuruluşları	10
İnternet Kullanımı (%)	14	TTNET, 2009	20
Dezavantajlı grupların girişimciliğini artırmak için yapılacak projeler (sayı)	-	STK'lar, Kamu Kurumları	5
Yüz Bin Kişi Başına Hastane Yatak (Adet)	237	TÜİK, 2007	250
İçme Suyu Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusu İçindeki Oranı (%)	31	TÜİK, 2008	60
Havadaki SO ₂ Konsantrasyonu (µg/m ³)	28	TÜİK, 2009	25
PM ₁₀ Konsantrasyonu (µg/m ³)	57	TÜİK, 2009	48
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi (kWh)	1.719	TÜİK, 2008	2.000

RİSK	RİSKİN NİTELİĞİ	İLGİLİ PAYDAŞLAR	RİSKİN ETKİSİ	ÖNERİLEN FAALİYET
Üretilen ürünlerin pazarlanmasında ve yeni pazarlar bulunmasında zorluklar yaşanabilecek olması	Organizasyonel	Tarım Bakanlığı, Üretici Birlikleri	Orta	Üretim, zaman ve ihtiyaç planlamalarının ve ürün bazında üretici birliklerinin oluşturulması yoluyla pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi
Bölgede bilinçsiz su kullanımı nedeniyle yeraltı su kaynaklarının hızla tükenmesi nedeniyle yakın gelecekte sulu tarım olanağının kalmayacak olması	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	Tarım İl Müdürlükleri, DSİ	Yüksek	Klasik sulama kanalları, kapalı sulama sistemlerine dönüştürülerek; damlama ve yağmurlama sulamanın yaygınlaştırılmasının sağlanması ve yeraltı su kaynaklarının kullanılmasında “Kota Uygulaması”na geçilmesi
Karantina uygulamasına patates üreticilerinin uymaması nedeniyle patates sigili hastalığının yayılması	Teknik, Mekânsal/Fiziksel	Tarım İl Müdürlükleri	Orta	Patates ekim alanlarında münavebeli olarak çekirdeklik kabak, yem bitkileri gibi alternatif ürünler yetiştirilmesi, hastalığa dayanıklı yeni tohum türlerinin üretimi için çalışmalar yapılması, sertifikalı tohumluk kullanımının teşvik edilmesi
AB sürecinde bölgedeki küçük ölçekli süt işletmelerinin AB normlarına uymakta zorluk yaşamaları ve kapanacak durumda kalmaları	Siyasi/İdari	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Süt Üreticileri Birliği(SETBİR),	Orta	Bölgede küçük ölçekli süt işletmelerin birleşerek veya sermayelerini artırarak üretim koşullarını iyileştirmeleri ve maliyetlerini düşürmelerinin teşvik edilmesi
Bölgede küçükbaş hayvancılığın yok olma olasılığı bulunması	Mekânsal /Fiziki	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği	Orta	Bölgede koyun ve keçi ırklarını et ve süt verimi yüksek ırklarla değiştirilmesi, ihracat imkânı olan koyun ve keçi sütü ürünleri üreten işletmelerin kurulması, meraların ıslah edilmesi veya kapalı alan küçükbaş yetiştiriciliğine geçilmesi
Bölge besi sığırcılığı yapan işletmelerin yüksek maliyetler ve ithalat politikası nedeniyle kapanma ihtimallerin bulunması	Siyasi/İdari	Kırmızı Et Besicileri Birliği, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Orta	İşletmelerin kendi yemlerini kendileri üretmeleri ve Angus gibi et verimi yüksek olan sığır ırkı besi hayvanı temin sorunu çözmeleri
Ponza ve kalsit gibi madenlerin rekabet nedeniyle hammadde olarak çok miktarda satılması sonucu kaynakların tükenmesi	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	KOBİ’ler	Yüksek	Madenlerin bölge içerisinde katma değeri yüksek ürünler haline dönüştürülmesi ve bu alanda faaliyet gösteren firmalar arasında işbirlikleri yapılması

Bölgede belirli sektörlerde kümelenmeye gidilememesi nedeniyle yatırım teşviklerinin diğer bölgelere kayması	Siyasi/İdari/ Mekânsal/Fiziksel	İşletmeler	Orta	Kümelenme sürecinde olan sektörlerin desteklenerek, ilgili teşviklerin bölgeye çekilmesi
AB'ye uyum çerçevesinde gerekli yeterliliklerin sağlanamaması sonucu bölgede üretim ve istihdam kaybı yaşanması	Sosyal, Teknik, Mekânsal/Fiziksel	İşletmeler	Yüksek	Bölgede AB uyum süreci çalışmalarının takip edilebilmesi için, teknik alt yapı ve sermaye birikimi oluşturulması, kalifiye eleman yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi
Geleneksel aile yapısına sahip işletme sahiplerinin değişime ve birleşmelere direnç göstermesi nedeniyle kurumsal yapıya geçilememesi	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	KOBİ'ler	Orta	Şirket birleşmelerinin ve profesyonel yönetim anlayışının karlılık artırılmadaki etkisi ve başarılı uygulamalar gösterilmesi
Ara eleman yetiştirmek için hazırlanacak eğitim ve programların istihdama yeterince katkı sağlayamaması	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	KOBİ'ler	Orta	İŞKUR gibi kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak mesleki eğitim konusunda gerekli duyuruların yapılması ve istihdam garantili eğitimler düzenlenmeye çalışılması
Kalifiye ve tecrübeli personelin bölgede çalışmak istememesi nedeniyle personel maliyetlerinin artması	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	KOBİ'ler	Düşük	Bölgenin sosyo-ekonomik yapısının geliştirilmeye çalışılması ve işadamlarına kalifiye personele sağlanacak ekonomik ve sosyal imkânlar konusunda yol gösterici olmaya çalışılması
OSB'lerde altyapı çalışmalarının tamamlanamaması nedeniyle yatırımların başka bölgelere kayması	Siyasi/İdari	KOBİ'ler/OSB Bölge Müdürlükleri	Orta	Alt yapı çalışmaları hızlandırılarak, yeni yatırımlar için fizibilite çalışmalarının yeterli düzeyde yapılması
Ar-Ge faaliyetlerine yeterince yatırım yapılmaması ve Patent, markalaşma gibi çalışmaların yetersiz olması	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	KOBİ'ler	Orta	Firmalara markalaşmanın önemi ve gerekliliği konusunda eğitimler vermek, yol gösterici faaliyetlerde bulunmak
Mevduat gibi hazır para kazanma yöntemlerinin yaygın olması nedeniyle; bölgeye yatırım için gerekli kaynakların sağlanamaması	Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	KOBİ'ler	Yüksek	Bölgeye yeni yatırım olanakları sunabilmek için yerli ve yabancı piyasaların takibi ve tanıtımı
Ekonomik dalgalanmalar neticesinde yatırımların olumsuz sonuçlanması	Teknik, Mekânsal/Fiziksel	İşletmeler	Düşük	Geleceğe yönelik yatırım planlaması ve fizibilite çalışmalarının yapılması

Potansiyel su kaynaklarının kirliliğe maruz kalması sebebiyle içme ve sulama suyu temininde yaşanabilecek olumsuzluklar	Teknik, Sosyal, Mekânsal/Fiziksel	Çevre ve Orman İl Müdürlükleri, DSİ, Belediyeler, İşletmeler	Yüksek	Entegre havza yönetimine geçilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması, su ve atık su yönetimlerinin birlikte ele alınması, altyapı ve kanalizasyon çalışmalarının tamamlanması, denetim kapasitesinin artırılması
Çevrenin ve ekosistemin insan eliyle veya doğal afetler nedeniyle bozulması sonucu Kapadokya'nın bir çekim merkezi olarak cazibesini yitirmesi	Mekânsal/Fiziksel	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Nevşehir Bölge Kurulu, Turizm işletmeleri	Orta	Gerekli restorasyon ve bakımların yaptırılması, Peri bacaları vs. doğal merkezlere yapılan ziyaretlerin niteliğinin değiştirilmesi, doğal çevrede bozulma yaratma olasılığı bulunan dış faktörlere makul sınırlamalar getirilmesi
Olası ekonomik krizlerin iyi yönetilememesi nedeniyle turizm gelirlerinin azalması	Ekonomik/Finansal	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm işletmeleri	Düşük	Bölgedeki işletmelerin maliyetlerini düşürme ve harcamalarını asgariye indirme yoluna giderek tedbirler alması konusunda bilgilendirilmesi, gerekirse kamunun özel sektöre destek vermesi
Döviz hareketlerindeki dalgalanmaların Türkiye'ye ve dolayısıyla Kapadokya'ya gelen turist sayısını olumsuz yönde etkilemesi	Ekonomik/Finansal	Turizm işletmeleri	Düşük	İşletmelerin tedbirlerini alması konusunda bilgilendirilmesi

8. KOORDİNASYON, İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Bölge Planı'nın uygulanmasının koordine edilmesinden sorumlu kuruluş Ahiler Kalkınma Ajansı'dır. Ajans Genel Sekreterliği, plan dâhilindeki uygulamaları değerlendirmek, amaç ve hedeflere ilişkin gelişmeleri izlemek, programlama ve bütçeleme çalışmalarına yön vermek ve hazırlayacağı planla ilgili ilerleme raporlarını Yönetim Kurulu'na sunmakla sorumludur.

Ajans 2010 yılı içerisinde Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ile DPT tarafından hazırlanan Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu çerçevesinde Plan'da belirtilen hedef ve stratejilere yönelik Proje Teklif Çağrısı'na çıkacak ve isteyen kurum ve kuruluşlara teknik destek sağlayacaktır. Ajansın vereceği mali ve teknik desteğe Bölge Planı temel oluşturacaktır.

Plan'ın uygulanma aşamasında Ajans İzleme ve Değerlendirme Birimi, başta Devlet Planlama Teşkilatı olmak üzere ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile koordinasyon halinde çalışacaktır.

İzleme ve değerlendirme aşamasında, belirlenen performans göstergeleri aracılığıyla hedeflerin gerçekleşme durumu takip edilecektir. Plan'da hedeflenen fiziki ilerleme ile gerçekleşme arasında fark olması halinde nedenler araştırılacak ve düzeltici önlemler alınacaktır. Bölge Planı'nın uygulanma ve sonuçları; katılımçılık, kurum içi ve kurumlar arası işbirliği ve uyumlu çalışma, iç ve dış paydaşlar tarafından sahiplenme, sonuçların sürdürülebilirliği ve üst raporlar ile uyumu açısından ayrıca değerlendirilecektir. Fikir alışverişinde bulunabilmek için paydaşlarla yılda en az iki kere olmak üzere çalıştaylar düzenlenecektir.

Süreç içerisinde, değişen şartlarla ilgili ortaya çıkan fırsat ve tehditler, paydaş beklentilerindeki değişim, kamu yönetimindeki olası yeni yapılanma ve dönüşümler, mevzuat değişiklikleri gibi dış etmenler takip edilerek Bölge Planı'nın güncelliği değerlendirilecek, Bölge Planı'nda yer alan fakat önemini veya güncelliğini yitirmiş hedefler tespit edilecek ve gerektiğinde yeni amaç, hedef ve stratejiler belirlenecektir. Ayrıca Bölge Plan'ı uygulanırken ortaya çıkabilecek riskler araştırılacak ve gerekli önlemler alınacaktır.

Planın izleme ve değerlendirme çalışmaları Yönetim Kurulu, Kalkınma Kurulu, Genel Sekreterlik ile Ajansın uzman personeli tarafından yapılacak olup oluşturulacak bir Danışma Kurulu'ndan da konuyla ilgili destek alınacaktır. Danışma Kurulu'nun, bölgeyle ilgili bilgi sahibi ve bölgenin kalkınmasına katkıda bulunabilecek kişilerden oluşacak olup, Bölge Planı'nın değerlendirilmesinde rol alması öngörülmektedir. Bölge Planı'nda yapılan revizyonlar Yönetim Kurulu, Kalkınma Kurulu ve Genel Sekreterliğin onayı alındıktan sonra DPT'ye gönderilecektir. Yapılan çalışmalarla ilgili her ay Yönetim Kurulu'na ve DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'ne rapor gönderilecektir. Ayrıca, Bölge Planı internet sayfasından kamuoyu ile paylaşılarak kamuoyunun Plan hakkındaki görüşleri alınacaktır.

KAYNAKÇA

AKIN M. ve AKIN G., 2007, Suyun Önemi, Türkiye’de Su Potansiyeli, Su Havzaları ve Su Kirliliği, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47, 2, 105-118

Aksaray Çevre ve Orman İl Müdürlüğü, 2008, Aksaray İl Çevre Durum Raporu

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010, İstatistikler

Aksaray Tarım İl Müdürlüğü, 2010, İstatistikler

Aksaray Ticaret ve Sanayi Odası, 2010, İstatistikler

Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, 2010, Turizm Sektörü Raporu

Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2008, Nevşehir Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Yerel Eşitlik Hizmet Sunum Modeli, Nevşehir

Çevre ve Orman Bakanlığı, Su ve Toprak Yönetimi Dairesi, Toprak Kirliliği, Çevre yönetimi Genel Müdürlüğü Web Sitesi (www.cygm.gov.tr)

Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, 2008, Atıksu Arıtımı Eylem Planı

Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, 2010, Türkiye Çevre Sorunları Ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)

Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, 2008, Atık Yönetimi Eylem Planı (2008-2012), Ankara

Çevre ve Orman Bakanlığı Doğal Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2010, Resmi Web Sitesi (<http://www.milliparklar.gov.tr>)

Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010, Hava Kalitesi İzleme İstasyonları Web Sitesi (www.havaizleme.gov.tr)

Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (www.orkoy.gov.tr)

BAŞ, Türker, *Kobiler İçin Gerilla Stratejileri*, Optimist, İstanbul, 2009.

DEMİNER G.N., 2001, Temiz Üretim/Kirlilik Önleme Kavramı Ve Çevre Mühendisliği Eğitimi, 4. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi, TMMOB Çevre Müh. Odası, 212-221, İçel

Devlet Su İşleri Kızılırmak Havzası Su Kalitesi Araştırma Raporu, 2004

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 4. Bölge Müdürlüğü, 2010, Bölge İllerinin Baraj ve Göletleri, DSİ Web Sitesi (www.dsi.gov.tr)

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 5. Bölge Müdürlüğü, 2010, Bölge İllerinin Baraj ve Göletleri, DSİ Web Sitesi

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 12. Bölge Müdürlüğü, 2010, Bölge İllerinin Baraj ve Göletleri
DHMİ, 2010, İstatistikler, DHMİ Web Sitesi (www.dhmi.gov.tr)

DPT, 2003, İllerin Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

DPT, 2003, İmalat Sanayi Gelişmişlik Göstergeleri, DPT Web Sitesi (www.dpt.gov.tr)

DPT, 2004, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

DPT, 2010, Kamu Yatırımları, DPT Web Sitesi

DTM, 2010, İhracatçı Firmaların İllere Göre Dağılımı, DTM Web Sitesi (www.dtm.gov.tr)

Dünya Turizm Organizasyonu, İstatistikler, Resmi Web Sitesi (www.world-tourism.org)

EROL, A., 2008, *Su Kaynaklarının Korunmasında Havza Yönetimi İlkelerinin Önemi*, TMMOB Su Politikaları Kongresi, 2008

FAO, 2010, İstatistikler, FAO Web Sitesi (www.fao.org)

Jeoloji Mühendisleri Odası (www.jmo.org.tr)

KGM, 2010, Veriler, KGM Web Sitesi (www.kgm.gov.tr)

Kırıkkale Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü, 2008, Kırıkkale İl Çevre Durum Raporu

Kırıkkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009, İstatistikler

Kırşehir Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü, 2008, Kırşehir İl Çevre Durum Raporu

Kırıkkale Tarım İl Müdürlüğü, 2010, İstatistikler

Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası, 2010, İstatistikler

Kırşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009, İstatistikler

Kırşehir Tarım İl Müdürlüğü, 2010, İstatistikler

Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası, 2010, İstatistikler

KSGM, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008, KSGM Web Sitesi (www.ksgm.gov.tr)

Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstatistikler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi (www.kultur.gov.tr)

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Resmi Web Sitesi (www.kulturvarliklari.gov.tr)

MTA Genel Müdürlüğü, 2010, TR71 Bölgesi İlleri Maden ve Enerji Kaynakları, MTA Web Sitesi (www.mta.gov.tr)

MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2009-2010

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009, 2009 Yılı Mahalli idareler Genel Faaliyet Raporu, Ankara

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010 istatistikler, DMİGM Web Sitesi (www.meteor.gov.tr)

Nevşehir Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü, 2007, Nevşehir İl Çevre Durum Raporu

Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstatistikler, 2010

Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü, 2010, İstatistikler

Nevşehir Ticaret ve Sanayi Odası, 2010, İstatistikler

Niğde Çevre Ve Orman İl Müdürlüğü, 2008, Niğde İl Çevre Durum Raporu

Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009, İstatistikler

Niğde Tarım İl Müdürlüğü, 2010, İstatistikler

Niğde Ticaret ve Sanayi Odası, 2010, İstatistikler

USLU, O. ve TÜRKMEN, A., 1987, *Su kirliliği ve Kontrolü*, T.C. Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü Yayınları Eğitim Dizisi, s. 302

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBUK), 2010, OSBUK Web Sitesi (www.osbuk.org)

Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2008, Sağlık Bakanlığı Web Sitesi (www.saglik.gov.tr)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB, 2005, Bölgesel Kalkınma Araştırma Raporu, TR71 Kırıkkale Alt Bölgesi, Ankara

SARIKAYA H. Z. ve ÇİÇEK N., 2010, *Su Kaynaklarının Yönetimi, AB Süreci ve Çevre ve Orman Bakanlığı Uygulamaları*, TÜBA-Günce Sayı:40, 2010

SGK, İstatistikler, SGK Web Sitesi (www.sgk.gov.tr)

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, SHGM Web Sitesi (web.shgm.gov.tr/)

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Ulaşım Ve Maliyet Etütleri Şubesi Müdürlüğü, 2010, Trafik ve Ulaşım Bilgileri 2009

- TANIK A., 2010, *Entegre Havza Yönetimi ve Türkiye’deki Uygulamalar*, TÜBA-Günce Sayı:40, 2010
- TCDD, 2010, Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı 2005-2009
- TİM, 2010, İhracat Verileri, TİM Web Sitesi (www.tim.org.tr)
- TOBB, İstatistikler, TOBB Web Sitesi (www.tobb.org.tr)
- TOPKAYA B. , 2004, Kompost, Akdeniz Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü
- Tarım Bakanlığı, 2007, TR7 Orta Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı
- TR71 İlleri Ticaret ve Sanayi Odaları, 2010
- TÜİK,2001, Ulusal Hesaplar İstatistikleri, 2001, TÜİK Web Sitesi (www.tuik.gov.tr)
- TÜİK, 2002, Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2006, Cari fiyatlarla Bölgesel Gayrisafi Katma Değer Oranları, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2006, Sağlık İstatistikleri, TÜİK Web Sitesi, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2006, Ulusal Hesaplar İstatistikleri, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2008, Kültür İstatistikleri, , TÜİK Web Sitesi, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2009, Bölgesel Göstergeler TR71, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2009, Milliyetine ve Konaklama Türlerine Göre Yabancı Turist Sayısı, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2009, Çevre İstatistikleri, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2010, Faaliyet Alanlarına İşletme Sayıları Analizi, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2010, Tarım İstatistikleri, TÜİK Web Sitesi
- TÜİK, 2010, TR71 Bölgesi Ekonomik Faaliyet Kısımlarının Değerlendirilmesi, TÜİK Web Sitesi
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), 2008, *Türkiye’de Su Yönetimi: Sorunlar Ve Öneriler*, TÜSİAD Yayın T/2008-09/469
- Ulaştırma Bakanlığı, 2005, Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ulaştırma ve Ulaşım Araçları UYG-AR Merkezi
- World Health Organisation, 2003, Arsenic in Drinking Water, WHO/SDE/WSH/03.04/75
- WWF (World Wildlife Fund), *Kuraklık Değerlendirme Raporu*, 2008

EK-1: KATILIMCI LİSTESİ

Bölge planının hazırlanmasında katkıda bulunan tüm paydaşlarımıza teşekkür ederiz:

MEVCUT DURUM TESPİTİ ANKETİ KATILIMCILARI (KALKINMA KURULU)

Üyelerimiz alfabetik sırayla yazılmıştır.

68 AKSARAY GAZETECİLER DERNEĞİ
AĞAÇÖREN KAYMAKAMLIĞI
AKSARAY BELEDİYESİ
AKSARAY ESNAF VE SANATKÂRLAR ODALARI BİRLİĞİ
AKSARAY GENÇ SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
AKSARAY GİRİŞİMCİ KADINLARI DERNEĞİ
AKSARAY İL ÖZEL İDARESİ
AKSARAY İLİ ÜNİVERSİTESİ SANAYİ VE SİVİL TOPLUM İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ
AKSARAY KÜLTÜR VE EĞİTİM DERNEĞİ
AKSARAY SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY SARRAF VE KUYUMCULAR DERNEĞİ
AKSARAY TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY TİCARET BORSASI
AKSARAY TİCARET VE SANAYİ ODASI
AKSARAY TİCARET VE SANAYİ ODASI
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
ANADOLU GENÇ İŞADAMLARI DERNEĞİ KIRIKKALE ŞUBESİ
AŞIKPAŞA İLİM VE KÜLTÜR VAKFI
AVANOS KAYMAKAMLIĞI
BAHŞILI KAYMAKAMLIĞI
BOR BELEDİYESİ
BOR KARMA ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
BOR TİCARET VE SANAYİ ODASI
GENÇ SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ NEVŞEHİR ŞUBESİ
HARZEM SÜT
KAMAN BELEDİYESİ
KAMAN SANAYİ ODASI
KAMAN VE KÖYLERİ CEVİZ ÜRETME DERNEĞİ
KAPADOKYA TURİSTİK İŞLETMECİLER DERNEĞİ
KESKİN BELEDİYESİ
KESKİN ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
KIRIKKALE BELEDİYESİ
KIRIKKALE ESNAF VE SANATKÂRLARI ODALARI BİRLİĞİ
KIRIKKALE İL ÖZEL İDARESİ
KIRIKKALE İL PLANLAMA VE KOOR. MÜD.
KIRIKKALE KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ KOOPERATİFİ
KIRIKKALE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
KIRIKKALE SANAYİ VE TİC. İL MÜDÜRL.
KIRIKKALE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE TİCARET BORSASI

KIRIKKALE TİCARET VE SAN. ODASI
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
KIRIKKALE ZİRAAT ODASI
KIRKCALE İLİNİ KALKINDIRMA VE TANITMA VAKFI
KIRŞEHİR AHİ İŞADAMLARI DERNEĞİ
KIRŞEHİR BELEDİYESİ
KIRŞEHİR ESNAF VE SANATKÂRLARI ODALARI BİRLİĞİ
KIRŞEHİR İL ÖZEL İDARESİ
KIRŞEHİR İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR KÜLTÜR TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR ORGANİZE SANAYİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
KIRŞEHİR SANAYİ VE TİCARET ODASI
KIRŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR TİCARET BORSASI
KIRŞEHİR ZİRAAT ODASI
KOSGEB NEVŞEHİR İŞLETME GELİŞTİRME MERKEZ MÜDÜRLÜĞÜ
MAKİNE MÜHENDİSLERİ ODASI AKSARAY ŞUBESİ
MUCUR SANAYİ ODASI
MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ AKSARAY ŞUBESİ
NEVŞEHİR BAYINDIRLIK VE İSKÂN İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR ESNAF VE SANATKÂRLAR ODALARI BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI
NEVŞEHİR İL ÖZEL İDARESİ
NEVŞEHİR İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR KÜLTÜR TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ (OMS)
NEVŞEHİR SÜT ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ
NEVŞEHİR TİCARET BORSASI
NEVŞEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
NEVŞEHİR ÜZÜM ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ (TASKOBİRLİK)
NEVŞEHİR ZİRAAT ODASI
NİĞDE BELEDİYESİ
NİĞDE BÖLGESİ HAYVAN KOOPERATİFÇİLERİ BİRLİĞİ
NİĞDE ÇEVRE VE ORMAN İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
NİĞDE ESNAF VE SANATKÂRLAR ODALARI BİRLİĞİ
NİĞDE GAZETECİLER CEMİYETİ
NİĞDE GENÇ SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
NİĞDE İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
NİĞDE SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE TİCARET BORSASI
NİĞDE TİCARET VE SANAYİ ODASI
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
NİĞDE ZİRAAT ODASI

ORTAKÖY BELEDİYESİ
SAĞLIK KASABASI TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ
TÜİK NEVŞEHİR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
ÜRGÜP BELEDİYESİ
ÜRGÜP SANAYİ VE TİCARET ODASI
YİĞİT TELEVİZYON YAY. A.Ş.

EK-2: SEKTÖREL ÇALIŞTAY KATILIMCILARI (İLLERE GÖRE)

AKSARAY

AKSARAY VALİLİĞİ
AKSARAY BELEDİYESİ
GÜLAĞAÇ KAYMAKAMLIĞI
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
HELVADERE BELEDİYESİ
AKSARAY İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY DSİ
AKSARAY TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY ÇEVRE VE ORMAN İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
İŞKUR AKSARAY İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY METEOROLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY SOSYAL HİZMETLER MÜDÜRLÜĞÜ
AKSARAY ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
AKSARAY TİCARET VE SANAYİ ODASI
AKSARAY TSO KADIN GİRİŞİMCİLER KURULU
AKSARAY ESNAF VE SANATKÂRLAR ODASI
AKSARAY ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
AKSARAY VETERİNER HEKİMLERİ ODASI
AKSARAY HALK EĞİTİM MERKEZİ
AKSARAY MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
AKSARAY GENÇ İŞADAMLARI DERNEĞİ
AKSARAY KADIN GİRİŞİMCİLER DERNEĞİ
AKSARAY YARDIMSEVERLER DERNEĞİ
AKSARAY SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
AKSARAY KÜLTÜR TURİZM DAYANIŞMA DERNEĞİ
AKSARAY TAŞPINAR HALILARINI YAŞATMA DERNEĞİ
AKSARAY GAZETECİLER CEMİYETİ
AKSARAY ARTV
KANAL 68
ÖZÜÇLER SÜT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
BİÇENLER SÜT ÜRÜNLERİ
ÇETİNKAYA MAKİNE
KANAT EL ARABALARI
OKÇUERLER TEKSTİL
ORTAKÖY YEM
TOLGA ECZANESİ

KIRIKKALE

KIRIKKALE VALİLİĞİ
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ VETERİNERLİK FAKÜLTESİ
KIRIKKALE MKE SİLAH FABRİKASI TİCARET MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE İL PLANLAMA MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ KONTROL ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE ÇEVRE VE ORMAN İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE TARIM İL BİTKİ KORUMA ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE ÇİFTÇİ EĞİTİM YAYINLAR ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ PROJE İSTATİSTİK ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE ORGANİZE SANAYİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
TÜPRAŞ
KIRIKKALE KESKİN ORGANİZE SANAYİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE SANAYİ VE TİCARET ODASI
KESKİN KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ
KIRIKKALE ZİRAAT ODASI
KIRIKKALE DAMIZLIK SÜT SIĞIRI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
KIRIKKALE TİCARET BORSASI
KIRIKKALE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI
KIRIKKALE KASAPLAR ODASI
KIRIKKALE OTO SANATKÂRLAR ODASI
KIRIKKALE İLİ DAMIZLIK KOYUN- KEÇİ YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
KIRIKKALE S.S. KIRIKKALE ESNAF KEFALET KREDİ KOOPERATİFİ
KIRIKKALE ARICILAR BİRLİĞİ
KIRIKKALE ÜZÜM YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
KIRIKKALE AKS MOBİLYA
KIRIKKALE KUBUŞ YANAR KAZAN MAKİNE
TİSK KIRIKKALE
KIRIKKALE AYGAZ DOLUM TESİS MÜDÜRLÜĞÜ
KIRIKKALE ÇANGA MAKİNE LTD ŞİRKETİ
KIRIKKALE KEMAS LTD. ŞTİ
KIRIKKALE MODALİFE MOBİLYA
ANKARA YEM SANAYİ

KIRŞEHİR

KIRŞEHİR VALİLİĞİ
KIRŞEHİR BELEDİYESİ
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
KAMAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KIRŞEHİR İL ÖZEL İDARESİ
KIRŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ

KIRŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ BİTKİ KORUMA ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ DESTEKLEME ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR İL SOSYAL HİZMETLER MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR ÇEVRE VE ORMAN İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
İŞKUR KIRŞEHİR İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR HALK EĞİTİM MERKEZİ
KIRŞEHİR TİCARET VE SANAYİ ODASI
MUCUR TİCARET VE SANAYİ ODASI
KIRŞEHİR SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
KIRŞEHİR TSO KADIN GİRİŞİMCİLER KURULU
KIRŞEHİR TİCARET BORSASI
KIRŞEHİR TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
KIRŞEHİR AHİ İŞADAMLARI DERNEĞİ(KAHİAD)
KIRŞEHİR TARIM KREDİ KOOPERATİFİ
KIRŞEHİR İLİ DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
KIRŞEHİR ARI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
KIRŞEHİR YARDIMSEVENLER DERNEĞİ
KIRŞEHİR SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
AŞIKPAŞA İLİM VE KÜLTÜR VAKFI
SEYFE GÖLÜ EKOLOJİ VE DOĞAYI KORUMA DERNEĞİ
KIRŞEHİR ÇAVUŞOĞLU YEM
KIRŞEHİR ALTINIŞIK SÜT
KIRŞEHİR ET KOMBİNASI
BOZKIR ÇEVRE DERNEĞİ
KIRŞEHİR ASLAN KARDEŞLER MOBİLYA LİMİTED ŞİRKETİ
KIRŞEHİR UYGURLAR MAKİNE
KIRŞEHİR ERASLANLAR İNŞ. SAN. VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
KIRŞEHİR BADEMLER MERMER A.Ş.
KIRŞEHİR NOCHE MADEN A.Ş.
KIRŞEHİR ÇAĞLAYANLAR UN SANAYİ
KIRŞEHİR ŞANALLAR MANDIRA

NEVŞEHİR

NEVŞEHİR VALİLİĞİ
NEVŞEHİR BELEDİYESİ
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ TİCARET VE TURİZM EĞİTİM FAKÜLTESİ
NEVŞEHİR İL ÖZEL İDARESİ
NEVŞEHİR İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
HACİBEKTAŞ KAYMAKAMLIĞI
AVANOS BELEDİYESİ

GÖREME BELEDİYESİ
NEVŞEHİR KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU
NEVŞEHİR SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR ÇEVRE VE ORMAN İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
İŞKUR NEVŞEHİR İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ ÇİFTÇİ EĞİTİM ŞUBESİ
NEVŞEHİR İL SOSYAL HİZMETLER MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR MAHALLİ İDARELER İL MÜDÜRLÜĞÜ
NEVŞEHİR MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ
ÜRGÜP TİCARET VE SANAYİ ODASI
NEVŞEHİR ZİRAAT ODASI
NEVŞEHİR ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
NEVŞEHİR TSO KADIN GİRİŞİMCİLER KURULU
NEVŞEHİR ESNAF VE SANATKÂRLARI ODALARI BİRLİĞİ
KAPHİB(KAPADOKYA ALTYAPI HİZMET BİRLİĞİ)
NEVŞEHİR SÜT ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ
KOSGEB
ÖZDEMİR BAYKAL TURİZM EĞİTİM MERKEZİ
NEVŞEHİR HALK EĞİTİM MERKEZİ
NEVŞEHİR MESLEK EĞİTİM MERKEZİ
GÖREME TURİZM GELİŞTİRME KOOPERATİFİ
KAPADOKYA PROFESYONEL TURİST REHBERLERİ DERNEĞİ(KARED)
NEVŞEHİR KADIN DERNEĞİ
TÜRK KADINLAR BİRLİĞİ NEVŞEHİR ŞUBESİ
NEVŞEHİR İTHALATÇI İHRACATÇI KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ
NEVŞEHİR AVANOS KADINLAR DERNEĞİ
NEVŞEHİR KAPADOKYA KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ
NESİAD(NEVŞEHİR SANAYİCİ İŞADAMLARI DERNEĞİ)
SABANCI VAKFI
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
NEVŞEHİR KAPADOKYA GIDA
NEVŞEHİR TASKOBİRLİK GIDA
NEVŞEHİR PLENTY ÖZENMİŞ OTO BAKIM ÜRÜNLERİ
ERTUĞRUL TARIM
SARUHAN TURİZM
GÜRAY ÇÖMLEKÇİLİK

NİĞDE

NİĞDE VALİLİĞİ
NİĞDE BELEDİYESİ
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ BOR MESLEK YÜKSEKOKULU

NİĞDE İL ÖZEL İDARESİ
NİĞDE DSI
NİĞDE İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE ÇEVRE VE ORMAN İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
İŞKUR NİĞDE İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE ŞHÇEK İL MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ
NİĞDE TİCARET VE SANAYİ ODASI
NİĞDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
NİĞDE ESNAF VE SANATKÂRLARI ODALARI BİRLİĞİ
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI NİĞDE TEMSİLCİLİĞİ
NİĞDE TARIM İL BORSASI
S.S.NİĞDE TARIM KREDİ KOOPERATİFİ
NİĞDE DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
HALICILIK BİRLİĞİ
NİĞDE ÇEVRE KORUMA VE GELİŞTİRME DERNEĞİ
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
GENÇ DOĞA-DER
VEHA TARIM
ÖZ EMİROĞLU BAKLIYAT TARIM
NİĞDE MODEKA MOBİLYA
NİĞDE BİRKO AŞ
NİĞDE GESİAD
NİĞDE BEĞENDİM LTD ŞTİ.
NİĞDE ÖZ EMİROĞLU BAKLIYAT
NİĞDE MEŞRUBAT VE GIDA SANAYİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
NİĞDE BAKKALBAŞIOĞLU SÜT A.Ş.
NİĞDE PINAR EKMEK FABRİKASI

EK-3: TANIMLAR VE KAVRAMLAR

Akkaraman: Orta Anadolu ve geçit bölgelerimizde yetişen, vücut beyaz renkli yapağı ile kaplı, yağlı kuyruklu, zor şartlara uyum sağlamış, hastalıklara dayanıklı, et ve süt verimi düşük yerli koyun ırkı.

Alçak Tünel: Örtü altı yetiştiriciliğinde yerden yüksekliği 1 m ye kadar olan plastik örtülü yapılar.

Aspir: Papatyagiller familyasından, 25-35 cm kadar boylanabilen, sarıçiçekli, çiçeklerinden yalancı safran boyası elde edilen, tohumlarından yağ elde edilen, tek yıllık, otsu bitkilerdir.

Atık: Üretim ve kullanım faaliyetleri sonucu ortaya çıkan, insan ve çevre sağlığına zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı biçimde alıcı ortama verilmesi sakıncalı olan her türlü maddedir.

Atık Yönetimi: Atığın kaynağında azaltılması, özelliğine göre ayrılması, toplanması, geçici depolanması, ara depolanması, geri kazanılması, taşınması, bertarafı ve bertaraf işlemleri sonrası kontrolü ve benzeri işlemleri içeren bir yönetim biçimidir.

Bal Mumu: Arının balından eritilerek elde edilen beyaz ve sarı renkte olmak üzere iki çeşidi bulunan ve ilaç yapımında kullanılan taşıt madde.

Belediye (Yerel Yönetim) Belgeli Tesis: Yatırım ve işletme izinlerini bağlı oldukları belediyelerden alan turizm tesisleridir.

Beyaz Et: Tavuk, hindi, kaz, ördek gibi kanatlı hayvan türleri ile balık ve diğer yenilebilir deniz ürünlerine ait olan, az miktarda miyogloblin ve sitokrom içeren açık renkli etler.

Bodur Meyvecilik: Bodurlaştırıcı anaçlar vasıtasıyla meyve ağaçlarının boylarını belirli oranlarda küçülterek birim alana daha fazla ağaç bulundurma, bakım ve hasat işlerini kolaylaştırma ve kaliteli ürün elde etme amacıyla yapılan meyvecilik.

Bölünmüş Yol: Gidiş ve geliş yönü bariyerlerle ayrılmış yol, duble yoldur.

Broyler(broiler): Etlik piliç.

Butik Otel: Yapısal özelliği, mimari tasarımı, tefriş, dekorasyon ve kullanım malzemesi yönünden özgünlük arz eden, işletme ve servis yönünden üstün standart ve yüksek kalitede, deneyimli veya konusunda eğitimli personel ile kişiye özel hizmet verilen ve aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan en az 10 odalı otellerdir.

Cinsiyet Oranı: Her yüz kadın için erkek sayısını ifade eder.

ÇED Raporu: Çevresel Etki Değerlendirmesi, Belirli bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin tespit edildiği ve değerlendirildiği süreçtir.

Çevre Düzeni Planı: Ülke ve Bölge plan kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanım kararlarını belirleyen ve 1/25.000, 1/50.000, 1/100.000 veya daha küçük ölçekli olarak hazırlanan plandır.

Damla Sulama: Suyun özel filtreler kullanılarak temizlendikten sonra tarla, bahçe ve seralardaki bitkilere su ve gübre vermek için fabrikalarda özel olarak üretilmiş damla sulama boruları kullanarak bitkilerin direkt kök bölgesine suyun ve gübrenin damlalar halinde azar azar ve sık sık verilmesidir.

Düzey 2: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanan ve 26 bölgeden oluşan bölgelerdir.

Eko-turizm: Çevreye zarar vermeden, ondan yararlanma yöntemlerinin geliştirilmesini ve o yörenin yerel kültürel değerlerini yok etmeden gözlemlemeyi içeren turizm faaliyetidir.

Endüstriyel Tasarım: Seri üretim için tüketici ihtiyaç ve problemlerine yönelik, estetik, işlevsellik, ergonomi, malzeme bilgisi, pazarlanabilirlik, üretim yöntemleri ve olanakları gibi çeşitli kriterleri gözetenek, yeni ürünler tasarlamaktır.

Entansif Tarım: Tüm tarımsal olanakları uygulayarak en yüksek verimi elde etmeyi amaçlayan tarım yöntemi.

Entegre Atık Yönetimi: Atık Yönetiminin entegre olarak tüm atıklara beraber uygulanmasıdır.

Evlenme ve Boşanma Hızı: Belli bir yıl içindeki her 1000 nüfus başına düşen evlenme ve boşanma sayılarını ifade eder.

Faydalı Model: Türkiye'de ve dünyada yeni olan ve sanayiye uygulanabilen buluşların sahiplerine belirli bir süre (10 yıl), bu buluş konusu ürünü üretme ve pazarlama hakkının tanınmasıdır.

Gayrisafi Katma Değer: Bir bölge ya da sektörün ekonomisinde belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin üretim değerinden, ara üretim (bu üretimde bulunabilmek için kullanılan mal ve hizmetlerin) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir. Bir başka deyişle gayrisafi yurtiçi hâsıladan ürünler üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonların çıkarılması sonucu elde edilen değerdir.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla: Bir ülke sınırları içinde belli bir dönemde üretilen tüm mal ve hizmetlerin para cinsinden değeridir.

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya konutlarda, aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine katılan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk.

Hanehalkı Ferdi: Hanehalkını meydana getiren topluluğun her bir üyesidir. Bununla birlikte askerde, hapiste olanlar ve huzurevlerinde kalan yaşlılar ve yurttan kalan öğrenciler, hanede kalış süresine olursa olsun misafirler ve hanehalkından evlenme, askere gitme, çalışmaya gitme gibi sebeplerle kesin olarak ayrılanlar hanehalkı ferdi olarak kapsamamaktadır.

Hanehalkı Kullanılabilir Gelirine Göre Sıralı %20'lik Gruplar: Anket kapsamında görüşme yapılan tüm hanelerin son bir yılda elde ettiği toplam kullanılabilir hanehalkı gelirleri; her ay için farklı bir referans dönemini içermesi ve tüm gelirlerin karşılaştırılabilir olması amacıyla inflate edilerek yılsonuna (Aralık ayına) çekilmiştir. Daha sonra, elde edilen hanehalkı kullanılabilir yıllık gelirleri küçükten büyüğe doğru sıralanmış, haneler 5 eşit parçaya bölünmek suretiyle %20'lik gruplar oluşturularak, her bir grubun harcamadan aldığı pay hesaplanmıştır.

İmalat Sanayi Endeksi: Bir yıl içerisinde Üretilen mal ve hizmetlerin baz olarak kabul edilen yıla göre üretim miktarlarındaki meydana gelen değişmeyi gösteren birimdir.

İstihdam Oranı: Kayıtlı istihdam edilenlerin (çalışanların) işgücüne oranını ifade eder.

İstihsal: Belli bir süre içinde bir malın üretilen miktarı.

İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus: İşsiz veya istihdamda olmayan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusu ifade etmektedir ve iş bulma ümidi olmayanlar, mevsimlik çalışma, ev kadını olma, öğrencilik gibi nedenlerle iş aramayıp ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişileri de kapsamaktadır.

İşgücüne Katılma Oranı: İşgücünde bulunan nüfusun kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa oranını ifade eder.

İşsizlik Oranı: İşgücüne katılan her yüz kişide işsiz olanların oranını ifade eder.

Jeotermal Enerji: Yeraltından çıkan sıcak su veya sıcak su buharından elde edilen enerji.

Kaba Yem: Birim hacmi içinde besin maddeleri yoğunluğu az, sindirilebilirliği düşük ve kuru maddesinde %18'in üzerinde ham selüloz içeren, nişasta birimi genellikle 500 gramın altında bulunan kuru ot, kuru yonca, saman ve silaj gibi hacimli yem maddeleri.

Kamu Yatırımları: Kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen cari ve transfer harcamaları dışında kalan ve yatırım harcamalarına esas olan yol, bina vb. yatırımlardır.

Karkas: Gövde et.

Kaza Kara Noktası: Belirli bir kaza türünün yoğunluklu olarak yaşandığı noktadır.

Kesif Yem: Sindirilebilir besin maddeleri yüksek, selülozu düşük, genellikle kendi içinde enerji ve protein konsantresi olarak ayrı adlandırılan, ham selüloz oranı %18'den az ve kaba yem karakterinde olmayan yemdir.

Kilis Keçisi: Her türlü iklim şartlarına uyabilen, vücut yapıları sağlam, süt ve döl verimi yüksek, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde özellikle Hatay dolaylarında yetiştirilen, Suriye'den getirilen Halep keçileri ile kıl keçiler arasında yapılan melezleme ile ortaya çıkan, genellikle siyah renkli kıllarla kaplı, meme yapısı iyi gelişmiş olup makine ile sağıma elverişli bir ırktır.

KOBİ: Türkiye'de 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan ve mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan işletmeler KOBİ olarak adlandırılmaktadır.

Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus: Okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, hastane, hapishane, kışla ya da orduvinde ikamet edenlerin dışında kalan nüfustur. Okul çağındaki çocukları, aktif görevdeki askerleri ve çalışamayacak durumda olan yaşlı, hasta vb. nüfusu kapsamamaktadır.

Kültür Sığırırkı: Ekonomik açıdan önemli, süt veya et verimi yüksek yetiştirilmesinde özel koşullar oluşturulan *Holstein, Montofon ve Angus gibi* ırklar.

Kümelenme: Aynı sektörde faaliyet gösteren, aralarında ilişkiler olan ama aynı zamanda rekabet içinde olan çok sayıdaki firmanın, onlara mal sağlayan tedarikçilerin ve hizmet satanların, ilgili kurumların (üniversiteler, meslek kuruluşları, iş koluyla ilgili standartları belirleyen ve kontrol eden kurumlar, v.b) aynı coğrafi bölgede yoğunlaşmalarına kümelenme denilmektedir.

Lojistik: Kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü ürünün, hizmetin bilgi akışının çıkış noktasından varış noktasına kadar taşınmasının etkili ve verimli bir biçimde planlanması ve uygulanmasıdır.

Marka: Benzer ürünleri ya da hizmetleri başkalarının ürün ya da hizmetlerinden ayırt etmek üzere kullanılan yada belirli bir hizmetin sunulması sırasında kullanılan ayırt edici işaret marka olarak tanımlanmaktadır. Sözcükler, sayılar, harfler, şekiller, ürünün şekli veya ambalajı ile bunların birlikte sunulmaları marka olarak değerlendirilmektedir.

Melez Sığırırkı: Yerli ırk sığırları kültür ırkı sığırlarla doğal veya suni tohumlama yöntemi ile tohumlanmasıyla elde edilen ve her iki ırkın özelliklerini taşıyan ırklar.

Mevsimlik Çalışanlar: Mevsimlik işlerde çalışmaları nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya hazır olmadıklarını belirten kişilerdir.

Mera: Hayvanları otlatmaya elverişli, doğal veya yapay bir bitki örtüsü bulunan, otları seyrek ve kısa boylu, biçilmeye uygun olmayan engebeli arazidir.

Motorlu Taşıt: Makine gücü ile çalıştırılan ve karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlardır.

Net Göç: Bir ilin ya da bölgenin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farkı ifade eder.

Net Göç Hızı: İki genel nüfus sayımı arasında göç edebilecek her bin kişi için net göç edenlerin sayısını ifade eder.

Nüfus Yoğunluğu: Göller hariç bir kilometrekareye düşen nüfusu ifade eder.

Organik Tarım: Toprak ve su kaynakları ile havayı kirlletmeden, çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığını korumak amacıyla kimyasal gübre ve zararlılarla mücadele ilaçlarının hiç kullanılmadan bunların yerine doğal gübre ve biyolojik savaş yöntemlerinin kullanıldığı ve üretimden tüketime kadar her aşaması denetimli ve belgeli olan tarımsal üretim biçimidir.

Patent: Buluş belgesi veya patent, ürün veya buluş sahibine, icat ettiği ürünün satışı, pazarlanması, çoğaltılması, bir benzerinin üretilmesi gibi alanlarda ayrıcalıklar getiren resmi bir belge ve unvandır. Türkiye'de patent verme yetkisi, Türk Patent Enstitüsü'ne aittir.

Rasyon: Hayvanların yaşama ve verim payı besin madde gereksinimlerini karşılayan, bir veya daha fazla yem maddesinin karışımından oluşan, hayvanların tüketebileceği bir günlük yem miktarıdır.

Rezerv: Yatağında veya havzasında bulunduğu hesaplanan, henüz işletilmemiş maden miktarıdır.

Saanen Keçisi: Dünyada birçok ülkede, yerli keçilerin süt ve döl verimini geliştirmek amacıyla hızla yayılmış, besleme şartlarına bağlı olarak süt verimi çok iyi olan her doğuma ortalama 3 – 4 yavru verebilen İsviçre kökenli bir ırktır.

Sağım Ünitesi: Süt sağım makineleri, süt tankı, süt boruları, sağım sıraları, kompresör ve farklı sayıda süt sağım pençeleri içeren sağım yerine monte edilmiş sağım kompleksidir.

San-Tez: 05 Temmuz 2007 tarih ve 26573 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Tezleri Projelerinin Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik” kapsamında yürütülen Sanayi Tezleri (SAN-TEZ) Programı’dır.

Silaj: Biçilmiş, belirli boyutlara getirilmiş, bir süre pörsütülmüş ve yeterli düzeyde kuru madde içeren yeşil yemlerin, silo içerisine sıkıştırılarak yerleştirilip hava alması engellenecek biçimde üzeri kapatıldıktan sonra doğal laktik asit bakterileri veya yapay olarak asitlerle fermentasyona uğratılmasıyla elde edilen konserve yem.

Sit Alanı: Tarih öncesinden günümüze kadar değişik çağların ve uygarlıkların kültür değerlerini temsil eden eser, kalıntı ve tespiti yapılmış doğal özellikleriyle korunması gereken alanlardır.

Soğuk Zincir: Özel koşullarda saklanması gereken gıdaların üretiminden tüketimine kadar her aşamada veya aşılarda uygulanma anına kadar geçen süre içerisinde bozulmalarını önlemek için düşük sıcaklıklarda muhafazası.

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması: Yerleşim birimlerinin bazı kriterlere göre istatistiksel olarak değerlendirilmesi sonucu elde edilen verilere göre belirlenen gelişmişlik sıralamasını ifade eder.

Suni Tohumlama: Uygun yöntem ve tekniklerle erkek damızlıktan alınan spermanın muayenesi yapılarak belli işlemlerden geçirildikten sonra yine uygun yöntem ve tekniklerle belli zamanda bir kateter yardımıyla dişi genital kanala verilmesidir.

Sürdürülebilirlik: Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama haklarını gasp etmeden günümüz ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Şehirleşme Oranı: Şehirlerde yaşayan nüfusun tüm nüfusa oranını ifade eder.

Taşıt-Km: Bir motorlu kara taşıtının bir kilometre mesafedeki hareketiyle elde edilen trafik ölçü birimidir. Yolları üzerindeki taşıt hareketliliği göstermek amacıyla kullanılmaktadır.

Ton Kilometre: Bir ton yükün bir kilometre mesafeye taşınmasıyla elde edilen trafik ölçü birimidir. Yolları üzerindeki taşıma hareketliliği göstermek amacıyla kullanılmaktadır.

Toplam Yaş Bağımlılık Oranı: Toplam yaş bağımlılık oranı 15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için 0-14 ve 65 ve daha üstü yaş gruplarındaki kişi sayısıdır.

Trafik Kazası: Karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm, yaralanma ve zararlı sonuçlanmış olan olaylardır.

Turizm Belgeli Tesis: Yatırım ve işletme izinlerini T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan alan turizm tesisleridir.

Turizm Destinasyonu: Turizmin göreceli olarak önemli bir eylem alanı olduğu ve turizmin ekonomik, sosyal ve fiziksel etkilerinin ortaya çıktığı alandır. Turizmin temel ekonomik faaliyetler arasında yer aldığı ülkeler, bölgeler, şehirlerdir.

Tüketim Harcaması: Hanehalklarının tüketim amacıyla yapmış oldukları ve aşağıdaki bileşenlerden oluşan aylık ortalama harcama değerleridir

Uzun Ömürlü Bitkiler Alanı: Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı, bağ alanı ve zeytin ağaçlarının kapladığı alanı ifade eder.

Yağmurlama Sulama: Suyu toprak yüzeyine belirli bir basınç altında ince damlacıklar biçiminde, yağmur şeklinde püskürten meme veya başlıklarla verilmesi.

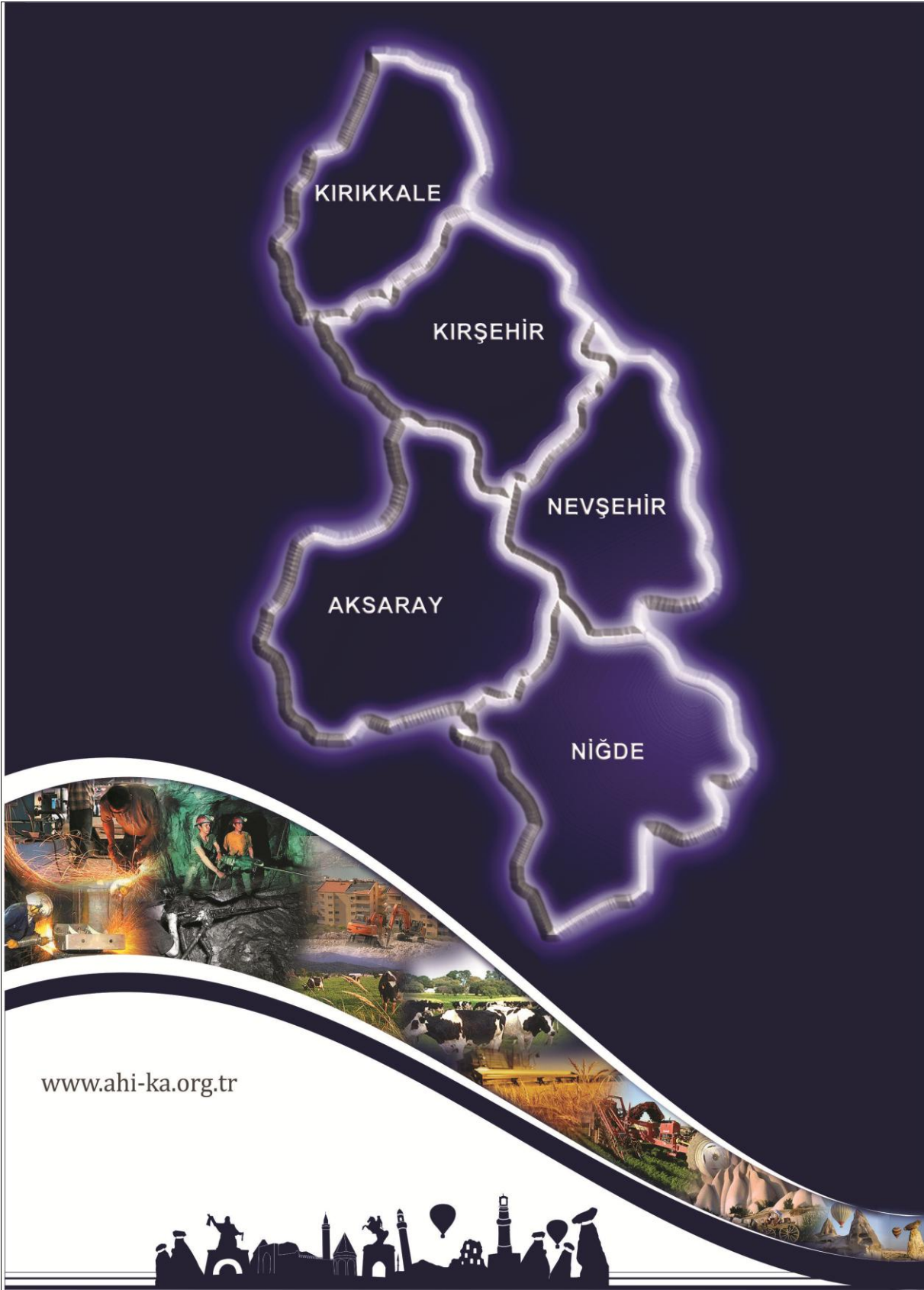
Yerli Sığırırkı: Et ve süt verimi düşük, uzun yıllar o bölgede yetiştirilmiş ve yerel koşullara adapte olmuş ırklar.

Yıllık Nüfus Artış Hızı: Nüfusun yıl içinde göstermiş olduğu artış hızıdır ve iki sayım tarihi arasındaki dönemde her 1 000 nüfus için yıllık artan nüfusu ifade eder.

Yolcu Kilometre: Bir yolcunun bir kilometre mesafeye taşınmasıyla elde edilen trafik ölçü birimidir. Yolları üzerindeki yolcu hareketliliği göstermek amacıyla kullanılmaktadır.

Yüksek Tüneller: Örtü altı yetiştiriciliğinde insanın içerisine rahatça girebileceği, tarımsal mekanizasyona olanak sağlayan, ancak ısıtma, havalandırma sistemleri genellikle olmayan, dar ve yarım daire kesitli plastik örtülü yapılardır.

3S: "Sea, sand, sun" İngilizce sözcüklerinden oluşan deniz, kum, güneş üçlüsünü ifade eden turizm çeşidi.

www.ahi-ka.org.tr